

Sveučilište u Zagrebu
Ekonomski fakultet Zagreb

STRATEGIJA RAZVOJA GRADA HVARA DO 2020. GODINE

U Zagrebu, siječanj 2016. godine

Voditeljica projekta: doc. dr. sc. Ivana Marić
Sveučilište u Zagrebu, Ekonomski fakultet Zagreb

Suradnici: mr. sc. Zrinka Gregov, doc. dr. sc. Kristina Bučar, izv. prof. dr. sc. Blaženka Knežević, prof. dr. sc. Alka Obadić, dr. sc. Ana Aleksić, mag. univ. spec. Ana Bobanović

Tajnica projekta: Jelena Kovač

SADRŽAJ

1. UVOD	6
1.1. Polazna određenja.....	8
1.2. Temeljni aktualni strateški dokumenti	11
1.2.1. Strategija Europa 2020: Europska strategija za pametan, održiv i uključiv rast	11
1.2.2. Strategija regionalnog razvoja Republike Hrvatske 2011. – 2013.....	14
1.2.3. Razvojna strategija Splitsko-dalmatinske županije 2011. – 2013.....	15
1.2.4. Nacrt programa održivog razvitka otočne skupine Hvar (PORO)	17
1.2.5. Lokalna razvojna strategija Lokalne akcijske grupe „Škoji“ 2012. – 2014.....	20
1.2.6. Strategija razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine.....	21
1.2.7. Strategija razvoja poduzetništva u Republici Hrvatskoj 2013. – 2020.	23
2. ANALIZA POSTOJEĆEG STANJA GRADA HVARA.....	25
2.1. Prostorno-geografska obilježja otoka i grada Hvara	25
2.1.1. Prostor i smještaj	25
2.1.2. Reljef otoka Hvara	30
2.1.3. Klima na otoku Hvaru	34
2.1.4. Flora i fauna na otoku Hvaru.....	36
2.1.5. SWOT analiza okruženja otoka i grada Hvara.....	38
2.2. Povijesna obilježja otoka Hvara	40
2.2.1. Kulturno-povijesni spomenici	41
2.3. Demografske značajke.....	48
2.3.1. Kretanje stanovništva RH i Splitsko-dalmatinske županije	49
2.3.2. Kretanje stanovništva otoka i grada Hvara	51
2.3.3. Obrazovna struktura stanovništva otoka i grada Hvara.....	61
2.4. Tržište rada	63
2.4.1. Trendovi na tržištu rada Splitsko-dalmatinske županije	64
2.4.2. Stanje na otoku i u gradu Hvaru.....	70
2.4.3. Identifikacija snaga, slabosti, prilika i prijetnji (SWOT analiza demografskih značajki i tržišta rada)	76
2.5. Gospodarstvo grada Hvara	77
2.5.1. Obrtništvo u gradu Hvaru.....	87

2.5.2.	Poljoprivreda i ribarstvo	89
2.5.3.	Poduzetničke zone i potporne institucije.....	95
2.5.4.	SWOT gospodarstva grada Hvara.....	106
2.6.	Društvene djelatnosti	108
2.6.1.	Grad Hvar kao kulturno središte otoka Hvara.....	108
2.6.2.	Odgoj i obrazovanje	109
2.6.3.	Zdravstvo.....	111
2.6.4.	Kultura i sport grada Hvara	116
2.6.5.	Civilno društvo	120
2.6.6.	Crkva	121
2.6.7.	SWOT analiza društvenih djelatnosti grada Hvara	122
2.7.	Turizam grada Hvara	124
2.7.1.	Obilježja turizma Hrvatske.....	124
2.7.2.	Povijesni razvoj turizma grada Hvara	128
2.7.3.	Obilježja turizma grada Hvara	132
2.7.4.	Održivi razvoj turizma u gradu Hvaru	138
2.7.5.	Prijedlog razvoja turizma u gradu Hvaru	140
2.7.6.	SWOT analiza turizma	145
2.8.	Infrastruktura	147
2.8.1.	Cestovni promet	147
2.8.2.	Zračni promet	150
2.8.3.	Pomorski promet	150
2.8.4.	Pošta, bankomatska mreža i infrastruktura za elektroničku komunikaciju	151
2.8.5.	Opskrba električnom energijom	153
2.8.6.	Opskrba pitkom vodom i odvodnja otpadnih voda	154
2.8.7.	Zaštita okoliša	156
2.8.8.	SWOT analiza infrastrukture.....	156
2.9.	Upravljanje gradom Hvarom	159
2.10.	Operativni ciljevi	161
2.10.1.	Indeks razvijenosti JLS-a grada Hvara.....	163
2.10.2.	Organizacijska struktura JLS-a grada Hvara.....	165
2.10.3.	Tekući projekti grada Hvara.....	166
2.10.4.	Financiranje mogućih projekata grada Hvara	167

3. STRATEŠKO ODREĐENJE RAZVOJA GRADA HVARA.....	176
3.1. Misija i vizija grada Hvara	176
3.2. Strateški prioriteti razvoja grada Hvara.....	180
3.3. Razrada mjera po strateškim prioritetima.....	185
3.3.1. Jačanje prepoznatljivosti grada Hvara.....	185
3.3.2. Ljudski potencijali i upravljanje kvalitetom.....	189
3.3.3. Mjere i aktivnosti za podizanje konkurentnosti kroz razvoj poduzetništva	191
3.3.4. Razvoj infrastrukture, zaštita prirode i okoliša	194
3.3.5. Učinkovito upravljanje lokalnom samoupravom	194
3.4. Povezanost i usklađenost ciljeva, prioriteta i mjera Strategije razvoja grada Hvara.....	195
3.5. Provedba strateškog dokumenta razvoja grada Hvara.....	197
4. ZAKLJUČAK	199
POPIS TABLICA, GRAFIKONA I SLIKA	201
LITERATURA	204

1. UVOD

Grad Hvar sam za sebe već je izgrađeni turistički „brand” i poznato turističko odredište unutar i izvan okvira naše zemlje, kao mjesto izuzetnog odmora i zabave. Otok Hvar slovi za jedan od najljepših otoka svijeta te je poznat po svom ljekovitom bilju (prvenstveno lavandi), hrvatskom rekordu u najvećem broju sunčanih dana u godini, prekrasnim plažama, bogatoj gastronomskoj ponudi te vrijednim i ljubaznim domaćinima. Grad Hvar, kao atraktivna turistička destinacija, nudi brojne sadržaje sportskog, kulturnog i gospodarskog karaktera pa je tako i važna nautička točka na karti Europe i Sredozemlja. Tome u prilog ide bogata srednjovjekovna kulturna baština koja ističe višestoljetni urbani karakter grada Hvara sa značajnom književnom, znanstvenom, trgovačkom i pomorskom djelatnošću. Danas je turizam pokretač gospodarskog razvoja otoka i samoga grada, tako da možemo reći da je snaga grada Hvara u njegovim vrijednim stanovnicima koji uz bavljenje turizmom njeguju staru tradiciju vinogradarstva, maslinarstva, ribolova, ali u isto vrijeme prate suvremene tehnološke trendove, stječu nova znanja i tako unapređuju svoje poslovanje. Hvar, kao najveće naselje na otoku Hvaru (4.251 stanovnik¹), predstavlja administrativno središte zapadnog dijela otoka te stoljećima predstavlja gospodarski zamašnjak razvoja ne samo otoka Hvara, već i ostalih Jadranskih otoka.

S ciljem unapređenja djelovanja grada Hvara, kao specifične jedinice lokalne samouprave, pokrenuta je inicijativa izrade *Strategije razvoja grada Hvara 2014. – 2020.* Grad Hvar je po brojnim kriterijima u samom vrhu turističke i ugostiteljske ponude, kako u Dalmaciji tako i u Hrvatskoj. Postoje brojne mogućnosti rasta i razvoja koje treba iskoristiti da bi postao ono što je nekada bio, te što po svojoj kulturno-povijesnoj baštini i jedinstvenoj prirodnoj ljepoti zaslužuje i jest. Cjelovit i održiv gospodarski razvoj, očuvanje okoliša, poticanje i razvijanje poduzetničke kulture, izgradnja razvoja koji počiva na ljudima, znanju i inovacijama, izgradnja jasnog kulturno-povijesnog identiteta grada Hvara, poticanje povezivanja otočkih centara Jelse i Staroga Grada u jedinstvenu turističku ponudu te podizanje kvalitete turističke usluge i jačanje društvenih djelatnosti neki su od ciljeva ovog strateškog dokumenta. U tom smislu grad Hvar nastavlja tradiciju usmjerenosti na europska kretanja i usvajanja europske

---

¹ Državni zavod za statistiku (DZS) (2011)

kulture, čiji je važan akter oduvijek i bio, zahvaljujući svojoj geostrateškoj poziciji, kulturnom nasljeđu i prirodnim predispozicijama za rast.

Ovim strateškim dokumentom analizirat će se dosadašnje aktivnosti te predvidjeti ostale mogućnosti razvoja, koje se temelje na komparativnim i konkurentskim prednostima koje grad Hvar ima kao specifična otočka lokalna zajednica. To znači da stanovnicima Hvara treba osigurati cjelovit, planiran i održiv gospodarsko-društveni razvoj, a istovremeno gostima pružiti bogatu i raznovrsnu turističku ponudu izuzetne kvalitete. Stoga izrada strategije pretpostavlja aktivnu uključenost svih interesno-utjecajnih skupina (dionika, engl. *stakeholdera*) koji će kroz formiranje radnih skupina (prostor, okoliš i komunalna infrastruktura, gospodarstvo, turizam te društvena infrastruktura), svojim iskustvima, idejama i prijedlozima oblikovati smjer i odrediti prioritete razvoja grada Hvara koji će biti usuglašeni sa strateškim ciljevima otoka Hvara, Splitsko-dalmatinske županije, nacionalnom strategijom regionalnog razvoja te biti povezani i usuglašeni s razvojnim ciljevima Europske unije.

1.1. Polazna određenja

SVRHA izrade *Strategije razvoja grada Hvara 2015. – 2020.* je određivanje strateških prioriteta gospodarskog, društvenog, kulturnog i svekolikog razvoja grada Hvara, usklađenih s relevantnim aktualnim strateškim dokumentima otoka Hvara, Splitsko-dalmatinske županije, Republike Hrvatske i Europske unije. Građani i javna uprava moraju imati jasnu viziju kojom će definirati željeno društveno-gospodarsko stanje svoga grada za razdoblje 2015. – 2020. godine i prema tome usmjeravati svoj razvoj kao i poslovne aktivnosti koje proizlaze iz postavljenih strateških ciljeva. Povrh toga ovaj strateški dokument predstavlja temelj za određenje konkurentnih mjera i akcija kojima se može aplicirati za fondove EU.

CILJEVI ovog strateškog dokumenta su preispitivanje postojeće vizije i misije grada Hvara s namjerom da se njegovim stanovnicima osigura kvalitetan život, održivost i učinkovitije korištenje postojećih resursa. Potrebno je povećati konkurentnost gospodarstva, zadržati mlade i privući nove stanovnike te odrediti novi smjer održivog turizma koji će zadovoljiti dinamičnu okolinu i globalne trendove.

REZULTAT izrade strategije razvoja grada Hvara predstavlja pisani strateški dokument koji određuje prioritete razvoja kroz međusobnu usklađenost kulturno-povijesnog identiteta grada, određenje postojećeg stanja prirodnih resursa, infrastrukture i društvenih djelatnosti s gospodarskim, društvenim i ekološkim razvojem koji određuju njegovi stanovnici. Dokument se temelji na strateškim ciljevima i konkretnim mjerama, i predstavlja živi projekt podložan promjenama koji treba nadopunjavati, razvijati i prilagođavati utjecajima iz vanjske okoline (globalnim trendovima), ali i novim potrebama njegovih stanovnika. Dakle, strategija nije „konačan proizvod”, nego kontinuirani proces usavršavanja, učenja i prilagodbe koji određuje razvojne prioritete grada Hvara u zadanom vremenskom razdoblju od 2015. do 2020. godine te zahtijeva otvoren pristup i uključenost čitave zajednice koja svojim prijedlozima i kritikama kreira buduću razvoj grada i traži konstruktivna rješenja za globalne izazove.

METODOLOGIJA izrade strategije grada Hvara bazirala se na metodologiji izrade županijskih razvojnih strategija navedenih u dodatku *Pravilnika o obveznom sadržaju*,

metodologiji izrade i načinu vrednovanja županijskih razvojnih strategija² kojeg je temeljem Zakona o regionalnom razvoju Republike Hrvatske³ propisalo Ministarstvo regionalnog razvoja, šumarstva i vodnog gospodarstva. Ona podrazumijeva partnerski pristup pri izradi i provedbi strategije koja se rukovodi načelima konsenzusa, jednakosti i transparentnosti. Radna grupa najprije je provela analizu temeljnih strateških dokumenata s kojima se Strategija razvoja grada Hvara 2015. – 2020. mora usuglasiti. Ocjena stanja provedena je prikupljanjem i obradom podataka iz postojećih javnih izvora i interne dokumentacije grada Hvara. Utvrđivanje trendova, otkrivanje stavova, potreba, želja, sugestija i interesa organizacija i građana obavljeno je prikupljanjem primarnih podataka putem intervjua, anketa i radionica s čelnim ljudima lokalne samouprave, stanovnicima, poduzetnicima i predstavnicima ključnih interesno-utjecajnih skupina grada Hvara. Pored navedenog među zagrebačkim studentima provedena je elektronička anketa o percepciji grada Hvara kao turističke destinacije mladih. Prikupljeni podaci bili su temelj za izradu SWOT analize kojom se utvrđuju unutarnje snage i slabosti te vanjske prilike i prijetnje, što čini osnovni alat strateškog planiranja i upravljanja. Vizija grada Hvara pokazuje željeno buduće stanje grada Hvara u razdoblju do 2020. godine, a SWOT analiza oslikava poziciju u kojoj se grad trenutno nalazi, dok će proces utvrđivanja ciljeva, prioriteta i mjera pomoći da se taj jaz premosti i dostigne željeno stanje vodeći se principima integriranosti, uključenosti i održivosti.

NAČELA PARTNERSTVA

Kako bi se ostvario cjelovit i održiv društveno-gospodarski razvoj na lokalnoj razini potreban je dijalog i otvorenost te suradnja svih interesno-utjecajnih skupina. I u ovom slučaju izrade Strateškog dokumenta razvoja grada Hvara do 2020. godine bilo je potrebno uspostaviti partnerski odnos unutar lokalne zajednice (što je bio složen i mukotrpan proces) te shvatiti složenost i dinamiku vanjske i unutarnje okoline grada Hvara. Strategija treba uključiti i predstaviti potrebe i interese različitih (često interesima suprotstavljenih) strana (internu okolinu; elemente i subjekte unutar grada) koje u većini slučajeva zastupaju svoje privatne interese, a ponekad zaboravljaju opće javne interese građana koje grad po definiciji treba

---

² Narodne novine, broj 53-1304/2010, http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2010_04_53_1304.html. (pristupljeno 1. 12. 2014.)

³ Narodne novine, broj 153/2009, <http://www.zakon.hr/z/239/Zakon-o-regionalnom-razvoju-Republike-Hrvatske> (pristupljeno 1. 12. 2014.)

zastupati i štiti (a proizlazi iz same misije grada Hvara). Ovaj strateški dokument treba prednost dati onim zajedničkim interesima važnim za opstojnost zajednice te poticati onaj razvojni smjer koji će omogućiti kvalitetan društveno-gospodarski razvoj svim stanovnicima grada Hvara i pripadajućim okolnim naseljima. U svrhu uključenosti svih interesno-utjecajnih skupina i stvaranja partnerskog odnosa osigurano je održavanje nekoliko radionica na kojima se otvoreno diskutiralo o različitim problemima, mogućnostima razvoja, te postojećim ograničenjima kao i strateškim prioritetima važnim za lokalnu zajednicu. Kroz nekoliko ciklusa održanih radionica prikupljeno je mnoštvo različitih ideja, prijedloga, iznešeno je nekoliko važnih i mogućih poduzetničkih inicijativa kroz koje su se svi sudionici aktivno uključili u kreiranje razvojnih smjernica što je bilo podloga (uz rezultate anketa stanovništva i mladih) za izradu ovog strateškog dokumenta.

1.2. Temeljni aktualni strateški dokumenti

Budući da je svrha ove strategije i pomoć pri dobivanju novca iz europskih fondova, prvi temeljni aktualni strateški dokument s kojim ova strategija mora biti usuglašena je *Strategija Europa 2020: Europska strategija za pametan, održiv i uključiv rast*, a sljedeći nakon njega je *Strategija regionalnog razvoja Republike Hrvatske 2011. – 2013.* Zatim slijede razne nacionalne sektorske strategije kojih prema grubim procjenama u Republici Hrvatskoj trenutno ima oko 247⁴. Većina tih dokumenata analizirana je i uzeta u obzir pri izradi *Regionalnog operativnog plana Splitsko-dalmatinske županije*⁵ *za razdoblje 2006. – 2013.* i *Razvojne strategije Splitsko-dalmatinske županije 2011. – 2013.* Zbog specifičnosti otočkih zajednica morali su se uzeti u obzir *Nacrt programa održivog razvitka otočne skupine Hvar* („PORO Hvar”) te *Lokalna razvojna strategija Lokalne akcijske grupe „Škoji 2012. – 2014.”* („LAG Škoji”), a od nacionalnih sektorskih strateških dokumenata *Strategija razvoja turizma RH do 2020.* te *Strategija razvoja poduzetništva u Republici Hrvatskoj 2013. – 2020.* Nažalost, niti jedan stariji strateški dokument grada Hvara autorima ove Strategije nije bio dostupan.

1.2.1. Strategija Europa 2020: Europska strategija za pametan, održiv i uključiv rast

Nakon razornih posljedica svjetske gospodarske krize Europska komisija (EK) 2010. godine donosi prijedloge razvoja Eurozone do 2020. godine te definira prioritete i ključne ciljeve koji se odnose na najvažnije teme desetljeća. Predlaže tri prioriteta koji se međusobno nadopunjuju: **1. Pametan rast:** razvijanjem ekonomije utemeljene na znanju i inovaciji; **2. Održiv rast:** promicanje ekonomije koja učinkovitije iskorištava resurse, koja je zelenija i konkurentnija; **3. Uključiv rast:** njegovanje ekonomije s visokom stopom zaposlenosti koja donosi društvenu i teritorijalnu povezanost.

---

⁴ Kuštrak, Za promjene je dosta jedan mandat, Poslovni dnevnik (pristupljeno 19. 2. 2015.), str. 4.

⁵<http://www.rera.hr/IZBORNIKLJEVO/REGIONALNIRAZVOJ/C5%BDupanijskarazvojnastrategija/%C5%BDupanijskarazvojnastrategija/tabid/135/Default.aspx> (pristupljeno 10. 6. 2014.)

S ciljem točnog određenja smjera kretanja do 2020. godine Europska unija predlaže pet glavnih ciljeva:

1. **Zapošljavanje** – 75 % populacije u dobi od 20 – 64 godine trebalo bi biti zaposleno,
2. **Inovacije** – 3 % BDP-a EU treba investirati u istraživanje i razvoj,
3. **Klimatske promjene** – treba ispuniti klimatsko-energetske ciljeve „20/20/20”, a to znači smanjiti emisiju stakleničkih plinova za bar 20 %, povećati udio obnovljivih izvora energije u konačnoj potrošnji energije na 20 % te povećati energetske učinkovitost za 20 %,
4. **Obrazovanje** – smanjiti stopu ranog napuštanja obrazovanja s 15 % na 10 % te povećati udio stanovništva u dobi od 30 – 34 godine koji završavaju tercijarno obrazovanje s 31 % na najmanje 40 %,
5. **Smanjenje siromaštva** – broj Europljana koji žive ispod nacionalnih granica siromaštva potrebno je smanjiti za 25 % spašavajući više od 20 milijuna ljudi od siromaštva.

Kako bi se ovi europski mjerljivi ciljevi ostvarili oni se moraju pretvoriti u nacionalne ciljeve, a zatim treba na nacionalnoj razini razraditi čitav niz mjera i aktivnosti za njihovu realizaciju. U tu svrhu EK nudi i sedam predvodničkih inicijativa koje će olakšati i ubrzati napredak:

1. **„Unija inovacija“** s ciljem unapređenja okvirnih uvjeta i dostupnosti financiranja za istraživanje i inovacije kako bi se osigurala mogućnost transformacije inovativnih ideja u proizvode i usluge koji stvaraju rast i radna mjesta,
2. **„Mladi u pokretu“** s ciljem povećanja učinka obrazovnih sustava i olakšanja ulaska mladih na tržište rada,
3. **„Digitalni program za Europu“** s ciljem bržeg širenja brzog interneta te korištenja prednosti jedinstvenog digitalnog tržišta za kućanstva i tvrtke,
4. **„Resursno učinkovita Europa“** s ciljem razdvajanja ekonomskog rasta od korištenja resursa, podrške prijelazu na ekonomiju koja koristi male razine ugljena, povećanja korištenja obnovljivih izvora, modernizacije sektora transporta i promicanja energetske učinkovitosti,
5. **„Industrijska politika za globalizacijsko doba“** s ciljem unapređenja poslovnog okruženja, prvenstveno za male i srednje poduzetnike, te razvoja snažne i održive globalno konkurentne industrijske osnove,

6. „**Program za nove vještine i radna mjesta**“ s ciljem modernizacije tržišta rada te osnaživanja ljudi razvojem njihovih vještina tijekom cijeloga života s ciljem povećanog sudjelovanja radne snage te boljeg slaganja ponude i potražnje, uključujući i kroz mobilnost radne snage,
7. „**Europska platforma protiv siromaštva**“ s ciljem jamčenja društvene i teritorijalne povezanosti na način da svi imaju koristi od prednosti rasta i radnih mjesta te da se ljudima koji pate od siromaštva i socijalne isključenosti omogući dostojanstven život i aktivno sudjelovanje u društvu.

Državama članicama šalju se preporuke specifične za svaku državu. Preporuke Europske komisije za Republiku Hrvatsku (RH) su:

- Jačati konkurentnost gospodarstva,
- Više sudjelovati na tržištu rada, osigurati bolje obrazovanje, smanjiti siromaštvo,
- Zaštititi i čuvati okoliš i prirodne resurse,
- Jačati administrativne kapacitete i učinkovitu javnu upravu.

Partnerski sporazum je krovni plansko-programski dokument za korištenje strukturnih i investicijskih fondova za rast i radna mjesta u proračunskom razdoblju 2014. – 2020. koji potpisuju sve zemlje članice. Republika Hrvatska i EK potpisale su 30. 10. 2014. *Sporazum o partnerstvu za Hrvatsku za razdoblje 2014. – 2020. (SoP)* godine čime je RH dobila na raspolaganje 10,676 milijardi €, a sredstva se mogu potrošiti do 2023. godine. On pokriva pet fondova: Europski fond za regionalni razvoj (EFRR), Kohezijski fond (KF), Europski socijalni fond (ESF), Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EPFRR) i Europski fond za pomorstvo i ribarstvo (EFPR).⁶

Prema ciljevima utvrđenim u partnerskom sporazumu određuje se okvirna raspodjela potpore EU po tematskim ciljevima na nacionalnoj razini i donose se operativni planovi na temelju kojih se provode natječaji za dodjelu sredstava iz europskih fondova. I na kraju EK nadzire učinak *Strategije Europa 2020* putem redovitog godišnjeg izvještavanja i evaluacije o realizaciji *Strategije* na nacionalnoj razini, a u slučaju neodgovarajuće reakcije, državama članicama šalje upozorenja.

---

⁶ http://ec.europa.eu/contracts_grants/agreements/index_hr.htm (pristupljeno 14. 12. 2014.)

1.2.2. Strategija regionalnog razvoja Republike Hrvatske 2011. – 2013.

Od 1990. godine Republika Hrvatska je neovisna, a od srpnja 2013. godine punopravna je članica EU. Još za vrijeme dok je bila zemlja kandidatkinja (s mogućnošću apliciranja na predpristupne fondove) 2009. godine donesen je *Zakon o regionalnom razvoju Republike Hrvatske* (NN 153/2009) prema kojem je 2010. godine nadležno ministarstvo⁷ izradilo *Strategiju regionalnog razvoja za period 2011. – 2013.*⁸ U njoj su razvijeni strateški ciljevi usmjereni prema održivom društveno-gospodarskom razvoju, smanjenju regionalnih razvojnih nejednakosti te jačanju onih regija koje zaostaju. Tri su osnovna strateška cilja za postizanje politike regionalnog razvoja:

- **Razvoj županija i statističkih regija** kojim se nastoji postići bolja povezanost lokalnih i regionalnih razvojnih potreba s nacionalnim razvojnim prioritetima, a koji pruža osnovu za strateško planiranje i izradu razvojnih programa na županijskoj i razini statističkih regija uz uključenost partnerstva u kojem su zastupljene sve interesne skupine i koji su u suglasju s razvojnim prioritetima središnje razine,
- **Razvoj potpomognutih područja** kojima se osigurava potpora svim područjima s društveno-gospodarskim razvojnim teškoćama za povećanje i optimalno korištenje njihova razvojnog potencijala. Glavni je cilj pridonijeti ravnomjernijem regionalnom razvoju pomažući potpomognutim područjima da ostvare brži društveno-gospodarski razvoj i tako smanje zaostajanje za ostalim područjima Republike Hrvatske,
- **Razvoj pograničnih područja** odnosi se na stvaranje podloge za razvoj koordinirane, sustavne i strateški usmjerene suradnje na lokalnoj, regionalnoj i središnjoj državnoj razini, s partnerima iz susjednih zemalja i ostalih regija Europske unije kako bi se smanjio negativan utjecaj granica i promovirala društveno-gospodarska kohezija u pograničnim područjima. Cilj će biti ostvaren jačanjem prekogranične, transnacionalne i međuregionalne suradnje, putem zajedničkih lokalnih i regionalnih inicijativa, uz uzimanje u obzir ciljeva gospodarske i društvene kohezije.

---

⁷ Republika Hrvatska, „Ministarstvo regionalnog razvoja, šumarstva i vodnog gospodarstva”, od 2011. godine ministarstvo je promijenilo ustrojstvo, djelokrug rada i naziv u „Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije” (<http://www.mrrfeu.hr/>) (pristupljeno 6. 10. 2014.)

⁸ <http://www.mrrfeu.hr/default.aspx?id=404> (pristupljeno 1. 10. 2014.)

Ovom strategijom osiguran je koordiniran pristup održivom razvoju upravljanjem razvojem odozgo i odozdo (engl. *top-down / bottom-up*) povezivanjem ministarstava i drugih državnih institucija s ostalim sudionicima u razvoju s nacionalne, regionalne i lokalne razine. Nakon usvajanja nacionalne strategije regionalnog razvoja sve županije moraju donijeti svoje regionalne razvojne strategije u zakonski propisanom roku od 6 mjeseci i izrađene prema točno propisanoj, usporedivoj metodologiji (*Pravilnik o obveznom sadržaju, metodologiji izrade i načinu vrednovanja županijskih razvojnih strategija*⁹) kako bi se mogla pratiti provedba i izrađivati nacionalna izvješća.

1.2.3. Razvojna strategija Splitsko-dalmatinske županije 2011. – 2013.

Prema aktualnom regionalnom ustroju otok Hvar i grad Hvar pripadaju Splitsko-dalmatinskoj županiji (SDŽ-u) i svoju razvojnu strategiju moraju usklađivati s onom SDŽ-a. Prvi regionalni razvojni strateški dokument izrađen kao instrument za provedbu sufinanciranja EU za lokalni društveno-ekonomski razvoj bio je *Regionalni operativni program (ROP) Splitsko-dalmatinske županije*¹⁰. Strategija ROP-a bila je osmišljena tako da inicira proces rješavanja ključnih razvojnih nedostataka u razdoblju od 2006. – 2013. godine te da se stvore uvjeti potrebni za dugoročni razvoj. Ona je nastala, prije svega kao rezultat konzultacija interesno-utjecajnih skupina, ali istovremeno je proizašla iz nacionalnih razvojnih prioriteta promičući integrirani pristup kojim je moguće povezano/istovremeno koristiti instrumente nacionalne, lokalne i politike EU-a.

Zbog usklađivanja s nacionalnom *Strategijom regionalnog razvoja Republike Hrvatske 2011. – 2013.* i nužnosti usklađivanja hrvatskih programskih i financijskih ciklusa sa sedmogodišnjim okvirima Europske unije, 2011. godine donesena je *Razvojna strategija Splitsko-dalmatinske županije 2011. – 2013.*¹¹ Iako se strateški dokumenti ne rade za (kratko) trogodišnje razdoblje, nastojala se izraditi kvalitetna podloga za nadolazeći programski ciklus. Očekivalo se da će ubrzo nakon ulaska RH u EU biti donesena nova nacionalna, a odmah nakon nje i nova županijska strategija za sedmogodišnje razdoblje 2014. – 2020. Kako se to

---

⁹ Narodne novine, broj 53-1304/2010, http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2010_04_53_1304.html (pristupljeno 1. 12. 2014.)

¹⁰<http://www.rera.hr/IZBORNIKLIJEVO/REGIONALNIRAZVOJ/%C5%BDupanijskarazvojnastrategija/Procesizrade%C5%BDRS/DjelovanjeisastavRSe/tabid/138/Default.aspx> (pristupljeno 10. 6. 2014.)

¹¹<http://www.rera.hr/IZBORNIKLIJEVO/REGIONALNIRAZVOJ/%C5%BDupanijskarazvojnastrategija/Procesizrade%C5%BDRS/DjelovanjeisastavRSe/tabid/138/Default.aspx> (pristupljeno 10. 6. 2014.)

nije dogodilo (a očito se čekalo na potpisivanje *Sporazuma o partnerstvu za Hrvatsku za razdoblje 2014. – 2020.* koji je s EK potpisan tek 30. 10. 2014.), donesena je *Odluka o produženju važenja Razvojne strategije Splitsko-dalmatinske županije 2011. – 2013.*¹² za jednu godinu, odnosno na razdoblje od 2011. do 2014., u cilju osiguranja njene usklađenosti sa *Strategijom regionalnog razvoja Republike Hrvatske*.

Dokument je izrađen u postupku savjetovanja sa Županijskim partnerskim vijećem te u konzultativnom procesu putem sastanaka Radne skupine za izradu ŽRS-a. Prvi konzultacijski sastanci fokusirali su se na ocjenu socio-ekonomskog stanja županije, s posebnim naglaskom na razvojne probleme i potrebe. Aktivnim sudjelovanjem interesnih skupina, odnosno dionika postupno su se izdvajale i unutarnje snage i slabosti, te s druge strane, vanjske prilike i prijetnje koje imaju značajan utjecaj na razvoj SDŽ-a. Definirani su vizija i 5 strateških ciljeva, a daljnjim konzultacijama razvijeno je ukupno 19 prioriteta razvoja za svaki od postavljenih ciljeva, dok su se za operacionalizaciju vizije, ciljeva i prioriteta izradile ukupno 64 mjere na koje će se kasnije u provedbenoj fazi naslanjati projekti.

VIZIJA: SDŽ je visoko-razvijena, razvojno dinamična, pomorski orijentirana, otvorena europsko-mediteranska regija:

- Konkurentnog gospodarstva, temeljenog na znanju i kvalitetnim ljudskim resursima,
- Prepoznatljiva i privlačna zbog visoke kvalitete življenja, očuvanog okoliša, kulture i tradicije,
- Usmjerenom održivom razvoju svih svojih dijelova te prometno i razvojno integrirana sa svojim širim okruženjem,
- Utemeljena na snažnom partnerstvu i komunikaciji među razvojnim dionicima.

STRATEŠKI CILJEVI:

1. Konkurentno gospodarstvo,
2. Razvoj infrastrukture, zaštita prirode i okoliša,
3. Razvoj ljudskih resursa i povećanje kvalitete života,
4. Unapređenje upravljanja razvojem,

---

¹² Županijska skupština Splitsko-dalmatinske županije na 5. sjednici, održanoj 11. prosinca 2013. Službeni glasnik Splitsko-dalmatinske županije (2013), broj 11. Datum objave: 11. prosinca 2013., <http://www.dalmacija.hr/sluzbeni-glasnik/sluzbeni-8glasnik-izdanje/xmlsourcetype/internal?xmlsource=glasnik/2013/11/clanci.xml> (pristupljeno 1. 12. 2014.)

5. Jačanje prepoznatljivosti županije.

Izrađen je financijski okvir s podacima o distribuciji planiranih ulaganja prema strateškim ciljevima i prioritetima s najvećim financiranjem projekata u okviru *Cilja 2: Razvoj infrastrukture, zaštita prirode i okoliša* na koji otpada 70,3 % ukupnih ulaganja, zatim slijede *Cilj 1: Konkurentno gospodarstvo* na koji otpada 17,3 % ukupnih ulaganja, *Cilj 3: Razvoj ljudskih resursa i povećanje zapošljivosti* (11,2 %), *Cilj 4: Unapređenje upravljanja razvojem* (0,6 %) te konačno *Cilj 5: Jačanje prepoznatljivosti županije* (0,6 %). Ulogu regionalnog koordinatora, odnosno koordinatora izrade, provedbe i izvještavanja o *Razvojnoj strategiji Splitsko-dalmatinske županije 2011. – 2013.* preuzima županijska razvojna agencija RERA, punim nazivom *Javna ustanova RERA S.D. za koordinaciju i razvoj Splitsko-dalmatinske županije.*¹³

1.2.4. Nacrt programa održivog razvitka otočne skupine Hvar (PORO)

Na temelju *Nacionalnog programa razvitka otoka*¹⁴ i *Zakona o otocima* (NN 34/99, čl.1.) otoci su definirani kao hrvatsko prirodno bogatstvo, a nekretnine na otocima od osobitog su nacionalnog, povijesnog, gospodarskog i ekološkog značaja, od interesa su za Republiku Hrvatsku i imaju njezinu osobitu zaštitu. Stoga se *Zakonom* uređuje upravljanje otočnim razvitkom na državnoj i županijskoj razini te na razini gradova, odnosno općina. Za otoke i otočne skupine koje čine jedinstvene prostorno-gospodarske cjeline *Zakon* (čl. 3. – 8.) propisuje donošenje *Programa održivog razvitka otoka* (PORO) koji popisuje i vrednuje ukupna prirodna i izgrađena bogatstva otoka, osobito neiskorišteno poljoprivredno zemljište i zgrade, određuje način njihova čuvanja i održivog korištenja te daje prijedloge ulaganja u otočno gospodarstvo. Programi održivog razvitka obvezni su razvojni dokumenti obalno-otočnih županija, gradova i općina koji se temeljem *Zakona* posebno uvažavaju prilikom izrade prostornih planova zbog čega se moraju izrađivati prema zakonski propisanoj metodologiji.¹⁵

---

¹³ www.rera.hr (pristupljeno 14. 12. 2014.)

¹⁴ <file:///C:/Users/Zrinka/Desktop/HVAR/OTOCI%20%20Strate%C5%A1ki%20dokumenti%20i%20propisi.htm>. (pristupljeno 14. 12. 2014.)

¹⁵ *Uredba o sadržaju i metodologiji izrade programa održivog razvitka otoka, sa sadržajem i metodologijom izrade programa održivog razvitka otoka* (NN 94/02), <http://www.mrrfeu.hr/default.aspx?id=655> (pristupljeno 14. 12. 2014.)

Nacrt programa održivog razvitka otočne skupine Hvar, koji obuhvaća Hvar, Šćedro i Paklene otoke, donesen je 2005. godine. Prikupljanjem postojeće dokumentacije analizirana su četiri područja: a) prirodni i izgrađeni resursi, b) otočna zajednica i društvene djelatnosti, c) gospodarstvo, te d) institucije razvojnog upravljanja. O izrađenoj SWOT analizi raspravljali su predstavnici lokalne zajednice kroz seminare, radionice i okrugle stolove. Poštujući pristup „odozdo prema gore” na susretima s predstavnicima lokalne zajednice raspravljalo se o ograničenjima razvoja, o strateškim ciljevima te o potrebnim mjerama i potencijalnim projektima za njihovo ostvarenje. Formulirani su strateški ciljevi, a na temelju ocjene njihove važnosti i integriranosti, tj. utjecaja na ostvarenje ostalih ciljeva, izračunati su rangovi i prioriteta. Ukupno je identificirano 27 razvojnih ciljeva, koji su relativno ravnomjerno raspoređeni u četiri promatrana područja:

A. Ciljevi u području upravljanja prostorom i prirodnim resursima

1. Unapređenje nadzora nad zahvatima u prostoru, a u funkciji očuvanja i unapređenja prirodnog i kulturnog okoliša.
2. Unapređenje gospodarenja prirodnim resursima.
3. Izgradnja kvalitetnih sustava zbrinjavanja otpadnih voda.
4. Kvalitetno i trajno rješavanje zbrinjavanja krutog otpada na otoku.
5. Unapređenje stanja i gospodarenja elektroenergetskim sustavom i telekomunikacijama na otoku.
6. Unapređenje stanja i gospodarenja cestovnom mrežom otoka.
7. Unapređenje stanja vodoopskrbe.
8. Integralno rješavanje povezivanja otoka s kopnom.

B. Ciljevi u području gospodarstva

9. Repozicioniranje otoka na (turističkom) tržištu. Stvaranje, čuvanje, razvijanje specifičnosti i kvalitete „branda“ Hvara.
10. Kontrolirani rast turizma, s naglaskom na kvalitetu, raznovrsnost, prirodne predispozicije, tradiciju, seoski turizam, i oblike koji bi produžili sezonu.
11. Razvoj poljoprivrede bazirane na tradiciji i ekološkoj komponenti (vinarstvo, maslinarstvo, ljekovito bilje i prerada na samom otoku).
12. Razvoj ribolova i uzgoja ribe (i pratećih djelatnosti).

13. Diversifikacija gospodarstva, razvoj novih proizvoda, pretvaranje komparativnih u konkurentne prednosti.
14. Smanjenje ovisnosti gospodarstva o sezonskim oscilacijama.
15. Edukacija stanovništva u cilju podizanja radnih i poslovnih kapaciteta.
16. Zaustavljanje depopulacije otvaranjem novih radnih mjesta.

C. Ciljevi u području otočne zajednice i društvenih djelatnosti

17. Poboljšanje demografske slike otoka.
18. Podizanje kvalitete i kapaciteta sustava skrbi o starijim osobama.
19. Unapređenje sustava srednjeg školstva te uvođenje programa višeg i cjeloživotnog obrazovanja na otoku.
20. Poboljšanje pokrivenosti usluga brige o najmlađima na otoku.
21. Poboljšanje organizacije i funkcioniranja zdravstva na otoku.
22. Aktivna participacija lokalne samouprave u programima poboljšanja funkcioniranja društvenih djelatnosti.

D. Ciljevi u području institucija razvojnog upravljanja

23. Rješavanje problema (sređivanje) zemljišnih knjiga i katastra.
24. Poboljšanje komunikacije i suradnje među relevantnim institucijama mjesne, lokalne i regionalne samouprave i državne uprave.
25. Decentralizacija sredstava i ovlasti.
26. Institucionalno povezivanje jedinica lokalne samouprave na razini otoka.
27. Poboljšanje efikasnosti rada lokalne samouprave.

Iako je od izrade ovog *Programa* prošlo 10 godina, gotovo sva ograničenja i svi razvojni, strateški ciljevi i dalje su aktualni. Pogotovo su aktualne preporuke za provođenje projekata koje se odnose na snažan angažman svih čimbenika na otoku i uvođenje novih mehanizama vođenja i koordinacije. U tom smislu preporučeno je osnivanje **Razvojnog vijeća otoka** koje bi bilo sastavljeno od predstavnika svih lokalnih aktera i skupina tijesno povezanih s radom lokalne samouprave. Sastojalo bi se od 15 do 20 članova, biranih isključivo snagom svog stručnog i moralnog autoriteta, koji uživaju ugled u svojoj lokalnoj sredini. Ovo *Vijeće* bi raspravljalo i sugeriralo rješenja za ključne probleme od značaja za otok u cjelini, ali bi zapravo bilo samo savjetodavno i inicijativno tijelo koje se sastaje po potrebi, a najmanje dva

puta godišnje. **Agencija za lokalni razvoj** bila bi ključno stručno tijelo koje bi razrađivalo i operacionaliziralo razvojne projekte koji dolaze iz jedinica lokalne samouprave unutar otoka, ali i onih iniciranih od ulagača izvan otoka. To bi bio operativni i logistički servis pri provođenju projekata od interesa za cijeli otok koji bi podigao na viši nivo tehničke, stručne i konceptualne sposobnosti lokalne zajednice. Za koordinaciju, monitoring i evaluaciju projekata predviđeno je još jedno tijelo – **koordinacija načelnika otočkih gradova i općina**.

1.2.5. Lokalna razvojna strategija Lokalne akcijske grupe „Škoji“ 2012. – 2014.

Lokalna akcijska grupa (LAG) je organizacija civilnog društva, čiji su osnivači jedinice lokalne samouprave, lokalne javne ustanove i poduzeća, predstavnici lokalnog poslovnog sektora te udruge građana. Lokalna akcijska grupa (LAG) „Hvar“ osnovana je 2011. godine s ciljem pripreme jedinica lokalne samouprave otoka Hvara na primjenu LEADER¹⁶ procedura za ruralni razvoj, ali i sveopćeg održivog ruralnog razvoja. Nedugo nakon osnivanja u sastav LAG-a pristupile su i jedinice lokalne samouprave otoka Visa pri čemu je LAG promijenio ime u LAG „Škoji“. Sukladno LEADER procedurama, 2012. godine je izrađena, a 2013. godine revidirana i usvojena *Lokalna razvojna strategija Lokalne akcijske grupe „Škoji“ 2012. – 2014.*¹⁷ Participativnim pristupom, poštujući princip „odozdo prema gore“ nastao je moto „**Škoji – otoci sunca**“ i dugoročna vizija „**Mi smo gospodarski i društveno razvijeno područje zadovoljnih, obrazovanih stanovnika, u središnjoj Dalmaciji, mirisno i osunčano, s tisućljetnom tradicijom očuvane kulturno-povijesne baštine i mediteranskih krajolika.**“

Analizom stanja LAG je definirao 6 razvojnih ciljeva:

1. Izgradnja identiteta LAG-a, kulture suradnje i međusektorsko povezivanje,
2. Razvoj mreže zaštićene kulturno-povijesne i prirodne baštine i područja u mreži NATURA 2000,

---

¹⁶ Skraćenica LEADER dolazi iz francuskog izraza „*Liaison Entre Actions de Développement de l'Économie Rurale*“ što prevodimo kao „veza među aktivnostima razvoja ruralnog gospodarstva.“ LEADER predstavlja princip provedbe mjera politike ruralnog razvoja EU kojim se mobiliziraju dionici određenih područja da zajednički izrade i provedu lokalnu razvojnu strategiju specifičnu i primjenjivu upravo na njihovo područje. LEADER pristup temelji se na sedam osnovnih načela: 1) pristup baziran na području, 2) pristup baziran „odozdo prema gore, 3) partnerstvo, 4) inovativnost, 5) integrirani pristup, 6) mreža suradnje, 7) lokalno financiranje i menadžment, <http://www.lag-skoji.hr/leader/> (pristupljeno 10. 12. 2014.)

¹⁷ <http://www.lag-skoji.hr/lokalna-razvojna-strategija/> (pristupljeno 10. 12. 2014.)

3. Razvoj konkurentne i tržišno orijentirane poljoprivrede i poduzetničkog sektora,
4. Razvoj sveobuhvatnih i prepoznatljivih turističkih proizvoda koji uključuju postojeće kapacitete i sadržaje s razvojem novih i postojećih uključivanjem resursa,
5. Pružiti pravovremene informacije i nova znanja i vještine koje omogućuju bržu prilagodbu stanovnicima LAG-a,
6. Razvoj kvalitete života u zajednici i poboljšanje kvalitete usluga u ruralnim područjima uz održivo korištenje prirodnih resursa.

Opći cilj ove strategije razvoja je podržati održivi razvoj lokalne zajednice i inicijativa u LAG području poticanjem međusektorske suradnje i integriranog pristupa revitalizacije zajednice i jačanje ruralnog gospodarstva. Posebna pozornost posvećena je osnaživanju, rodnoj jednakosti, uključivanju žena, mladih te starije populacije kao i ravnopravnom sudjelovanju javnog, civilnog i privatnog sektora. Stoga su u strategiji uz svaki cilj navedene prioritetne mjere, ciljane skupine, očekivani rezultati i indikatori provedbe. Formirana je „Baza projektnih ideja“ tako da se za ostvarenje svakog cilja mogu procijeniti potrebna sredstva i identificirati europski fondovi kao mogući izvori financiranja. „Baza projektnih ideja“ predstavlja službeni registar projektnih ideja s područja LAG-a u koju se unose podaci o razvojnim projektima kojih su korisnici i/ili nositelji i/ili predlagatelji javno-pravne, privatne i civilne organizacije, posebno one za koje LAG daje pismo preporuke pri apliciranju projekata za sredstva iz europskih fonodova.

1.2.6. Strategija razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine

*Strategija razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine*¹⁸, dokument je koji definira turističku budućnost Hrvatske te predstavlja putokaz za snažniji razvoj turizma svih hrvatskih krajeva u narednih osam godina, a usvojio ga je Hrvatski sabor 26. 4. 2013. (NN 55/13). Analizom postojećeg stanja kao razvojna ograničenja hrvatskog turizma 2012. godine navode se: 1) Kvaliteta i struktura ponude, 2) Investicijska klima, 3) Marketing i prodaja, 4) Ljudski potencijali i upravljanje kvalitetom, te 5) Zakonski okvir i upravljanje. Poželjan razvoj hrvatskog turizma podrazumijeva upravljanje resursima koje udovoljava osnovnim ekonomskim, socijalnim i estetskim kriterijima dugoročno održivog poslovanja uz rast

---

¹⁸ <http://www.mint.hr/default.aspx?id=7973> (pristupljeno 15. 12. 2014.)

blagostanja, očuvanje kulturnog integriteta te vitalnih ekoloških sustava i biološke raznolikosti.

VIZIJA: „Hrvatska je u 2020. godini globalno prepoznatljiva turistička destinacija, konkurentna i atraktivna za investicije, koja stvara radna mjesta i na održiv način upravlja razvojem na svom cjelokupnom prostoru, njeguje kulturu kvalitete, a svojim gostima tijekom cijele godine pruža gostoljubivost, sigurnost i jedinstvenu raznovrsnost autentičnih sadržaja i doživljaja.”

Poticanje bržeg gospodarskog rasta temeljenog na integraciji tržišta i institucionalnim reformama, viša stopa zaposlenosti i promicanje održivog razvoja tri su glavna strateška cilja nacionalnog strateškog referentnog okvira. Sukladno tome, a vodeći istodobno računa o postojećim ograničavajućim činiteljima budućeg turističkog razvoja RH te o globalnim trendovima u turističkoj potražnji, postavljen je glavni cilj razvoja hrvatskog turizma do 2020. godine, a to je **povećanje njegove atraktivnosti i konkurentnosti, što će rezultirati ulaskom u vodećih 20 turističkih destinacija u svijetu po kriteriju konkurentnosti.**

Ostali strateški ciljevi turističkog razvoja do 2020. godine su:

- 1. Poboljšavanje strukture i kvalitete smještaja** – kontinuirano povećanje udjela hotela te podizanje kvalitete smještaja u kampovima i kućanstvima uz opadanje njihovih udjela u ukupnom smještajnom kapacitetu,
- 2. Novo zapošljavanje** – otvaranje od 20 do 22 tisuće novih radnih mjesta u turizmu te oko 10 tisuća radnih mjesta u neturističkim djelatnostima, ali induciranih turističkom aktivnošću,
- 3. Investicije** – realizacija novih investicija u iznosu od oko 7 milijardi eura,
- 4. Povećanje turističke potrošnje** – ostvarivanje 14,3 milijardi eura ukupne godišnje turističke potrošnje, od čega će 12,5 milijardi eura otpadati na inozemnu, a 1,8 milijardi na domaću potrošnju. Ostvarivanje te razine turističke aktivnosti, uz povećano korištenje turizma za plasman domaćih proizvoda i usluga, gotovo će udvostručiti izravan utjecaj turizma na bruto dodanu vrijednost Hrvatske dostignutu u 2011. godini.

Mjere u funkciji podizanja konkurentnosti integralnog hrvatskog turističkog proizvoda usmjerene su ponajviše na učinkovitost upravljanja destinacijskim turističkim proizvodom te na povećanje kvalitete usluživanja i profitabilnosti poslovanja pojedinačnih gospodarskih

subjekata. No, značajnije povećanje učinkovitosti turističke aktivnosti nije moguće ni bez stvaranja institucionalnog okvira za „oslobađanje“ i/ili poticanje turističkog poduzetništva, niti bez uvođenja promjena u organizaciju postojećeg sustava upravljanja cjelokupnom turističkom aktivnosti.

1.2.7. Strategija razvoja poduzetništva u Republici Hrvatskoj 2013. – 2020.

*Strategija razvoja poduzetništva u Republici Hrvatskoj 2013. – 2020.*¹⁹ donesena je u skladu s *Ekonomskim programom Republike Hrvatske 2013.* s ciljem jačanja poduzetničkog potencijala i unapređenja kulture poduzetništva. Naime, Hrvatska još nije dostigla stopu rasta maloga gospodarstva²⁰ EU, a ima višu stopu zatvaranja poduzeća. Mala i srednja poduzeća (MSP) malo ulažu u istraživanje i razvoj tako da se samo jedna trećina bavi inovacijama. Poduzetnici nemaju dovoljnu razinu obrazovanja i stručnih sposobnosti pa je upravama poduzeća teško pronaći rješenja za uočene nedostatke. Uz to u Hrvatskoj postoji negativno stajalište prema samozapošljavanju. Iako je 54 % onih koji ga smatraju poželjnim, 80 % ne vjeruje da je ono izvedivo što ukazuje na nedovoljno poduzetničko obrazovanje, a još više na općenito lošu poduzetničku klimu, tj. okruženje. Najveća opterećenja proizlaze iz naplate duga u stečajnom postupku (zakašnjela plaćanja), prijenosa i registriranja imovine te rješavanja trgovačkih sporova pravnim putem. Zatim dolaze problemi u pribavljanju financijskih sredstava te neravnomjerna geografska raspoređenost i nezadovoljavajuće usluge poduzetničkih potpornih institucija.

VIZIJA maloga gospodarstva u Republici Hrvatskoj može se opisati kao: **„konkurentno i ravnomjerno razvijeno malo gospodarstvo Hrvatske, koje se temelji na rastućem broju uspješnih poslovnih subjekata, kontinuiranom povećanju izvoza, visokom stupnju inovacija, kvalitetno obrazovanom, fleksibilnom menadžmentu, inovativnom proizvodnom procesu, povoljnom poslovnom okruženju i olakšanom pristupu financijskim i ostalim instrumentima kako bi se održale povoljne stope rasta te dostigli najviši EU standardi.“**

---

¹⁹ <http://www.minpo.hr/default.aspx?id=79> (pristupljeno 16. 12. 2014.)

²⁰ Malo gospodarstvo, u skladu sa Zakonom o poticanju razvoja malog gospodarstva (NN 29/02, NN 63/07, NN 53/12), obuhvaća mikro, male i srednje gospodarske subjekte (obrte, trgovačka društva i zadruge). Koristi se još i izraz „mala i srednja poduzeća“ – MSP (engl. *Small and Medium Enterprises* – SME)

Iz ove vizije proizašao je opći cilj – povećanje konkurentnosti maloga gospodarstva u Hrvatskoj kao i pet strateških ciljeva:

- 1. Poboljšanje ekonomske uspješnosti** – unapređenje ekonomske uspješnosti MSP-a u sektorima proizvođačkih i uslužnih djelatnosti većim ulaganjem u R&D, višim stupnjem inovacija, rastom izvoza te daljnjim razvojem poslovnih mreža i povezanosti,
- 2. Poboljšan pristup financiranju** – razvijanje raznih financijskih mogućnosti za MSP i uklanjanje financijskog jaza,
- 3. Promocija poduzetništva** – pružanje potpore osnivanju novih poduzeća, rast broja aktivnih poduzeća i jačanje institucija koje pružaju potporu poduzetnicima kako bi se na taj način pridonijelo ravnomjernijem i uravnoteženom razvoju hrvatskih regija,
- 4. Poboljšanje poduzetničkih vještina** – pružanje potpore većem razvoju subjekata maloga gospodarstva jačanjem njihove uprave, uvođenjem i djelovanjem većeg broja visokokvalificiranih zaposlenika te podupiranjem cjeloživotnog učenja zaposlenih u subjektima maloga gospodarstva,
- 5. Poboljšano poslovno okruženje** – nadgradnja ostvarenog napretka uklanjanjem preostalih administrativnih opterećenja i olakšavanjem poslovanja u Hrvatskoj.

Zbog praćenja i vrednovanja strategije, za svaki strateški cilj dani su primjeri indikativnih mjera te su predloženi pokazatelji, a na kraju je dan i prikaz organizacije provedbe i upravljanja strategijom. Grad Hvar je imao višestoljetnu poduzetničku tradiciju u djelovanju svojih težaka, obrtnika i zadruga, a koja nije zamrla ni za vrijeme socijalizma. Zato je danas, posebno nakon propasti turističkog giganta Sunčanog Hvara, potrebno ponovno potaknuti taj duh, te institucionalnim potporama potaknuti rast i razvoj turističkih poduzetnika koji će suvremenim načinom poslovanja koristiti sve komparativne i konkurentske prednosti i otvoriti nova radna mjesta.

Nakon ovog polazišnog pregleda temeljnih strateških dokumenta s kojima se *Strategija razvoja grada Hvara 2015. – 2020.* mora usuglasiti slijedi ocjena postojećeg stanja i SWOT analiza.

2. ANALIZA POSTOJEĆEG STANJA GRADA HVARA

Analiza postojećeg stanja grada Hvara provest će se kroz detaljniju analizu pojedinih područja i to redom: 1) prostorno-geografskih obilježja otoka i grada Hvara, 2) povijesna obilježja, 3) demografske značajke, 4) gospodarstvo, 5) društvene djelatnosti, 6) turizam, 7) infrastruktura te 8) analiza upravljanja gradom Hvarom.

2.1. Prostorno-geografska obilježja otoka i grada Hvara

2.1.1. Prostor i smještaj

Republika Hrvatska sredozemna je zemlja, zemljopisno smještena na prijelazu iz Srednje u Jugoistočnu Europu. Prema popisu iz 2011. godine Hrvatska ima 4.284.889 stanovnika. Kopnena površina Hrvatske je 56.542 km², a površina teritorijalnog mora 31.067 km² što Hrvatsku svrstava među srednje velike europske zemlje. Od 1990. godine Republika Hrvatska je neovisna, a od srpnja 2013. godine punopravna je članica Europske unije. Hrvatska je zemlja bogate kulturno-povijesne baštine, koja brojnim znanstvenim, sportskim i tehnološkim dostignućima prati europske i svjetske trendove razvoja.

Hrvatska je zemlja s preko tisuću otoka, pri čemu obuhvaća gotovo sve otoke istočne obale Jadrana i njegova središnjeg dijela, čineći drugo po veličini otočje Sredozemlja. Otočje ima 1.244 otoka koji se geografski dijele na 78 otoka, 524 otočića, 642 hridi (vrh iznad razine mora) i grebena (vrh ispod razine mora).²¹ Obično se dijele na istarsku, kvarnersku, sjeverno-dalmatinsku, srednjodalmatinsku i južnodalmatinsku skupinu.²²

Otoci zauzimaju oko 3.259 km², što čini 5,8 % površine hrvatskog kopna. Ukupna duljina hrvatske morske obalne crte iznosi 6.278 km, od čega je duljina obalne crte otoka 4.398 km (70,1 % ukupne morske obale).²³ Stalno je naseljeno 47 otoka i poluotok Pelješac, a prema posljednjem popisu stanovništva iz 2011. godine zabilježen je rast broja stanovnika na

---

²¹ <http://www.mrrfeu.hr/default.aspx?id=642> (pristupljeno 15. 10. 2014.)

²² Ministarstvo razvitka i obnove (1997), Nacionalni program razvitka otoka, Republika Hrvatska, Ministarstvo razvitka i obnove, str. 5.

²³ Statistički ljetopis (2013), http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/ljetopis/2013/sljh2013.pdf (pristupljeno 15. 10. 2014.)

hrvatskim otocima (132.756 stanovnika, što je za 7.886 više u odnosu na 2001. godinu) koji žive u 344 naselja.²⁴

Administrativno otoci pripadaju u 7 obalno-otočnih županija, 51 otočnom gradu/općini, te nekolicina malih otoka pripada u nadležnost 7 gradova na obali.²⁵ Površinu veću od 1 km² ima 77 otoka, a svega dvadeset otoka veće je površinom od 20 km². Uslijed naglašene razvedenosti imaju više obale od kopna.²⁶ Prema površini najveći otok je Cres (405,7 km²), najviši je Brač (Vidova gora 778 m), najrazvedeniji Pag, najduži Hvar, a najnaseljeniji je otok Krk.²⁷

Značajan dio površine otoka spada u dio Splitsko-dalmatinske županije (SDŽ). Cjelokupna površina SDŽ-a iznosi 14.106,40 km². Površina kopnenog dijela s površinom otoka je 4.523,64 km² (8 % površine Republike Hrvatske), a površina morskog dijela je 9.576,40 km² (30,8 % morske površine Republike Hrvatske).

Stanovništvo SDŽ-a rasuto je u 364 naselja prosječne veličine od 1.320 stanovnika, a ova naselja su pretežito mala. Na otocima SDŽ-a naselja su prosječne veličine od 463 stanovnika, dok su u priobalju nešto veća i prosječne su veličine od 2.221 stanovnika. Otok Hvar je otok druge linije županijskog arhipelaga, prosječne gustoće nastanjenosti od 35,42 st/km².²⁸ Otok Hvar (s pripadajućim otocima), nalazi se 14 km jugoistočno od otoka Šolte, 3,4 km južno od otoka Brača, 7,2 km sjeverno od poluotoka Pelješca i 14,2 km od otoka Korčule, te 27,6 km sjeveroistočno od otoka Visa. Od obale (rt Matijaševica) udaljen je svega 4 km. Sa sjeverne strane oplakuje ga more Hvarskog kanala, s južne Viškog, Korčulanskog i Neretvanskog kanala.²⁹ Središnje naselje otoka je grad Hvar dok su središta drugog stupnja Jelsa, Stari Grad i Sućuraj. Otok Hvar je povezan s kopnom trajektima preko Staroga Grada i Sućurja,³⁰ te katamaranom preko grada Hvara.

---

²⁴ <http://www.mrrfeu.hr/default.aspx?id=642> (pristupljeno 15. 10. 2014.)

²⁵ <http://www.mrrfeu.hr/default.aspx?id=642> (pristupljeno 16. 10. 2014.)

²⁶ Ministarstvo razvitka i obnove (1997), Nacionalni program razvitka otoka, Republika Hrvatska, Ministarstvo razvitka i obnove, str. 5.

²⁷ <http://www.mrrfeu.hr/default.aspx?id=642> (pristupljeno 15. 10. 2014.)

²⁸ Regionalni operativni plan Splitsko-dalmatinske županije (2005.), Splitsko-dalmatinska županija, Sveučilište u Splitu - Ekonomski fakultet, str. 7 / koristi se još naziv ROP SDŽ.

²⁹ Lag Škoji (2013), Lokalna razvojna strategija Lokalne akcijske grupe „Škoji“ 2012. - 2014., str 7.

³⁰ Regionalni operativni plan Splitsko-dalmatinske županije (2005), Splitsko-dalmatinska županija, Sveučilište u Splitu - Ekonomski fakultet, str. 7.

Hvar je najduži jadranski otok sa 68 km. Izdužen je u pravcu istok – zapad. Najveća širina Hvara je 5 km. Površina otoka obuhvaća 299,66 km², a ukoliko se uračunaju otočić Šćedro (7,50 km) i 14 Paklenih otoka, čitavo područje ima površinu od 312 km². Po svojoj veličini drugi je srednjodalmatinski, a četvrti jadranski otok. Dužina obala samog otoka Hvara iznosi 254,2 km. Koeficijent razvedenosti iznosi 4,14 po čemu je iza Paga i Dugog otoka treći najrazvedeniji otok Jadrana³¹ (slika 1).

Grad Hvar zauzima zapadni dio otoka Hvara te spada u otočnu mikroregiju u sklopu Splitsko-dalmatinske županije. Prostornu cjelinu „Otok Hvar“ uz grad Hvar još čine općine Jelsa i Sućuraj te grad Stari Grad. Gradovi i općine ustrojeni su tako da objedinjuju naselja po osnovi lokalne samouprave i čine njihova upravno-administrativna, kulturno-povijesna i gospodarska središta.

Kopneni dio gradskog teritorija zauzima površinu od 75,8 km², dok ukupna površina grada (uključivo i morski dio) iznosi 586,03 km². Područje grada Hvara s kopnenim dijelom svojeg teritorija zauzima 0,53 % površine SDŽ-a, a broj stanovnika iznosi 0,93 % od županijskog.³² Svojom veličinom (75,8 km²) i brojem stanovnika (4.251 prema *Popisu iz 2011. godine*) grad Hvar spada u površinom prosječne jedinice lokalne samouprave u Republici Hrvatskoj. Grad Hvar graniči s gradom Starim Gradom i općinom Jelsa na istoku, a na ostalim stranama ima morske granice s općinom Milna (otok Brač), gradom Visom i Dubrovačko neretvanskom županijom na jugu.³³

Jedinstven položaj grada Hvara koji je okrenut prema jugu, za razliku od susjednih općina Stari Grad i Jelsa koje su okrenute prema zapadu odnosno sjeveru, oduvijek je bila važna konkurentna prednost ove nadaleko poznate nautičke luke. Južno od grada Hvara smješteni su Pakleni otoci što doprinosi sigurnosti luke grada Hvara i čini je zanimljivim i sigurnim nautičkim centrom na ovom dijelu Jadrana. Pakleni otoci predstavljaju zaštićeni spomenik prirode u kategoriji značajnog krajolika, tj. zaštićenog krajolika. Hvar je smješten na sredini

---

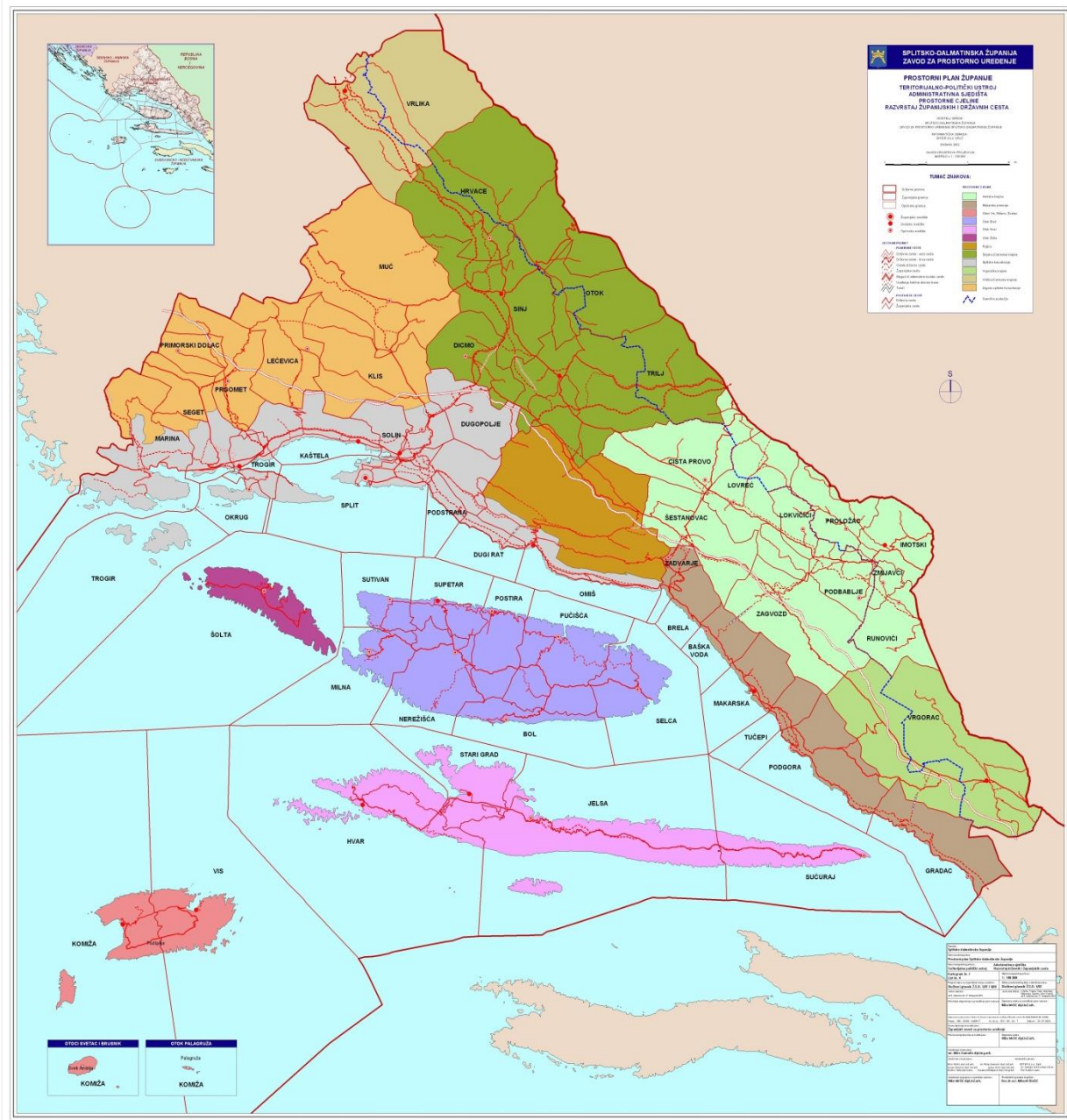
³¹ Bognar, A. (1990), Geomorfološke i inženjersko-geomorfološke osobine otoka Hvara i ekološko vrednovanje reljefa, *Geografski glasnik*, Vol 52, str. 49 – 65.

³² Grad Hvar (2014), *Izvešće o stanju u prostoru Grada Hvara 2007. – 2014.*, Republika Hrvatska, Splitsko-dalmatinska županija, Grad Hvar, str. 5.

³³ Grad Hvar (2014), *Izvešće o stanju u prostoru Grada Hvara 2007. – 2014.*, Republika Hrvatska, Splitsko-dalmatinska županija, Grad Hvar, str. 5.

hrvatske obale Jadrana, na važnoj točki uzdužne i poprečne plovidbe Jadranskim morem, u središtu komunikacije sa Sredozemljem.

Slika 1. Položaj otoka i grada Hvara u okviru Splitsko-dalmatinske županije

Izvor: Grad Hvar (2014), Izvješće o stanju u prostoru Grada Hvara 2007. – 2014., Republika Hrvatska, Splitsko-dalmatinska županija, Grad Hvar, str. 13.

Područje Grada Hvara i statistički obuhvaća 8 naselja: Brusje, Hvar, Jagodna, Malo Grablje, Milna, Sveta Nedjelja, Velo Grablje i Zračće. Staro naselje Malo Grablje nema stalnih stanovnika. Postojeću funkcionalnu organizaciju prostora karakterizira nesrazmjer između naselja Hvar i ostalih naselja, kako u pogledu broja stanovnika tako i u komunalnoj i urbanoj opremi.³⁴

Tablica 1. Tipologija naselja Grada Hvara

Naselje	Broj stanovnika	Tip naselja
Brusje	194	ruralno i prijelazno
Hvar	3771	urbano (gradsko)
Jagodna	30	ruralno i prijelazno
Malo Grablje	0	(bez stanovnika)
Milna	104	ruralno i prijelazno
Sveta Nedjelja	131	ruralno i prijelazno
Velo Grablje	7	ruralno i prijelazno
Zračće	14	ruralno i prijelazno
Ukupno	4251	–

Izvor: Grad Hvar (2014), Izvješće o stanju u prostoru Grada Hvara 2007. – 2014., Republika Hrvatska, Splitsko-dalmatinska županija, Grad Hvar, str. 21., prema: Državni zavod za statistiku (2011), Popis stanovništva 2011., tipologija prema: Model diferencijacije urbanih, ruralnih i prijelaznih naselja u Republici Hrvatskoj, Metodološke upute 67, DZS, Zagreb

Od prapovijesti bilježe se prvi znakovi života na ovim prostorima jer su duboke i pitome uvale otoka Hvara osiguravale uplovljavanje i komunikaciju te nastanjivanje prije više od 5000 godina prije Krista. Prednosti zemljopisnog položaja su atraktivnost otoka što čini idealne uvjete za turizam. Naime, umjerena mediteranska klima s blagim i kišovitim zimama, te toplim i sunčanim ljetima pogodavala je bujnoj vegetaciji koja čini život na otoku ugodnim. Čisto more koje obiluje ribom te osunčane otočke padine idealne su za uzgoj vinove loze, maslina i smokava te drugih mediteranskih kultura.³⁵ Činjenica da grad Hvar ima najveći broj sunčanih sati godišnje otvara brojne mogućnosti za cjelogodišnji turizam, velika je pogodnost za zimski turizam i posebna prednost mikroklima u odnosu na ostatak otoka.

³⁴ Grad Hvar (2014), Izvješće o stanju u prostoru Grada Hvara 2007. – 2014., Republika Hrvatska, Splitsko-dalmatinska županija, Grad Hvar, str. 5.

³⁵ Interni materijali, srpanj 2014., Upitnik o održivom razvoju otoka Republike Hrvatske, Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije.

Povoljne geomorfološke osobine prostora (razvedenost obale, plodna zemlja, smještaj na padinama brežuljaka) te društveno-političke i gospodarske okolnosti bile su u svim fazama odlučujući činitelji na temelju kojih se grad razvio i održao.³⁶

Većina javnih građevina u gradu Hvaru, sagrađene su od srednjeg do novog vijeka, što pomaže sagledati značajnu ekonomsku snagu Hvara u tom razdoblju. No, neke javne građevine koje i danas postoje u gradu Hvaru nisu one koje su sagrađene tijekom zlatnog ekonomskog doba grada, već su sagrađene nakon tog razdoblja. Današnje građevine nanovo su podignute nakon Osmanske provale 1571. godine, a sagrađene su uglavnom na mjestima starijih javnih građevina koje su stradale prilikom Osmanske provale ili prilikom eksplozije gradske tvrđave 1579. godine.

2.1.2. Reljef otoka Hvara

Reljefna obilježja otoka Hvara proizlaze iz pozicije otoka kao dijela jedinstvene tektonske jedinice srednjodalmatinskih otoka koji ulaze u okvire vanjskih Dinarida. Morfostrukturno promatrajući pripada tipu borano-navlačnih i ljuskovitih planina dinarskog orogena.³⁷ Vremenski promatrano ovi osnovni oblici reljefa nastali su u mlađem tercijaru za vrijeme alpskog izdizanja tla.³⁸

Geološke naslage otoka Hvara pripadaju velikom sedimentacijskom sustavu tzv. „karbonatne platforme”. Tektonskim silama izdignuti litificirani talozi otkrivaju 2.500 m debeli stup vapnenačkih slojeva taloženih kroz dugo geološko razdoblje, od donje krede (neokom) do završetka gornje krede (mastiht). Drugim riječima, najstarije vidljive naslage taložene su prije 144 milijuna godina, a prestale su završetkom postojanja uvjeta karbonatne platforme prije 65 milijuna godina. U dinamičnom makrosustavu karbonatne platforme moguće je prepoznati različite fosilizirane ekosustave koji se u geološkoj analizi definiraju kao „facijesi”. Geološki stup otoka Hvara sastoji se od: dolomita i masivnih vapnenaca (K11), vapnenaca ritmičke izmjene (K2,31), kriptalgálnih vapnenaca i dolomita (K1,2), škriljavih

---

³⁶ Rajčić, A. (2006), Urbanistički razvoj grada Hvara Pregled osnovnih faza, prostor: Znanstveni časopis za arhitekturu i urbanizam, Vol. 14, No. 1, str. 101.

³⁷ Bognar, A. (1990), Geomorfološke i inženjersko-geomorfološke osobine otoka Hvara i ekološko vrednovanje reljefa, Geografski glasnik, Vol 52, str. 50.

³⁸ Lag Škoji (2013), Lokalna razvojna strategija Lokalne akcijske grupe „Škoji 2012. – 2014.“, str 7.

vapnenaca (K12), vapnenaca s rudistima (K2,42), hemipelagičkih i kriptalgarnih vapnenaca (K5,62), foraminiferskih vapnenaca (E) i fliša (Ol).³⁹

Reljef samog otoka pretežno sadrži brdske osobine. Krševiti lanac brežuljaka strmo se spušta duž južne obale otoka, ispresijecan brojnim vododerinama.⁴⁰ U reljefnoj strukturi jasno se izdvajaju tri dijela: hrbat, polje i pobrđe. Hrbat čini osnovu trupa otoka te je izdužen u pravcu istok – zapad u dužni od 68 km. Hvarsko polje čini središnji dio zapadne polovice otoka te je svojom zaravnjenošću ekološki najvrjednija reljefna jedinica s obzirom na mogućnosti i obilježja agrarnih površina te prohodnost terena. Pobrđe čini sjeverni dio zapadne polovice otoka te je relativno nisko vapnenačko pobrđe s malo reljefne energije.⁴¹

Na zapadnom dijelu otoka nalaze se najviše visine, pri čemu je najviši vrh na otoku Sv. Nikola (628 m). Najniži dio otoka (ispod 100 m visine) je njegovo sjeverno proširenje (od Starogradskog zaljeva do Jelse) gdje se samo na tri mala vrha tlo uzdiže iznad 100 m. Prema sjevernoj obali otoka brežuljci su blažeg nagiba. Najviši nagibi padina su vidljivi na južnim obalama dajući na taj način posebnost obalnom prostoru s izraženim klifovima, ali i manjim plažama izuzetnih oblika.⁴²

Specifičan tip reljefa predstavljaju obale, oblikovane abrazijskim procesima mlata valova i akumulacijskim aktivnostima mora. Stoga prevladavaju abrazijske obale (preko 99 %), odnosno obale destruktivnog tipa. Sama građa i tektonika otoka uvjetovala je i postojanje ovakve obale. Po svom morfogeneznom tipu obale se dijele na visoke i niske. Visoke obale obuhvaćaju klifove (nagib preko 55°) i klifaste obale (nagib 12 – 32° i preko 32°) te su najzastupljenije na južnom dijelu otoka. Niske obale su najrasprostranjenije i to niske stjenovite obale nastale pod jakim utjecajem abrazije i korozije na monoklinalne vapnenačke obale. Niske obale u klasičnim sedimentima (tzv. žala) su rjeđe. U sastavu plaža sudjeluju

---

³⁹ Lag Škoji (2013), Lokalna razvojna strategija Lokalne akcijske grupe „Škoji 2012. – 2014.“, str. 8.

⁴⁰ Grad Hvar (2014), Urbanistički plan uređenja naselja Brusje (UPU 1), Republika Hrvatska, Splitsko-dalmatinska županija, Grad Hvar, str. 7.

⁴¹ Bogner, A. (1990), Geomorfološke i inženjersko-geomorfološke osobine otoka Hvara i ekološko vrednovanje reljefa, Geografski glasnik, Vol 52, str. 50.

⁴² Lag Škoji (2013), Lokalna razvojna strategija Lokalne akcijske grupe „Škoji 2012. – 2014.“, str 8.

pijesak i valutice, a manje šljunkovite i pješčane plaže oblikovane su u brojnim uvalama i dragama.⁴³

Promatrajući prirodne resurse samog grada Hvara prema iskazu namjene površina u *Prostornom planu uređenja na području Grada Hvara* postoji ukupno 1.283 ha poljoprivrednih površina u kategoriji „P3“ – poljoprivredne površine – ostale te 1.843 ha zemljišta u kategoriji „Ostale poljoprivredne i šumske površine.“⁴⁴

Tablica 2. Površine poljoprivrednog i šumskog zemljišta po kategorijama

Namjena	Površina (ha)	Udio na području grada Hvara (%)
Poljoprivredno zemljište	1.238	16
<i>P3 – poljoprivredne površine – ostale</i>	1.238	16
Ostalo poljoprivredno tlo, šume i šumsko zemljište	1.843	24
Šumske površine	4.147	54
<i>Zaštitne</i>	3.081	40
<i>Šume posebne namjene</i>	1.032	13
<i>Javne zelene površine</i>	33	0

Izvor: Grad Hvar (2014), Izvješće o stanju u prostoru Grada Hvara 2007. – 2014., Republika Hrvatska, Splitsko-dalmatinska županija, Grad Hvar, str. 41., prema: PPUG Hvar

Dodatno, prema istom prostornom planu na području Grada Hvara postoji ukupno 4.147 ha šumskih površina od čega se 3.081 ha odnosi na zaštitne šume, 1.032 ha na šume posebne namjene, a 33 ha na šumske površine u sustavu javnih zelenih površina. U pogledu vodnih građevina na području Grada Hvara nema slivnih područja, vodocrpilišta niti zona sanitarne zaštite. Na ovom je području prioritarno pitanje zaštite obalnog mora, koje je ugroženo disperznim izgrađivanjem uz obalu te nepostojećim ili neadekvatnim sustavima odvodnje otpadnih voda. Ujedno na području Grada Hvara trenutno ne postoje aktivna područja na kojima se vrši eksploatacija mineralnih sirovina.⁴⁵ Na području Grada Hvara prema *Zakonu o zaštiti prirode* upisani su Pakleni otoci u kategoriji značajnog krajobrazca, te čempres u vrtu

⁴³ Bognar, A. (1990), Geomorfološke i inženjersko-geomorfološke osobine otoka Hvara i ekološko vrednovanje reljefa, *Geografski glasnik*, Vol 52, str. 58 – 59.

⁴⁴ Grad Hvar (2014), Izvješće o stanju u prostoru Grada Hvara 2007. – 2014., Republika Hrvatska, Splitsko-dalmatinska županija, Grad Hvar, str. 41.

⁴⁵ Ibid, str. 41 – 42.

Franjevačkog samostana u Hvaru u kategoriji spomenika parkovne arhitekture. Lucićevo perivoj u gradu Hvaru evidentiran je kao spomenik parkovne arhitekture⁴⁶ (tablica 3).

Tablica 3. Zaštićena područja

Kategorija zaštite	Naziv područja	Godina proglašenja	Površina na području Grada (ha)	Udio na području Grada (%)
Značajni krajobraz	Pakleni (Paklinski) otoci	1968.	719,73	9,48
Spomenik prirode (pojedinačno stablo)	Starodrevni čempres u vrtu Franjevačkog samostana	1961.	–	–
Ukupno:			719,73	9,48

Izvor: Grad Hvar (2014), Izvješće o stanju u prostoru Grada Hvara 2007. – 2014., Republika Hrvatska, Splitsko-dalmatinska županija, Grad Hvar, str. 43., prema: PPUG Hvar

U ekološku mrežu Republike Hrvatske upisano je trinaest područja na prostoru Grada Hvara (tablica 4).

Tablica 4. Područja ekološke mreže Republike Hrvatske

Naziv područja	Oznaka	Ukupna površina područja (ha)	Površina na području Grada (ha)	Udio (%)	ha/100 stanovnika
Područja važna za divlje svojte i stanišne tipove					
Pakleni otoci	HR3000095	1.984,29	1.984,29	3,38	46,67
Pelegrin – podmorje	HR3000115	170,51	170,51	0,29	4,01
Otok Hvar – od Uvale Dubovica do rta Nedjelja	HR3000135	105,80	105,80	0,18	2,48
Hvar – od Prvog boka do Lučišća	HR2001429	983,59	983,59	1,67	23,13
Hvar – od uvale Vitarna do uvale Maslinica	HR3000456	269,98	257,72	0,43	6,06
Hvar – od Maslinice do Grebišća	HR2001428	3.244,04	169,15	0,28	3,97
Područje oko špilje u uvali Pišćena, Hvar	HR2001338	1.738,32	1.664,52	2,84	39,15
Južna obala Hvara – od rta Nedjelja do uvale Česminica	HR3000457	1.598,69	106,98	0,18	2,51
Markova špilja	HR2000084	0	0	0	0
Špilja pod Kapelu	HR2000165	0	0	0	0
Bunar kod Franjevačkog samostana u Hvaru	HR2001244	0	0	0	0
Bunar na Hvaru	HR2001245	0	0	0	0
Međunarodno važno područje za ptice					
Srednjodalmatinski otoci i Pelješac	HR1000036	82.687,44	6.851,57	11,69	161,17
Ukupno:			12.294,13	20,97	289,20

Izvor: Grad Hvar (2014), Izvješće o stanju u prostoru Grada Hvara 2007. – 2014., Republika Hrvatska, Splitsko-dalmatinska županija, Grad Hvar, str. 43., prema: Državni zavod za zaštitu prirode

⁴⁶ Grad Hvar (2014), Izvješće o stanju u prostoru Grada Hvara 2007. – 2014., Republika Hrvatska, Splitsko-dalmatinska županija, Grad Hvar, str. 42.

Ova područja kao dijelovi ekološke mreže pod strožim su propisima zaštitnih mjera te intenzivnijm monitoringom, izrađuju se posebni planovi upravljanja i određuju načini gospodarenja područjem.⁴⁷

2.1.3. Klima na otoku Hvaru

Hrvatska obala i otoci leže u području jadranskog tipa mediteranske klime. Prema *Köppenovoj klasifikaciji klime* otok Hvar ima klimu *Csa*, odnosno blagu mediteransku klimu čija su temeljna obilježja suha i vruća ljeta, vlažne i blage zime s maksimalnim padalinama u kasnu jesen (studeni – prosinac), a minimalnim tijekom ljeta (srpanj – kolovoz). To je tzv. etezijska klima s izrazitim maksimumom oborina u hladno doba godine te vrućim, izrazito vedrim i suhim ljetom.

Meteorološka mjerenja na otoku Hvaru sustavno se provode od 1858. godine. S obzirom na temperaturu zraka Hvar ima sva obilježja mediteranske klime. Srednja godišnja temperatura zraka je 16,3 °C. Najviša zabilježena temperatura bila je 37,7 °C (kolovoz 1956. godine), a najniža temperatura od –7,0 °C zabilježena je 24. siječnja 1942. godine.⁴⁸ Najhladniji mjesec je siječanj sa srednjom temperaturom od 8,3 °C, potom veljača s 8,8 °C, a najtopliji je srpanj sa srednjom temperaturom od 24,9 °C te kolovoz s 24,4 °C (tablica 5).

Tablica 5. Kretanje prosječnih temperatura zraka i mora prema mjesecima

Grad Hvar	01	02	03	04	05	06	07	08	09	10	11	12
Temperatura zraka	8,3	8,8	10,5	13,8	18,1	22,2	24,9	24,4	21,4	16,9	13,4	10,0
Temperatura mora	14,1	12,9	12,8	14,4	17,9	20,9	22,7	23,2	22,0	20,3	18,2	16,0

Izvor: www.hvarinfo.com (pristupljeno 3. 10. 2014.)

Topli dani s maksimalnom dnevnom temperaturom zraka iznad 25 °C javljaju se od travnja do studenog (u prosjeku 103,8 dana), a najviše ih je u srpnju (29,4 dana) i kolovozu (29,1 dan). Vrući dani, kada je maksimalna dnevna temperatura zraka iznad 30 °C, najčešći su u srpnju (10,3 dana) i kolovozu (9,8 dana). Pojava toplih noći (kada minimalna dnevna temperatura

⁴⁷ Grad Hvar (2014), Izvješće o stanju u prostoru Grada Hvara 2007. – 2014., Republika Hrvatska, Splitsko-dalmatinska županija, Grad Hvar, str. 43.

⁴⁸ Grad Hvar (2014), Urbanistički plan uređenja naselja Brusje (UPU 1), Republika Hrvatska, Splitsko-dalmatinska županija, Grad Hvar, str. 9.

premašuje 20 °C) također je najčešća u srpnju i kolovozu.⁴⁹ Relativna vlaga u zimskim mjesecima iznosi 67 %, u proljeće 66 %, a u jesen 68 %. Oblačnost dana najveća je u siječnju (5), a najmanja u srpnju (1,6).⁵⁰ Otok Hvar poznat je po najvećem broju sunčanih sati u Hrvatskoj (2.715 sati godišnje) pa je zbog toga dobio pridjev „sunčanog” otoka. Hvar ima godišnji prosjek od 7,7 sati dnevne insolacije prema 3,8 sati oblačnosti.⁵¹

More oko otoka pripada kanalskom tipu, koje se u oceanografskom smislu ponaša kontinentalnije od otvorenog mora. Kontinentalnost se očituje iznimnom slanošću i temperaturom. Temperatura mora s prosječnim standardnim vrijednostima po mjesecima prati krivulju srednjih vrijednosti temperature zraka. Najniža temperatura mora u zimskim razdobljima s prosječnom temperaturom od 12,8 °C u ožujku te 12,9 °C u veljači, dok je najtoplija temperatura u ljetnim razdobljima, 23,2 °C u kolovozu te 22,7 °C u srpnju. Salinitet mora je 38,2 ‰, a gustoća 29,09.

Padaline na Hvaru imaju maritimni godišnji hod oborine. Najobilnije padaline padaju u jesen i zimi, zatim u proljeće, a najmanje ljeti. Prosječna godišnja količina oborine iznosi 752,5 mm. Snijeg je izuzetno rijetka pojava, prosječno jednom u 10 godina.⁵² Najveća zabilježena visina snježnog pokrivača zabilježena je 16. veljače 1942. godine, a iznosila je 13 cm.⁵³ Grmljavina, tuča i magla na ovim su prostorima također izuzetno rijetke pojave.

Na postaji Hvar najučestaliji vjetar je jugo koje puše od ESE do SSE smjera (26,6 % slučajeva). Jugo puše jednako i stvara velike valove. U južnim strujama dolazi topli zrak iz sjeverne Afrike koji putem poprima maritimne karakteristike i zbog toga za vrijeme juga često pada kiša. Za razliku od juga, bura puše od NNE do ENE smjera. To je hladan i mahovit vjetar povezan s prodorom hladnog zraka iz NNE Europe. Čestina bure na Hvaru je 14,2 % i manja je nego jugo. Na hvarskom području bura je uglavnom slab vjetar (1 – 3 B u 11,1 % slučajeva). Ljeti prevladava maestral iz NW (11,7 %). U vrijeme ljetnih žega djeluje osvježavajuće i praćen je vedrinom i suhoćom. Promatra li se jačina vjetra neovisno o smjeru,

---

⁴⁹ Grad Hvar (2014), Urbanistički plan uređenja naselja Brusje (UPU 1), Republika Hrvatska, Splitsko-dalmatinska županija, Grad Hvar, str. 9.

⁵⁰ <http://www.poslovniturizam.com/destinacije/hvar/37/klima/> + LAG (pristupljeno 20. 10. 2014.)

⁵¹ <http://www.hvarinfo.com/hr/klima-otoka-hvara.htm> (pristupljeno 20. 10. 2014.)

⁵² <http://www.tzhvar.hr/hr/hvar/klima/> (pristupljeno 20. 10. 2014.)

⁵³ Grad Hvar (2014), Urbanistički plan uređenja naselja Brusje (UPU 1), Republika Hrvatska, Splitsko-dalmatinska županija, Grad Hvar, str. 9.

uočava se da prevladava vjetar od 1B do 3B (od laganog povjetarca do slabog vjetra) u 71,31 % slučajeva. Relativna čestina umjereno jakog vjetra (4 – 5B) iznosi 14,0 %, a jačeg od 6 B je 5,21 %. Jaki vjetar najčešće se javlja zimi s najvećom čestinom u prosincu (5,6 dana) koji je uglavnom jugo, a rjeđe bura. Prosječni godišnji broj dana s jakim olujnim vjetrom je 39,1 dan i 5,8 dana redom. Grad Hvar ima malu čestinu olujnog vjetra jer je dobro zaklonjen arhipelagom Paklenih otoka.⁵⁴

2.1.4. Flora i fauna na otoku Hvaru

Zahvaljujući svom geografskom položaju te povoljnim klimatskim uvjetima otok Hvar iznimno je bogat bujnom suptropskom vegetacijom. Među ostalima ističu se palme, agave, aloje, indijske smokve, lovor, ružmarin, borovi, pinije, lavanda i mnoge druge aromatične biljke. Mnoge od ovih biljaka su jestive i (ili) ljekovite. Uz njih brojno je poljsko cvijeće, trava, mahovina i gljive. Većina je biljaka samoniklo te pored dalmatinskog bora postoji još niz endemskih vrsta kao što su: ljubičasta jadranska zečina (*Centaurea adriatica*), zimzelena dalmatinska perunika (*Iris dalmatica*), devizeta (*Cyathoselinum globiferum*).⁵⁵

Velike površine otoka Hvara pokrivene su šumama koje po tipu pripadaju u Mediteransku regiju, a zastupljene su s dvije zone: (1) stenomediteranske šume alepskog bora i šume gluhaćuše te (2) eumediteranske i hemimediteranske zimzelene šume crnike, mediteranske šume dalmatinskog crnobora i kulture alepskog bora.⁵⁶ Nažalost, šume koje su pokrivale gotovo cijeli otok, mjestimice su iskrčene zbog zemljoradnje.

Od ove vegetacijske zone na samom otoku Hvaru najveću površinu zauzima šuma alepskog bora i crnike (*Quercus ilicis* – *Pinetum halepensis*). Od drveća u izgradnji šuma crnike najvažnija uloga pripada hrastu crniki, česmini (*Quercus ilex*), a uz njega dolaze: u sloju grmlja rastu zelenika (*Phyllirea latifolia* i *P. media*), lemprika (*Viburnum tinus*), planika ili maginja (*Arbutus unedo*), mirta (*Myrtus communis*), tršlja (*Pistacia lentiscus*), smrika (*Juniperus oxycedrus*), veliki vrijes (*Erica arborea*), tršlja (*Rhamnus alaternus*), lovor

---

⁵⁴ Grad Hvar (2014), Urbanistički plan uređenja naselja Brusje (UPU 1), Republika Hrvatska, Splitsko-dalmatinska županija, Grad Hvar, str. 10.

⁵⁵ Vučetić, M., Karlić, B. (2005), Otok Hvar biseri Jadrana, Fabra, Zagreb, str. 68.

⁵⁶ Grad Hvar (2014), Urbanistički plan uređenja naselja Brusje (UPU 1), Republika Hrvatska, Splitsko-dalmatinska županija, Grad Hvar, str. 10.

(*Laurus nobilis*), zimzelena ruža (*Rosa sempervirens*), bodljikava veprina (*Ruscus aculeatus*) i primorska kozja krv (*Lonicera implexa*). Mogu se sresti i kupina (*Rubus dalmaticus*), drača (*Paliurus spina-christi*), te penjačice i povijuše: šparoga (*Asparagus acutifolius*), tetivika (*Smilax aspera*), bršljan (*Hedera helix*), bljušt (*Tamus communis*) itd.⁵⁷

Hvarsko polje površina je travnjačke vegetacije. Travnjaci (livade i pašnjaci) razvili su se antropogeno, kao posljedica izravnih ili posrednih utjecaja čovjeka. U florističkom, ekološkom i biljnogeografskom pogledu značajan su tip ekosustava.⁵⁸

Na obalnim planinama, strmim visokim klisurastim otocima te na olujnim vjetrovima morskih rtova i planinskih vrhova, razvila se specifična vegetacija stijena koja pripada razredu Asplenieta rupestris s karakterističnim vrstama kao što su smeđa slezenica (*Asplenium trichomanes*), zlatnjak (*Ceterach officinarum*) te sočnolisni žednjak (*Sedum dasyphyllum*). Mnoge biljke ovog tipa vegetacije su endemične.⁵⁹

Kao i biljni i životinjski svijet je raznolik. Za ledenog doba ovaj je prostor dugo vremena bio pribježište ogromnom broju vrsta i već iz tog razdoblja potječe velika biološka raznolikost i osebnost.⁶⁰ Na otoku Hvaru od pripadnika većih sisavaca nailazi se samo na divlje svinje koje su dovedene na otok. Osim divljih svinja, ima još divljih zečeva, kuna, mungosa, šišmiša, ježeva, ptica, zmija, guštera, žaba, puževa, i drugih manjih životinja. Svakako najbrojniji predstavnici životinjskog svijeta na otoku su kukci. Zastupljene su sve porodice uobičajene u priobalju. Tu su još mnoge vrste kornjača, mrava, kamenjarki, leptira, paučnjaka itd. Prostor koji obiluje špiljama i pećinama, idealno je stanište za šišmiše pa ih ovdje ima desetak vrsta. Od domaćih životinja danas su na otoku uglavnom koze i ovce. Broj magaraca, mazgi i konja značajno je smanjen. Posebno bogatstvo na Hvaru predstavljaju ptice. Prema

---

⁵⁷ Grad Hvar (2014), Urbanistički plan uređenja naselja Brusje (UPU 1), Republika Hrvatska, Splitsko-dalmatinska županija, Grad Hvar, str. 11 – 12.

⁵⁸ Grad Hvar (2014), Urbanistički plan uređenja naselja Brusje (UPU 1), Republika Hrvatska, Splitsko-dalmatinska županija, Grad Hvar, str. 12.

⁵⁹ Grad Hvar (2014), Urbanistički plan uređenja naselja Brusje (UPU 1), Republika Hrvatska, Splitsko-dalmatinska županija, Grad Hvar, str. 12.

⁶⁰ Grad Hvar (2014), Urbanistički plan uređenja naselja Brusje (UPU 1), Republika Hrvatska, Splitsko-dalmatinska županija, Grad Hvar, str. 12.

njihovim navikama i pojavljivanju, na Hvaru je moguće pronaći ptice iz četiri velike skupine: stanarice, selice gnjezdarice, zimovalice i prolaznice.⁶¹

U podmorju obitavaju brojne životinjske vrste koje pripadaju skupinama: ribe, morski sisavci, glavonošci, rakovi, školjke, puževi, spužve, mnogočestinaši, žarnjaci, mahovnjaci, plaštenjaci i bodljikaši. Hvarski akvatorij od pradavnih vremena bio je poznat po obilju ribe, pretežno srdele i druge plave ribe, posebno dio akvatorija od Paklenih otoka do Lukavca i istočno od Šćedra prema Pelješcu.⁶²

2.1.5. SWOT analiza okruženja otoka i grada Hvara

Tablica 6 pokazuje da je okruženje grada Hvara iznimno bogato prirodnim resursima, ima izuzetan geoprometni položaj te da postoje brojne razvojne prilike, posebice u ekološkoj poljoprivredi, uzgoju ljekovitog bilja te zdravstvenom i kulturnom turizmu, kao i mogućnostima korištenja obnovljivih izvora energije. Postoje i neke slabosti i prijetnje u okolini, kojih je bitno manje (pitanje buke, zagađenosti, zbrinjavanja otpada) no treba voditi i o njima računa kako bi se osigurao dugoročni rast.

---

⁶¹ Grad Hvar (2014), Urbanistički plan uređenja naselja Brusje (UPU 1), Republika Hrvatska, Splitsko-dalmatinska županija, Grad Hvar, str. 13.

⁶² <http://www.poslovniturizam.com/destinacije/hvar/37/flora-i-fauna/> (pristupljeno 16. 04. 2014.)

Tablica 6. SWOT analiza okruženja otoka i grada Hvara

SNAGE	SLABOSTI	PRILIKE	PRIJETNJE
geoprometni položaj	nepostojanje slivnih područja, vodocrpilišta, kao ni zona sanitarne zaštite	obnovljivi i alternativni izvori energije	trend apartmentalizacije – disperzno izgrađivanje uz obalu
smještaj na padinama brežuljaka	nepostojeći ili neadekvatni sustavi odvodnje otpadnih voda	značajan poljoprivreni potencijal - razvoj ekološke poljoprivrede	globalna promjena klima
plodna zemlja	neselektiranje otpada	korištenje ljekovitog i aromatičnog bilja u razvoju zdravstvenog turizma	prijetnja zagađenosti i buke u špici sezone
razvedenost obale	neriješen problem odlaganja otpada	eksploatacija mineralnih sirovina	devastacija Paklenih otoka
zaštićena područja (krajobrazi i spomenici prirode)		zdravstveni i wellness turizam tijekom cijele godine, a posebno zimi	
značajan udio u ekološkoj mreži RH		uzgoj mediteranskih i submediteranskih kultura	
vrijedni prirodni resursi i očuvani okoliš (raznolika flora i fauna)		Marikultura	
mikroklima – najduža insolacija u Hrvatskoj			

Izvor: Izrada autora

2.2. Povijesna obilježja otoka Hvara

Otok Hvar, prema nalazima istraživača, bio je naseljen još u pretpovijesno doba, više od 6000 godina. Iz tog najranijeg razdoblja na otoku Hvaru postoje nalazi osebujne *Hvarske kulture* (3500. – 2500. g. pr. Kr.), koja je poznata po bojanju keramike. Naime, najstariji prikaz broda u Europi na ulomku keramičke vaze pronađen je na području lokaliteta Markove i Grapčeve špilje. Otok Hvar kasnije je naseljen Ilirima. Iduće važno razdoblje je grčka kolonizacija u 4. st. pr. Kr. kada je oko 385. g. pr. Kr. osnovan Pharos, na mjestu današnjeg Starog Grada. Iz tog razdoblja imamo Starogradsko polje – Ager, važno zbog izvorne starogrčke katastarske podjele zemlje s kamenim međašima (gomilama), koji je i danas vidljiv te predstavlja najbolje sačuvan kulturno-povijesni dokaz parcelizacije na Mediteranu.

Padom Sirakuze dolazi kraj vlasti starih Grka te otok Hvar potpada pod vlast starog Rima 219. g. pr. Kr., a Pharos dobija ime Pharia. Nakon pada Zapadnog Rimskog Carstva, otok Hvar ostaje u okviru Bizanta. U vrijeme kasne antike povećalo se stanovništvo otoka. Upravo iz tog razdoblja postoje brojni arheološki nalazi. Naime, veliki broj novih villa rustica na povijesnom Ageru, ali i na istočnim dijelovima otoka govore o tom vremenu. Razdoblje do dolaska Slavena ne obiluje pisanim dokumentima, no poznato je da otok Hvar biva u trostoljetnom posjedu Neretvanske kneževine kada se stanovništvo poslavenjuje. To je vrijeme kada se na otoku naselilo starohrvatsko pleme Slavogosta. Kasnije, u 11. stoljeću, otok Hvar postaje dijelom srednjovjekovne hrvatske kraljevine Petra Krešimira IV. U razdoblju koje slijedi izmjenjuje se vlast Mletačke Republike, Bizanta i Hrvatsko-Ugarske Kraljevine. Godine 1331. komuna se konačno stavlja pod mletačku zaštitu od omiških gusara. Godine 1420. Mlečani ga u potpunosti nadziru, a mletačka vlast održala se sve do pada Venecije, 1797. godine. U to vrijeme grad Hvar je bio glavna mletačka luka na istočnoj jadranskoj obali, a otok Hvar je bio dijelom iste upravne jedinice – Hvarske komune, kao i otok Vis. Trag te podjele je današnja Hvarsko-bračko-viška biskupija.

Razdoblje od 1510. do 1514. godine dinamično je i nemirno, događa se *Ustanak hvarskih pučana* pod vodstvom Matija Ivanića protiv hvarskih plemića. Pučani su svrgnuli plemićku vlast na otoku, a ustanak je na kraju ugušila Venecija. Osmansko razaranje 1571. godine ozbiljnije je uništilo grad Hvar koji nanovo izgrađuje sve svoje građevine pogođene osmanskim najezdom, te se postepeno oporavljaju i grad dobiva novi izgled. Nakon pada

Venecije 1797. godine, otok Hvar dolazi pod vlast Habsburške Monarhije. Od 1806. do 1814. kratkotrajno je pod Napoleonovom Francuskom, a potom je ponovno u sastavu Habsburške Monarhije, odnosno njenim reorganiziranjem, u austrijskom dijelu Austro-Ugarske. Tada dolazi „malo zlatno razdoblje“ za ovaj otok: uređene su sve otočne luke, napravljen je katastar, događa se mala industrijalizacija, uzlazni konjunktorni krug na poljodjelskom tržištu (vinova loza, buhač, lavanda) jača srednji sloj stanovništva, a zaostajanje nižih slojeva se ublažilo uljevom glavnice na otok. Otok je imao svoju trgovačku mornaricu do pojave parobroda. Godine 1858. na Hvaru je otvorena prva meteorološka postaja u Hrvatskoj. Godine 1868. osnovano je prvo turističko društvo – „Higijeničko društvo“. Završetkom Prvog svjetskog rata i raspadom Austro-Ugarske monarhije 1918. godine, Hvar ulazi u Državu Slovenaca, Hrvata i Srba (SHS). Međutim, kraljevina Italija zaposjeda otok iste 1918. godine i ostaje sve do 1921. godine, kada Hvar konačno postaje dijelom Kraljevine SHS / Kraljevine Jugoslavije. Godine 1941., padom Kraljevine Jugoslavije, Hvar ulazi u sastav Nezavisne države Hrvatske (NDH), gdje je bio dijelom velike župe Cetine. Padom vlasti NDH, dijelom je NR Hrvatske / SR Hrvatske. Otok je tada bio jedna upravna jedinica (općina Hvar sa sjedištem u gradu Hvaru).

Konačno 1991. godine događa se osamostaljenje Republike Hrvatske. Odlukom *Zakona* iz 1993. godine Hvar se dijeli na četiri općine: Grad Hvar, Stari Grad, Jelsa i Sućuraj. Početkom Domovinskog rata, otočko stanovništvo i gospodarstvo pretrpjelo je posljedice pomorske blokade, koju je uspostavila Jugoslavenska ratna mornarica (JRM). Ulaskom Hrvatske u sastav Europske unije 2013. godine grad Hvar i otok Hvar ponovno postaju službenim dijelom EU te svoj kozmopolitski duh poznate svjetske turističke destinacije izgrađuju na globalnim trendovima.

2.2.1. Kulturno-povijesni spomenici

Jedinstveni krajobraz grada Hvara rezultat je bogate i burne povijesti otoka Hvara, naime, ovaj lijepi grad nadaleko je poznat po svojim prirodnim ljepotama, ali i građevinama koje čine urbanu jezgru grada, a i danas imaju iznimno povijesno i kulturno značenje. Najvažniji kulturno-povijesni spomenici grada Hvara su: Pjaca, Arsenal, Katedrala, Franjevački samostan, Lođa, Kazalište, Ljetnikovac Hanibala Lucića, Gradska tvrđava i zidine, Samostan benediktinki, te Knežev dvor.

Središnji hvarski trg (Pjaca)⁶³

Pjaca danas stanovnicima grada Hvara predstavlja mjesto susreta i druženja, može se reći da je to „bilo” grada, gdje se susreću prijatelji, sklapaju se poslovi, šeće se i odmara. Rijetki znaju da je središnji hvarski Trg sv. Stjepana ili kako ga mještani zovu Pjaca najveći trg u Dalmaciji s površinom od 4.500 m². Na središnjem gradskom trgu dominira bunar iz 1520. godine koji svojim osobitim pečatom predstavlja jedan od zaštitnih povijesnih elemenata grada. Bunar je popravljan između 1780. i 1830. godine. Na mjestu današnje pjace nekada je bila duboka uvala i more je sezalo sve do mjesta na kojem je danas Katedrala. Kasnije je današnja pjaca bila prostor između dva utvrđena grada, Grode na sjeveru i Burga na jugu te je kroz stoljeća zasipavana dok nije poprimila današnji oblik. Nekada je gradski hvarski trg imao bitno drugačiju formu, bio je ograđen vrtovima, ali se kasnije mijenja, primarno zbog manjka prostora unutar utvrđenog grada kada stanovnici izgrađuju kuće na sjevernom dijelu Pjace, ispred gradskih zidina. Pjaca kakvu danas poznajemo do 15. st. već je formirana, s katedralom na istoku i Mandračem na zapadu, a u cjelosti je popločana 1780. godine.

Gradska tvrđava⁶⁴

Poslije 1278. godine, dolaskom pod vlast Venecije, započeta je gradnja Gradske tvrđave u njezinom primarnom obliku. Tvrđava je spajala gradske zidine, a do danas je obnavljana nekoliko puta. Gradska tvrđava odigrala je značajnu ulogu 1571. godine prilikom turske provale kada je Hvaranima pokazala svoju pravu vrijednost te je u njoj našlo zaklon sveukupno pučanstvo grada Hvara. Tvrđava je 1579. godine doživjela veliko oštećenje uslijed eksplozije, uzrokovano udarom groma u skladište baruta kada je razrušen njen veći dio, a i sam grad Hvar je pretrpio značajnu štetu. Tvrđava je tijekom vremena doživjela brojne prepravke i preinake, a

---

⁶³ <http://abjourney.com/2011/09/day-91-93-makarska-hvar-island-croatia/dsc04980/> (pristupljeno 27. 12. 2014.)

⁶⁴ <http://www.topdestinacije.hr/destinacija/srednja-dalmacija-hvar-40> (pristupljeno 27. 12. 2014.)

posljednja nadogradnja dogodila se u vrijeme Marije Terezije kada je sagrađena kasarna za vojnike.

Gradske zidine⁶⁵

Smatra se da su se odlukom mletačke vlade 1278. godine u Hvaru počele graditi srednjovjekovne gradske zidine. Gradnja gradskih zidina tekla je sporo te se smatra da su ovakve kakve su u sadašnjem obliku bile dovršene tek sredinom 15. stoljeća i to nakon ponovnog dolaska pod mletačku vlast. Gradski zidovi građeni su s vrha brda

na kojemu je utvrda bila spojena dvama kracima. Treći zid pruža se u pravcu istok – zapad te zatvara ta dva kraka na sjevernoj strani Pjace. Gradske zidine imaju četvora vrata, a glavna vrata – Porta Maestra su iz središta Pjace vodila prema samoj Tvrđavi. U 16. stoljeću ova vrata se nazivaju i Tržnična vrata. Druga vrata – jugoistočna, okrenuta su prema biskupiji i nazivaju se vratima Sv. Marije ili Biskupije. Istočna vrata smještena su u kuli i nazivaju se Porta Badoer. Zapadna gradska vrata nalik su istočnim gradskim vratima i nazivaju se Gornja vrata. Kula i vrata u njoj sagrađeni su u 15. stoljeću, a „propugnakul“ nad njima sagrađen je 1625. godine. Zidine su već u 16. stoljeću bile zastarjele i zabačene, a pošto se grad proširio izvan njih, gube svoju prvotnu obrambenu funkciju.

Knežev dvor⁶⁶

Nakon dolaska pod vlast Venecije započeta je gradnja Kneževog dvora. Iako je gradnja Dvora potpomognuta od strane mletačke vlade, palača je u potpunosti izgrađena tek početkom 14. stoljeća. Palača se nalazila povrh današnje lože, imala je pročelje na jugu te je bila omeđena s četiri kule. Kasnije je njezina istočna kula preuređena

---

⁶⁵ <http://www.putovnica.net/galerije-slika/hvar-otok-hvar-slike-galerija/foto-hvar-gradske-zidine-1> (pristupljeno 28. 12. 2014.)

⁶⁶ <http://www.offero.hr/info-hvar> (pristupljeno 28. 12. 2014.)

u sat-kulu. Spomenuta je palača izgorjela pri provali Turaka 1571. godine. Krajem 16. stoljeća na istom mjestu sagrađena je nova palača, kojoj je puno pažnje u obnovi posvetio hvarski knez Pietro Semitecolo. Nakon toga, 1743. godine palača je bila oštećena u požaru, ali je brzo obnovljena. Do pada Venecije 1797. godine palača je služila svojoj svrsi. U njoj je stanovao knez, vijećalo je Veliko vijeće i pučka kongrega. Služila je još i kao administrativno i sudsko središte. U njoj su se organizirale zabave i karnevali, a u jednoj od njezinih kula bila je smještena tamnica. Godine 1903. zbog dotrajalosti palača je u potpunosti srušena i na njenom mjestu sagrađen je hotel.

Hvarska loža⁶⁷

Prvotna hvarska loža po prvi put se spominje 1289. godine, a zapis o njoj postoji i u Hvarskom statutu iz 1331. godine. Spomenutoj loži nije poznat prvobitan izgled ni točno mjesto gdje se nalazila. U vrijeme kneza Viktora Dieda (1515. – 1517.) sagrađena je nova loža *Loggia Diedo*, a oblik u kojem je sagrađena održao se do danas.

Zajedno s ostalim javnim građevinama u Hvaru izgorjela je za vrijeme osmanske provale 1571. godine. Konačni izgled pročelja s nizom stupića na balustradi s piramicama dobila je početkom 17. stoljeća. Ovo elegantno pročelje rad je majstora Tripuna Bokanića. Za vrijeme mletačke vlasti služila je kao javna sudnica. U loži su se održavale javne licitacije za zakup poreza i carina. Uz nju se nalazila Kneževa palača, srušena početkom 20. stoljeća zbog izgradnje hotela carice Elizabete. U loži se tada nalazio Kursalon – hotelska kavana, čitaonica, plesna dvorana i okupljalište hvarske društvene elite. I danas ova javna građevina ispunjava svoju svrhu okupljanja te se u njoj održavaju sastanci gradske skupštine.

Komunalna *Loggia communis* spominje se već u 13. stoljeću, a navodi je i *Hvarski statut* iz 14. stoljeća. Nova Loggia, jedna od najljepših kasnorenesansnih građevina Dalmacije, djelo je majstora Tripuna Bokanića, a dovršena je krajem 16. stoljeća. za providura Viktora Dieda. Visoku dužnost judeksa i „defensora“ hvarske komune obnašao je i Hanibal Lucić, i to nekoliko puta tijekom svog života, kao odlučan branitelj povlastica hvarskog plemstva.

---

⁶⁷ <http://www.visit-croatia.co.uk/index.php/photos-of-croatia/photos-of-hvar/> (pristupljeno 27. 12. 2014.)

Arsenal⁶⁸

Arsenal je zasigurno jedna od najvažnijih javnih građevina u gradu Hvaru. Sagrađen je u razdoblju između 1292. i 1331. godine jer se tada spominje u *Hvarskom statutu* kao gotova građevina. Arsenal iz 13. stoljeća gradi hvarska komuna, pregrađen je u 14. stoljeću, a kako s vremenom propada, u 16. stoljeću gradi se novi na istom mjestu. Nažalost, tek što je završen, 1571. godine spalili su ga Turci.

Arsenal se počeo obnavljati nakon te katastrofe, no završen je tek u vrijeme kneza Semitecola 1611. godine kada poprima današnji izgled. Uz sjevernu stranu Arsenala 1612. godine dograđen je magazin Fontika gdje se čuvalo žito, te velika terasa nad njim, tzv. Belvedere, iz koje se ulazilo u kazalište na drugom katu Arsenala. Arsenal je bio važno mjesto koje je služilo za popravak i opskrbu hranom i priborom mletačkih ratnih galija, čuvanje vesla, biškota, jedara, konopaca. U njemu su se pod krovom čuvale galije pa i čuvena hvarska galija od koje je sačuvan kljun (polena) poznata kao „Zmaj od Lepanta”.⁶⁹

Hvarsko povijesno kazalište⁷⁰

Hvarsko povijesno kazalište smješteno je na drugom katu zgrade Arsenala. Izgrađeno je 1612. godine za vrijeme kneza Pietra Semitecola. Na nadvratniku ulaznih vrata kazališta upisano je: ANNO SECVNDO PACIS MDCXII. Godina 1612., kako govori natpis, druga je godina mira između desetljećima sukobljenih staleža hvarske

komune. Gledalište s ložama izgrađeno je 1803. godine, kada je osnovano Kazališno društvo, a današnji neobarokni izgled potječe iz sredine 19. stoljeća. Sačuvane su dvije zidne scenografije, freska iz 1819. godine i danas je na začelnom zidu pozornice, dok je freska s prikazom Kneževa dvora izrađena oko 1900. godine restaurirana i postavljena na pomične panoe.

---

⁶⁸ <http://www.adriatic-pearls.com/eng/islands/hvar/hvar.htm> (pristupljeno 29. 12. 2014.)

⁶⁹ Tipurić, D. (ur.) (1998), *Povratak na hrvatske otoke*, Ministarstvo povratnika i useljenika, Zagreb, str.192.

⁷⁰ <http://www.tzhvar.hr/hr/hvar/kazaliste/> (pristupljeno 29. 12. 2014.)

Hvarska katedrala⁷¹

Točno vrijeme gradnje Hvarske katedrale nije poznato. Stoljećima je pregrađivana i obnavljana, a vjerojatno je prvobitno bila crkva benediktinskog samostana sv. Marije od Lesne. Katedralom postaje u 13. stoljeću kada se središte biskupije premješta iz Starog Grada u Hvar. Prvi put se spominje 1326. godine. U 16. stoljeću počela se graditi nova katedrala, ali je gradnja prekinuta osmanskim provalom prilikom koje je spaljena. Od stare crkve sačuvan je prezbiterij, a ostatak crkve u potpunosti je završen u 17. stoljeću. Trobrodna je građevina bazilikalnog tipa s četverokutnim svetištem i renesansnim korom. Zapadno pročelje ima kasno-renesansno trolisno pročelje, koje simbolizira Sveto trojstvo. Na sjeveru je od 1549. do 1550. godine podignut renesansni zvonik, a sagradili su ga domaći majstori graditelji. Inventar se ističe oltarima i propovjedaonicama iz gotičkog razdoblja. U crkvi je 9 baroknih oltara iz 17. stoljeća. Na oltarima su slike mletačkih majstora, od kojih se ističe slika Palme Mlađeg.

Ljetnikovac Hanibala Lucića - vila pjesnika⁷²

Ljetnikovac oblikovan u finom stilu renesanse izgradio je Hanibal Lucić (poznati hrvatski renesansni pjesnik i dramatik rođen 1485. godine u gradu Hvaru) na istočnoj strani grada oko 1530. godine. U prostorima ljetnikovca Hanibala Lucića danas je smješten Muzej hvarske baštine gdje je moguće vidjeti dio postave hvarske kulturne

baštine. Ovaj nekad raskošan ljetnikovac Hanibala Lucića, renesansnog pjesnika i hvarskog vlastelina (koji je ujedno bio i sudac i odvjetnik hvarske gradske općine), u svom odmaralištu imao je krasno uređen vrt gdje su rasle naranče, limuni i bršljan. U ljetnikovcu se nalaze dvije zgrade: istočna elegantna i stilski izrazita, te zapadna, gospodarska zgrada. Prostrani perivoj okružen je šetnicom i grbovima obitelji Lucić i Gazarović, smještenima na kruništu bunara u sredini vrta.

---

⁷¹ <http://www.hbk.hr/?type=biskupija&ID=8> (pristupljeno 27. 12. 2014.)

⁷² <http://www.tzhvar.hr/hr/hvar/kalendar-dogadanja/?newsId=535> (pristupljeno 30. 12. 2014.)

Franjevački samostan⁷³

Hvarska je luka nebrojeno puta spasila brodove i posade pa su tako zapovjednici lađa 1465. godine na poluotočiću blizu grada osnovali franjevački samostan i financirali izgradnju crkve sv. Marije od Milosti. Gradnju crkve uvelike su pomogli i hvarski plemići, a sam Antun Lucić,

otac Hanibala Lucića, za gradnju je dao 1.000 dukata. U crkvi ispod glavnog oltara nalazi se grob Hanibala Lucića, poznatog pjesnika i dramskog pisca, koji je kao ugledni član Velikog vijeća, više godina bio nadstojnik gradnje franjevačke crkve i samostana.

Samostan benediktinki⁷⁴

Samostan benediktinki i crkva sv. Antuna Opata, smješteni su u kući u kojoj se 1485. godine rodio Hanibal Lucić. Udovica Hanibalova izvanbračnog sina Antuna – Julija, ostavila je sestrama benediktinkama obiteljsku palaču u Grodi oporučno, a one su je potom preuredile u samostan. U sklopu samostana ostala je sačuvana kuhinja iz Lucićeva doba, a uz nju vrijedna zbirka umjetnina.⁷⁵

Crkva sestara benediktinki izgrađena je u 17. stoljeću, a u 18. stoljeću dograđena je i proširena. Danas je samostan benediktinki poznat po čuvenoj čipki od agave koja se izrađuje posebnom tehnikom od niti biljke agave. Ovaj ručni rad samostanskih sestara zaštićen je od UNESCO-a kao nematerijalna kulturna baština koja plijeni originalnošću, ljepotom i finoćom izrade.

---

⁷³ <http://www.discover-island-hvar.com/hr/franjevacki-samostan-u-hvaru/> (pristupljeno 30. 12. 2014.)

⁷⁴ <http://www.webgradnja.hr/lifestyle/dizajn-putovanja-danica-maric/hvar-suncani-grad-kulture/421/> (pristupljeno 29. 12. 2014.)

⁷⁵ Benediktinke u gradu Hvaru, (2014), Interni materijali

Crkva sv. Marka⁷⁶

Bivša crkva dominikanskog samostana, osnovanog u 14. stoljeću. a ukinutog za francuske vladavine početkom 19. stoljeća, crkva sv. Marka imala je 1579. godine sedam oltara, a oltar sv. Antuna Opata dao je načiniti sin pjesnika Hanibala Lucića, Antun, koji je pokopan u crkvi sv. Marka. Po prvi put crkva sv. Marka spominje se 1326. godine. U njoj su plemićke obitelji imale svoje oltare i grobnice. Njeno veliko značenje je u tome što je stoljećima bila sjedište plemićkog Velikog vijeća. Obnova ove crkve predstavlja tekući projekt kulturne baštine grada Hvara.

2.3. Demografske značajke

Stanovništvo je osnovni činitelj, ali i cilj gospodarskog razvoja. Ono je temeljni čimbenik društvenog, gospodarskog i kulturnog života kao i razvitka svakog društva, a posebice lokalne zajednice. Stanovništvo ujedno predstavlja osnovnu proizvodnu snagu te je nezamjenjiv element gospodarskih procesa. U prošlosti (i u budućnosti), kao i danas, razinu gospodarskog razvoja obilježavamo sintagmom „ostvareno blagostanje pučanstva“. Poznato je kako su već u antičkim civilizacijama filozofi uviđali važnost stanovništva u općem društvenom razvoju, kako broja ljudi, tako i njihovih struktura (spolne, dobne, socijalne i sl.) na razvoj određene državne zajednice, na vojno-ekonomsku snagu i sl.⁷⁷ S druge strane, stanovništvo daje krajnji smisao gospodarskim procesima jer je svrha gospodarskog razvoja upravo blagostanje pripadnika lokalne zajednice u kojoj se taj razvoj ostvaruje. Zato se razmatranja o gospodarskom razvitku ne mogu odvojiti od stanovništva kao njegova bitnog okvira. Stoga je struktura dinamike ljudskog kapitala od presudnog značenja u oblikovanju razvojne strategije hrvatskog gospodarstva. Kako je pak tržište rada bitno omeđeno demografskim faktorima, dakle veličinom, strukturom i dinamikom kretanja ukupnog stanovništva, važno je prosudbu ljudskog faktora utemeljiti na ključnim demografskim sastavnicama.⁷⁸

---

⁷⁶ <http://www.offero.hr/info-hvar> (pristupljeno 30. 12. 2014.)

⁷⁷ Gelo, Akrap (2003), str. 24.

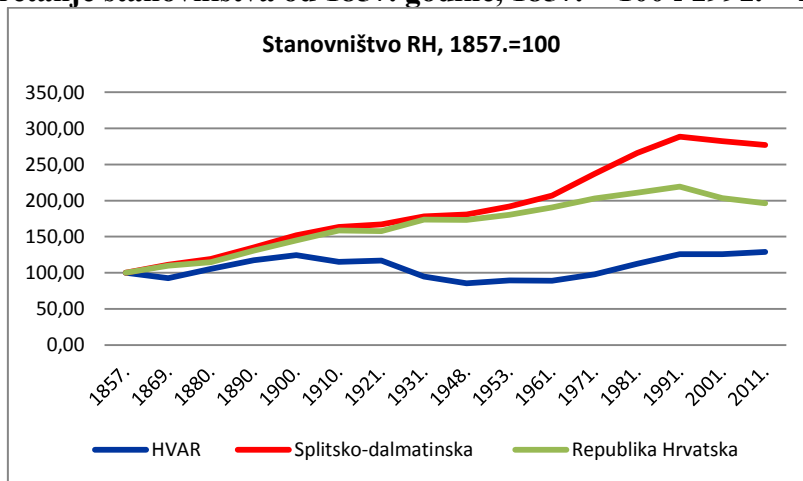
⁷⁸ Družić (2004)

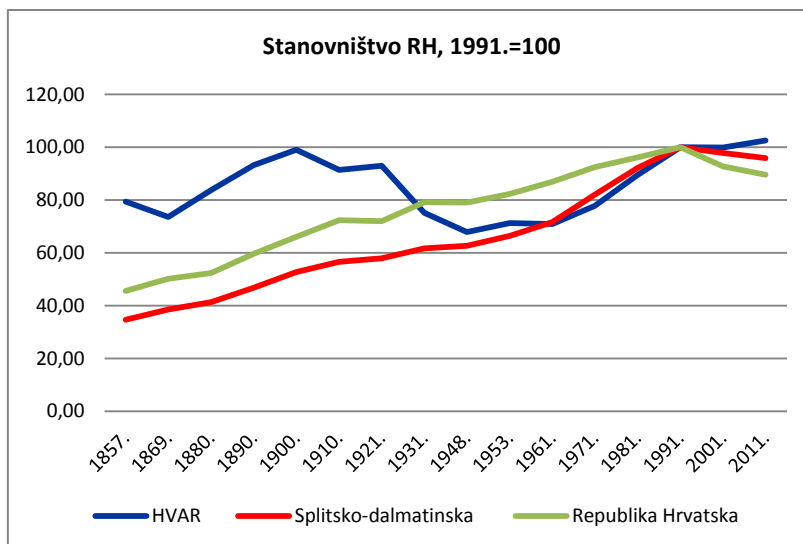
Demografska slika Hrvatske prvenstveno je posljedica prirodnog kretanja stanovništva (nataliteta i mortaliteta), ali sve više i mehaničkog (useljavanje i iseljavanje). Pored prirodnih procesa treba znati kako je rat snažno utjecao na pad nataliteta, odnosno na ubrzanje demografskog starenja hrvatskog pučanstva. Ponajprije u ratom zahvaćenim područjima natalitet je padao, a mortalitet rastao kao očekivana posljedica ratnih operacija. Tako su na proces demografskog starenja stanovništva u Hrvatskoj osim negativnog prirodnog prirasta znatno utjecale i ratom uvjetovane (prisilne) migracije. Navedeno se jasno očituje i iz sljedeće tablice iz koje se jasno primjećuje opadanje apsolutnog broja stanovnika od 1991. godine. U sljedećem dijelu analizira se kretanje stanovništva Republike Hrvatske, Splitsko-dalmatinske županije i Grada Hvara.

2.3.1. Kretanje stanovništva RH i Splitsko-dalmatinske županije

Od prvog popisa stanovnika iz 1857. godine kretanje broja stanovnika na području cijele današnje RH bilo je prilično neujednačeno što prikazuje i grafikon 1. Demografski razvoj pojedine zemlje pa tako i otoka ne ovisi samo o procesima na njegovu području, već i o funkcijama i demografskim kretanjima širih prostora s kojima je u interakciji.

Grafikon 1. Kretanje stanovništva od 1857. godine, 1857. = 100 i 1991. = 100

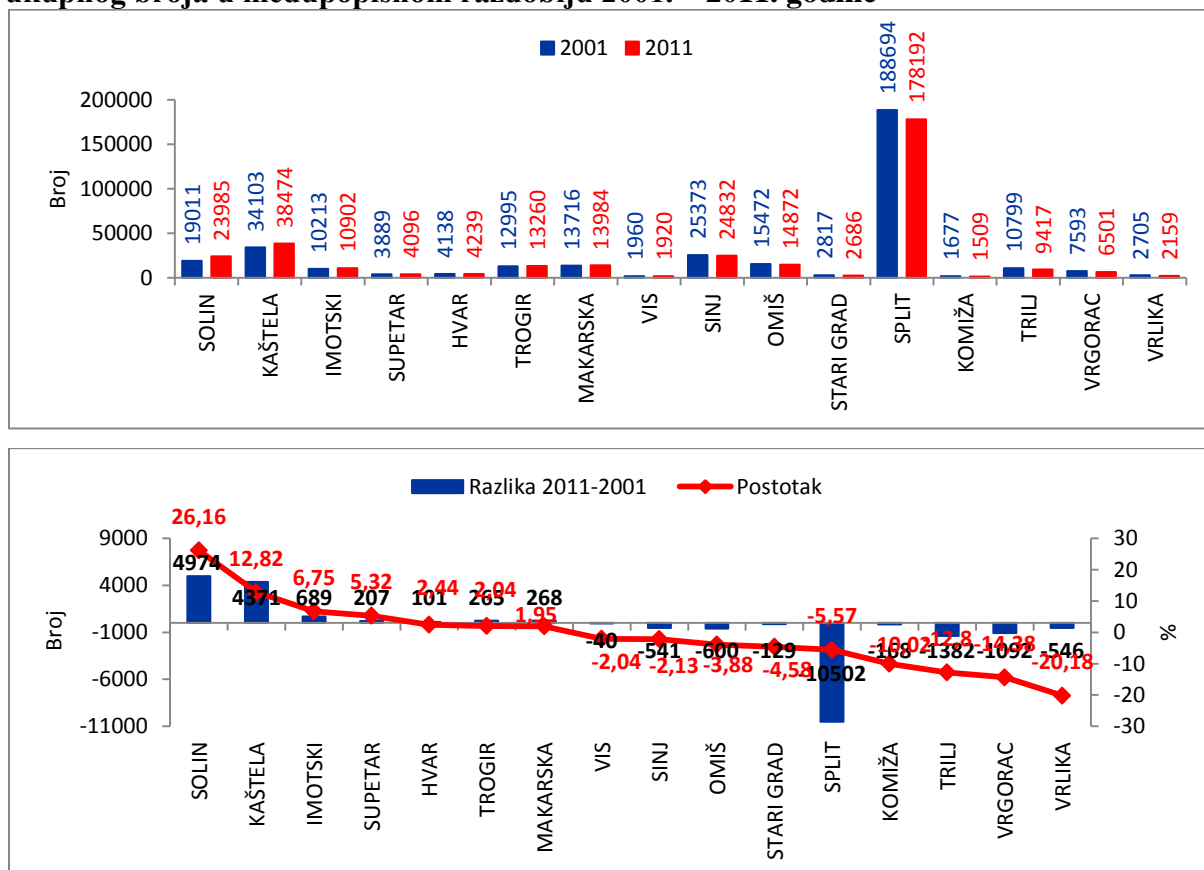

Izvor: DZS – Naselja i stanovništvo RH – PC-Axis baze podataka⁷⁹

Ukupan porast stanovništva u Hrvatskoj prisutan je do 1991. godine, kako na agregatnoj razini tako i na razini Splitsko-dalmatinske županije. Od osnutka samostalne Republike Hrvatske prisutan je opadajući trend kretanja stanovništva i na području cijele države i na području Splitsko-dalmatinske županije, dok je na području Grada Hvara prisutan pozitivan trend.

Analiza kretanja stanovništva na području Splitsko-dalmatinske županije pokazuje kako je porast ukupnog broja stanovnika zabilježen samo u sedam gradova od 16 gradova Priobalja, Zagore i otoka Splitsko-dalmatinske županije, i to u gradovima: Solin, Kaštela, Imotski, Supetar, Hvar, Trogir i Makarska (grafikon 2).

⁷⁹http://www.dzs.hr/App/PXWeb/PXWebHrv/Menu.aspx?px_type=PX&px_db=Naselja+i+stanovni%u0161tvo+Republike+Hrvatske&px_language=hr&rxid=fc9d580f-2229-4982-a72c-cdd3e96307d3
(pristupljeno 6. 12. 2014.)

Grafikon 2. Stanovništvo gradova Splitsko-dalmatinske županije s promjenama ukupnog broja u međupopisnom razdoblju 2001. – 2011. godine⁸⁰

Izvor: Smoljanović, A., Smoljanović, M., prema Popis 2011.

Smanjenje ukupnog broja stanovnika zabilježeno je čak u 9 gradova Priobalja, Zagore i otoka SDŽ-a, i to u gradovima: Vis, Sinj, Omiš, Stari Grad, Split, Komiža, Trilj, Vrgorac i Vrlika. Najmanje relativno smanjenje imalo je stanovništvo grada Starog Grada (-4,6 % odnosno -129 stanovnika). Na otoku Hvaru samo je ukupno stanovništvo Grada Hvara imalo porast (101 stanovnik). U smanjenju ukupnog broja stanovnika otoka Hvara imali su udjela: smanjenja ukupnog stanovništva grada Starog Grada (-131 stanovnik), općine Jelse (-96 stanovnika) i Sućurja (-29 stanovnika).

2.3.2. Kretanje stanovništva otoka i grada Hvara

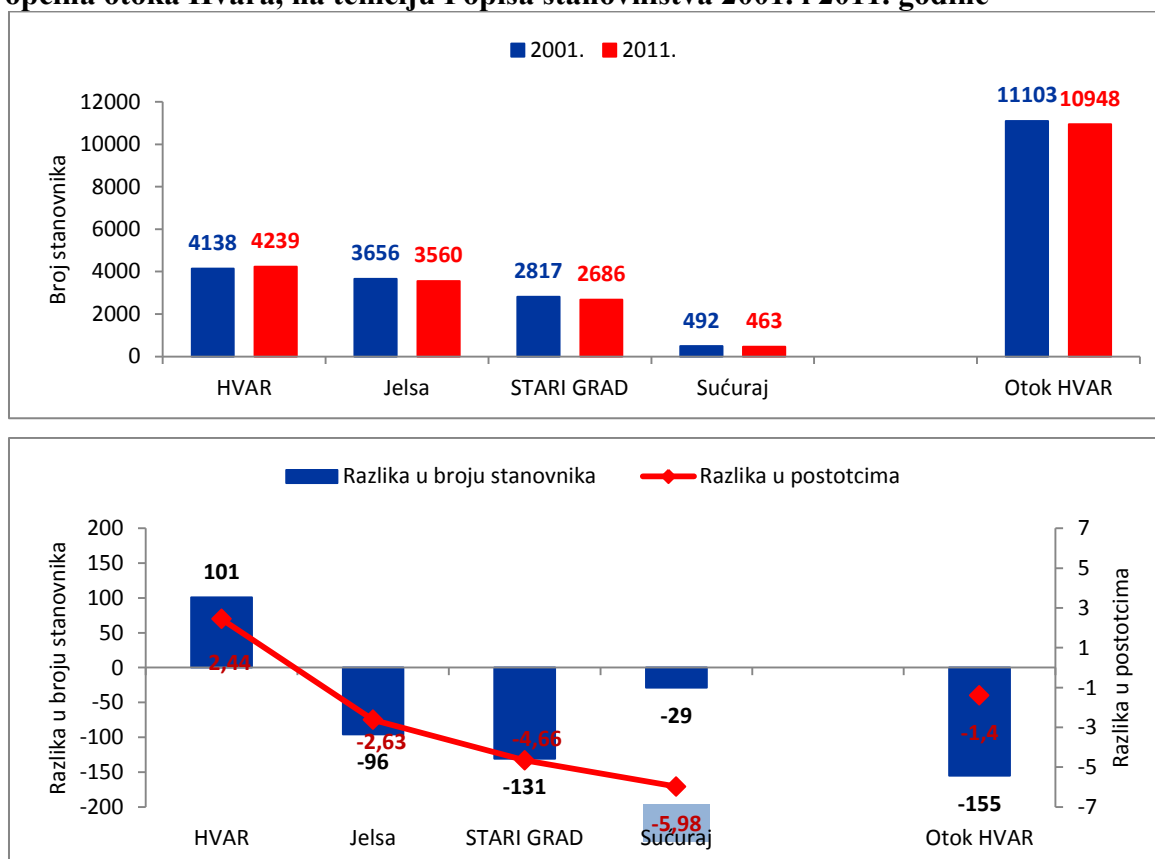
Zbog povoljnih prirodnih uvjeta (položaja i klime), naseljenost na području otoka Hvara ima davne korijene i potvrđeni kontinuitet. Povijesna zbivanja donosila su dramatične promjene i u broju i u sastavu stanovništva, smjenjujući razdoblja rasta i prosperiteta s razdobljima kada

⁸⁰ <http://www.nzjz-split.hr/userfiles/popis2011.pdf> (pristupljeno 6. 12. 2014.)

je gotovo došlo do nestajanja pojedinih naselja.⁸¹ Brojnost stanovništva otoka Hvara kontinuirano se smanjuje već stotinu godina kao posljedica emigracijskih procesa. Kao i kod ostalih većih srednjodalmatinskih otoka na Hvaru je u međupopisnom razdoblju u 1980-tim godinama privremeno zaustavljen pad stanovništva, ali popis iz 2011. godine pokazao je da je trend ipak jednosmjernan na dolje te se pad nastavio i do posljednjeg popisa stanovništva.

Navedeni trendovi ne vrijede za sva mjesta na otoku, kao što prikazuje grafikon 3 u nastavku. Grad Hvar imao je smanjenje stanovništva od 1900. do 1971. godine, a od tada kreće porast (s izuzetkom 2001. godine) što je u današnje vrijeme iznenađujuće za otočko mjesto. Grad Hvar danas ima najveći broj stanovnika u povijesti jer je nakon pada 1953. godine (2.951 stanovnik) zabilježio ubrzani rast te je broj stanovnika gotovo udvostručen na 4.239 pri popisu 2011. godine.

Grafikon 3. Ukupno stanovništvo i međupopisne promjene stanovništva gradova i općina otoka Hvara, na temelju Popisa stanovništva 2001. i 2011. godine

Izvor: Smoljanović, A., Smoljanović, M., prema Popis 2011., Splitsko-dalmatinska županija, <http://www.njz-split.hr/userfiles/popis2011.pdf>

⁸¹ Mrnjavac (2004), str. 67.

U istom razdoblju (između dva popisa stanovništva – 2001. i 2011. godine) ostala mjesta na otoku (Jelsa, Stari Grad i Sućuraj) zabilježila su negativna demografska kretanja. Navedeno je imalo implikacije i na ukupno negativno kretanje stanovništva i depopulaciju čitavog otoka Hvara.

Tablica 7 prikazuje promjene u prirastu stanovništva između dva posljednja popisa stanovništva u pojedinim gradovima i općinama otoka Hvara. Trendovi nisu isti za sva mjesta na otoku. Kao što je već prethodno istaknuto, na razini cijele države imali smo negativnu stopu rasta (-3,44 %) između 2001. i 2011. godine, dok je na razini Splitsko-dalmatinske županije također primijećeno smanjenje broja stanovnika (-1,92 %).

Tablica 7. Broj stanovnika prema Popisu stanovništva iz 2001. i 2011. godine

Grad/općina – otoka Hvara	2001.	2011.	Prirast (u %)
Hvar	4.132	4.251	2,87
Stari Grad	2.813	2.781	-1,14
Jelsa	3.617	3.582	-0,97
Sućuraj	487	463	-4,92
Ukupno – otok Hvar	11.049	11.077	0,25
Splitsko-dalmatinska županija	463.678	454.798	-1,92
Republika Hrvatska	4.437.460	4.284.889	-3,44

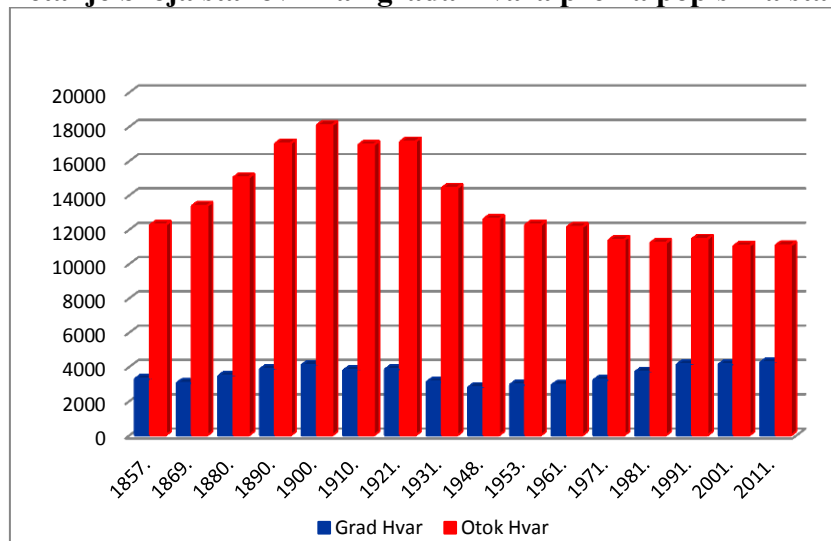
Izvor: DZS (2011, 2013)

Prema posljednjem popisu stanovnika iz 2011. godine od ukupno 454.798 stanovnika Splitsko-dalmatinske županije, njih 11.077 živi na otoku Hvaru. Broj stanovnika otoka Hvara povećao se za 0,25 % u odnosu na prethodan popis stanovnika iz 2001. godine. Od svih gradova/općina na otoku Hvaru jedini pozitivan porast broja stanovnika između dva posljednja popisa stanovništva imao je grad Hvar (2,87 %), dok su ostali gradovi/općine (Stari Grad, Jelsa i Sućuraj) imali smanjivanje ukupnog broja stanovnika pri čemu je to smanjivanje bilo prilično neujednačeno (od -4,92 % u Sućuraju do -0,97 % u Jelsi). Glavnim čimbenicima porasta broja stanovnika u Gradu Hvaru smatraju se natalitet, raspoloživost radnih mjesta i razvoj turizma.⁸²

⁸² MRRFEU (2014)

Grafikon 4 prikazuje paralelno kretanje ukupnog broja stanovnika otoka Hvara i Grada Hvara na temelju posljednja dva popisa stanovništva.

Grafikon 4. Kretanje broja stanovnika i grada Hvara prema popisima stanovništva

Izvor: DZS – Naselja i stanovništvo RH – PC-Axis baze podataka. Link:

http://www.dzs.hr/App/PXWeb/PXWebHrv/Menu.aspx?px_type=PX&px_db=Naselja+i+stanovni%u0161tvo+R epublike+Hrvatske&px_language=hr&rxid=fc9d580f-2229-4982-a72c-cdd3e96307d3 (pristupljeno 6. 12. 2014.)

Otok Hvar imao je najveći broj stanovnika 1900. godine (18.091) kada slijedi vrijeme najvećih iseljavanja. Sljedeći val iseljavanja uslijedio je nakon Drugog svjetskog rata (1948. godine otok Hvar imao je 12.611 stanovnika). Hvarani su najviše iseljavali na obližnje kopno, ali značajna su bila i iseljavanja u prekomorske zemlje. Tako već jedanaest desetljeća za redom otok Hvar ima negativan prirodni prirast. Navedeni trend mogao bi uskoro imati i negativne socijalne posljedice te dovesti do otvaranja brojnih pitanja vezanih uz kvalitetu života starijih osoba. Naime, trenutno je na otoku 23 % stanovništva umirovljeno (MRRFEU 2014) te se već sada postavlja pitanje skrbi za starije osobe budući da na otoku ne postoji ni jedan dom za starije osobe.⁸³ Kvaliteta života u skladu sa suvremenim standardima nije na najboljoj razini tijekom cijele godine ni za ostale generacije. Postavlja se pitanje većih društvenih i kulturnih sadržaja za mlade i djecu te kako omogućiti mladima da se nakon školovanja vrate na otok jer im se ne može osigurati sigurno radno mjesto tijekom cijele godine.

⁸³ Mrnjavac (2004), str. 84.

S druge strane, grad Hvar imao je najveći broj stanovnika također 1900. godine (4.104), pri čemu je smanjivanje stanovništva uzrokovano pretežno iseljavanjem trajalo do 1961. godine. Od tada pa do posljednjeg popisa stanovnika grad Hvar ima konstantan ukupan porast stanovnika te je u 2011. godini imao 4.251 stanovnika.

Ipak, trendovi nisu isti za sva naselja na otoku. Osim Grada Hvara, rast stanovništva zabilježio je i Stari Grad. Na početku prošlog stoljeća (1900. godine) s ukupno 3.120 stanovnika bio je najveće mjesto na otoku, da bi 1948. godine bio manji od Hvara. Kontinuirani rast stanovništva, u drugoj polovici 20. stoljeća nije uspio nadoknaditi izgubljeno, te je 2001. godine Stari Grad s ukupno 1.906 stanovnika gotovo upola manji od grada Hvara (3.672). Nasuprot njima Jelsa je smanjivala broj stanovnika sve do 1961. godine, ali bitno blaže od prethodnih centara. Prema *Popisu stanovništva iz 2011. godine*, Jelsa s 1.798 stanovnika ima najveći broj stanovnika u povijesti. Četvrti administrativni centar otoka, Sućuraj, nije uspio sačuvati stanovništvo nego je prepolovljen na svega 387 stanovnika, a Bogomolje, drugo mjesto u istoj općini koje je prije stotinu godina bilo jednake veličine danas ima samo 98 stanovnika. Upravo taj primjer pokazuje dva osnovna nesrazmjera u demografskim kretanjima, odnos istoka i zapada te odnos obale i unutrašnjosti⁸⁴ (tablica 8).

---

⁸⁴ Mrnjavac (2004), str. 68.

Tablica 8. Stanovništvo otoka Hvara po naseljima, prema popisima od 1857. do 2001. godine

	1857.	1869.	1880.	1890.	1900.	1910.	1921.	1931.	1948.	1953.	1961.	1971.	1981.	1991.	2001.
Grad Hvar	3.292	3.239	3.469	3.863	4.104	3.789	3.851	3.114	2.811	2.951	2.937	3.224	3.705	4.143	4.138
Brusje	692	677	794	967	1.058	914	860	508	465	465	449	338	266	241	206
Hvar	1.828	1.776	1.789	1.852	1.957	1.891	1.968	1.747	1.525	1.699	1.877	2.450	3.142	3.643	3.672
Malo Grablje	102	116	123	103	139	178	100	121	112	115	6	0	0	0	0
Milna	76	74	75	77	82	79	82	73	63	71	82	96	90	73	90
Sveta Nedjelja	180	190	221	267	284	221	221	232	245	242	226	178	146	141	148
Velo Grablje	325	326	389	513	485	422	520	353	324	301	252	161	61	45	21
Zaraće	89	80	78	84	99	84	100	80	77	58	45	1	0	0	1
Grad Stari Grad	4.494	4.720	5.511	5.990	5.975	1.6195	5.027	4.258	3.388	3.433	3.231	3.016	2.857	2.884	2.817
Dol	492	570	698	895	942	844	844	798	666	643	613	497	439	396	348
Rudina	187	280	260	280	337	279	279	228	182	164	112	73	40	35	54
Selca kod Starog Grada	97	100	166	162	185	172	172	111	103	89	80	53	41	22	20
Stari Grad	2.843	2.837	3.363	3.386	3.120	2.469	2.468	1.941	1.446	1.531	1.460	1.607	1.676	1.836	1.906
Vrbanj	875	933	1.024	1.267	1.391	12.431	1.264	1.180	991	1.006	966	786	661	595	489
Općina Jelsa	3.672	4.436	5.025	5.897	6.570	6.441	6.443	5.659	5.226	5.140	4.865	4.294	3.938	3.861	3.656
Gdinj	361	424	478	560	674	809	793	719	663	645	584	446	292	200	119
Gromin Dolac	65	65	45	65	88	67	50	40	35	30	28	20	10	4	4
Humac	177	191	223	241	276	236	256	222	177	122	115	75	10	0	0
Ivan Dolac	24	30	35	46	42	27	20	10	4	7	7	6	5	5	26
Jelsa	808	1.039	1.238	1.504	1.557	1.540	1.566	1.473	1.480	1.405	1.382	1.433	1.637	1.792	1.798
Pitve	287	366	436	502	569	596	597	457	419	349	288	199	146	112	81
Poljica	145	93	30	233	314	295	297	291	293	287	250	196	130	84	68
Svirče	544	619	674	755	847	745	711	632	636	626	620	582	557	491	445
Vrboska	703	829	924	1009	1119	966	968	708	603	637	611	555	476	523	526
Vrisnik	276	300	349	379	432	370	401	347	278	311	308	274	247	240	215
Zastražišće	219	400	497	481	520	628	625	638	597	618	564	421	328	300	230
Zavala	63	80	96	122	132	162	159	122	41	103	108	87	100	110	144
Općina Sućuraj	813	983	1.026	1.266	1.442	1.697	1.809	1.397	1.186	1.197	1.114	856	724	571	492
Bogomolje	330	400	455	520	634	778	822	572	535	514	457	337	250	140	98
Selca kod Bogomolja	48	64	51	75	94	138	137	120	92	94	72	53	47	9	7
Sućuraj	435	519	520	671	714	781	850	705	559	589	585	466	427	422	387
OTOK	12.271	13.378	15.031	17.016	18.091	16.943	17.130	14.428	12.611	12.721	12.147	11.390	11.224	11.459	11.103

Izvor: Mrnjavac, Ž. (2004), Otočka zajednica i društvene djelatnosti – ocjena stanja u Nacrtu programa održivog razvitka otočke skupine Hvar, Ekonomski fakultet Split, str. 69.

Tablica 8 po naseljima na otoku i svim dostupnim popisima jasno pokazuje kako danas Grad Hvar ima najveći broj stanovnika u povijesti.

Hrvatska se nalazi u skupini zemalja s izuzetno starim stanovništvom s obzirom na to da ju je već odavno zahvatio proces starenja te su nove generacije po svojoj brojnosti postupno sve manje. Ta je situacija važna i za promatranje strukture stanovništva otoka i Grada Hvara. Ukoliko se demografsko kretanje otoka i Grada Hvara uspoređuje s područjem koje obuhvaća LAG⁸⁵, može se također zaključiti da samo Grad Hvar ima pozitivne trendove u kretanju stanovništva.

Dobna struktura stanovnika LAG-a ukazuje na mali udio djece i mladih do 19 godina starosti (17,8 %), dok je stanovnika starijih od 60 godina čak 30,8 %. Jedan od osnovnih pokazatelja starosti stanovništva je i indeks starenja koji pokazuje omjer starog i mladog stanovništva. Indeks starenja za Hrvatsku u 2011. godini iznosio je 115 što ukazuje na ubrzani proces starenja stanovništva. Indeks starenja LAG-a je 223,7 te ovo područje svrstava u „iznimno stara” područja Republike Hrvatske. No i unutar samog LAG-a velike su razlike u indeksu starenja, primjerice općina Sućuraj ima indeks starenja čak 452,1, dok grad Hvar ima najmanji indeks starenja u LAG-u, 123,3 te ga to čini najmlađim JLS-om (jedinica lokalne samouprave) u LAG-u. Prosječna starost stanovnika je 46,7 godina (što je daleko više od državnog prosjeka od 41,7 godina). Koeficijent starosti stanovnika u LAG-u je 33,7 (također iznad državnog prosjeka od 24,1).⁸⁶

Spolna struktura otoka i Grada Hvara je u granicama normale. Nešto veći udio žena u ukupnom stanovništvu normalna je pojava. Naime, u analizi fertiliteta osobito su značajni specifični koeficijenti fertiliteta za pojedine dobne skupine tijekom fertilnog razdoblja. Važnost ovih pokazatelja temelji se na empirijskim nalazima diferenciranog kretanja muškog i ženskog fertiliteta po dobnim skupinama. Opaženo je kako se općenito rađa više muške djece, ali je smrtnost muške djece u prvim godinama života veća. Pored toga prosječno trajanje života žena dulje je od muškaraca. Porastom životne dobi koeficijent maskuliniteta

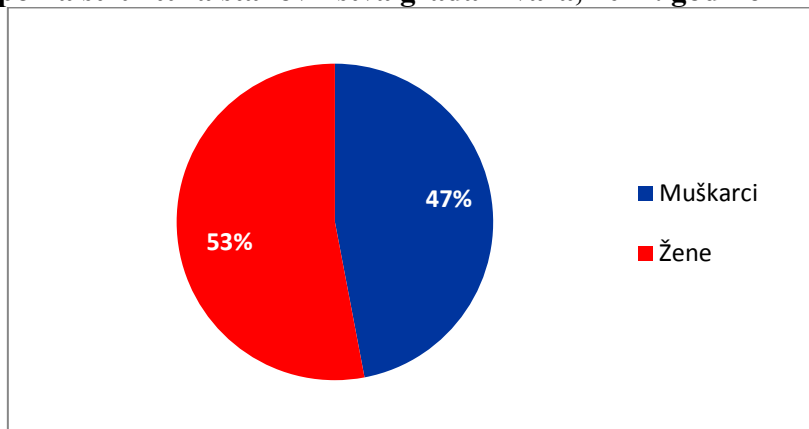
---

⁸⁵ Lokalna akcijska grupa (LAG) „Hvar“, danas LAG „Škoji“, osnovana je 2011. godine. Prvotno je LAG „Hvar“ pokrivao područje gradova Starog Grada i Hvara te općina Jelse i Sućurja. Osnovan je kao organizacija civilnog društva, čiji su osnivači jedinice lokalne samouprave, lokalne javne ustanove i poduzeća, predstavnici lokalnog poslovnog sektora te udruge građana. Nedugo nakon osnivanja u sastav LAG-a pristupili su i gradovi Vis i Komiža, odnosno JLS-ovi otoka Visa pri čemu je LAG promijenio ime u LAG „Škoji“.

⁸⁶ LAG (2013), str. 21.

pada, a raste koeficijent feminiteta.⁸⁷ Grafikon 5 prikazuje spolnu strukturu Grada Hvara na temelju *Popisa iz 2011. godine*.

Grafikon 5. Spolna struktura stanovništva grada Hvara, 2011. godine

Izvor: MRRFEU (2014)

Prema posljednjem popisu stanovništva jasno se može primijetiti kako je u Gradu Hvaru udio žena (53 %) nešto veći od udjela muškaraca (47 %). Takva demografska slika opet uzrokuje još veći udio žena u najstarijim dobnim skupinama zbog njihova duljeg očekivanog trajanja života.

Kako se radi o relativno malim mjestima i sklapanje brakova često je povezano s migracijskim tijekovima (lokalnim, ali nažalost i emigriranjem), što pokazuje razlika u mjestu rođenja u odnosu na prebivalište u trenutku popisa. Ipak više od polovice stanovništva, odnosno čak dvije trećine muškaraca žive u mjestu rođenja. U skladu s već prikazanim trendovima kretanja i starosti stanovništva taj je udio naravno veći na području općine Sućuraj, a najmanji u gradu Hvaru. Bez obzira, može se procijeniti da je četiri petine stanovništva otoka autohtono. Takva homogena zajednica omogućuje očuvanje identiteta i apsorpiranje imigracije.⁸⁸

Ukoliko se promatra struktura stanovništva prema dobi, jasno se mogu uočiti karakteristike emigracijskih kretanja zbog relativno nerazmjerno većih starijih skupina u odnosu na podzastupljene mlađe skupine. Emigracije su tijekom proteklih desetljeća utjecale ne samo na značajno smanjenje ukupnog broja stanovnika, već su iscrpile i njegovu reproduktivnu snagu i

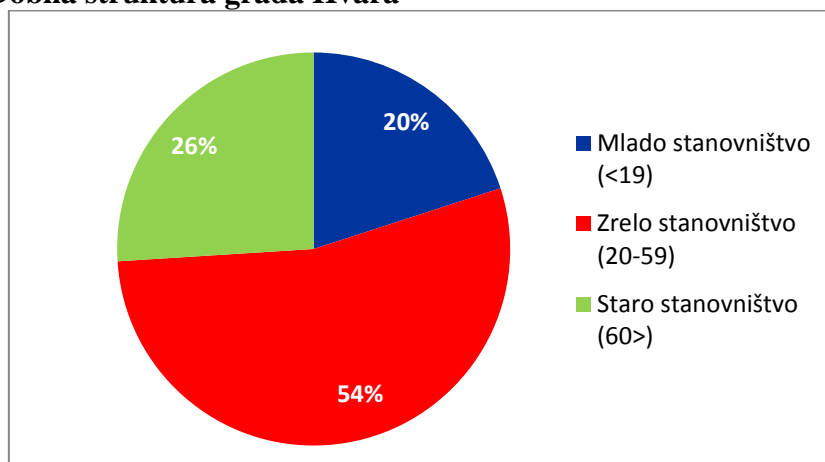
---

⁸⁷ Wertheimer-Baletić (1999)

⁸⁸ Mrnjavac (2004), str. 73.

dovode u pitanje mogućnost njegova budućeg razvitka.⁸⁹ Grafikon 6 prikazuje strukturu stanovništva grada Hvara prema dobi prema *Popisu stanovništva iz 2011. godine*.

Grafikon 6. Dobna struktura grada Hvara

Izvor: MRRFEU (2014)

Prethodni podaci pokazuju da u dobnoj strukturi stanovništva grada Hvara prevladava zrelo stanovništvo (20 – 59 godina) s udjelom od 54 %, ali udio starog stanovništva (60 >) već sada premašuje udio mladog (< 19). Navedeno potvrđuje i tablica 9 u kojoj se daje detaljan prikaz stanovništva prema dobi i spolu po naseljima na otoku Hvaru na temelju *Popisa stanovništva iz 2001. i 2011. godine*.

Na razini svih naselja koja pripadaju u područje Grada Hvara može se primijetiti da se 2011. godine smanjio udio najmlađe generacije (skupine 0 – 4, 5 – 9), a porastao je udio skupine 65+. Kada se promatra samo središte grada Hvara može se uočiti povoljnija demografska slika u kontingentu najmlađe skupine (skupina 0 – 4) s obzirom na to da je njihov apsolutan broj porastao u 2011. godini u odnosu na 2001. godinu.

---

⁸⁹ Mrnjavac (2004), str. 71.

Tablica 9. Stanovništvo prema dobi i spolu po naseljima, 2001. i 2011. godina

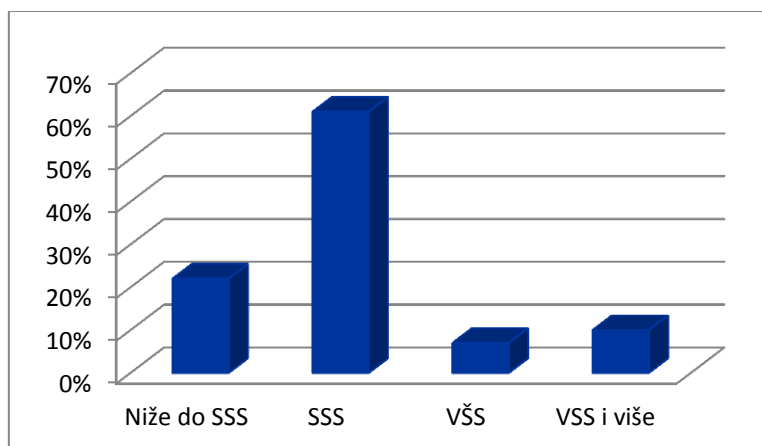
2001.																
Naselja	Spol	Ukupno	0-4	5-9	10-14	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-65	65+
Grad Hvar	sv.	4.138	212	227	272	283	282	262	271	275	346	309	339	204	227	623
	m.	1.980	96	112	136	138	149	129	127	131	158	161	170	101	124	245
	ž.	2.158	116	115	136	145	133	133	144	144	188	148	169	103	103	378
Brusje	sv.	206	7	12	13	11	12	14	10	21	12	12	18	8	13	42
	m.	94	3	6	4	3	8	7	5	12	7	5	8	-	10	15
	ž.	112	4	6	9	8	4	7	5	9	5	7	10	8	3	27
Hvar	sv.	3.672	190	200	241	256	257	237	238	239	321	286	306	183	197	516
	m.	1.754	88	101	121	127	133	119	110	110	145	149	152	93	103	201
	ž.	1.918	102	99	120	129	124	118	128	129	176	137	154	90	94	315
Jagodna	sv.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	m.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	ž.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Milna	sv.	90	8	9	6	6	4	7	13	4	2	4	7	1	6	13
	m.	42	2	2	4	4	2	2	6	3	-	3	2	1	5	6
	ž.	48	6	7	2	2	2	5	7	1	2	1	5	-	1	7
Sveta Nedjelja	sv.	148	7	6	12	10	7	4	10	11	9	6	6	11	11	38
	m.	80	3	3	7	4	5	1	6	6	5	3	6	6	6	19
	ž.	68	4	3	5	6	2	3	4	5	4	3	-	5	5	19
Velo Grablje	sv.	21	-	-	-	-	2	-	-	-	2	1	2	-	-	14
	m.	9	-	-	-	-	1	-	-	-	1	1	2	-	-	4
	ž.	12	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	10
Zaraće	sv.	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
	m.	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
	ž.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Malo Grablje	sv.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2011.																
Naselja	Spol	Ukupno	0-4	5-9	10-14	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-65	65+
Grad Hvar	sv.	4.251	222	180	220	237	275	289	292	282	269	268	357	301	331	728
	m.	2.018	96	87	108	119	134	139	156	143	129	120	164	148	157	224
	ž.	2.233	126	93	112	118	141	150	136	139	140	148	193	153	174	410
Brusje	sv.	194	14	7	5	11	11	10	19	8	8	16	13	10	18	44
	m.	92	7	4	2	6	4	3	10	6	3	9	6	4	10	18
	ž.	102	7	3	3	5	7	7	9	2	5	7	7	6	8	26
Hvar	sv.	3.771	194	157	199	211	247	258	256	260	239	235	323	278	289	625
	m.	1.784	86	74	101	108	120	127	135	130	115	101	148	137	132	270
	ž.	1.987	108	83	98	103	127	131	121	130	124	134	175	141	157	355
Jagodna	sv.	30	2	1	1	-	-	2	2	1	2	2	1	-	2	16
	m.	14	1	-	-	-	-	-	2	1	1	1	1	-	1	7
	ž.	16	1	1	1	-	-	2	-	-	1	1	-	-	1	9
Milna	sv.	104	4	8	9	9	5	8	5	4	14	4	6	6	10	22
	m.	47	-	5	2	2	3	4	3	1	7	3	1	4	4	12
	ž.	57	4	3	7	7	2	4	2	3	7	1	5	2	6	10
Sveta Nedjelja	sv.	131	6	7	6	6	12	10	9	6	6	10	9	6	9	29
	m.	71	2	4	3	3	7	5	6	2	3	6	4	3	8	15
	ž.	60	4	3	3	3	5	5	3	4	3	4	5	3	1	14
Velo Grablje	sv.	7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	1	2
	m.	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-	1	-
	ž.	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	2
Zaraće	sv.	14	2	-	-	-	-	1	1	3	-	1	1	1	2	1
	m.	6	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-	1	-	1	-
	ž.	8	2	-	-	-	-	1	1	-	-	1	-	1	1	1
Malo Grablje	sv.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Izvor: DZS, Popis stanovništva (2001, 2011)

2.3.3. Obrazovna struktura stanovništva otoka i grada Hvara

Zanimljivo je promotriti obrazovnu strukturu otoka i Grada Hvara s obrazovnom strukturom koju obuhvaća područje LAG-a. Obrazovna struktura stanovnika područja LAG-a iznimno je niska. Prema podacima iz *Popisa stanovnika 2001. godine* čak 41 % ima nezavršenu ili završenu samo osnovnu školu, srednjoškolsko obrazovanje ima čak 48 % stanovnika, dok samo 11 % stanovnika ima završen viši i visok stupanj obrazovanja. Ovakvo stanje ozbiljan je ograničavajući element razvoja LAG-a i on se mora posvetiti razvoju cjeloživotnog obrazovanja i usavršavanja.⁹⁰ Situacija na području otoka Hvara nešto je povoljnija na nižoj obrazovnoj razini.

Grafikon 7. Obrazovna struktura stanovnika otoka Hvara prema Popisu stanovništva iz 2011. godine

Izvor: MRRFEU (2014)

Kao što se vidi iz prethodnog prikaza više od polovice ukupnog stanovništva JLS-a (jedinica lokalne samouprave) Hvar ima srednju stručnu spremu (61 %), 22 % ima niže od SSS, a svega 17 % ima VŠS i VSS (pri čemu 7 % ima VŠS, a 10 % od ukupnog broja stanovnika prema obrazovnoj strukturi ima VSS i više). Usporedba strukture stanovništva Grada Hvara prema stupnju obrazovanja i spolu na temelju dva posljednja popisa stanovništva prikazana je u tablici 10.

⁹⁰ LAG (2013), str. 21.

Tablica 10. Stanovništvo staro 15 i više godina prema spolu i završenoj školi, 2001. i 2011. godina

2001.							
	Spol	Ukupno	Bez škole	Osnovna škola	Srednja škola	Visoko obrazovanje	Doktorat
Grad HVAR	sv.	3.427	19	605	1.897	459	1
	m.	1.636	5	256	977	228	1
	ž.	1.791	14	349	920	231	–
2011.							
	Spol	Ukupno	Bez škole	Osnovna škola	Srednja škola	Visoko obrazovanje	Doktorat
Grad HVAR	sv.	3.629	22	656	2.210	619	5
	m.	1.727	4	271	1.135	270	4
	ž.	1.902	18	385	1.075	349	1

Izvor: DZS (2011, 2013), Popis stanovništva 2001. i 2011. godine

Najveća promjena dogodila se u strukturi onih koji imaju završenu srednju stručnu spremu (porast s 55,4 % na 60,8 %) te s visokim obrazovanjem (porast s 13,4 % na 17,1 %), dok je situacija ostala gotovo nepromijenjena u udjelu osoba sa završenom osnovnom školom i niže. Ujedno se pet puta povećao udio stanovnika koji imaju završen doktorat znanosti. Među stanovništvom koje ima završenu osnovnu školu i visok stupanj obrazovanja prevladavaju žene, dok muškarci čine većinu na razini završene srednje stručne spreme te doktorata znanosti. Više od 90 % mladih završava srednju školu što je značajan pozitivan element. Iako je udio mladih koji odlaze na visokoškolske institucije iznad prosjeka Hrvatske (ali značajno ispod prosjeka gradova Splita ili Zagreba), relativno mali udio diplomiranih stručnjaka (otprilike na razini prosjeka Hrvatske ili blago ispod njega) u stanovništvu pokazuje da značajan broj najkvalitetnijih emigrira (bilo zbog toga što na otoku nema potražnje za takvim kadrom, bilo zbog toga što ih privlače mogućnosti karijere ili života u velikim gradovima).⁹¹

Stoga se može zaključiti kako u gradu Hvaru postoje potencijali povezani s ljudskim kapitalom. Naravno, dodatna edukacija i različiti oblici usavršavanja doprinijeli bi kulturi znanja te bi u tom smislu trebalo osigurati različite mogućnosti dodatnog formalnog i neformalnog obrazovanja. Dodatan problem u izgradnji društva znanja predstavlja činjenica da visoko obrazovani pojedinci koji se često školuju u Splitu, Zagrebu, a danas i na stranim sveučilištima ne nalaze mogućnosti rada u struci te i ukoliko ostanu na otoku i dalje se bave

⁹¹ Mrnjavac (2004), str. 75.

turizmom, a ne svojom strukom, no nažalost veći dio nastavlja živjeti u većim sredinama, u Splitu i Zagrebu.

2.4. Tržište rada

Posljednje desetljeće i pol hrvatsko gospodarstvo, a tako i njeno tržište rada, suočeno je sa značajnim promjenama, koje karakterizira veliko smanjenje zaposlenosti, promjene u sektorskoj strukturi radne snage, te rastuća nezaposlenost i opadajuće stope aktivnosti. Opadajuće stope zaposlenosti povezane su s porastom otvorene nezaposlenosti i rastućom ekonomskom neaktivnošću, ranijim odlaskom u mirovinu, rastućim brojem socijalnih naknada za invalide i branitelje, rastućim udjelom neslužbenog gospodarstva, te porastom efekta obeshrabrenih radnika. Stoga je očito kako hrvatsko tržište rada karakterizira niska stopa aktivnosti stanovništva, visoka stopa nezaposlenosti, naglašen problem dugotrajne nezaposlenosti i visoka strukturna neusklađenost između ponude i potražnje. Zbog razmjerno velikog udjela neslužbenog gospodarstva, postoji velika razlika između administrativnog i anketnog evidentiranja nezaposlenosti.

Nezaposlenost je nedvojbeno ekonomski problem te kao takva uzrokuje rasipanje resursa i visoke ekonomske troškove. Međutim, ona je istovremeno i socijalni i društveni problem jer se tijekom razdoblja visoke nezaposlenosti ekonomske poteškoće prenose i štetno djeluju na osjećaje ljudi, život obitelji te je i trošak društva visok. Hrvatska ima visoku razinu ukupne te posebno dugotrajne nezaposlenosti, ali aktivnosti koje se provode radi njezina ublažavanja nisu dovoljno usmjerene na osobe koje su već izložene dugotrajnoj nezaposlenosti ili im prijeti opasnost. Pritom treba naglasiti kako su sezonska negativna kretanja u 2007. godini ipak bila znatno slabije izražena nego prethodne godine. Kriza koja je započela krajem 2008. godine reflektirala se na tržište rada već tijekom 2009. godine.

2.4.1. Trendovi na tržištu rada Splitsko-dalmatinske županije

Ukupna te tako i registrirana nezaposlenost u Splitsko-dalmatinskoj županiji ostaje i dalje negativna posljedica gospodarsko-socijalnih problema s kojima se suočavamo već više od dva desetljeća, no broj nezaposlenih ipak se značajnije počeo povećavati od početka globalne ekonomske krize. Kako je prethodno navedeno, promjenjiva priroda tržišta rada, koja podrazumijeva promjenu u ponudi (teorija ljudskog kapitala) s jedne strane, te promjenu u potražnji (teorija tržišnog natjecanja) s druge strane, postojanje nesrazmjera između znanja i vještina koje imaju nezaposleni, te znanja i vještina koje traže poslodavci postaju najveći problemi, a ujedno i izazovi koji se postavljaju ispred kreatora politika na tržištu rada. Upravo je ovaj nesrazmjer bio i jedan od glavnih obilježja tržišta rada i u 2013. godini kako na nacionalnoj, tako i na regionalnoj razini.

Analiza stope zaposlenosti po županijama prema podacima dobivenim popisom stanovništva krajem ožujka 2011. godine pokazuje kako je najveća stopa zaposlenosti zabilježena u Gradu Zagrebu (64,2 %), te u Istarskoj (61,7 %), Zagrebačkoj (60,7 %) i Primorsko-goranskoj županiji (60,4 %), a najniža 44,4 % u Brodsko-posavskoj županiji. Razlika između županije s najvećom stopom zaposlenosti i županije s najmanjom stopom zaposlenosti iznosi 19,8 % bodova te se može zaključiti da između županija postoje velike razlike u stopi zaposlenosti⁹² (tablica 11).

---

⁹² HZZ (2013), str.5.

Tablica 11. Broj stanovnika i zaposlenih u dobi 20 - 64 godine te stopa zaposlenosti po županijama

Županija	Broj stanovnika u dobi 20 – 64	Broj zaposlenih u dobi 20 – 64	Stopa zaposlenosti (%)
Zagrebačka	197.179	119.780	60,7
Krapinsko-zagorska	81.749	47.232	57,8
Sisačko-moslavačka	104.268	52.415	50,3
Karlovačka	78.064	41.930	53,7
Varaždinska	108.982	64.561	59,2
Koprivničko-križevačka	70.151	40.732	58,1
Bjelovarsko-bilogorska	71.941	40.617	56,5
Primorsko-goranska	189.432	114.348	60,4
Ličko-senjska	28.847	14.444	50,1
Virovitičko-podravska	51.356	23.714	46,2
Požeško-slavonska	45.462	21.640	47,6
Brodsko-posavska	92.806	41.195	44,4
Zadarska	101.557	52.033	51,2
Osječko-baranjska	187.983	94.262	50,1
Šibensko-kninska	63.803	31.460	49,3
Vukovarsko-srijemska	106.740	48.156	45,1
Splitsko-dalmatinska	276.900	147.427	53,2
Istarska	132.792	81.953	61,7
Dubrovačko-neretvanska	73.430	43.085	58,7
Međimurska	69.863	41.682	59,7
Grad Zagreb	496.346	318.574	64,2

Izvor: HZZ (2013), str. 5.

Podaci o kretanju broja nezaposlenih i stope nezaposlenosti po županijama, na temelju popisa stanovništva iz 2011. godine, također ukazuju na opseg razlika u stopi nezaposlenosti između županija. Iako ti podaci danas više nisu aktualni ipak oslikavaju velike razlike u regionalnoj problematici na tržištu rada. Stopa nezaposlenosti krajem ožujka 2011. godine bila je najveća u Brodsko-posavskoj (26,9 %) i Vukovarsko-srijemskoj županiji (25,1 %), a najmanja u Gradu Zagrebu (11,9 %), Krapinsko-zagorskoj (12,5 %) i Istarskoj županiji (12,6 %) (tablica 12).

Tablica 12. Broj zaposlenih i nezaposlenih te stopa nezaposlenosti po županijama

Županija	Broj zaposlenih	Broj nezaposlenih	Stopa nezaposlenosti (%)
Zagrebačka	121.778	18.420	13,1
Krapinsko-zagorska	48.321	6.913	12,5
Sisačko-moslavačka	53.120	14.314	21,2
Karlovačka	42.452	9.579	18,4
Varaždinska	65.510	10.219	13,5
Koprivničko-križevačka	42.173	7.237	14,6
Bjelovarsko-bilogorska	42.302	8.707	17,1
Primorsko-goranska	115.523	18.862	14,0
Ličko-senjska	14.665	2.943	16,7
Virovitičko-podravska	24.084	6.662	21,7
Požeško-slavonska	21.948	5.727	20,7
Brodsko-posavska	41.804	15.393	26,9
Zadarska	52.753	11.795	18,3
Osječko-baranjska	95.300	26.363	21,7
Šibensko-kninska	31.980	7.636	19,3
Vukovarsko-srijemska	48.894	16.426	25,1
Splitsko-dalmatinska	149.412	35.718	19,3
Istarska	82.896	11.905	12,6
Dubrovačko-neretvanska	44.443	7.447	14,4
Međimurska	42.253	6.569	13,5
Grad Zagreb	322.256	43.447	11,9

Izvor: HZZ (2013), str. 10.

Prema podacima administrativnih statističkih izvora ukupna radna snaga (tj. aktivno stanovništvo) u Splitsko-dalmatinskoj županiji na dan 31. prosinca 2013. godine iznosila je 183.331 ukupne aktivne populacije koju čine zaposlene osobe i registrirane nezaposlene osobe (tablica 12).

Tablica 13. Struktura aktivnog stanovništva u Splitsko-dalmatinskoj županiji, 31. 12. 2013. i 31. 12. 2012.

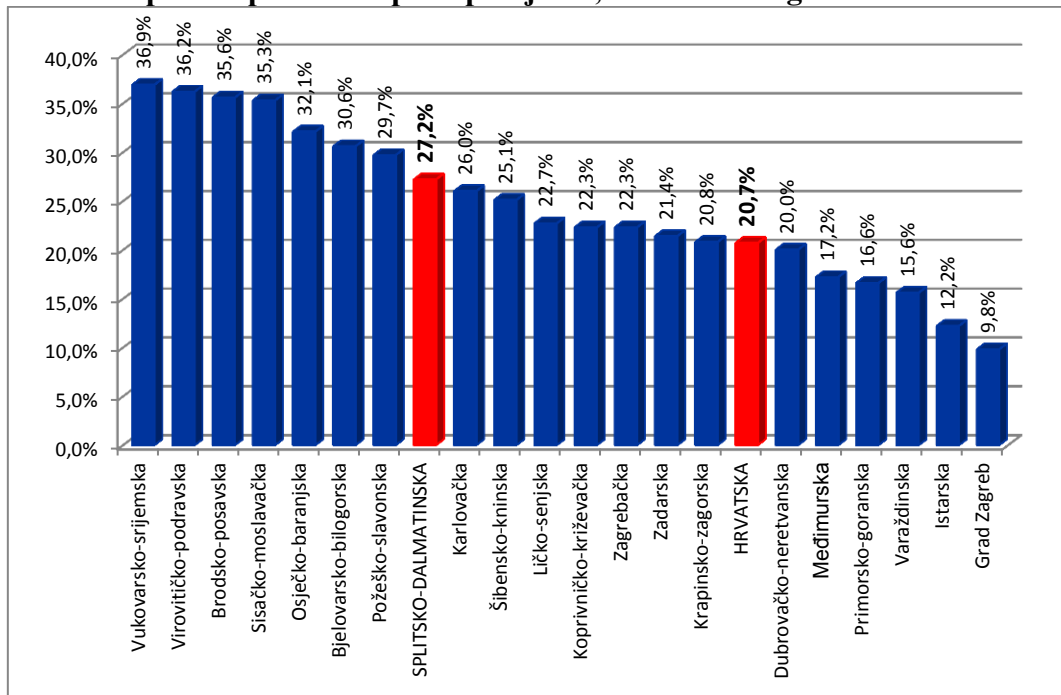
	12/2013.	12/2012.	Indeks
Aktivno stanovništvo	183.331	185.788	-1,3 %
Zaposleni	133.510	137.114	-2,6 %
➤ Zaposleni u pravnim osobama	108.378	111.576	-2,9 %
➤ Samostalne profesionalne djelatnosti	4.016	3.688	+8,9 %
➤ Zaposleni u obrtu	7.051	7.322	-3,7 %
➤ Radnici kod fizičkih osoba	13.253	13.665	-3,0 %
➤ Poljoprivrednici	812	863	-5,9 %
Nezaposleni	49.821	48.674	+2,3 %
Stopa registrirane nezaposlenosti	27,2 %	26,2 %	–

Izvor: HZZ (2014), str. 5.

Registrirana nezaposlenost obuhvaća osobe prijavljene pri Hrvatskom zavodu za zapošljavanje, a stanje registrirane nezaposlenosti krajem prosinca 2013. godine iznosilo je ukupno 49.821 osoba, što je u odnosu na prosinac 2012. godine više za 1.147 nezaposlenih osoba ili 2,3 %. Stopa registrirane nezaposlenosti u prosincu 2013. godine iznosila je 27,2 % i povećala se za 1,0 % u odnosu na prosinac 2012. godine. Na kraju 2013. godine stopa nezaposlenosti na državnoj razini iznosila je 20,7 %, dok je godinu dana ranije iznosila 20,1 %. Gledano na regionalnoj razini stopa nezaposlenosti povećala se u svim županijama, no još uvijek postoje značajne regionalne razlike. Na kraju prosinca 2013. godine stopa nezaposlenosti kretala se od 9,8 % u Gradu Zagrebu i 12,2 % u Istarskoj županiji do 36,9 % u Vukovarsko-srijemskoj županiji⁹³ (grafikon 8).

⁹³ HZZ (2014), str. 6.

Grafikon 8. Stope nezaposlenosti po županijama, 31. 12. 2013. godine

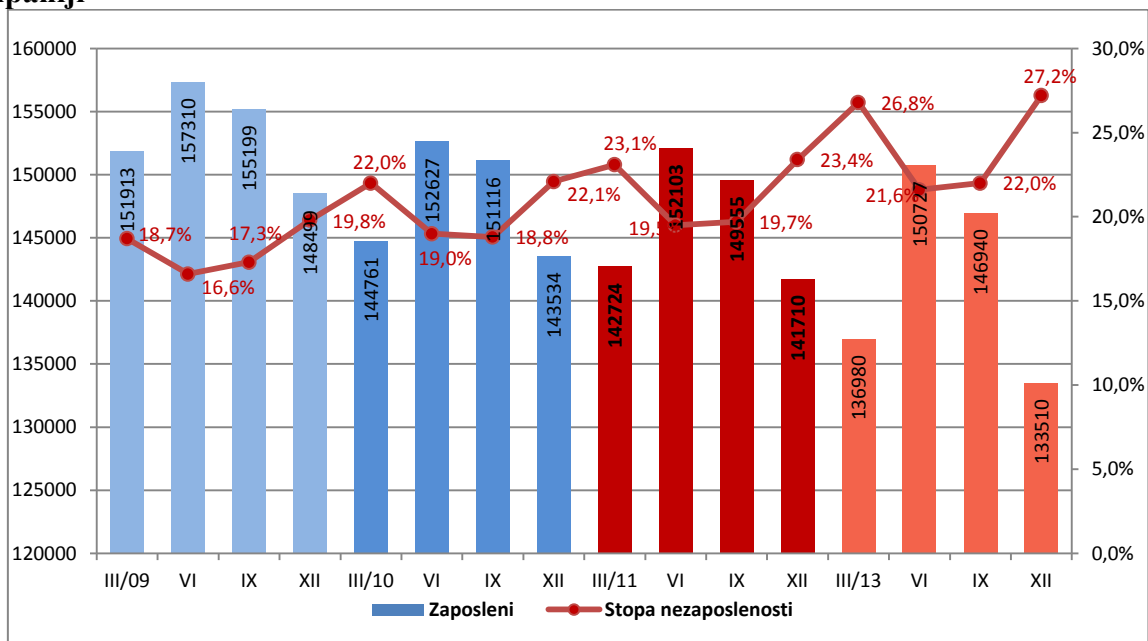
Izvor: HZZ (2014), str. 6.

Promatrajući registriranu nezaposlenost tijekom 2013. godine, potrebno je svakako istaknuti povećanje apsolutnog broja registriranih nezaposlenih osoba posljednjih pet godina. To značajno povećanje broja registriranih nezaposlenih osoba započelo je u prvom kvartalu 2010. godine kada su se promijenili odnosi na tržištu rada pod utjecajem raznih elemenata poput: izostanka potražnje, pojačanog procesa umirovljenja, smanjenog udjela gotovinske novčane mase, utjecaja inflacije, smanjene konkurentnosti i vanjskotrgovinske bilance te nekih drugih procesa koji više ili manje utječu na kretanja na tržištu rada.⁹⁴

S druge strane, ukupna zaposlenost u Splitsko-dalmatinskoj županiji pokazuje realno međukvartalno smanjenje broja zaposlenih od prvog kvartala 2009. godine, što se posebice odnosi na posljednji kvartal 2013. godine. Tako je broj zaposlenih u prosincu 2013. godine manji od istog mjeseca prošle godine za 2,6 %, dok je u rujnu 2013. godine zabilježeno malo povećanje od 0,2 %, a u lipnju 2013. godine smanjenje broja zaposlenih osoba bilo je za 0,5 % (grafikon 9).

⁹⁴ HZZ (2014), str. 9.

Grafikon 9. Kretanje broja zaposlenih i stope nezaposlenosti u Splitsko-dalmatinskoj županiji

Izvor: HZZ (2014), str. 7.

Kao što je već uobičajeno nezaposlenost ženske populacije je u pravilu veća od nezaposlenosti muške populacije te su žene svakako ranjivija skupina na tržištu rada. Ipak, rast broja nezaposlenih žena tijekom 2012. godine u Splitsko-dalmatinskoj županiji kretao se sporije od rasta ukupne nezaposlenosti što je rezultiralo smanjenjem udjela nezaposlenih žena u ukupnoj nezaposlenosti. Također, uslijed povećanog broja stečaja i zatvaranja proizvodnih poduzeća na evidenciji *Zavoda* povećavao se broj nezaposlene muške radne snage. Na kraju prosinca 2013. godine udio nezaposlenih žena iznosio je 55,0 %, dok je udio prosječnog broja nezaposlenih žena u ukupnoj prosječnoj nezaposlenosti iznosio 55,6 %.⁹⁵

Promatrajući kretanje nezaposlenih osoba po godinama starosti, evidentno je kako posljednjih godina dolazi do značajnih promjena u starosnoj strukturi nezaposlenih osoba. Do 2009. godine kontinuirano je rastao udio starijih od 50 godina, dok se mlađa populacija smanjivala u ukupnoj nezaposlenosti. Naravno ovaj trend se poklapa i s galopirajućom krizom i padom potražnje koja se javila krajem 2009. godine. Tada se mijenja slika te uslijed smanjene potražnje za radnom snagom mlađa populacija slabije se zapošljava i povećava svoj udio na evidenciji nezaposlenih dok starija populacija ostaje uglavnom na istoj razini.⁹⁶

⁹⁵ HZZ (2014), str. 11.

⁹⁶ HZZ (2014), str. 12.

Struktura nezaposlenih osoba u Splitsko-dalmatinskoj županiji prema razini obrazovanja tijekom 2013. godine (prosječno) je bila sljedeća: 524 osoba bez škole i nezavršenom osnovnom školom (1,1 %), 6.961 osoba s osnovnom školom (15,2 %), 17.121 osoba sa srednjom školom za zanimanja do tri godine (37,3 %), 12.773 osoba sa srednjom školom u trajanju od četiri godine i više (27,8 %), 1.754 osoba s gimnazijom (3,8 %), 3.050 osoba s višom školom, I. stupanjem fakulteta i stručnim studijem (6,6 %), te 3.711 osoba s fakultetom, akademijom, magisterijem i doktoratom (8,1 %).⁹⁷

U strukturi zaposlenih prema razini obrazovanja najveći udio imaju osobe sa srednjom školom u trajanju od tri i četiri godine (65,6 %), zatim osobe sa završenim fakultetom (15,1 %), osobe s višom školom (9,9 %), osobe sa završenom osnovnom školom (9,0 %), te na kraju osobe bez završene osnovne škole 0,5 %.⁹⁸ Nakon analize trendova na tržištu rada Splitsko-dalmatinske županije slijedi analiza kretanja na tržištu rada otoka i Grada Hvara.

2.4.2. Stanje na otoku i u gradu Hvaru

Tijekom 2013. godine teritorijalno kretanje evidentirane nezaposlenosti obilježile su oscilacije u nezaposlenosti među ispostavama Splitsko-dalmatinske županije. Potkraj 2013. godine kao i prethodnih godina najveći apsolutni broj evidentiranih nezaposlenih osoba bio je u središtu Splitsko-dalmatinske županije, gradu Splitu (ukupno 19.830 ili 39,8 % nezaposlenih osoba), slijede Kaštela s 10,6 %, zatim Sinj s 9,6 %, te Imotski s 9,2 % udjela. Sličan redoslijed bio je i na kraju 2012. godine.⁹⁹ Grafikon 10 prikazuje kretanje prosječnog udjela nezaposlenih osoba na području ispostava Splitsko-dalmatinske županije od 2011. – 2013. godine.

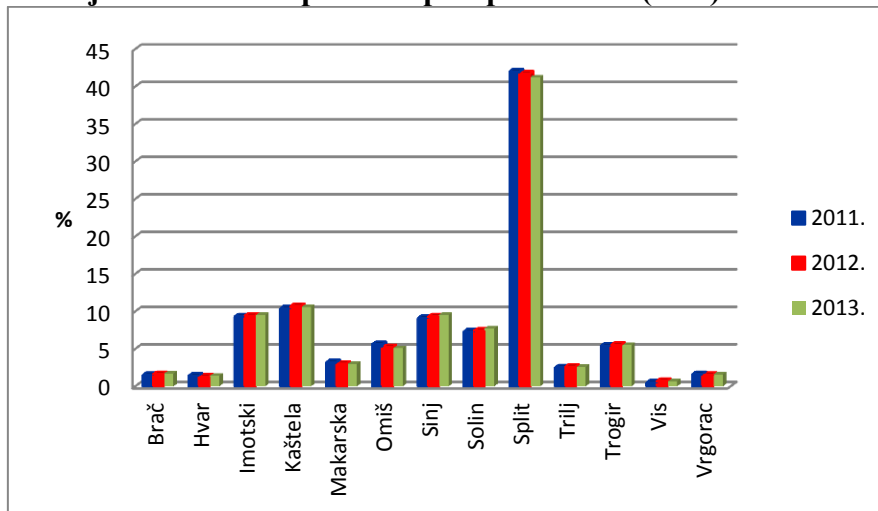
---

⁹⁷ HZZ (2014), str. 14.

⁹⁸ HZZ (2014), str. 28.

⁹⁹ HZZ (2014), str. 20.

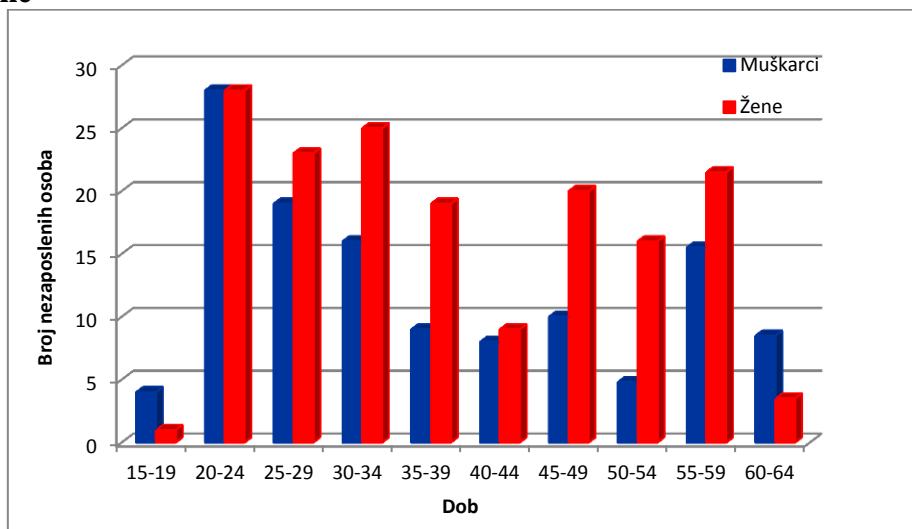
Grafikon 10. Prosječan udio nezaposlenih po ispostavama (u %)

Izvor: Uređeno prema HZZ-u (2014) te drugim publikacijama Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, Područni ured Split

U promatranom razdoblju prosječno najmanji udio nezaposlenih osoba po ispostavama zabilježile su ispostave Vis (udio 0,5 – 0,7 %), Hvar (udio 1,3 – 1,4 %) te Vrgorac (udio 1,5 – 1,6 %), dok je najveći udio evidentiran u ispostavama Splitu (41,2 – 42,0 %) i Kaštelima (10,4 – 10,7 %). Međutim, najveće povećanje krajem 2013. godine u odnosu na kraj 2012. godine zabilježile su ispostave Hvar 10,6 %, zatim Vrgorac s 5,6 % te Sinj s 5,4 %. Najniže povećanje nezaposlenosti u odnosu na prošlu godinu zabilježile su ispostave Split s 0,9 %, zatim Makarska s 0,9 % te Kaštela s 1,2 %.¹⁰⁰ Grafikon 11 prikazuje kretanje nezaposlenih osoba u Gradu Hvaru prema dobi i spolu.

¹⁰⁰ HZZ (2014), str. 20.

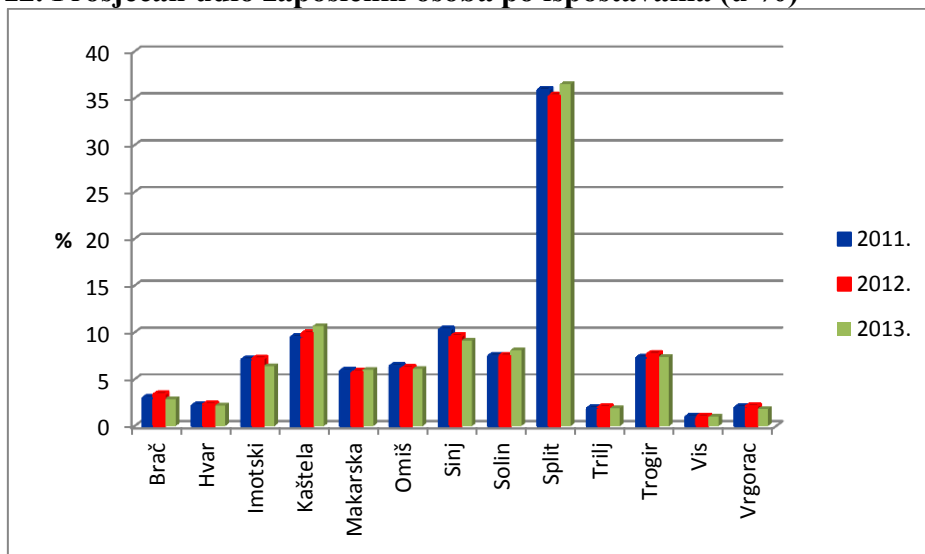
Grafikon 11. Nezaposlene osobe u Gradu Hvaru prema dobi i spolu, stanje 30. travnja 2014. godine

Izvor: Baza podataka HZZ-a, Područni ured Split

Kao i u ostatku županije i države, u strukturi nezaposlenih osoba prema dobi, 30. travnja 2014. godine, najviše je bilo mladih osoba 20 – 24 godine starosti (ukupno 56) te onih u grupi 25 – 29 godina (njih 42) (grafikon 11). Upravo je u odnosu na prošlu godinu povećan udio mladih u skupini 20 – 24 uz istovremeno zadržavanje visokog udjela starijih dobnih skupina u ukupnoj nezaposlenosti. Posebno se to odnosi na starije dobne skupine uslijed strukturnih problema (nefleksibilnost tržišta rada, prespore dinamike kreiranja i otvaranja novih radnih mjesta, slabe gospodarske aktivnosti te zastarjela znanja i vještine) koje teže dolaze do radnog mjesta što znatno utječe i na prosječnu dob evidentiranih nezaposlenih osoba. Najrizičniju grupaciju čine skupine u dobi 55 – 59 koje često u najvećem postotku ostaju bez posla u vrijeme recesije, kao što je sada slučaj te se u toj dobi teško ponovno vraćaju u radni odnos pa tako završavaju kao novoprijavljene nezaposlene osobe na zavodu za zapošljavanje.

U svim dobnim skupinama, osim 15 – 19 i 60 – 64, žene čine većinu u ukupnoj nezaposlenosti Grada Hvara što je slučaj na području cijele Splitsko-dalmatinske županije. Analiza zapošljavanja po ispostavama u razdoblju 2011. – 2013. godine pokazuje kako je većina imala nešto veće zapošljavanje u 2012. godini u odnosu na 2011. godinu, ali se ono smanjilo u 2013. godini.

Grafikon 12. Prosječan udio zaposlenih osoba po ispostavama (u %)

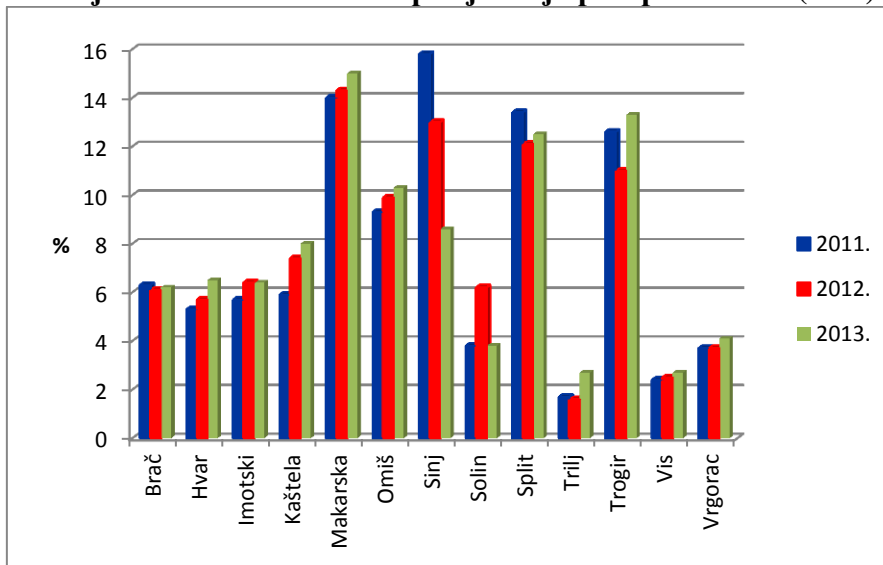
Izvor: Uređeno prema HZZ-u (2014) te drugim publikacijama Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, Područni ured Split

Najveće povećanje prosječnog udjela zaposlenih osoba zabilježile su ispostave: Kaštela koja je u 2013. godini imala 27,1 % više zaposlenih nego prethodne godine, ispostava Solin (imala je više za 25,7 %), ispostava Split (21,4 % više) te ispostava Makarska (21,1 % više zapošljavanja s evidencije). Ispostave Brač (-2,1 %) i Vis (-1,2 %) zabilježile su smanjeni broj zapošljavanja u odnosu na prošlu godinu, a ispostava Hvar cijelo promatrano razdoblje ostala je uglavnom na istoj razini.¹⁰¹

Pošto postoji izražena sezonalnost gospodarskih djelatnosti na području otoka Hvara, što je prije svega povezano s dinamikom turističke industrije i s kretanjem na tržištu rada, to oslikava trend kratke turističke sezone. Tako se najveći broj radnih mjesta otvara tijekom 6., 7. i 8. mjeseca u djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane.

¹⁰¹ HZZ (2014), str. 27.

Grafikon 13. Prosječan udio sezonskih zapošljavanja po ispostavama (u %)

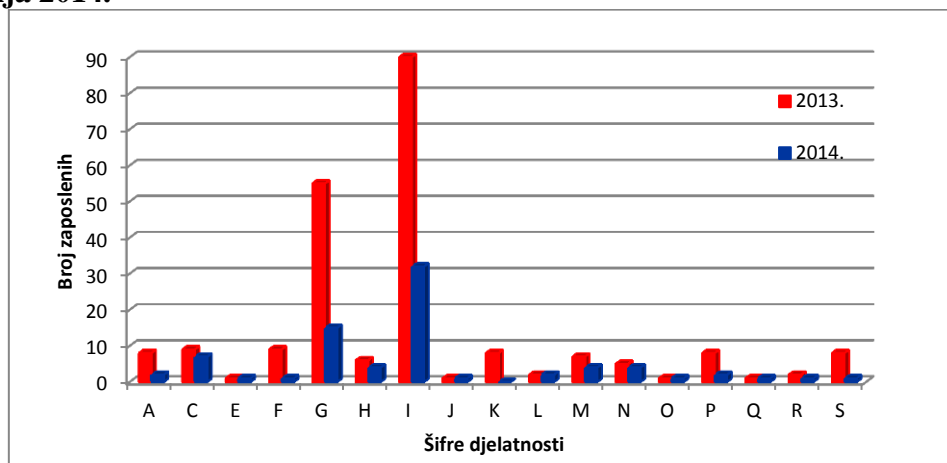
Izvor: Uredeno prema HZZ-u (2014) te drugim publikacijama Hrvatskog zavoda za zapošljavanje, Područni ured Split

Sezonsko zapošljavanje u 2013. godini (grafikon 13) pokazalo je podjednako zapošljavanje sezonaca u odnosu na prethodnu 2012. godinu. U 2013. godini zaposleno je ukupno 6.665 sezonaca što je nešto više nego prethodne godine za 5,7 %, kada je bilo zaposleno ukupno 6.307 sezonaca što je 24,5 % od ukupnog zapošljavanja. Ukupno najveći dio sezonaca zaposlen je u periodu između travnja i kolovoza kada se zaposlilo 94,8 % sezonaca. Makarska, Brač i Hvar kao tradicionalne turističke ispostave sezonskog zapošljavanja, zapošljavaju najviše sezonaca i one su u 2013. godini zaposlile ukupno 1.845 sezonaca što je 27,7 % od ukupnog sezonskog zapošljavanja.¹⁰² Grafikon 14 upravo pokazuje apsolutan broj zaposlenih osoba u Gradu Hvaru prema NKD djelatnostima.¹⁰³

¹⁰² HZZ (2014), str.31

¹⁰³ Odnosi se na Nacionalnu klasifikaciju djelatnosti (NKD) iz 2007. godine.

Grafikon 14. Zaposleni prema djelatnosti u Gradu Hvaru u 2013. i u 2014. godini, stanje 30. travnja 2014.

Izvor: Baza podataka HZZ-a, Područni ured Split

U strukturi zaposlenih osoba prema djelatnostima (grafikon 14) najveći udio novog zapošljavanja tijekom 2013. i početkom 2014. godine dominirao je u djelatnostima sezonskog karaktera. Tako se već niz godina najveći dio nezaposlenih osoba zapošljava u djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (I) te trgovini na veliko i malo; popravak motornih vozila i motocikala (G) gdje se javlja najveći udio prijavljenih potreba.

2.4.3. Identifikacija snaga, slabosti, prilika i prijetnji (SWOT analiza demografskih značajki i tržišta rada)

Ova analiza prije svega polazi od aktualnog otočkog naslijeđa otoka Hvara koje karakterizira ograničen i niskoproduktivan ljudski kapital s relativno siromašnom gospodarskom strukturom. Na otočkim prostorima koji su demografski posve ispražnjeni ili nemaju barem minimalne kritične mase domaćeg stanovništva koje je spremno i motivirano za novi pristup razvitku, teško je očekivati zadovoljavajuće pomake. Među hrvatskim otocima, to zasigurno nije slučaj s otokom Hvarom, a posebno ne s Gradom Hvarom čiji se broj stanovnika povećava. U usporedbi s ostalim hrvatskim otocima na području Splitsko-dalmatinske županije, struktura obrazovanja stanovništva je značajno bolja. Samo između dva popisa stanovništva povećao se udio osoba s visokim obrazovanjem za 3,4 % boda. Na navedeno ukazuje i ocjenjivanje i razvrstavanje JLS-a prema razvijenosti, koje je priredilo Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije, (detaljnije opisano u sljedećem poglavlju) prema kojemu se Grad Hvar po udjelu obrazovanog stanovništva u stanovništvu 16 – 65 godina nalazi 15,2 % iznad nacionalnog prosjeka.¹⁰⁴ Treba naglasiti kako je ovo vrednovanje djelomično subjektivno, a proizašlo je na temelju prethodne analize sekundarno publiciranih podataka, a čiji je sažeti prikaz dat u tablici 14.

---

¹⁰⁴<http://www.mrrfeu.hr/UserDocsImages/Regionalni%20razvoj/Vrijednosti%20indeksa%20razvijenosti%20i%20pokazatelja%20za%20izračun%20indeksa%20razvijenosti%20na%20lokalnoj%20razini%202013.pdf> (pristupljeno 6. 12. 2014.)

Tablica 14. SWOT analiza demografske strukture i stanja tržišta rada

SNAGE	SLABOSTI	PRILIKE	PRIJETNJE
pozitivan prirodni prirast	negativna demografska kretanja (proces starenja stanovništva sve više uzima maha)	apliciranje na strukturne fondove u cilju poboljšanja društvene infrastrukture	snažna depopulacija ruralnih područja
relativno povoljna obrazovna struktura stanovništva	odljev obrazovane radne snage	unaprijediti postojeći odgojno-obrazovni sustav s naglaskom na strukovno obrazovanje	daljnji odlazak mladih i obrazovanih ljudi
poznavanje stranih jezika – u školama je osigurano učenje dvaju stranih jezika	nedostatak kvalitetne radne snage, ali i nedostatak radnih mjesta	poticati razvoj poduzetništva i obrtnika te uključivanje domaćeg stanovništva u turističku ponudu	neproduktivna imigracija – vikendaši i umirovljenici
dobar zdravstveni kadar na otoku	nedostatna zdravstvena zaštita	poboljšati uvjete života i stanovanja otvaranjem dječjih vrtića, škola stranih jezika, sportskih i kulturnih centara, izgradnjom domova za starije osobe i dr.	problem specijalizacije liječnika, pretraga i bolničkog liječenja
	nedovoljan izbor smjerova obrazovanja i prostorni problemi školstva	stipendiranje djece slabijeg imovinskog statusa	
	nedostatak društvenih događanja tijekom zimskog razdoblja		

Izvor: Izrada autora

2.5. Gospodarstvo grada Hvara

Otok Hvar je kroz povijest imao ekonomsku autarkiju, tj. samodovoljnost gospodarstva proizvedeći sam praktički sve što mu je trebalo za opstanak i normalno funkcioniranje, a viškove ulja i vina prodavao je i na vanjsko tržište u zamjenu za žito. Stoga je osobito bila razvijena pomorska trgovina, a uz ostale zanate, grad Hvar se isticao gradnjom i održavanjem drvenih brodova. Razvojem turizma javila se monokultura turizma i svaki udarac iz okruženja (domovinski rat, politička regionalna kriza, svjetska gospodarska kriza...) odrazio se na

gospodarstvo i iseljavanje. Nekadašnje veliko socijalističko hotelsko-turističko poduzeće „Sunčani Hvar” 1987. godine zapošljavalo je 890 stalno zaposlenih radnika, a danas je u predstečajnoj nagodbi i zapošljava svega 86 stalno zaposlenih radnika. Sam grad Hvar ima dugu obrtničku tradiciju, posebno u području ugostiteljstva i pružanja usluga, ali poduzeća u gradu Hvaru imaju u prosjeku samo po 10 zaposlenih što ukazuje na sindrom „socijalističke crne rupe” – nedostatak dinamičnih poduzeća („gazela”) s 10 – 50 zaposlenih koja brzo rastu, otvaraju radna mjesta i uvode suvremene načine poslovanja. Uz to često se osjeti žaljenje za Sunčanim Hvarom i želja da se sve vrati onako kako je bilo zlatnih godina hvarskog turizma kada je i zimi u gradu Hvaru znalo biti po 2.000 turista. Kotač povijesti ne može se vratiti unatrag, a žaljenje za starim može spriječiti pronalazak novih putova rasta i razvoja u novonastalim okolnostima.

Analiza uspješnosti i potencijala gospodarstva grada Hvara te usporedba s EU otežana je zbog neusklađenosti statističkog praćenja. Naime, postojeći propisi (*Zakon o porezu na dobit, Zakon o porezu na dohodak i Zakon o računovodstvu*) u Hrvatskoj određuju različitosti u obračunu i izražavanju te u prikupljanju i evidentiranju financijskih rezultata koje u poslovanju ostvaruju fizičke osobe – obrtnici i pravne osobe – trgovačka društva i zadruge. Budući da definicije EU ne priznaju razliku između obrta i ostalih oblika poduzeća, u praksi nastaju značajne teškoće kada se govori o podacima za Hrvatsku u odnosu na slične podatke koji se prikupljaju u zemljama članicama EU.¹⁰⁵

Analiza povijesnog kretanja gospodarstva samog grada Hvara dodatno je otežana činjenicom da je općina Hvar donedavno obuhvaćala cijeli otok pa je većina službenih statističkih izvješća agregirana na razini cijelog otoka, a donositelji odluka i dalje paušalno računaju da se oko 50 % od svih otočkih gospodarskih djelatnosti odnosi na sam grad Hvar. Analiza postojećeg stanja gospodarstva u gradu Hvaru provedena je najprije usporedbom indeksa razvijenosti grada Hvara sa Splitsko-dalmatinskom županijom i s Republikom Hrvatskom. Zatim su analizirani poslovni subjekti po broju poslovnih subjekata u pojedinim djelatnostima, njihovim prihodima, rashodima, ostvarenoj dobiti, strukturom imovine i zaduženosti te prema broju zaposlenih i prosječnim plaćama.

---

¹⁰⁵ Ministarstvo poduzetništva i obrta (2013), *Strategija razvoja poduzetništva Republike Hrvatske 2013. – 2014.*, str. 22.

Zakonom o regionalnom razvoju Republike Hrvatske iz 2009. godine uveden je novi sustav ocjenjivanja i razvrstavanja teritorijalnih jedinica prema razvijenosti. Indeks razvijenosti izračunava se na temelju sljedećih pokazatelja¹⁰⁶: 1) Stope nezaposlenosti, 2) Dohotka po stanovniku, 3) Proračunskih prihoda jedinica lokalne, odnosno područne (regionalne) samouprave po stanovniku, 4) Općega kretanja stanovništva te 5) Stope obrazovanosti.

Za planiranje strateškog razvoja koristi se izračun indeksa razvijenosti i definiraju se tzv. potpomognuta područja čija je vrijednost indeksa razvijenosti manja od 75 % prosjeka Republike Hrvatske. Prema *Odluci o razvrstavanju jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave prema stupnju razvijenosti iz 2013. godine* (NN 158/2013) i izračunatoj vrijednosti indeksa razvijenosti na dan 27. 12. 2013. godine Splitsko-dalmatinska županija imala je indeks razvijenosti od 93,75 % što znači neznatno nižu razvijenost od prosjeka Republike Hrvatske i 7. mjesto po rangu razvijenosti 21 županije u Hrvatskoj. Razvrstana je u II. skupinu razvijenosti (vrijednost indeksa razvijenosti između 75 % i 100 % prosjeka Republike Hrvatske) i ne spada u potpomognuta područja.

Grad Hvar s indeksom razvijenosti 122,39 % spada u IV skupinu (vrijednost indeksa između 100 % i 125% prosjeka Republike Hrvatske), te je najrazvijeniji među šest jedinica lokalne samouprave na području LAG-a Škoji. Iza njega su Stari Grad (102,46 %), Vis (101,81 %), Jelsa (98,98 %), Sućuraj (93,31 %) i Komiza (86,60 %). Po indeksu razvijenosti Grad Hvar zauzima 5. mjesto od 27 jedinica lokalne samouprave u Splitsko-dalmatinskoj županiji i 33. mjesto među 556 jedinica lokalne samouprave u Hrvatskoj. Osnovni pokazatelji razvijenosti za Grad Hvar i usporedba u odnosu na Splitsko-dalmatinsku županiju te nacionalni prosjek prikazani su u tablici 15.

---

¹⁰⁶ Odnosi se na Uredbu o indeksu razvijenosti, NN 63/10

Tablica 15. Osnovni pokazatelji razvijenosti za Grad Hvar i usporedba s nacionalnim prosjekom¹⁰⁷

Pokazatelj	Vrijednost osnovnih pokazatelja za grad Hvar	Vrijednost standardiziranih pokazatelja grada Hvara u odnosu na nacionalni prosjek	Vrijednost osnovnih pokazatelja za Splitsko-dalmatinsku županiju	Vrijednost standardiziranih pokazatelja Splitsko-dalmatinske županije u odnosu na nacionalni prosjek	Vrijednosti osnovnih pokazatelja za Republiku Hrvatsku
Prosječni dohodak po stanovniku 2010. – 2012.	27.709	95,2 %	26.019	70,54 %	28.759
Prosječni izvorni prihodi jedinica lokalne samouprave po stanovniku 2010. – 2012.	5.570	194,7 %	3.090	88,67 %	3.310
Prosječna stopa nezaposlenosti 2010. – 2012.	9,9 %	115,9 %	19,5 %	64,80 %	16,0 %
Kretanje stanovništva 2010. – 2011.	108,5	115,5 %	104,2	154,04	99,4
Udio obrazovanog stanovništva u stanovništvu 16 – 65 godina u 2011.	84,75 %	115,2 %	83,09 %	135,13	77,7 %

Izvor: Ministarstvo regionalnog razvoja i europskih fondova (2013), Vrijednosti indeksa razvijenosti i pokazatelji za izračun indeksa razvijenosti na lokalnoj razini

Dakle, Grad Hvar je po razvijenosti iznad prosjeka Splitsko-dalmatinske županije i iznad prosjeka Republike Hrvatske. Broj stanovnika je u zadnjih 10 godina u Gradu Hvaru i Splitsko-dalmatinskoj županiji rastao, dok na cijelom otoku Hvaru i u Republici Hrvatskoj opada. Prosječni dohodak po stanovniku viši je od županijskog, ali niži od nacionalnog prosjeka. Prihodi jedinice lokalne samouprave po stanovniku skoro su dvostruko veći od županijskog i od nacionalnog prosjeka što se može pripisati ubiranju raznih poreza i doprinosa od vlasnika nekretnina koji nisu trajno nastanjeni u Gradu Hvaru.

¹⁰⁷ <http://www.mrrfeu.hr/default.aspx?id=405> (pristupljeno 6. 12. 2014.)

Na području Splitsko-dalmatinske županije u prosincu 2013. godine bilo je 33.538 registriranih pravnih osoba od čega je njih 16.718 bilo aktivno, a od kojih su 13.997 trgovačka društva (tablica 16). Prema obliku vlasništva u aktivnim pravnim subjektima njih 82,2 % je u privatnom vlasništvu. Prateći trend od 2008. do 2013. godine vidljiv je kontinuirani rast ukupno registriranih pravnih osoba i trgovačkih društava do 2012. godine, a onda nagli pad 2013. godine. Nažalost broj obrta i broj zaposlenih kontinuirano pada u cijelom razdoblju.

Tablica 16. Prikaz broja i strukture gospodarskih subjekata Splitsko-dalmatinske županije: prosinac 2008. – ožujak 2013.¹⁰⁸

Godina	Registrirane pravne osobe - ukupno	Trgovačka društva		Poduzeća i zadruge		Registrirane ustanove, tijela, udruge i organizacije	Subjekti u obrtu i slobodnim zanimanjima	Broj zaposlenih 31. ožujka 2013.
		registrirana	aktivna	registrirana	aktivna			
2008.	32.354	14.573	11.659	12.809	443	4.972	12.142	146.500
2009.	32.931	15.092	11.823	12.580	370	5.259	11.715	142.550
2010.	33.404	15.946	12.598	11.920	310	5.538	11.324	136.608
2011.	34.399	17.299	11.923	11.253	185	5.847	11.136	135.141
2012.	35.481	18.068	12.701	11.294	224	6.119	11.010	132.687
2013.	33.538	15.798	13.997	11.307	239	6.433	11.067	126.054

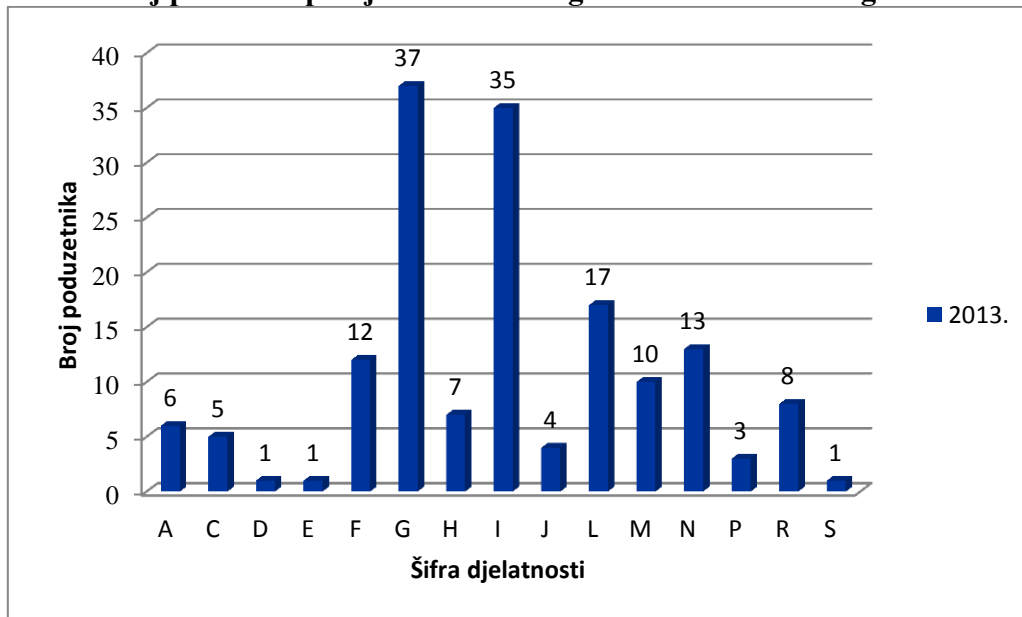
Izvor: Splitsko-dalmatinska županija, Upravni odjel za gospodarstvo, razvitak i europske integracije (2014), *Izvešće o stanju u gospodarstvu Splitsko-dalmatinske županije s prikazom financijskih kretanja u 2013. godini*. Split (srpanj 2014. godine)

U strukturi ukupnih prihoda Splitsko-dalmatinske županije gospodarstvo priobalja sudjeluje s 82,4 %, gospodarstvo otoka s 4,68 %, a ono u zaobalju s 12,92 %. Razmatrajući izdvojeno gospodarstvo otoka, gospodarstvo otoka Brača sudjeluje s 53,01 % u ukupnim prihodima otočnog gospodarstva, a otoka Hvara s 37,14 %.¹⁰⁹

Prema Regstru poslovnih subjekata HGK-a u gradu Hvaru 2013. godine bilo je registrirano 160 poduzeća. Struktura poduzeća po djelatnostima prikazana je grafikonom 15.

¹⁰⁸<http://www.dalmacija.hr/rezultatipretrazivanja?q=Izve%C5%A1%C4%87e+o+stanju+u+gospodarstvu+Splitsko-dalmatinske+%C5%BEupanije+2013.> (pristupljeno 17. 12. 2014.)

¹⁰⁹ Splitsko-dalmatinska županija, Upravni odjel za gospodarstvo, razvitak i europske integracije (2014), *Izvešće o stanju u gospodarstvu SDŽ-a s prikazom financijskih kretanja u 2013. godini*, Split (srpanj 2014.), <http://www.dalmacija.hr/rezultatipretrazivanja?q=Izve%C5%A1%C4%87e+o+stanju+u+gospodarstvu+Splitsko-dalmatinske+%C5%BEupanije+2013.>, str. 27. (pristupljeno 17. 12. 2014.)

Grafikon 15. Broj poduzeća po djelatnostima u gradu Hvaru u 2013. godini

Šifra djelatnosti: A – poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo, C – prerađivačka industrija, D – opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija, E – oskrba vodom, uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša, F – građevinarstvo, G – trgovina na veliko i malo; popravak motornih vozila i motocikala, H – prijevoz i skladištenje, I – djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane, J – informacije i komunikacije, L – poslovanje nekretninama, M – stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti, N – administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti¹¹⁰

Izvor: FINA (2014)

Kao što se očekuje od grada Hvara koji jest jedno od najvažnijih turističkih destinacija Jadrana, ali ujedno i značajna nautička luka koja predstavlja jedno od najzanimljivijih kulturno-povijesnih odredišta Sredozemlja, najvažnija gospodarska grana otoka i samog grada Hvara jest turizam i prateće djelatnosti. Stoga u strukturi djelatnosti dominiraju djelatnosti povezane s turizmom, a to su sektor trgovine (G) s 37 poduzeća i djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (I) s 35 poduzeća. Slijede poduzeća iz sektora koji su prateći uz turizam kao što su poslovanje nekretninama (L) administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti (N), te građevinarstvo i poduzeća koja se bave stručnim, znanstvenim i tehničkim djelatnostima (M).

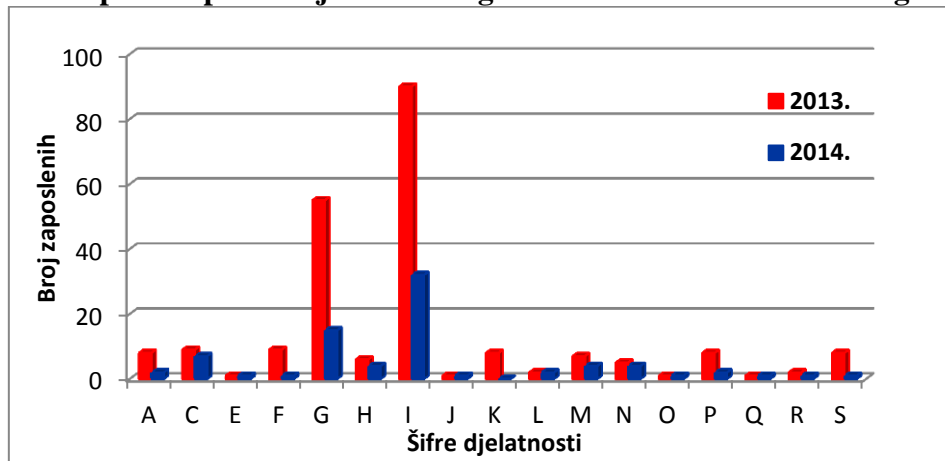
Struktura zaposlenih po djelatnostima prikazana je na grafikonu 16. U svim djelatnostima došlo je do pada broja zaposlenih u 2014. godini u odnosu na 2013. godinu. Najveći pad s 90 na 30 zaposlenih dogodio se u djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i posluživanja hrane (I) te u djelatnosti trgovine (G) s 54 na 14. U svim ostalim djelatnostima, broj zaposlenih

¹¹⁰ HGK – Registar poslovnih subjekata, <http://www1.biznet.hr/HgkWeb/do/extlogon> (pristupljeno 25. 09. 2014.)

2014. godine je ispod 5, osim u prerađivačkoj industriji. Međutim, ovdje treba uzeti u obzir da u ove statističke podatke nije ušao veliki broj sezonske radne snage koja svako ljeto radi u gradu Hvaru baš na poslovima povezanim s turizmom, ugostiteljstvom i trgovinom.

Grafikon 16. Zaposleni prema djelatnosti u gradu Hvaru u 2013. i u 2014. godini

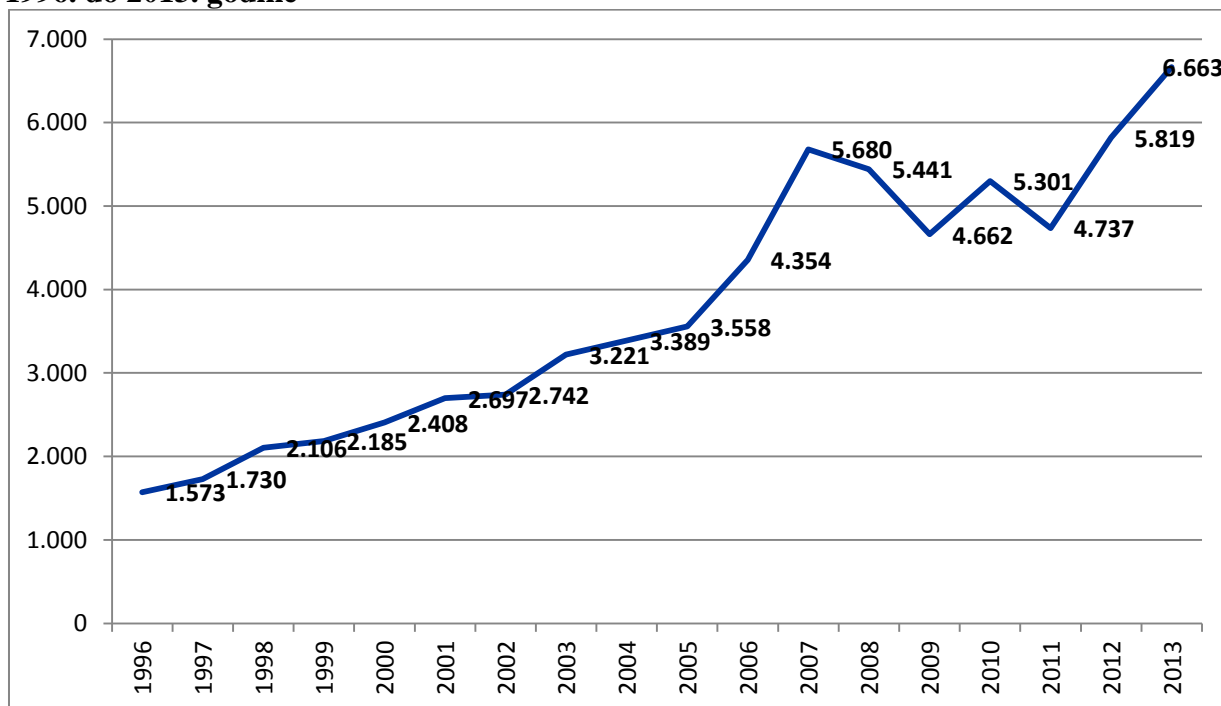
Šifra djelatnosti: A – poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo, C – prerađivačka industrija, D – opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija, E – oskrba vodom, uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša, F – građevinarstvo, G – trgovina na veliko i malo; popravak motornih vozila i motocikala, H – prijevoz i skladištenje, I – djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane, J – informacije i komunikacije, L – poslovanje nekretninama, M – stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti, N – administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti¹¹¹

Izvor: FINA (2014)

Kretanje prosječne mjesečne neto plaće u poduzećima Grada Hvara od 1996. do 2013. godine prikazano je na grafikonu 17. Prosječna plaća u 2012. godini iznosila je 5.819 kn, a u 2013. čak 6.663 kn što je 64 % više od županijskog, a 21 % više od hrvatskog prosjeka. U Splitsko-dalmatinskoj županiji prosječna plaća je 2013. godine iznosila 4.059 kn što je bilo 2,37 % manje nego u 2012. godini. Hrvatski prosjek 2012. bio je 5.478 kn, a 2013. godine 5.515 kn.

¹¹¹ HGK – Registar poslovnih subjekata, <http://www1.biznet.hr/HgkWeb/do/extlogon> (pristupljeno 25. 09. 2014.)

Grafikon 17. Prosječna mjesečna neto plaća poduzetnika Grada Hvara u razdoblju od 1996. do 2013. godine

Izvor: Izrada autora, prema izvješću FINA-e (2013)

Na dan 30. 4. 2014. godine grad Hvar imao je evidentirano 291 nezaposlenog od toga 123 muškarca i 168 žena. Struktura nezaposlenih muškaraca i žena prikazana je na tablici 17.

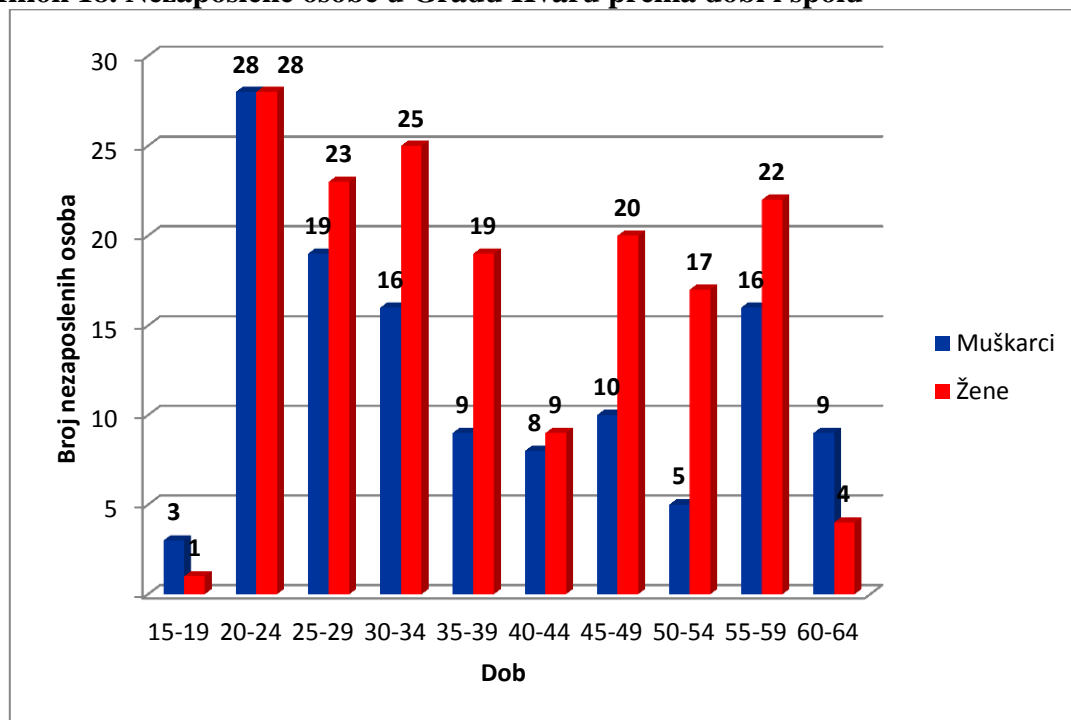
Tablica 17. Nezaposlene osobe u Gradu Hvaru prema dobi i spolu

Dob	Muškarci	Žene	Ukupno
15 – 19	3	1	4
20 – 24	28	28	56
25 – 29	19	23	42
30 – 34	16	25	41
35 – 39	9	19	28
40 – 44	8	9	17
45 – 49	10	20	30
50 – 54	5	17	22
55 – 59	16	22	38
60 – 64	9	4	13
Ukupno	123	168	291

Izvor: Evidencija HZZ-a, 30. 4. 2014.

Najmanje je nezaposlenih, samo 4, u dobi 15 – 19 godina jer se većina u toj dobi još školuje, ali najviše nezaposlenih mladih, njih 56 je u dobi 20 – 24 godine, odnosno neposredno nakon završetaka srednje škole, dok još nemaju radnog iskustva. Iza te dobi broj polako opada, ali opet raste u dobi 55 – 59 godina kada je zbog godina i pomalo narušenog zdravlja već teže pronaći posao. Grafikon 18 daje slikovit prikaz odnosa nezaposlenih muškaraca i žena prema dobi i spolu za grad Hvar.

Grafikon 18. Nezaposlene osobe u Gradu Hvaru prema dobi i spolu

Izvor: HZZ, 30. 4. 2014.

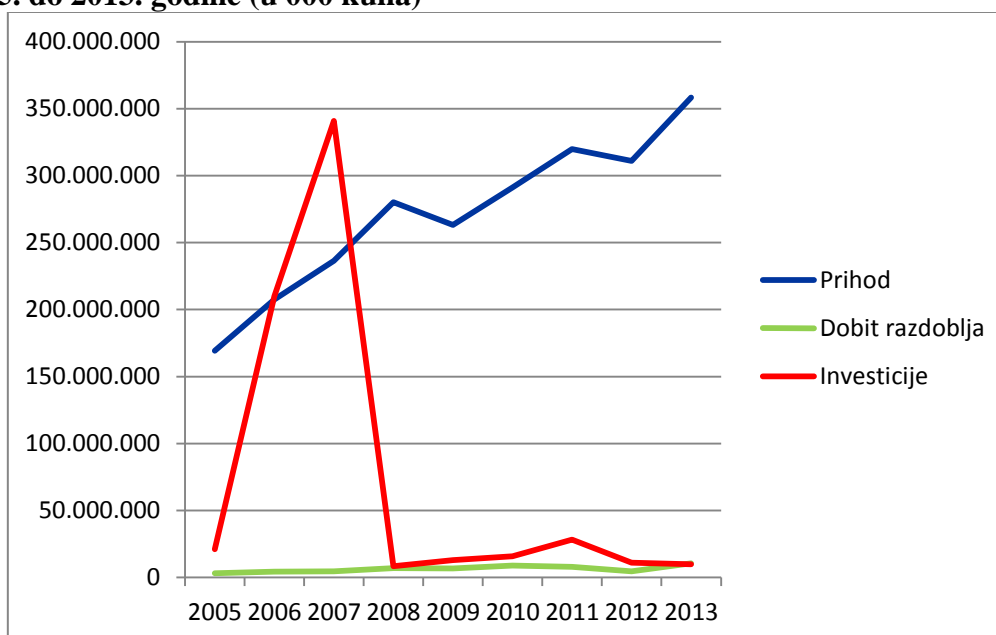
Prikaz financijskog poslovanja poduzeća Grada Hvara u razdoblju od 2005. do 2013. godine nalazi se u tablici 18. i grafikonu 19. U promatranom razdoblju prihod poduzeća se udvostručio, a dobit povećala za 330 %, dok je gubitak razdoblja dosta varirao. Tako je 2013. godine u Gradu Hvaru 112 poduzeća ostvarilo prihod od 358.225.876.000 kn, dobit razdoblja 10.654.547.000 kn i gubitak razdoblja 182.835.038.000 kn.

Tablica 18. Ukupni prihodi, dobit, gubitak i investicije poduzeća Grada Hvara u razdoblju od 2005. do 2013. godine (u 000 kuna)

Godina	Broj poduzetnika	Prihod	Dobit razdoblja	Gubitak razdoblja	Investicije
2005.	80	169.148.112	3.225.702	18.452.389	21.090.355
2006.	101	207.458.225	4.315.129	36.957.780	209.828.699
2007.	110	236.471.711	4.513.249	122.362.734	340.908.708
2008.	107	280.039.550	6.869.816	84.660.820	8.462.773
2009.	113	263.135.083	6.843.208	74.411.586	12.963.460
2010.	113	291.058.737	8.794.972	89.335.861	15.785.836
2011.	116	319.765.192	7.939.118	13.534.407	28.239.464
2012.	109	310.888.004	4.638.620	10.808.462	11.117.773
2013.	112	358.225.876	10.654.547	182.835.038	9.765.994

Izvor: FINA (2013)

Investicije su od 2005. do 2007. godine očekivano rasle i dosegle čak 340.908.708.000 kn da bi se dolaskom krize u 2008. godini dogodio pad od 402 % na svega 8.462.773.000 kn. Već 2009. godine investicije su opet lagano počele rasti. Na grafikonu 19 prikazani su ukupni prihodi, dobit i investicije poduzetnika grada Hvara za navedeno razdoblje gdje je vidljivo stagniranje dobiti, porast prihoda, ali i značajan pad investicija.

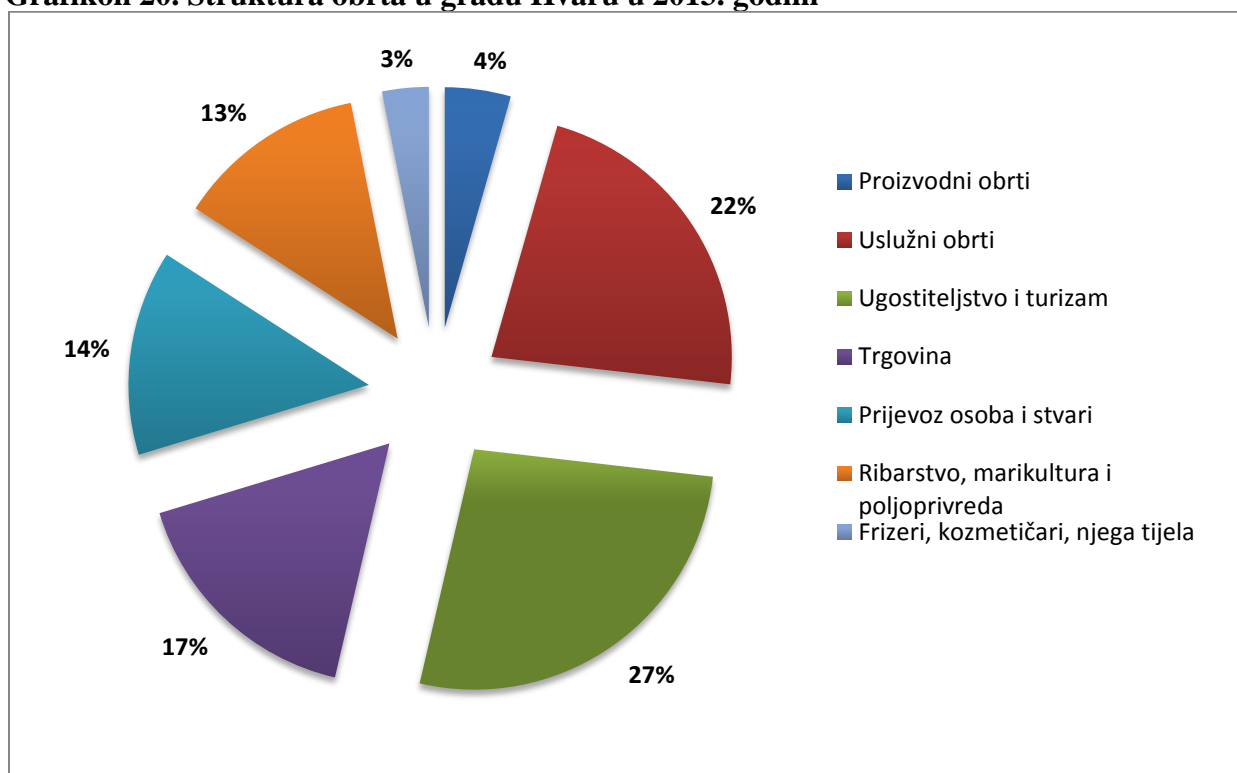
Grafikon 19. Ukupni prihodi, dobit i investicije poduzetnika grada Hvara u razdoblju od 2005. do 2013. godine (u 000 kuna)

Izvor: Izrada autora, prema izvješću FINA-e (2013)

2.5.1. Obrtništvo u gradu Hvaru

Od ukupno 384 registriranih obrta u gradu Hvaru 2013. godine 27 % obrta odnosi se na ugostiteljstvo i turizam, 22 % čine uslužni obrti, 17 % uključuje trgovinu, 14 % obrta odnosi se na prijevoz osoba i stvari dok 13 % obrta u ukupnoj strukturi obrtništva grada Hvara čine obrti povezani s ribarstvom, marikulturom i poljoprivredom. Konačno, svega 4 % obrta čine proizvodni obrti te 3 % obrta odnose se na frizere, kozmetičare i njegu tijela. Grafikon 20 prikazuje strukturu obrta grada Hvara.

Grafikon 20. Struktura obrta u gradu Hvaru u 2013. godini

Izvor: Udruženje obrtnika Grada Hvara (2013)

Ukupan broj obrtnika na otoku Hvaru jest 766, od čega je 31 % obrta u području ugostiteljstva i turizma (239), a 26 % čine uslužni obrti kojih na čitavom otoku ima 176. Tablica 19 daje usporedbu broja i strukture obrta u gradu Hvaru i na čitavom otoku Hvaru.

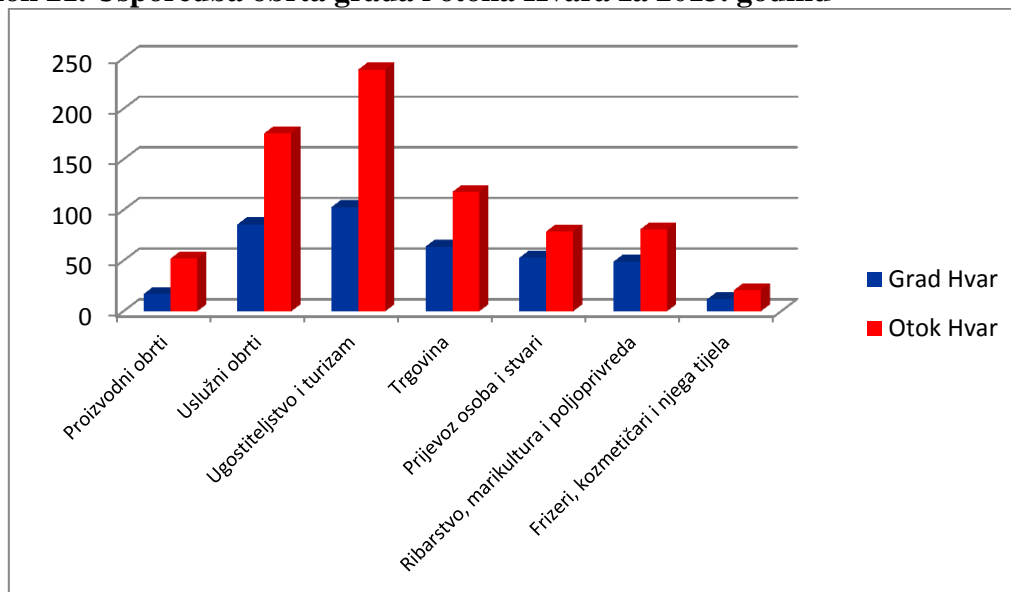
Tablica 19. Usporedba broja i strukture obrta grada Hvara u odnosu na cijeli otok Hvar u 2013. godini

Vrsta obrta	Broj obrta u gradu Hvaru	Broj obrta na otoku Hvaru	Udio obrta u gradu s obzirom na otok Hvar
Proizvodni obrti	17	52	33 %
Uslužni obrti	86	176	49 %
Ugostiteljstvo i turizam	103	239	43 %
Trgovina	64	118	54 %
Prijevoz osoba i stvari	53	79	67 %
Ribarstvo, marikultura i poljoprivreda	49	81	60 %
Frizeri, kozmetičari, njega tijela	12	21	57 %
Ukupno	384	766	50 %

Izvor: Udruženje obrtnika Grada i otoka Hvara (2013)

Iz tablice 19 može se zaključiti da je najveći broj obrta u gradu Hvaru, kao i na čitavom otoku, povezan s djelatnostima ugostiteljstva i turizma, a njih slijede prateći uslužni obrti i trgovina. Tako 53 obrta koji se bave prijevozom osoba i stvari u gradu Hvaru predstavljaju 67 % ukupnih obrta prijevoza i stvari na cijelom otoku. Frizeri, kozmetičari i njega tijela značajni su obrti za grad Hvar jer ih također ima popriličan broj s obzirom na otok – 12, odnosno 57 % cijelog otoka. Obrti povezani s trgovinom, kojih ima 64 predstavljaju 54 % trgovačkih obrta na otoku. Uslužnih obrta ima nešto više, ali s obzirom na cijeli otok predstavljaju 49 % ukupnih uslužnih obrta, dok ugostiteljstvo i turizam s 103 obrta predstavljaju 43 %. Budući da je grad Hvar prvenstveno turistički centar, ne čudi da je u njemu svega 17 proizvodnih obrta što predstavlja samo trećinu ukupnih proizvodnih obrta otoka Hvara. Međutim, zanimljivo je da se u samom gradu Hvaru nalazi čak 49 ili 60 % otočkih obrta koji se bave ribarstvom, marikulturom i poljoprivredom.

Grafikon 21. Usporedba obrta grada i otoka Hvara za 2013. godinu

Izvor: Udruženje obrtnika otoka Hvara (2014)

Od ukupnog broja svih registriranih obrta otoka Hvara kojih ima 766, čak 384 ih je u području grada Hvara što potvrđuje njegovu dugu obrtničku tradiciju koja je doprinijela da grad Hvar postane generator turističkog, ali i sveukupnog razvitka čitavog otoka. Prikazom usporedbe broja i strukture obrta grada i otoka Hvara može se zaključiti da sam grad Hvar ima otprilike 50 % gospodarskog potencijala čitavog otoka.

2.5.2. Poljoprivreda i ribarstvo

Hvar, kao rijetko koji naš otok ima sve uvjete za razvoj poljoprivrede, od proizvodnje ratarskih kultura, povrća i voća, uzgoja ljekovitog i aromatskog bilja, maslina i vinove loze pa sve do uzgoja stoke, ribarstva i marikulture. Stoga je od antičkog vremena otok Hvar bio autarkična ekonomija proizvođači hranu za svoje unutarnje tržište, a viškove ulja i vina prodavao je na vanjsko tržište. Danas bi trebalo što bolje iskoristi ove prirodne resurse i tradiciju za ekološku proizvodnju hrane, ljekovitog bilja i eteričnih ulja koji se mogu dobro plasirati kroz ukupnu ponudu elitnog, zdravstvenog turizma grada Hvara.

Prema posljednjem službenom pregledu poljoprivrednih površina otoka Hvara iz 2003. godine (tablica 20) naselje Hvar imalo je 422 ha ili 25 % otočnih oranica i vrtova, 40 ha ili 10 % otočkih voćnjaka, 180 ha ili 19 % otočkih maslinika te 244 ha ili 33 % otočkih vinograda, što

je iznosilo 23,63 % otočkih obrađenih površina. Tu je bilo i 1.780 ha pašnjaka i 1.994 ha šuma.

Tablica 20. Pregled poljoprivrednih površina otoka Hvara; stanje na dan 31. 05. 2003. godine (u ha)

Naselje	Oranice i vrtovi	Voćnjaci	Maslinici	Vinogradi	Ukupno obrađeno	Pašnjaci	Ukupno	Šume
Hvar	422	40	180	244	886	1.780	2.666	1.994
Stari Grad	578	180	200	220	1.178	1.220	2.398	2.065
Jelsa i Sućuraj	697	167	550	270	1.684	2.917	4.601	9.840
Ukupno	1.697	387	930	734	3.748	5.917	9.665	13.899

Izvor: DZS, Popis poljoprivrede (2003)

Najvažnije kulture otoka Hvara su vinova loza, masline, smokve i lavanda.

Vinogradarstvo je kroz zadnjih 150 godina bilo dominantna komercijalna poljoprivredna kultura. Smatra se da su uzgoj vinove loze i organizirana proizvodnja vina na otoku Hvaru započeli u 4. stoljeću prije Krista kad su Grci proveli kolonizaciju otoka. O nekadašnjem značenju uzgoja grožđa i proizvodnje vina svjedoče amfore, ornamenti i skulpture s rimskim likovima koji drže grožđe i vinske pehare. Kroz vijekove, uz ribarstvo, vinarstvo je bilo glavna privredna grana, a Hvarska komuna imala je i u Veneciji prodajna mjesta za svoju robu. Hvarska vina pila su se i na bečkome dvoru, bila su pokretač gospodarstva otoka, ali i uzrok velike propasti i iseljavanja otočnog stanovništva. Dolaskom filoksere, peronospore i pepelnice, otočni vinogradi su propali, a otočani ostali bez izvora prihoda.

Otok Hvar imao je najveći vinogradarski uzlet krajem 19. stoljeća pri čemu su značajnu ulogu imale vinogradarske zadruge. Na otoku Hvaru 1890. godine bilo je 5.741 ha pod vinovom lozom i proizvodilo se 820 vagona vina. Danas, iako vinogradi zauzimaju manje od 10 % nekadašnjih površina, hvarska vina sve su bolja i osvajaju nova tržišta. Najpoznatija hvarska sorta grožđa je „Bogdanuša”. Udruga „Hvarski vinari” započela je projekt „Hvar otok vina”, želeći promovirati svoj otok kao vinsku destinaciju. U vrijeme kad se cijene ekološki proizvedena vina vrhunske kvalitete, sa zaštićenim geografskim porijeklom, proizvedena u ograničenim količinama po specifičnim recepturama, elitni restorani grada Hvara predstavljaju najbolji kanal prodaje do njihovih kupaca.

Maslinarstvo je druga najznačajnija poljoprivredna kultura na Hvaru iako povijesno nije imalo tako jaku tradiciju. Kao i u cijelom jadranskom dijelu Hrvatske, zadnjih 10 - 15 godina primjetan je trend obnove starih maslina i podizanja novih maslinika. Zbog starenja poljoprivrednih domaćinstava i nedostatka radne snage, radno intenzivne vinograde zamjenjuju maslinici koji ne traže puno rada. Trend zdravog života i povratak zdravoj mediteranskoj kuhinji učinili su maslinarstvo popularnim hobijem i dopunskim izvorom zarade gradskog stanovništva. Godine 2003. naselje Hvar imalo je 180 ha maslinika, a može se pretpostaviti da je danas taj broj znatno veći. Pregled površina pod maslinama prikazan je u tablici 21.

Tablica 21. Pregled odnosa ukupnih i rodni površina masline

Naselje	Ukupan broj stabala	Broj rodni stabala	Od toga plantaže, ukupan broj stabala	Od toga plantaže, broj rodni stabala	Od toga plantaže, ukupna površina, ha	Od toga plantaže, rodna površina, ha
Hvar	32.307	27.399	210	160	1	1
Jelsa	65.858	60.061	–	–	–	–
Stari Grad	43.011	35.256	1.092	340	5	2
Sućuraj	10.082	9.171	520	490	2	2
Ukupno	151.258	131.887	1.822	990	8	5

Izvor: DZS, Popis poljoprivrede (2003)

Voćarstvo je nekad predstavljao uzgoj bajama i smokava te berba samoniklih rogača. Dok su se bajami i rogači uglavnom trošili kod kuće, uzgoj (i sušenje) smokava na otoku Hvaru imao je veće gospodarsko značenje. Hvarske suhe smokve izvozile su se u malim 25 cm visokim bačvicama pomiješane s listovima lovora i ružmarina. Iako je bilo više pokušaja da se poveća proizvodnja suhih smokava, nažalost to se nije ostvarilo.¹¹² U uzgoju smokava 2003. godine na otoku Hvaru (tablica 22) prednjačila je općina Jelsa (2.535 rodni stabala), potom Stari Grad, zatim Hvar pa općina Sućuraj. Od ukupnog broja rodni stabala, 4.324 na čitavom otoku, područje grada Hvara s okolnim mjestima imalo je 583 stabla smokve što je činilo 13,5 % od ukupnog broja stabala.

¹¹² Ministarstvo povratka i useljništva (1998), *Povratak na hrvatske otoke*

Tablica 22. Pregled odnosa ukupnih i rodni površina smokve; stanje na dan 31. 05. 2003. godine

Naselje	Ukupan broj stabala	Broj rodni stabala	%
Hvar	586	583	99 %
Jelsa	2.568	2.535	99 %
Stari Grad	802	7.86	98 %
Sućuraj	420	420	100 %
Ukupno	4.376	4.324	99 %

Izvor: DZS, Popis poljoprivrede (2003)

Danas se na hvarskim (kao i na viškim i korčulanskim) okućnicama i vrtovima sve više uzgajaju agrumi – limuni, naranče i grejp čiji ekološki uzgoj omogućuje korištenje aromatične kore i domaću proizvodnju arancina. Tako je sve prepoznatljivija hrvatska otočna delikatesa, mješavina sušenih smokava, arancina i u šećeru prženih bajama.

Oranice i vrtovi u pregledu poljoprivrednog zemljišta predstavljaju značajnu kategoriju makar se većina njih sve manje i manje obrađuje. U ovu kategoriju spada i zemljište zasađeno lavandom kojoj se nekada namjenjivalo najlošije zemljište, koje zapravo i nije imalo karakter pravih oranica.

Uzgoj ljekovitog i aromatičnog bilja početkom 20. stoljeća bio je važna gospodarska grana na otoku Hvaru. Uzgoj lavande, ružmarina i buhača u svrhu proizvodnje eteričnog ulja bio je važan izvor prihoda stanovnika otoka Hvara. „Ruzmarinska zadruga“ u Velom Grablju, osnovana 1892. godine, prva je takva u Hrvatskoj i prva je zadruga na otoku Hvaru koju nastavlja današnja „Poljoprivredna zadruga“ sa zanimljivom tradicijom proizvodnje eteričnih ulja od ružmarina i lavande.

Lavanda (levanda, lat. *Lavandula officinalis Cxaix*) je najčešća i prva mirisna asocijacija na otok Hvar. Iako danas nema velikih polja lavande kao nekada, ona je bitan dio hvarske povijesti. Na otoku se mogu naći dvije „vrste lavandina“. Hvarani jednu zovu levanda ili bila, a drugu budrovka, čorna ili modrulja. Tablica 23 daje pregled zasada i količine proizvedene lavande na otoku Hvaru u razdoblju 1939. – 1978. godine.

Tablica 23. Pregled zasada i količine proizvedene lavande po godinama na otoku Hvaru u razdoblju 1939. – 1978. godine

Zasadi / proizvodnja lavande	Godine					
	1939.	1956.	1963.	1973.	1974.	1978.
Zasadi lavande u ha	4	429	606	720	910	800
Proizvodnja ulja u vagonima	–	1,5	3	7	8,4	7
Proizvodnja ulja u litrama po ha	–	35	50	97	92	87

Izvor: Petrić, K. (2012), Hrvatska kolijevka lavande, Zagreb, str. 35.

Pokretanjem različitih europskih projekata povezanih s ljekovitim biljem (neki su u provedbi) moguće je da će, prepoznavanjem njenih ljekovitih svojstava zbog kojih je korištena u farmaceutske svrhe, lavanda ponovno pronaći svoje mjesto u gospodarstvu otoka Hvara. U zaleđu grada Hvara, selu Velo Grablje (zaštićeno eko-etno selo, pod zaštitom Ministarstva kulture Republike Hrvatske) svake godine krajem lipnja slavi se ovu biljku kroz „Festival lavande” želeći sačuvati uspomenu na lavandu kako bi se promoviralo ovu pomalo zaboravljenu ljekovitu biljku i njeno značenje za otok Hvar.

Ružmarin (lat. *Rosmarinus officinalis*) je samonikla biljka, koja se zbog ljekovitih svojstva od davnina koristi i uzgaja na Sredozemlju. Spomenuta „Ruzmarinska zadruga” u Velom Grablju osnovana je s ciljem „da se zajedničkim silama olakoti radnja i poveća dobitak ovog starog grabaljskog obrta.” Kasnije (1902/3) je izgradila radionicu za destilaciju ružmarinova ulja što se uzima za početak proizvodnje eteričnih ulja na otoku Hvaru i u Hrvatskoj.¹¹³ Ovaj hvarski proizvod postao je sastavni dio kraljičine vodice (*Aqua della Regina*), koristio se i kao parfem, ali i za njegovanje ženske ljepote s ljekovitim svojstvima za mnoge bolesti te je postao nadaleko poznat u 19. stoljeću.¹¹⁴ Još 1880. godine na Hvaru se proizvodilo 30.000 kilograma ružmarinovog ulja, a najpovoljnije prilike za prodaju ružmarinovog ulja bile su do 1920. godine. Već 1921. godine bilježi se pad cijena sve do 1930. godine tako da je 1933. godine u Grablju proizvedeno svega 1.000 kilograma ružmarinova ulja.¹¹⁵

Za otok Hvar još su karakteristični kadulja, origano, gospina trava, buhač i smilje čija eterična ulja sve više dobivaju na cijeni u farmaciji, kozmetici i aromaterapiji. Osim proizvodnje originalnih suvenira i gospodarsko-turističke promidžbe kroz seoski turizam, percepciju otoka

¹¹³ Ruzmarinska zadruga 1892 – obljetnica (2007), Pjover, Velo Grablje, str. 13., str. 15.

¹¹⁴ Ruzmarinska zadruga 1892 – obljetnica (2007), Pjover, Velo Grablje, str.10.

¹¹⁵ Petrić, K. (2012), Hrvatska kolijevka lavande, Zagreb, str. 16.

Hvara kao otoka ljekovitog i aromatskog bilja trebalo bi još više iskoriti za promidžbu cjelogodišnjeg zdravstvenog i wellness turizma grada Hvara.

Pčelarstvo u Hrvatskoj ima dugu tradiciju, a uz 1288. godinu veže se i prvi pisani dokument o pčelarstvu u Hrvatskoj – „Vinodolski zakonik”, dok je prvo pčelarsko društvo osnovano 1875. godine na otoku Šolti. Med i drugi pčelarski proizvodi od davnina se koriste kao hrana i lijek. Najveći proizvođač meda u Europskoj uniji je Španjolska (33.000 t), slijede Italija, Grčka, Njemačka, Portugal i Mađarska. S obzirom na to da se trenutno kod nas koristi samo 2 – 3 % pašnih površina, prostora za povećanje kapaciteta i obujma proizvodnje definitivno ima.¹¹⁶ Hrvatski pčelari na godinu proizvedu više od 6.000 t meda, koji je zbog svoje iznimne kakvoće tražen u zemljama Europske unije. U Hrvatskoj je danas oko 9.000 pčelara od kojih je 6.200 učlanjeno u neku od 144 udruge, članice Hrvatskoga pčelarskog saveza.¹¹⁷ U Splitsko-dalmatinskoj županiji djeluje 17 pčelarskih udruga s više od 900 članova. Hrvatski pčelarski savez (HPS) je krovna institucija pčelara s više od 140 pčelarskih udruga i županijskih saveza.¹¹⁸ Dalmatinski pčelari imaju problema s njegovim otkupom, a ono što ih najviše muči odnosi se na nepristupačnost ispašama. Kada bi pčelari u Hrvatskoj godišnje proizveli nekoliko tisuća tona kvalitetna meda, što bi mogli ostvariti uz normalne uvjete, bila bi to dodatna gospodarska snaga naše zemlje.¹¹⁹ Tradicija pčelarstva na otoku Hvaru zasigurno je stara koliko i postojanje civilizacije na ovom najsunčanijem hrvatskom otoku. Prvi pronađeni podaci o proizvodnji meda na otoku Hvaru datiraju iz 1824. godine kada se prvi put spominje podatak o 56 košnica na otoku, a hvarski med od ružmarina, kadulje i vrijesa već tada je oslovljen kao med iznimne kvalitete.¹²⁰ Stoga se 60-tih godina prošlog stoljeća događa pravi procvat pčelarstva na otoku Hvaru kada je otok brojio 6.000 košnica, a proizvodilo se 400 tona visoko kvalitetnog meda. I danas, nakon svih požara koji su opustošili nasade lavande, ima oko 5.000 košnica, a ukupna godišnja proizvodnja doseže oko 30 tona meda. Količina proizvedenog meda na otoku nije prevelika, ali je njegova kvalitetna izuzetna za što otočki pčelari dobivaju brojna priznanja na mnogim natjecanjima.¹²¹ Postoji

---

¹¹⁶ <http://www.gospodarski.hr/Publication/2012/22/agroekonomika-isplativost-proizvodnje-meda-i-drugih-pelarskih-proizvoda/7726> (pristupljeno 18. 02. 2015.)

¹¹⁷ <http://poduzetnistvo.org/news/sest-tisuca-tona-meda-hrvatskih-pcelara-tisucu-na-trzista-zemalja-eu> (pristupljeno 18. 02. 2015.)

¹¹⁸ http://www.pcela.hr/index.php?option=com_content&task=view&id=1558 (pristupljeno 18. 02. 2015.)

¹¹⁹ <http://www.agroklub.com/pcelarstvo/rekordna-proizvodnja-meda-od-ljekovitog-bilja/15494/> (pristupljeno 18. 02. 2015.)

¹²⁰ <http://www.stari-grad.hr/?show=11437&nid=67809> (pristupljeno 18. 02. 2015.)

¹²¹ <http://www.stari-grad-faros.hr/med-1.aspx> (pristupljeno 18. 02. 2015.)

značajan potencijal pčelarstva i njegovog integriranja u zdravstveni turizam što upravo grad Hvar treba iskoristiti vraćajući se korijenima starih obrta i tradiciji zdravstvenog turizma kao budućim strateškim odrednicama razvoja prema suvremenom elitnom wellness turizmu.

Ribarstvo ima stoljetnu tradiciju na otoku Hvaru. Upravo su hvarski i viški ribari bili pioniri i promotori lova i prerade srdela na Mediteranu. Danas je na ta dva otoka registrirano devedesetak ribarskih obrta što, uz ribarstvo kao dopunsku djelatnost, predstavlja značajan potencijal. Jedan dio ulova plasira se kroz ugostiteljstvo samih otoka u turističkoj sezoni, dok se drugi dio plasira izvan otoka. Iako je razvojem turizma kao monokulture, ribarstvo gubilo na značaju, ono nikada nije napušteno. To se osobito dobrim pokazalo u kriznim vremenima devedesetih godina prošlog stoljeća kada je zbog ratnih opasnosti došlo do naglog pada turizma. Glavni ribarski centri su Sućuraj na istoku i grad Hvar na zapadu otoka Hvara. Hvarski ribari većinu svog ulova plasiraju izvan otoka, a najviše u Italiju.

Godine 2013. otok Hvar imao je 81, a grad Hvar 49 obrta registriranih u kategoriji „Ribarstvo, marikultura i poljoprivreda”. U gradu Hvaru djeluje *Ribarska zadruga Hvar* s 30 članova i *Ribarska zadruga Friška riba* u koju su uključeni profesionalnih ribari iz Splita i okolice, s otoka Hvara, iz Dubrovnika, Gradaca. Zadruga danas okuplja preko 30 profesionalnih ribara koji svojim brodovima i ribolovnim alatima osiguravaju ulov cjelokupnog asortimana proizvoda – od male plave ribe, školjaka do svih vrsta bijele ribe. Postoje određene poteškoće s kojima se susreću hvarski ribari, a odnose se na upravljanje gospodarskom lukom, korištenje hladnjače, te pitanja otkupa i zakonodavstva EU.

2.5.3. Poduzetničke zone i potporne institucije

Poduzetničke zone su uređeno građevinsko zemljište sa svom potrebnom fizičkom infrastrukturom za gradnju poslovnih ili stambeno-poslovnih objekata po subvencioniranoj cijeni. Za sada ne postoji nijedna takva zona ni u gradu Hvaru ni na otoku.

Poduzetničke potporne institucije su: 1) Regionalne razvojne agencije, 2) Poduzetnički centri, 3) Poduzetnički inkubatori, 4) Tehnološki parkovi i 5) Institucije poduzetničkog obrazovanja. U samom gradu Hvaru trenutno ne postoji niti jedna poduzetnička potporna institucija. Najbliže potporne institucije nalaze se u Splitu. Jedino *Lokalna akcijska grupa LAG „Škoji”*

sa sjedištem u Starom Gradu na neki način obavlja jedan dio poslova u vezi s planiranjem ruralnog razvoja i apliciranjem na fondove Europske unije koje bi inače trebala obavljati županijska ili još bolje otočna razvojna agencija.

Prema podacima iz ankete poduzetnika provedene u okviru istraživanja *Regionalni indeks konkurentnosti 2010*.¹²² poduzetnici Splitsko-dalmatinske županije su najslabije ocjene u pogledu razvoja povoljnog poslovnog okruženja (tzv. poduzetničke klime) dali za kvalitetu javnih škola, nezavisnost sudstva, cijene poslovnih prostora i zemljišta, kvalitetu nastave matematike i prirodnih znanosti u školama, kvalitetu pravnog okvira, kvalitetu željeznice, kvalitetu usluga koje lokalna uprava pruža poduzetnicima, zaštitu vlasničkih prava, opću infrastrukturu te pristup poduzetnika s inovativnim, ali rizičnim projektima i kapitalu. S druge strane, povoljno su ocijenili kvalitetu luka i zrakoplovnih veza, kao i dostupnost znanstvenika i inženjera. Statistički pokazatelji potvrđuju da županija bilježi značajno zaostajanje u pogledu broja neriješenih zemljišno-knjižnih predmeta, premda je broj riješenih predmeta po sucu iznad nacionalnog prosjeka.

U svrhu izrade ove Strategije 10. listopada 2014. u gradu Hvaru održana je radionica „Poduzetništvo i lokalni/regionalni razvoj” nakon koje je podijeljena anketa poduzetnicima, a prezentacija i anketa objavljene su na službenoj web stranici Grada. Nažalost, anketni upitnik ispunilo je samo 15 poduzetnika, većinom obrtnika koji se primarno bave turizmom i ugostiteljstvom, a zatim trgovinom, ribarstvom i marikulturom. Svi spadaju u kategoriju mikro i malih poduzeća jer zapošljavaju od 1 do 40 zaposlenih, prosječno 13 (9 mikropoduzeća s prosječno 3,7 zaposlenih i 6 malih poduzeća s prosječno 22,5 zaposlenih). Prosječna starost poduzeća bila je 12, 24 godina (mikropoduzeća 9,67, a malih poduzeća 14,8 godina). Vlasnici 12 poduzeća su muškarci, a 3 poduzeća vlasnice su žene (jednog malog i dva mikropoduzeća). Ključno je bilo pitanje što bi ih najviše potaklo na rast poduzeća i nova ulaganja, čime bi se otvorila nova radna mjesta i doprinijelo rastu gospodarstva, a bilo je moguće zaokružiti do 3 odgovora (tablica 24).

---

¹²² *Razvojna strategija Splitsko-dalmatinske županije 2011. – 2013.* Split, rujan 2011.

Tablica 24. Što bi poduzetnike grada Hvara potaklo na rast i nova ulaganja?

	Odgovori na pitanje „Što bi Vas najviše potaklo na rast poduzeća i nova ulaganja?“	Broj odgovora
1.	Uopće ne razmišljam o ulaganjima i proširenju	–
2.	Redovita naplata potraživanja od kupaca	2
3.	Pravedniji zakoni koji se često ne mijenjaju	10
4.	Manji porezi i ostala davanja koji se često ne mijenjaju	11
5.	Pravedni javni natječaji	3
6.	Učinkovitije sudstvo	1
7.	Bolji pristup investicijskim kreditima banaka i niže kamate	5
8.	Mogućnost uključivanja rizičnog (privatnog) kapitala	–
9.	Beskamatni razvojni krediti	5
10.	Olakšice u osiguranju garancija	–
11.	Financijska pomoć države za nova radna mjesta	5
12.	Besplatno/povoljno obrazovanje i savjetovanje o menadžmentu	1
13.	Informiranje i pomoć države u internacionalizaciji poslovanja	–
14.	Drugo: Sprečavanje rada na crno	1

Izvor: Izrada autora

Rezultati su prilično očekivani i podudaraju se s rezultatima raznih međunarodnih istraživanja poduzetničkog okruženja u Republici Hrvatskoj spomenutim u *Strategiji razvoja poduzetništva u Republici Hrvatskoj 2013. – 2020. godine*. Dakle, kad se govori o čimbenicima koji bi poduzetnike potaknuli na rast poduzeća, na prvom mjestu su manji porezi i ostala davanja koji se često ne mijenjaju, na drugom mjestu su pravedniji zakoni koji se često ne mijenjaju, a treće, četvrto i peto mjesto dijele povoljniji uvjeti financiranja.

Na pitanje o izvorima podrške (tablica 25) većina je odgovorila da najveću podršku dobivaju od obitelji, prijatelja, poslovnih partnera i zadovoljnih klijenata. Na pitanje o članstvu u poduzetničkim udrugama (tablica 25) ističe se članstvo u Udruzi obrtnika otoka Hvara, a po jedan je član udruge ugostitelja, broдача, barkarijola i LAG „Škoji“. Tri poduzetnika bi željela postati članovi neke poduzetničke udruge, a tri nisu i ne žele postati, dok 7 ispitanika na to pitanje nije odgovorilo.

Tablica 25. Izvori podrške poduzetnicima grada Hvara

Najveću podršku u svom poslu dobivam od:	Jeste li član neke poduzetničke udruge?
<ul style="list-style-type: none"> ➤ obitelji ➤ prijatelja ➤ obitelji i prijatelja ➤ obitelji, zadovoljnih kupaca i tržišta ➤ poslovnog partnera, prijatelja i rodbine ➤ svojih klijenata, kako stranih tako i domaćih, te obitelji i prijatelja ➤ postojećih zadovoljnih korisnika i poslovnih partnera ➤ nema podrške od gradske općine 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ predsjednik udruge „Brodara“ ➤ Udruga hrvatskih barkarijola ➤ Obrtnička komora ➤ Udruga obrtnika grada Hvara ➤ Hrvatska interesna udruga ugostitelja ➤ LAG „Škoji“ ➤ nisam, ali bih želio postati – 3x ➤ nisam i ne želim postati – 2x ➤ nisam i ne želim postati jer nemaš s kim!

Izvor: Izrada autora

U tablici 26 navedeni su odgovori na pitanje: „Koje bi stimulativne mjere najviše pomogle Vašem poduzeću?“ na razini grada/općine, županije i države. Kao što je vidljivo iz odgovora koji se najviše ponavljaju, poduzetnici od grada Hvara najviše očekuju stimulaciju zapošljavanja domaćeg stanovništva, davanja prednosti domaćim ulagačima, uvođenje reda na tržištu i učinkovitiju suradnju gradskih službi i poduzetnika. Od županije najviše očekuju bolju prometnu povezanost, veće ovlasti za korištenje lokalnih prirodnih i kulturnih resursa te brže izdavanje dozvola. Država bi im najviše pomogla manjim poreznim opterećenjem, da se zakoni ne donose i ne mijenjaju svaku godinu, pravovremenim donošenjem propisa kako bi se na vrijeme mogla pripremiti turistička sezona te da se država manje miješa u donošenje odluka na lokalnoj razini.

Tablica 26. „Koje bi stimulatívne mjere najviše pomogle Vašem poduzeću?“

	Stimulatívne mjere
Grad/ Općina	<ul style="list-style-type: none"> ➤ uvođenje reda ➤ veća kontrola djelatnosti ➤ uređenje odnosa grada i iznajmljivača na obostranu korist ➤ organizacija tržišta ➤ lojalna konkurencija ➤ poticaji za poduzetnike i tvrtke s prebivališem u Hvaru ➤ stimuliranje zapošljavanja domicilnog stanovništva ➤ poticaji prilikom zapošljavanja žitelja s područja grada Hvara ➤ poticaji prilikom zapošljavanja radnika s prebivalištem u Hvaru (ne nužno u financijskom obliku) ➤ surađivati i tražiti mišljenje lokalnih poduzetnika ➤ davati prednost domaćim ulagačima ➤ smanjenje naknada za koncesijska odobrenja ➤ ravnopravan odnos s izvanotočnim područjima ➤ ulaganja u infrastrukturu (subvencije pri uređenju objekata koji se nalaze u staroj gradskoj jezgri) ➤ bolja organizacija za sezonu ➤ na vrijeme reagirati na probleme ➤ smanjenje naknada za korištenje javnih površina ➤ uvođenje učinkovitih mjera iz domene komunalnog redarstva ➤ donošenje prostornog plana grada u svrhu daljnjeg širenja ➤ brža interakcija od strane grada u svemu povezanom s gospodarstvom ➤ više se uključiti u rješavanje tekućih problema ➤ omogućiti bolji pristup informacijama ➤ više slobode u obavljanju djelatnosti ➤ da se ne miješa u poslovne svrhe ➤ edukacija poduzetnika (radionice) ➤ besplatne edukacije službenika i poduzetnika ➤ suradnja s ostalim gradovima i općinama ➤ aplicirati na europske fondove za razvoj općina
Županija	<ul style="list-style-type: none"> ➤ bolja prometna povezanost ➤ veće ovlasti gradova u upravljanju pomorskim dobrom ➤ rješavanja problema luke, odnosno samih vezova

	<ul style="list-style-type: none"> ➤ stimulativni ugovori prilikom izdavanja koncesija već postojećih korisnika ➤ smanjivanje administracije prilikom ishodovanja dozvola ➤ ubrzati rješavanje dozvola ➤ na vrijeme donositi planove i natječaje za narednu sezonu ➤ potvrđivanje prostornih planova u korist lokalnih gospodarskih subjekata ➤ natječaji za potpore ➤ da se ne miješa u poslovne svrhe ➤ treba ih ukinuti, nepotreban su trošak realnom sektoru
Država	<ul style="list-style-type: none"> ➤ da se zakoni i pravila ne mijenjaju svaku godinu ➤ bolji zakoni za male poduzetnike, previše prepreka ➤ smanjenje administrativnih prepreka ➤ da otoci i općenito mjesta koja rade samo u sezoni 3 – 5 mjeseci imaju uređene drugačije i blaže zakone jer je nemoguće mjeriti minimalne tehničke uvjete nekoga tko radi cijelu godinu i nekoga tko radi samo nekoliko mjeseci ➤ poticanje mladih na edukaciju besplatnim seminarima i izlaženje u susret glede ideja i projekata u smislu da se smanji proces birokracije oko dobivanja bilo kakvih dozvola i odobrenja za početak rada ➤ racionalizacija troškova, smanjenje državnog proračuna ➤ normirati rad službenika, uvesti odgovornost za neizvršene zadatke ➤ smanjenje utjecaja na donošenje odluka na lokalnoj i županijskoj razini ➤ donijeti zakone na vrijeme da bi se mogla na vrijeme pripremiti sezona ➤ konačno definiranje porezne politike za sljedećih 5 godina ➤ stvaranje sigurnijeg poreznog ozračja bez čestih izmjena ➤ smanjiti poreze (porez na dobit) ➤ ukinuti različita izmišljena davanja koja plaćamo, a ne dobijemo uslugu, već postoje pro forma kako bi se naplatili od poduzetnika ➤ rasterećenje bruto plaća od prevelikih doprinosa ➤ stimulacija izvoznih subjekata jeftinim kreditima u svrhu razvoja i konkurentnosti, ali ne samo na papiru, već i u stvarnosti ➤ mogućnosti kreditiranja po povoljnijim uvjetima

Izvor: Izrada autora

Poduzetnici su tražili da se u strateškom planiranju više uvažava mišljenje lokalnih poduzetnika, a ono je izraženo kroz odgovore na pitanje što bi po njihovom mišljenju trebalo biti osnovno strateško opredjeljenje za razvoj poduzetništva u gradu Hvaru (tablica 27). Iz

navedenih odgovora koji se najviše ponavljaju vidljiva je želja da se izradi jedna dugoročnija strategija s jasnim naglaskom na održivi razvoj i cjelogodišnje poslovanje ili bar značajnije produljenje sezone. Treba bolje iskoristiti prirodne i kulturne potencijale za eko-etno i wellness turizam, a turizam kao nosiva grana treba omogućiti razvoj obrta, poljoprivrede, prometa, trgovine i svih ostalih djelatnosti. Da bi se to dogodilo treba uvesti više suradnje, reda, kontrole i brige za kvalitetu života lokalnog stanovništva tijekom cijele godine. Na taj način može se zadržati mlade na otoku.

I na kraju zanimljivo je vidjeti koje konkretne mjere poduzetnici predlažu za ostvarenje željenog razvoja poduzetništva u gradu Hvaru (tablica 28) za sebe same, udruženje poduzetnika, grad/općinu, županiju i državu. Većina onoga što bi bilo stimulativno za rast njihova poduzeća, predloženo je i kao mjera za razvoj poduzetništva grada Hvara, ali zanimljivo je vidjeti kako bi i oni sami te njihovo udruženje poduzetnika tome mogli pridonijeti. Za sebe najviše misle da trebaju što više surađivati s drugima, poštivati hrvatske i europske standarde kvalitete, spuštati cijene usluga u predsezoni, zapošljavati mlade ljude, svjedočiti primjerom i više se uključiti u politiku.

Od udruženja poduzetnika očekuju više suradnje i edukacije tijekom cijele godine, pravnu pomoć i zaštitu te pomoć u pregovorima s državom.

Tablica 27. Osnovno strateško usmjerenje za razvoj poduzetništva u gradu Hvaru

„Što bi po Vašem mišljenju trebalo biti osnovno strateško usmjerenje za razvoj poduzetništva u gradu Hvaru?“

- Strategija za razvoj gotovo i ne postoji, kako na razini grada, tako i na razini cjelokupne države. Sve se svodi na to da su poduzetnici prepušteni sami sebi i plivaju kako znaju i umiju. Trebalo bi prvo povećati svijest o tome što mali poduzetnici u ekonomiji jedne države znače i koliki je njihov doprinos u BDP-u. Što se tiče konkretno grada Hvara, treba iskoristiti činjenicu da grad Hvar trenutno prilično visoko kotira na ljestvici poželjnih destinacija i uvesti jasna pravila koja će, ne spriječiti zabavu u gradu, već omogućiti normalno funkcioniranje grada u uvjetima kakvi su u špici sezone.
- Prije svega bi se trebalo znati u kojem smjeru ovaj grad ide te ako nedostaju osnovati određene organizacije ljudi (tipa udruga, klubova ili bilo kakvih ureda) koje bi taj smjer omogućile. Na tim mjestima zaposliti odgovarajuće i obrazovane ljude pa time ostvariti veću povezanost poduzetnika s udrugama i državnim službama prema stvaranju jednog zajedničkog plana za cijeli grad. Stvarati zakone i pravilnike na lokalnoj razini i time olakšati domaćim poduzetnicima sigurnija ulaganja u dugogodišnje investicije.
- Razvojna strategija u turizmu po kojoj bi se i usmjerenja za razvoj poduzetništva pojasnila i dobila potencijal za ostvarivanje
- Proširenje hotelsko-turističke ponude u svrhu produženja sezone, tj. zimski turizam (zatvoreni bazen, sportska dvorana, wellness i slično)
- Turizam kao razvojna grana (ne stihijsko događanje)
- Dostojanstveniji turizam koji uključuje više reda, educiranog kadra i stila
- Produljenje sezone i povećanje ponude u gradu
- Zimsko-ljetni turizam
- Načela održivog razvoja turizma s naglaskom na zaštitu prirodnih dobara
- Ograničiti i kontrolirati ulogu stranog kapitala
- Formirati industrijsku zonu
- Prometno povezati Hvar s kopnom i s ostalim otocima
- Kapitalizirati postojeći potencijal: prirodno-kulturna baština, poznata destinacija, ljekovito bilje, eko-etno sela i slično
- Stimulirati mlade obrazovane ljude da ostanu na otoku
- Podizanje kvalitete života građana i kvalitete usluga u gradu
- Trebalo bi da sve naše stranke budu složne i da rade na dobrobit ovoga grada. Da se ne radi za privatne i prijateljske veze, nego za obrtnike koji uredno rade za dobrobit grada i države te uredno plaćaju svoje obveze.
- Bolja mogućnost obrazovanja u gradu
- Urediti odnose u „Sunčanom Hvaru“ kako bi mogao napredovati i razvijati se, a ne stajati kao neiskorišteni

<p>potencijal koji koči razvoj turizma u gradu Hvaru, a time i indirektno razvoj tržišta malih poduzetnika</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Luka Hvar kao organizirano društvo koje donosi prihode ➤ Dodatna luka (Vira) kao kompleks od ribarske luke, suhe marine, priveza brodova, malog škvera i dodatne poveznice s kopnom (katamarani, trabakuli) ➤ Usmjeravanje kulturnih dobara grada da doprinose, tj. budu samoodrživa (tvrđava, arsenal, Galešnik, Venjeranda) ➤ Očuvanje Paklenih otoka ➤ Poljoprivredna proizvodnja autohtonih proizvoda kao glavnih namirnica većine potrošača u turizmu (gosti na tržnici, restorani itd.) ➤ Red i kontrola onoga tko i što radi ➤ Radno vrijeme
--

Izvor: Izrada autora

Tablica 28. Mjere za razvoj poduzetništva u gradu Hvaru

	„Koje konkretne mjere bi trebalo poduzeti da se razvoj poduzetništva u gradu Hvaru ostvari?“
Ja osobno	<ul style="list-style-type: none"> ➤ snižavanje cijena u predsezoni i posezoni ➤ više komunikacije između poduzetnika ➤ mjesečne javne tribine gdje se iznose problemi ➤ kvalitetna komunikacija ➤ nadogradnja znanja ➤ poslovanje u skladu s europskim standardima ➤ poslovati sukladno načelima održivog razvoja ➤ zaposliti što više ➤ uredno poslovanje u skladu sa zakonima RH ➤ kontrola kvalitete ➤ složnost ➤ više rada, a manje kavica i šetnje ➤ poboljšanje ponude ➤ razvoj marketinga tvrtke ➤ aktivnije se baviti politikom ➤ promicati razvoj svojim primjerom ➤ prilagoditi se sezonskim poslovima ➤ bolja usluga
Udruženje	<ul style="list-style-type: none"> ➤ da oni koji su zaduženi za kontrolu i red rade svoj posao

poduzetnika	<ul style="list-style-type: none"> ➤ konstruktivni odnosi ➤ edukacija tijekom cijele godine ➤ uvesti sustav nagrađivanja i potpore ➤ pravna zaštita i pomoć prilikom poslovanja ➤ rade dobro ➤ veći broj seminara ➤ veći angažman u pregovorima s državnim tijelima ➤ i dalje se truditi, ali još više te biti čvršća potpora jedni drugima u samom razvoju
Grad/Općina	<ul style="list-style-type: none"> ➤ da se zna kome se možeš obratiti u vezi s bilo kakvim problemom i tko je dužan taj isti problem rješavati ➤ organiziranje manifestacija i događaja u gradu ➤ red, rad i disciplina ➤ donošenje plana razvoja ➤ transparentnost poslovanja ➤ smanjenje administracije ➤ veće potpore građanima koji posluju tijekom cijele godine ➤ uzeti u obzir mišljenja i iskustvo lokalnih gospodarstvenika ➤ imati jasnu i definiranu gospodarsku, turističku, stambenu politiku ➤ treba podržati obrtnike koji rade dobro ➤ uvesti jasna pravila ponašanja u gradu i osigurati službe koje će ta pravila provoditi ➤ veće kontrole ➤ veća suradnja između gradskih, županijskih i državnih tijela prilikom rješavanja administrativnih prepreka (pomoć pri rješavanju istih) ➤ suradnja općina! ➤ donošenje strateških odrednica ➤ raditi na promociji grada i općine ➤ napraviti projekte i razvijati općinu novcem iz fondova ➤ svakog tjedna se jednom sastajati s poduzetnicima ili onima koji to žele postati te im biti od stvarne pomoći ➤ dati gradske objekte u najam – koncesiju ukoliko grad s njima ne zna, ne može ili ne želi upravljati ➤ konačno donošenje prostornog plana ➤ prilagoditi se sezonskim poslovima ➤ općina i županija pišu tajna pisma uvredljivo
Županija	<ul style="list-style-type: none"> ➤ manje birokracije

	<ul style="list-style-type: none"> ➤ veća suradnja prilikom donošenja odluka važnih za grad i građane ➤ usklađenje plana razvoja s potrebama na lokalnoj razini ➤ treba je (ih) ukinuti! ➤ brže donošenje odluka ➤ odlično radi svoj posao, malo ubrzati „papirologiju” ➤ natječaji za potpore koje bi se temeljile na ostvarenim rezultatima ➤ raditi u većoj mjeri na povezivanju Hvara sa susjednim otocima ➤ usvajanje prostornog plana ➤ poboljšanje veza s kopnom ➤ općina i županija pišu tajna pisma uvredljivo
Država	<ul style="list-style-type: none"> ➤ da donosi jasne i konkretne zakone ➤ smanjenje utjecaja na donošenje odluka na županijskoj i lokalnoj razini ➤ učinkovitije i pravednije sudstvo ➤ poticaji za zapošljavanje, manji doprinosi ➤ manji porezi, uvesti ravnopravan porezni sustav (manjim PDV-om za ugostitelje destimulira se sektor trgovine i usluga koji tako plaća više od njih i prijavljuje sve) ➤ smanjiti utjecaj prilikom donošenja odluka i tijekom provedbe istih ➤ podržati obrtnike koji rade svoj posao po zakonu i uredno plaćaju poreze ovoj državi ➤ veći poticaji od strane države ➤ odrediti poreze na minimalno 5-godišnjoj razini ➤ ukinuti parafiskalne namete ➤ porezna politika – gledati na poduzetnika kao na doprinositelja financijama, a ne kao na neprijatelja i lopova ➤ olakšavanje administrativnih prepreka ➤ bolje veze s kopnom ➤ loše zakone prilagoditi

Izvor: Izrada autora

Zanimljivo je da se od grada/općine očekuje više reda i kontrole, da se točno zna tko što radi i za što je odgovoran. Od općine/grada, županije i države traži se bolja prometna povezanost, manje birokracije, brže izdavanje dozvola za rad i općenito manje miješanje u poslovanje, a veća sloboda za donošenje odluka na lokalnoj razini. I na kraju ono što se provlačilo kroz sve odgovore je veća briga za domicilno stanovništvo, njegovo zapošljavanje, investiranje i održivu kvalitetu života tijekom cijele godine.

2.5.4. SWOT gospodarstva grada Hvara

Kako bi se pregledno sumiralo unutarnje jakosti i slabosti te vanjske prilike i prijetnje izrađena je SWOT analiza gospodarstva Grada Hvara (tablica 24) jer ona služi kao podloga za generiranje različitih mogućih strategija rasta gospodarstva.

Tablica 24. SWOT analiza gospodarstva Grada Hvara

SNAGE	SLABOSTI	PRILIKE	PRIJETNJE
zaštićeni geografski položaj	loša prometna povezanost s kopnom i ostatkom otoka	nautički centar – suha marina hidrogliseri, hidroavioni, privatizirati javni prijevoz na otoku, biciklističke staze, solarni kolektori za elektroautomobile	kriza može uzrokovati smanjenje poticaja za razvoj otoka
mikroklima i priroda	izrazita sezonalnost posla	zdravstveni turizam, wellness, spa, aromaterapija 365 dana u godini	pad kupovne moći stanovništva
višestoljetno iskustvo življenja u uređenoj urbanoj zajednici	nedovoljno razvijena suvremena infrastruktura	širokopojasni internet koji omogućuje e-zdravstvo, e-obrazovanje	česte promjene gradskih vlasti
višestoljetna tradicija poljoprivrede i ribarstva	nedostatak suvremenih poduzetničkih i menadžerskih znanja	zadruga, otkup i hladnjače, marikultura/akvakultura	sukob vanjskih ulagača i domaćih ribara
višestoljetna tradicija obrta	„socijalistička crna rupa“	zadruga, klasteri, inkubatori, <i>co-working</i> prostori za mlade <i>freelancere</i>	nesloga i podjele među obrtnicima i njihovim interesima
stoljetna tradicija turizma	turizam kao monokultura, što kad partijaneri promijene destinaciju	proširenje ponude s domaćim eko-proizvođačima hrane i zdravstvenih usluga	nedostatak investitora i kvalificirane radne snage na otoku može izazvati otpor prema došljacima
kulturna baština	nesuglasje oko uređenja i korištenja kulturnih spomenika	kulturni turizam i turizam doživljaja	sukob interesa lokalne zajednice, županije i državnih tijela nadležnih za kulturna dobra
kvaliteta ljudskih potencijala, srednjoškolski centar	najpoduzetniji odlaze s otoka zbog loše infrastrukture izvan sezone	cjeloživotno učenje	pad nataliteta na otoku, iseljavanje visokoobrazovanih, sukob s došljacima

Izvor: izrada autora

Iz SWOT analize jasno se iščitava trenutno stanje u kojemu dominiraju problemi turističke monokulture, naglašene sezonalnosti posla, prezaposlenosti na granici (fizičke i psihičke) izdržljivosti u vrijeme prekratke sezone te s izraženim nedostatkom prometne povezanosti, usluga i sadržaja u vrijeme izvan sezone. Uz to nakon propadanja velikog turističkog poduzeća „Sunčani Hvar“ sve više dolazi do izražaja pojava fenomena „socijalistička crna rupa“ koji se očituje nedostatkom rastućih poduzeća s 10 – 50 zaposlenih koja bi otvarala nova radna mjesta i uvodila suvremene načine poslovanja. Mlade se potiče na samozapošljavanje, ali za preživljavanje, rast i razvoj novootvorenih obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, obrta i poduzeća potrebno je udruživanje kroz zadruge i klastere. Stoga je u planiranju i poticanju uravnotežene strukture gospodarstva kao preduvjeta za održivi razvoj grada i otoka Hvara najvažnija uloga lokalne samouprave čije su zadaće:

1. Izrada i usvajanje razvojnih planova i projekata koji se temelje na javnom interesu i privatnom poduzetništvu,
2. Promidžba, animacija i poticanje lokalnih razvojnih potencijala te stvaranje lokalnog „branda“ u skladu s vizijom i misijom grada koju podržava lokalno stanovništvo,
3. Izgradnja suvremene komunalne infrastrukture (lokalne ceste, vodovod, plin, širokopojasni internet),
4. Donošenje prostornih i urbanističkih planova koji prate razvojnu strategiju (npr. poticajna stanogradnja sa svom potrebnom infrastrukturom za mlade obitelji doseljenih zaposlenika u turizmu),
5. Gospodarska infrastruktura na načelima javno-privatnog partnerstva (nautički centar sa suhom marinom za prezimljavanje i održavanje plovila, gospodarska luka s logističkim centrom, preradbeni i skladišni kapaciteti, poduzetnički inkubator, co-working prostori),
6. Lobiranje za poticaje – EU, državni i županijski fondovi,
7. Izgradnja poduzetničke potporne infrastrukture – lokalna razvojna agencija otoka Hvara, poduzetnički centar u gradu Hvaru, poduzetnički inkubator, poslovna zona, centar za cjeloživotno obrazovanje odraslih, specijalizirani tehnološki park za razvoj raznih e-usluga (e-obrazovanje, e-zdravstvo, e-državna uprava...) za dislocirano otočko stanovništvo,
8. Podizanje razine standarda i kulture života kroz cijelu godinu kako bi se zadržali i vraćali obrazovani mladi otočani te privukli vanjski ulagači sa svojim obiteljima.

2.6. Društvene djelatnosti

Bogata kulturno-povijesna baština grada Hvara i čitavog otoka odražavala se u različitim društvenim zbivanjima na otoku Hvaru kojih je oduvijek bilo mnogo, kao i u različitim kulturnim društvima, zadrugama i organizacijama. Grad Hvar i njegova okolna naselja oduvijek su prednjačili u kulturnim događanjima i gospodarskim djelovanjima bilo da je riječ o književnosti, umjetnosti, znanstvenim dostignućima, društvenim i gospodarskim aktivnostima o čemu svjedoče brojni pisani dokumenti, narodni običaji, manifestacije, a svakako i javne građevine u samom gradu Hvaru.

2.6.1. Grad Hvar kao kulturno središte otoka Hvara

Grad Hvar kao urbano središte zapadnog dijela otoka Hvara te važno gospodarsko, društveno i kulturno središte otoka Hvara oduvijek je predstavljalo zamašnjak u gospodarskom i društvenom životu ne samo otoka Hvara, već i ostalih dalmatinskih otoka. Naime, čitav otok Hvar iznjedrio je veliki broj književnika i znanstvenika (Hanibal Lucić, Petar Hektorović, Mikša Pelegrinović, Vinko Pribojević, Niko Duboković Nadalini, Grga Novak, Ivan Vučetić, Grgur Bučić samo su neki od poznatih Hvarana) koji su svojim umjetničkim i znanstvenim doprinosima odredili razvoj grada Hvara. Osnivanje Higijeničkog društva 1868. godine bitno je za određenje smjera razvoja otoka i samog grada Hvara jer je ova organizacija imala važnu ulogu kao promotor turizma otoka te je prva takva turistička organizacija u Europi. Nadalje, prvo javno kazalište u Europi osnovano je 1612. godine u gradu Hvaru što je pokazatelj razvijene društvene svijesti građana, ali i ekonomske moći, te njihove snažne potrebe praćenja i kreiranja novih kulturnih zbivanja. Prva čitaonica na dalmatinskim otocima osnovana je u Jelsi. Osnivanje brojnih zadruga i kulturnih društava ide u prilog činjenici da je čitav otok Hvar (kao i njegovi stanovnici) imao snažan poticaj za praćenjem europskih zbivanja. Posebice, to vrijedi za razdoblje srednjeg vijeka kada grad Hvar doživljava književni i graditeljski procvat. Na otoku Hvaru postajala je snažna potreba za očuvanjem hrvatske riječi i identiteta što se očitavalo kroz djelovanje građana, kazalište, kulturna društva i osnivanje čitaonica, zadruga, itd. Iako na čitavom otoku Hvaru, danas, kao i na većini hrvatskih otoka postoji negativno demografsko kretanje, sam grad Hvar bilježi blagi prirast stanovnika, no za očekivati je da će broj učenika na čitavom otoku i dalje opadati (što je i sada slučaj) te da će biti prisutan odlazak mladih na školovanje u veće gradove (Split i Zagreb). Nasuprot tome

Hvar ne prati taj negativan demografski trend, već se može i dalje očekivati prirast stanovništva, dolazak i ostanak radne snage, ali i novih stanovnika (stranaca). Prema posljednjem popisu iz 2011. godine na čitavom otoku Hvaru ima 11.077¹²³ stanovnika, što nije ni izdaleka broju od 18.091 stanovnika koliko je čitav otok imao početkom prošlog stoljeća. Danas grad Hvar u sustavu odgoja i obrazovanja ima sveukupno 620 djece, i to 192 djece predškolske dobi, 290 učenika u osnovnoj školi i 138 srednjoškolskih učenika.

2.6.2. Odgoj i obrazovanje

2.6.2.1. Predškolski odgoj

Organizirani predškolski odgoj odvija se u većim naseljima: Hvaru, Starom Gradu i Jelsi. Predškolski odgoj ima dugu tradiciju u gradu Hvaru, naime vrtić u gradu Hvaru djeluje već 92 godine. Kalendarske godine 2014./2015. upisano je 192 djece u dječji vrtić „Vandela Božitković“, a od ukupnog broja zaposlenika vrtića (25) njih 13 su odgojitelji, dok su djeca podijeljena u 9 skupina i to 3 jaslíčke i 6 vrtićkih. Vrtić je nedavno obnovljen, suvremeno opremljen, prati i koristi najnovije pedagoške i didaktičke metode, a posjeduje i certifikat energetske učinkovitosti. Kretanje broja djece u vrtiću od 2009. do 2015. godine prikazano je u tablici 25.

Tablica 25. Broj djece u dječjem vrtiću „Vandela Božitković“ u razdoblju 2009. – 2014. godine

Pedagoška godina	2009./2010.	2010./2011.	2011./2012.	2012./2013.	2013./2014.	2014./2015.
Primarni program	159	166	172	182	188	192

Izvor: Podaci – dječji vrtić „Vandela Božitković“ (2014)

2.6.2.2. Obrazovanje

Školstvo na Hvaru ima dugu tradiciju i kontinuitet. Još je za vrijeme mletačke vlasti 1420. godine osnovana prva javna laička škola, dok je crkvena škola u dominikanskom samostanu postojala još čitavo stoljeće prije toga. Iako se kontinuitet tih škola može slijediti, one su

---

¹²³ DZS (2011)

obuhvaćale samo manji broj djece. Međutim, početkom 19. stoljeća u Hvaru, Starom Gradu i Jelsi postojale su muške pučke škole, a uskoro se otvaraju i ženske pučke škole. Od sredine 19. stoljeća, osim glavnih četverogodišnjih osnovnih škola u većim naseljima, osnivaju se i samostalne ili pomoćne javne škole po selima koja ih okružuju. Škola u Jelsi 1880. godine među prvima je u Dalmaciji uvela hrvatski jezik u školu, a uskoro se uvodi i u ostalim školama. Prva građanska škola u gradu Hvaru osnovana je 1879. godine i bila je to središnja škola za cijeli okrug uključujući i Vis. Takav značaj zadržala je sve do 1921. godine kada su osnovane „Državna mješovita građanska škola“ u Jelsi i „Građanska škola“ u Starom Gradu.¹²⁴

Na otoku djeluju 4 osnovne škole u općinskim, odnosno gradskim središtima, a postoji još sveukupno 6 područnih odjeljenja: i to 3 područna odjeljenja općine Jelsa – Svirče (dva kombinirana odjeljenja 1 – 4), Vrboska (dva kombinirana odjeljenja 1 – 4) i Sveta Nedjelja (jedno kombinirano odjeljenje 1 – 4) te preostala 2 područna odjeljenja Dol i Vrbanj (Stari Grad) (s jednim kombiniranim odjeljenjem 1 – 4) te 1 područno odjeljenje Bogomolje (jedno kombinirano odjeljenje 1 – 4) (općina Sućuraj). Školske godine 2014./2015. Osnovna škola Hvar upisala je 290 učenika.

Danas, u gradu Hvaru osnovna i srednja škola dijele isti prostor, zgradu koja je izgrađena 1939. godine što je i najveće ograničenje s obzirom na organiziranje dodatnih sadržaja. Dakle, postoje prostorna ograničenja kao i potreba osuvremenjivanja knjižnice, informatičke učionice i sportske dvorane. Zbog prethodno navedenih ograničenja obrazovanje u gradu Hvaru organizirano je tako da se programi osnovne i srednje škole odvijaju u suprotnim smjenama. Kretanje broja učenika u osnovnoj školi (za grad Hvar) od 2009. do 2014. godine prikazano je u tablici 26.

Tablica 26. Broj učenika u osnovnoj školi za razdoblje 2009. – 2014. godine

Školska godina	2009./2010.	2010./2011.	2011./2012.	2012./2013.	2013./2014.	2014./2015.
Osnovnoškolsko obrazovanje	319	310	298	286	295	290

Izvor: Podaci – osnovna škola, listopad 2014.

¹²⁴ Mihovilović, M. A. i sur. (1995), Otok Hvar, Matica hrvatska, Zagreb, str. 370.

Program srednje škole provodi se jednako i u Hvaru i u Jelsi, pod istim nazivom Srednja škola Hvar, a organizirana su četiri odjela: po jedno odjeljenje gimnazije, po jedno četverogodišnje odjeljenje hotelijerske struke i po jedno trogodišnje odjeljenje ugostiteljske struke – kuhari i konobari. Školske godine 2014./2015. upisano je sveukupno 310 učenika i to u gradu Hvaru 138 srednjoškolskih učenika u svim razrednim odjeljenjima. Tablica 27 daje prikaz kretanja broja srednjoškolskih učenika grada Hvara za razdoblje 2009. – 2014. godine.

Tablica 27. Broj učenika u srednjoj školi za razdoblje 2009. – 2014. godine

Školska godina	2009./2010.	2010./2011.	2011./2012.	2012./2013.	2013./2014.	2014./2015.
Srednjoškolsko obrazovanje	132	132	169	155	142	138

Izvor: Podaci – osnovna škola, listopad 2014.

Broj učenika u osnovnoj školi posljednjih 5 godina bilježi blagi pad, dok je broj srednjoškolaca u gradu Hvar bez značajnih promjena u promatranom razdoblju. Obrazovanje u srednjoj školi trebalo bi imati širi raspon zanimanja/usmjerenja – ekonomsko usmjerenje, poljoprivredno (marikultura) i druga stručna usmjerenja. Potrebno je osigurati učenicima, ali i poduzetnicima programe cjeloživotnog učenja i e-učenje kako bi se što bolje prilagodili globalnim promjenama i usvajanju novih kompetencija.

2.6.3. Zdravstvo

Dobri poznavatelji prilika na otoku Hvaru znaju da je grad Hvar bio čuven po lječilišnom turizmu, posebno sredinom i krajem 19. stoljeća, primarno zbog specifične mikroklike grada Hvara čime pogoduje liječenju brojnih bolesti. Povezivanjem turizma i zdravstva i danas bi se u gradu Hvaru kroz oblik lječilišnog turizma mogle uspješno liječiti bolesti dišnih organa (astma, bronhitis), ali isto tako i alergijske, kožne (psorijaza) i reumatske bolesti. Pored navedenog, potrebno je spomenuti da zbog povoljnih klimatskih obilježja: obilja sunčanih dana, čistog mora i zraka, ugodne klime i ljeti i zimi, mirisa ljekovitog bilja, ovaj otok, a posebno grad Hvar pružaju ugodan odmor i prilika su za psiho-fizički oporavak. Zdravstveni turizam nameće se kao izvrsno rješenje strateškog razvojnog smjera gdje prirodni resursi otvaraju mogućnosti, pored lječilišnog aspekta, razvijanja programa za uspješno uklanjanje stresa i povratak vitalnosti (što je važno za suvremenog čovjeka koji je svakodnevno izložen stresu te ima potrebu obnavljanja narušenog zdravlja).

Poznavajući povijest razvoja civilizacije prehistorijskog doba na otoku Hvaru za pretpostaviti je da je već i tada postojala određena zdravstvena skrb i stanovite zdravstvene prilike karakteristične za tzv. primitivne kulture, koje su se usporedno s napretkom civilizacije razvijale i usavršavale. Kako se kroz različite povijesne prilike polako razvijala svijest stanovnika otoka Hvara o zdravlju i potrebi prevencije i zaštite od bolesti, isto tako se razvijala i sposobnost zajednice da organizira i institucionalizira zdravstvenu skrb, posebice u gradskim središtima kao što je to sam grad Hvar.

Otok Hvar oduvijek slovi za otok sunca, mora, ljekovitog bilja, mjesta ugodnog za odmor, ali često se u turističkoj ponudi zaboravlja istaknuti aspekt zdravlja i vitalnosti. Stanovnicima grada Hvara, kao i gostima, ovaj otok bogat očuvanim prirodnim resursima daruje okrepu i zdravlje. Gostima (preko ljeta) kao i domaćima (kroz godinu) omogućava se kroz različite sadržaje i oblike odmora, zdrava mediteranska prehrana, kupanje, sunčanje i šetnje što vraća gostima životnu snagu i obnavlja zdravlje.

Naime, važno je pripomenuti da se već s pojavom prvih ljekarni u gradu Hvaru (13. i 14. stoljeće) stanovnicima nude prvi lijekovi koji su bili biljni pripravci te različiti eliksiri koji su svoja ljekovita svojstva crpili iz esencija ljekovitog bilja (ružmarina, lavande, kadulje, itd.) po uzoru na recepturu europske ljekarničke prakse tog vremena. Hvarska komuna imala je odbor za zdravstvo i provodila se određena zdravstvena politika u 15. stoljeću, a prva bolnica sagrađena je za vojnike i mornare 1608. godine.¹²⁵

Već krajem 18. i tijekom 19. stoljeća poznati austrijski i njemački prirodoslovci i znanstvenici provode značajna klimatološka i meteorološka istraživanja, ali isto tako i brojna znanstvena istraživanja kojima su proučavajući biljke, kukce, insekte, minerale potvrdili izvrsna svojstva hvarskog podneblja za liječenje mnogih bolesti. Navedeno postaje značajna točka preokreta koja određuje smjer hvarskog turizma u smjeru lječilišnog turizma. Ozbiljniji začetak zdravstva i turizma na otoku i u samom gradu Hvaru jest osnutak Higijeničkog društva 1868. godine koje započinje novu eru – zdravstvenog (lječilišnog) turizma naglašavajući sve komparativne prednosti otoka Hvara koji svojim iznimno povoljnim klimatskim

---

¹²⁵ Tipurić, D. (ur.) (1998), *Povratak na hrvatske otoke*, Ministarstvo povratnika i useljenika, Zagreb

specifičnostima: posebnom mikroklimom grada Hvara, daje pretpostavke oporavka i liječenja dišnih, alergijskih i reumatskih bolesti.

Spomenut ćemo samo neke važnije trenutke razvoja zdravstva na otoku Hvaru. Najstariji sačuvani zdravstveni propisi hvarske komune potječu iz 13. i 14. stoljeća o čemu svjedoči komunalni statut „*Libri statutorum communinitatis Pharae*“. Godine 1444., odlukom hvarskog Velikog vijeća, prvi put službeno se imenuje liječnik magister Simon della Cazzaparia, kao službenik hvarske komune. Od sredine 15. stoljeća spominju se u Hvaru ljekarnici „spicieri, aromatarii“, kojima je bilo dopušteno da sami grade ljekarne. Zanimljivo je da je dr. Julije Bajamonti, koji je kao liječnik radio u Hvaru od 1785. do 1790. godine, pisao o potrebi hitnog unapređenja zdravstvene službe te stoga biskupu Straticu upućuje pismo izvješćujući ga o problemima koji hitno traže rješenje, a uvelike nalikuju nekim problemima s kojima se susreće grad Hvar danas: **„zatrovanost čovjekove okoline, buka, praznovjerje, prekomjerno zvonjenje crkvenim zvonima za vrijeme oluja, proizvodna, gospodarska i kulturna i znanstvena zaostalost.“** Liječnici su se tijekom narednih razdoblja borili s mnogim nedaćama te je na otoku Hvaru stanovništvo u različitim područjima bilo izloženo različitim negativnim utjecajima koji svjedoče o nepovoljnim zdravstvenim prilikama gdje su se liječnici susretali sa: pojavom kuge 1514. godine, zatim 1516. godine, 1529. godine i 1576. godine s malarijom na području Jelse te početkom 17. stoljeća, s epidemijom gripe, pjegavca (18. stoljeće) te pojavom kolere 1855. godine (najviše zabilježena u Starom Gradu).¹²⁶

Jedno od najvažnijih povijesnih zbivanja na otoku Hvaru, a posebno značajno za sam grad Hvar je utemeljenje Higijeničkog društva (HD) koje osniva 1868. godine profesor Franz Unger s ciljem da **„bi se olakšale boljetice strancima i pružila njihovim oboljelim plućima blagost našeg podneblja i našeg blagotvornog zraka.“** Najvažniji zadatak HD-a bio je izgradnja suvremenog lječilišnog hotela (prvotno smješten na hvarskom trgu u iznajmljenoj kući Samodol-Duboković 1868. godine, kasnije premješten 1872. godine u bivšu vojnu zgradu na Fabrici). Uz novčanu pomoć carice Elizabete izgradnja hotele započinje 1881. godine, a dovršena je tek 1903. godine kada hotel ima 26 soba, 35 ležaja, blagovaonicu, kavanu i čitaonicu.

---

¹²⁶ Tipurić, D. (ur.) (1998), Povratak na hrvatske otoke, Ministarstvo povratnika i useljenika, Zagreb, str. 457. – 463.

Zdravstvo i turizam su otpočetak nerazdvojni segmenti gospodarskog razvoja grada Hvara (što se često zaboravlja) jer su upravo blagodat hvarske klime i lječilišni aspekt turizma bili okosnica i začetak sveukupnog gospodarskog i konačno turističkog razvoja samog grada. Obnavljanje lječilišnog turizma otoka i samog grada Hvara u novije doba 20. stoljeća započinje kada se osniva „Alergološki centar“ u gradu Hvaru 1964 godine. Naime AC - Alergološki centar utemeljen je sa svrhom provedbe zdravstvenog turizma, u sklopu hotelskog poduzeća Sunčanog Hvara pod okriljem JAZU-a (Jugoslovenska akademija znanosti i umjetnosti). Godine 1986. formira se „Zavod za kronične bolesti dišnog sustava“, gdje turisti-pacijenti odsjedaju u hotelu i koriste programe: fizikalne terapije, vježbe disanja te sve blagodati hvarske klime: more i sunce. U to vrijeme filozofija Zavoda je takva da pacijentima nudi priliku da se ponašaju poput običnih turista, da se odmaraju, kupaju i šeću te po potrebi koriste neke oblike zdravstvene skrbi (sigurnosni aspekt). Zavod se pripaja Domu zdravlja sredinom 90-tih kada se gube kreveti u SH-u. Od tada nažalost, kreće nova politika i gubi se dotadašnji smjer i opstojnost Zavoda te se ukida do tada postojeći, uspješan i razvijeni oblik zdravstvenog turizma.

Otočko zdravstvo radi racionalnije i troši manje nego zdravstva na kopnu, no tomu je razlog i slabija dostupnost liječničke njege. Hitna medicinska pomoć već desetljećima teško opterećuje ustroj otočke zdravstvene zaštite. Prijevoz bolesnika dugotrajan je i neudoban, a za lošeg vremena nerijetko i neprovediv. Program otočke zdravstvene zaštite predviđa uklanjanje spomenutih poteškoća uvodeći i telemedicinu.¹²⁷

Danas je zdravstvena skrb u gradu Hvaru podijeljena u dva organizacijska dijela: Hitna pomoć i Dom zdravlja. Hitna pomoć odnosno – Zavod za hitnu medicinsku pomoć – ispostava Hvar obuhvaća 2 tima: Tim (1) podrazumijeva doktora, sestru i vozača, a Tim (2) odnosi se na 2 tehničara (sestra ili brat) te vozača – bez doktora. Kako Hitna pomoć u Jelsi nema rendgen i nema laboratorij to predstavlja ozbiljne nedostatke u pružanju cjelovite medicinske skrbi jer za sve dodatne medicinske pretrage stanovnici grada odlaze u Split.¹²⁸

Na području grada Hvara djeluju: tri ordinacije opće medicine, tri stomatološke ordinacije te po jedna pedijatrijska, ginekološka i oftalmološka ordinacija te jedna ordinacija fizikalne

---

¹²⁷ Tipurić, D. (ur.) (1998), Povratak na hrvatske otoke, Ministarstvo povratnika i useljenika, Zagreb, str.13.

¹²⁸ Podaci dobiveni na temelju intervjua s dr. Carićem, dugogodišnjim ravnateljem Alergološkog centra

medicine i rehabilitacije. U sklopu Doma zdravlja postoje ordinacija interne i fizikalne medicine. Pored zdravstvene skrbi u gradu je organizirana i socijalna skrb koja djeluje preko Centra za socijalnu skrb Split – podružnica Hvar.¹²⁹ Međutim, u gradu nema niti jedna ustanova za smještaj starijih i nemoćnih osoba.

Postavljaju se pitanja troškova, racionalnosti te kvalitete zdravstvene skrbi na otoku Hvaru, što se odnosi i na pitanje zdravstvene skrbi za sam grad Hvar. Uočava se potreba rješavanja problema kvalitetne zdravstvene skrbi u ljetnim mjesecima kada je na otoku Hvaru prisutno pet puta više ljudi, a tiče se zdravstvene sigurnosti turista i pružanja adekvatne medicinske skrbi. Naime, navedena pitanja u najužoj su vezi s određenjem strateškog razvoja otoka i definiranjem strateških pravaca turizma grada Hvara koji se nisu do sada jasno definirali u smjeru razvijanja lječilišnog turizma.

Perspektiva strateškog razvoja grada Hvara s osvrtom na revitaliziranje nekadašnjeg zdravstvenog turizma ostavlja brojne mogućnosti, ali zahtijeva ozbiljniju stratešku procjenu postojećih kapaciteta (potrebnog medicinskog osoblja, postojeće infrastrukture, adekvatnog bolničkog prostora), te njegovo povezivanje s preporukama za razvoj Europe 2020. koje zagovaraju pametan, održiv i siguran rast. Brojne su mogućnosti suradnje sektora i realizacije projekata kroz model javno-privatnog partnerstva, koji bi mogli osigurati, suradnju lokalne zajednice s poduzetničkim inicijativama. Naime, brojne su mogućnosti razvoja koje se temelje na: prirodnim resursima (blage zime, more, sunce, plaže), mediteranskoj prehrani (grad Hvar poznat je po bogatoj ugostiteljskoj ponudi), proizvodnji ljekovitog bilja (poticanje uzgoja), ekološkoj proizvodnji (Starogradsko polje kao značajan potencijal razvoja zdrave hrane), obilju zdravih otočkih autohtonih proizvoda (potreba certificiranja proizvoda kao ekološki prihvatljivih), aromaterapiji, proizvodnji meda, vina, maslina, smokava, badema, rogača.

Potražnja za zdravstvenim (rekreacijskim i wellness) turističkim uslugama, tijekom cijele godine, u Europi i u svijetu progresivno raste. Hrvatski otoci, poglavito otok Hvar te sam grad Hvar koji imaju respektabilnu tradiciju lječilišnog turizma mogu ostvariti svoje probitke utemeljujući turističko lječilišna središta koristeći prirodne resurse kojima raspolažu.

---

¹²⁹ Izvješće o stanju u prostoru grada Hvara 2007. – 2014., Republika Hrvatska, Splitsko-dalmatinska županija – grad – Hvar, Jedinstveni upravni odjel grada Hvara, Služba za komunalne djelatnosti, prostorno uređenje, graditeljstvo i zaštitu okoliša, listopad 2014., str.19.

Hrvatska komparativna prednost ove vrste turizma jest vrhunski educirano medicinsko osoblje natprosječne kvalitete, dobro očuvani prirodni resursi, ali postoji potreba obnavljanja postojeće i izgradnja dodatne infrastrukture što čini osnovu za provođenje aktivnosti lječilišnog turizma. Dakle, održivi razvoj neupitan je preduvjet za promoviranje ovog vida turizma. Važno je sačuvati postojeće prirodne resurse zato što njihovo narušavanje može ozbiljno narušiti temeljnu gospodarsku granu Hvara, a to je turizam.

2.6.4. Kultura i sport grada Hvara

2.6.4.1. Kultura

Otok Hvar, a posebice grad Hvar imaju posebno bogatu kulturno-povijesnu baštinu, ali podjednako tako i visoko razvijenu tradiciju organiziranja društvenog života. Prvi dokazi čovjekove prisutnosti na otoku sežu između 4. i 5. tisućljeća prije Krista, kada su u Grapčevoj i Markovoj špilji pronađeni ostaci iz prapovijesnog doba. Bojana keramika karakteristična za tzv. hvarsku kulturu (3500. – 2500. g. pr. Kr.) potvrđuje postojanje razvijene civilizacije na Jadranu i to upravo na otoku Hvaru. Naime, najstariji prikaz broda u Europi pronađen je na ulomku jedne keramičke vaze iz Grapčeve špilje, što svjedoči o postojanju trgovine i pomorstva u to vrijeme. Arheolog i profesor dr. Grga Novak (rođen 1888. godine u gradu Hvaru) bavio se istraživanjem Grapčeve i Markove špilje. Istraživao je antičke lokalitete i grčku kolonizaciju jadranskih otoka. Bio je predsjednik Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti (1958. – 1978.), napisao je veliki broj znanstvenih djela proučavajući političku, kulturnu i gospodarsku povijest Dalmacije.

Grad Hvar može se pohvaliti prvim javnim kazalištem u Europi 1621. godine, a koje je osnovano pod vladavinom Venecije, kada je Hvar kao središte tadašnje Komune doživio kulturni vrhunac, o čemu svjedoče najvažnije javne zgrade u gradu kojima se i danas ponose građani Hvara. „Kazališno društvo“, koje je djelovalo od 1800. – 1922. godine brinulo je za uređenje i održavanje hvarskog kazališta.

Procvat hvarske drame zbivao se između 1516. i 1623. godine i povezan je s imenima četiri velika hvarska dramska pjesnika i pisca: Hanibala Lucića („Robinja“), Mikše Pelegrinovića („Jeđupka“), Martina Benetovića („Hvarkinja“) i Marina Gazarovića („Murat Gusar“).

Crkvena prikazanja, preteče drame, prikazivala su su u katedrali, a prve književne drame, poput Lucićeve Robinje, najvjerojatnije na Pjaci i ispred Loggie.

Na prijelazu iz 1794. u 1795. godinu u gradu Hvaru osnovano je društvo za podizanje ugleda grada – „La societa del casino di Lesina“. U gradu Hvaru postojalo je nekoliko društava koja su značajno utjecala na društveni život grada te imaju svoje povijesno značenje: „Hvarsko radničko društvo“ (utemeljeno 1876. godine), „Muzikalno društvo“, „Filharmoničko društvo“, „Hrvatsko tamburaško društvo“, „Glazba hrvatskog sokola“, itd.¹³⁰

Danas u gradu Hvaru djeluju dramski i plesni studio, pjevačko i folklorno društvo, „Pučko hvarsko kazalište“, klape „Galešnik“ i „Bodulke“, GSU „Stela Maris“ i „Hvarska gradska glazba“. Poznato „Hvarsko ljeto“ pod vodstvom gospodina Milana Lakoša godinama uspješno organizira kroz čitavo ljetno razdoblje bogat i raznolik kulturni program u koji su često uključeni poznati umjetnici.

Grad Hvar ima brojne muzejske i galerijske zbirke, koje su dostupne posjetiteljima, no možda nedovoljno marketinški promovirane: „Arheološka zbirka“ i lapidarij „Dr. Grga Novak“, „Biskupski muzej“, „Zbirka umjetnina franjevačkog samostana“ i „Galerija suvremene umjetnosti“, te odnedavno „Salon Hanibala Lucića“ u „Ljetnikovcu Hanibala Lucića“ i „Hvarsko povijesno kazalište“ kao nove zbirke. Važno je spomenuti ulogu i značenje Muzeja hvarske baštine koji sadrži čak 16 muzejskih zbirki. Možemo izdvojiti kao najvredniju kulturnu baštinu grada Hvara sljedeće javne građevine iznimne ljepote i povijesnog značenja: „Hvarsko kazalište“ – prvo komunalno kazalište u Europi izgrađeno 1612. godine; „Ljetnikovac Hanibala Lucića“, „Katedrala“, „Lođa“ i „Arsenal“ (opisano u poglavlju 2.2.1). „Muzej hvarske baštine“ državna je ustanova čija je djelatnost usmjerena na zaštitu kulturnih dobara prema *Zakonu o muzejima* i *Zakonu o očuvanju kulturnih dobara*. Godine 1950. zalaganjem dr. Nike Dubokovića „Nadalinija Općina Hvar“ osniva „Historijski arhiv“, radi organiziranog obavljanja kulturnih djelatnosti na otoku Hvaru. Uviđajući potrebu zaštite kulturnih i prirodnih dobara, ustanova „Historijski arhiv“ proširivala je djelatnost od prvobitne arhivske prema organiziranju zaštite spomenika, stvaranju svojevrstne mreže povjerenika. „Historijski arhiv“ 1965. godine postaje „Centar za zaštitu kulturne baštine

---

¹³⁰ Mihovilović, M. A. i sur. (1995), *Otok Hvar*, Matica hrvatska, Zagreb, str. 374 – 383.

otoka Hvara“ zadužen za obavljanje triju osnovnih djelatnosti: arhivske, muzejske i konzervatorske. Na temelju *Zakona* kojima su regulirane kulturne djelatnosti i zaštita spomenika iz 1998. godine, dogodilo se preoblikovanje Centra u Muzej 2002. godine., te se „Muzej hvarske baštine,, određuje kao pravni slijednik Centra.¹³¹

„Muzej hvarske baštine“ jest ustanova kojoj je primarna zadaća zaštita kulturnih dobara čitavog otoka Hvara. Muzej ima nekoliko muzejskih zbirki od kojih su 3 u gradu Hvaru, a ostale su organizirane u suradnji s lokalnim centrima pa su prema tome utemeljene stalne zbirke:

- Arheološka zbirka i lapidarij dr. Grga Novaka u Hvaru,
- Galerija moderne umjetnosti – Arsenal u Hvaru,
- Prirodnoslovni kabinet dr. Grgur Bučić,
- Etnografska zbirka u Tvrđalju, u Starom Gradu (predana Centru za kulturu Stari Grad),
- Galerija Plančić u Starom Gradu (predana Centru za kulturu Stari Grad),
- Kapetanska soba u Starom Gradu (predana Centru za kulturu Stari Grad),
- Ribarski muzej u Vrboskoj (predan Općini Jelsa),
- Vinogradarska zbirka u Pitvama, spomen soba NOB-a u Pitvama.

Odnedavno su utemeljeni „Salon Hanibala Lucića“ u „Ljetnikovcu Hanibala Lucića“ i „Hvarsko povijesno kazalište“ kao nove zbirke muzejske građe otoka Hvara, tako da grad Hvar sada ima sveukupno pet zbirki muzejske građe otoka Hvara.

Određivanje identiteta grada Hvara te definiranje njegove vizije i misije kroz njegovu bogatu povijest i iznimno vrijedno kulturno nasljeđe moglo bi dati turizmu jednu novu razvojnu smjernicu kako bi se turistima omogućilo upoznavanje bogate hvarske kulturne baštine. Objedinjavanje svih kulturnih sadržaja grada i otoka Hvara u jednu jedinstvenu informacijsku bazu dostupnu na internetu na nekoliko stranih jezika omogućilo bi bolje poznavanja kulturnih prilika, znanstvenih i književnih dosega umjetnika, književnika kao i znanstvenika grada Hvara.

---

¹³¹ <http://mhb.mdc.hr/muzej.aspx?id=15> (pristupljeno 4. 03. 2015.)

2.6.4.2. Sport

Sportsko-rekreativna aktivnost u gradu Hvaru dobro je razvijena jer se nudi veliki broj sportskih sadržaja. Naime, u gradu djeluje oko 15-tak sportskih društava i udruga što pokazuje veliku uključenost građana u sportsko rekreativne aktivnosti kao što su: nogomet, mali nogomet, rukomet, boćanje, jedrenje, ronjenje, pikado (tablica 28). Organiziranje međunarodne novogodišnje regate „EUROPA CUP“ značajno je za grad Hvar jer promovira sam grad, jedriličarstvo i konačno važno je za promicanje čitavog otoka, a posebice u zimskom razdoblju kada je turizam otoka u zatišju.

Velo Grablje poznato po malonogometnom klubu „HNK Lavanda“ natječe se u Hvarskoj nogometnoj ligi, ima oko 30 registriranih igrača, dok je broj stanovnika Velog Grablja tek oko 20 (21 po popisu iz 2001. godine), a razlog tome je što u gradu Hvaru živi mnogo obitelji doseljenih iz Velog Grablja kojima je posebna čast igrati za „HNK Lavandu“. Slijedi popis sportskih udruga grada Hvara koje su uglavnom financirane iz proračuna grada Hvara.

Tablica 28. Popis sportskih udruga u gradu Hvaru

UDRUGE SPORTSKE DJELATNOSTI	
1.	„Klub Hvar Marathon“, Hvar
2.	Biciklistički klub „Luka“, Hvar
3.	Boćarski klub „Gdinj“, Hvar
4.	Boćarski klub „Zlatan otok“, Hvar
5.	Boćarski klub „Ružmarin Hvar“, Hvar
6.	„For sport“, Hvar
7.	Jedriličarski klub „Reful“, Hvar
8.	Jedriličarski klub „Zvir“, Hvar
9.	Košarkaški klub „Hvar“, Hvar
10.	Nogometni klub „Hvar“, Hvar
11.	Pikado klub „For“, Hvar
12.	Planinarsko društvo „Hvar“, Hvar
13.	Rukometni klub „Hvar“, Hvar
14.	Ronilački klub „Pelegrin“, Hvar
15.	Sportsko ribolovni klub „Kurenat“, Hvar
16.	Tenis klub „Hvar“, Hvar
17.	Udruga za mali nogomet – „Hvar“, Hvar
18.	Udruga za sport „Hvar“, Hvar
19.	Vaterpolo klub „Hvar“, Hvar
20.	Ženski malonogometni klub „Gandores – Hvar“
21.	Ženski rukometni klub „Hvar“

Izvor: Interni materijali grada Hvara, 2014.

Nekada su se u gradu Hvaru u periodu izvan turističke sezone (primarno zbog blagotvornosti hvarske mikrokline) odvijale sportske pripreme za važnija natjecanja, kao na primjer državna i europska prvenstva. Danas postoje potencijali za razvoj turizma i u smjeru sportskog turizma, međutim, to bi zahtijevalo dodatna ulaganja u proširenje sportskih sadržaja i izgradnju novih sportskih objekata. Biciklizam, hiking, škraping, samo su neki od oblika sportskih sadržaja koje bi trebalo ponuditi gostima (naime, postoji potražnja za takvim sportskim sadržajima). Promatrajući širi kontekst razvoja sporta u gradu Hvaru trebalo bi ga povezati i uklopiti u cjelovitu turističku ponudu jer se u Europi uočava sve veća potreba za razvojem dodatnih sportsko-rekreativnih sadržaja koje traže ne samo mladi, već i ostale dobne skupine, starija populacija, menadžeri, i slično. Turisti starije životne dobi, umirovljenici, bili bi zainteresirani za korištenje nekih dodatnih rekreativnih sadržaja (kao što je wellness centar).

2.6.5. Civilno društvo

Stanovnici grada Hvara imaju dugu tradiciju društvenog djelovanja i visok stupanj građanske uključenosti. Tako je u gradu Hvaru kroz 18. i 19. stoljeće bilo aktivno nekoliko kulturnih, muzičkih i kazališnih društava: „Higijeničko društvo“, „Kazališno društvo“, „Hvarsko radničko društvo“, „Hrvatsko muzikalno društvo“, „Filhamorničko društvo“, „Hrvatsko tamburaško društvo“, „Kazališni diletanti“. Početkom 20. stoljeća djelovalo je društvo „Hrvatski Sokol“ koje je promicalo dramsku djelatnost na hrvatskom jeziku, a bila je osnovana i „Pučka čitaonica“ smještena u „Arsenalu“.

U gradu Hvaru i danas djeluje veliki broj udruga, sportskih društava, „Caritas“ i dvije bratovštine. U ljetnim mjesecima, preciznije krajem lipnja, organizira se „Festival lavande“ u organizaciji udruge „Pjover“ koja promiče ljepotu, ljekovitost i nekadašnju gospodarsku važnost lavande, ali i stare običaje Velog Grablja. U gradu Hvaru postoji „LAG – Škoji“ civilna udruga koja je nositelj projekata važnih za razvoj otoka Hvara te je vrlo aktivna u privlačenju financijskih sredstava EU projekata.

Brusje, koje danas broji oko 200 stanovnika, a na prijelazu prošlog stoljeća živjelo je oko 1.000 žitelja, imalo je nekada iznimno bogat društveno-kulturni život kada je 1897. godine

otvorena mjesna čitaonica: „Bruška zora“, a bila su aktivna i različita društva: Sokola, Orlova, „Mladenačko društvo“ te „Diletantska dramska družina“.

U Velom Grablju danas je svega desetak stanovnika, dok je Malo Grablje potpuno opustošeno. Početkom prošlog stoljeća u Velom Grablju živjelo je oko 500 ljudi, a u Malom Grablju oko 100 ljudi. Nekada je Velo Grablje bilo nositelj zadrugarstva na otoku Hvaru. Krajem 19. stoljeća započinje značajnija proizvodnja eteričnih ulja i uzgoj ljekovitog bilja (ispočetka ružmarina, kasnije lavande) što su bile važne gospodarske aktivnosti stanovnika Grablja početkom stoljeća. Godine 1892. osnovana je „Ružmarinska zadruga“ koja je kasnije preimenovana u „Zadružni dom“, a ona je ujedno i prva zadruga utemeljena u Hrvatskoj. Godine 1893. osniva se Seoska blagajna koju utemeljuje don Ante Petrić. Duga tradicija zadrugarstva na otoku povezana je s velikom angažiranošću stanovnika otoka Hvara u lokalnoj zajednici što govori o snazi civilnog društva na otoku Hvaru kako danas tako i nekada. Tradicija osnivanja kulturnih i društvenih organizacija u samom gradu Hvaru kroz 19. i 20. stoljeće, od kojih je svakako najpoznatije Higijeničko društvo, dokaz je bogatog građanskog, kulturnog, ali i dinamičnog gospodarskog života u gradu Hvaru i okolnim mjestima.

Danas je registrirano 16 zadruga na području otoka Hvara prema registru zadruga na internetskoj stranici Hrvatskog saveza zadruga, od kojih je 10 poljoprivrednih zadruga (Poljica, Hvar, Bogomolje, Vrbanj, Velo Grablje, Svirče, Sveta Nedjelja, Vrisnik, Jelsa, Zastrazišće), jedna pčelarska zadruga („For Med“ – Hvar), jedna ružmarinska zadruga (Brusje), jedna ribarska zadruga (Hvar), jedna proizvodna zadruga („Forka“ – Hvar), te jedna braniteljska zadruga „Palemon“ za ekologiju i nautički turizam (Rudina).

2.6.6. Crkva

Vjerski život oduvijek je bio važan na otoku Hvaru. Naime, samo određenje otoka kao izoliranog sustava prirode, ljudi i okoliša upućuje ljude jedne na druge. Zajedništvo koje su stanovnici otoka Hvara živjeli oduvijek je bilo usko povezano sa životom Crkve. Isto tako stanovnici grada Hvara vjeru doživljavaju kao važan dio vlastitog samoodređenja, tradicije i dio kulturne baštine. Župna zajednica grada Hvara broji oko 2.500 vjernika. Crkva je oduvijek, na čitavom otoku Hvaru, imala značajnu ulogu u izgradnji društvenog i kulturnog

života vjernika. Glasilo „Kruvenica“ važan je župni časopis, koji izlazi od 2007. godine u 500 primjeraka i to jednom mjesečno, a u kojem stanovnici grada Hvara obrađuju brojne gospodarske, društvene i političke teme te na zanimljiv, kritički način raspravljaju o gorućim pitanjima.

U gradu Hvaru djeluju dvije bratovštine: „Bratovština sv. Križa“ osnovana je 1510. godine i broji 84 člana. Postoji i druga „Bratovština sv. Nikole“ koja okuplja mnogo mladih, a ima i ženske članice. Pored katedrale sv. Stjepana, franjevačkog samostana, važna je uloga benediktinskog samostana u kojem desetak redovnica živi i radi po pravilima svetog Benedikta te i danas izrađuje poznatu benediktinsku čipku. Važno je spomenuti veliki „Križni put“ grada Hvara koji se događa u gradu uoči Uskrsa, a u kojemu sudjeluju bratovštine i ponosni građani grada Hvara.

2.6.7. SWOT analiza društvenih djelatnosti grada Hvara

Tablica 29 daje prikaz SWOT analize društvenih djelatnosti grada Hvara s naglaskom na bogatu kulturno-povijesnu baštinu grada Hvara i očuvanost tradicije i običaja. Međutim, pored brojnih prilika i mogućnosti gradu Hvaru i njegovim stanovnicima prijete neke realne opasnosti poput trajnog odlaska mladih obrazovanih stanovnika te veliki problem mogu biti razjedinjenost lokalne zajednice i nemogućnost suradnje različitih interesno-utjecajnih skupina, a što se može odraziti na dobrobit grada.

Tablica 29. SWOT analiza društvenih djelatnosti

SNAGE	SLABOSTI	PRILIKE	PRIJETNJE
Očuvanost tradicije i običaja	Prijetnja depopulacije, posebno okolna mjesta, izuzev samog grada Hvara	Poticanje razvoja starih obrta i tradicije kroz djelovanje vrtića, škola, civilnog društva	Trajni odlazak mladih i obrazovanih stanovnika (novih znanja i vještina) u Split, Zagreb
Duga tradicija društvene angažiranosti	Nedostatak sportskih terena, igrališta	Poticanje suradnje javnog sektora (kulture, obrazovanja) i civilnog društva	Razjedinjenost lokalne zajednice i nemogućnost suradnje različitih interesno-utjecajnih skupina
Tradicija zadruga i kulturnih društava	Nemogućnost učenja stranih jezika	Razvijanje programa cjeloživotnog učenja u području kulture i sporta, te starih običaja	Rivalitet i neprijateljstvo političkih opcija prijetnja su ispunjavanju zajedničkih ciljeva
Prvo javno (komunalno) kazalište u Europi u gradu Hvaru 1612. godine	Nedostatatak društvenih, kulturnih, sportskih sadržaja izvan sezone	Poboljšanje uvjeta života, otvaranje vrtića i ustanova za stanovnike treće životne dobi	Neprepoznavanje znanja i ljudi kao ključnog potencijala razvoja društva
Dvije bratovštine, veći broj udruga i sportskih društava	Neadekvatna zdravstvena skrb	Poticanje razvoja civilnog društva te programi edukacije u području upravljanja, marketinga i financija	Visok društveni standard i kvaliteta života onemogućavaju sagledavanje globalne krize i opću situaciju gospodarstva u zemlji
Duga povijest zdravstva i obrazovanja u gradu Hvaru	Nezainteresiranost mladih za tradicionalno bavljenje poljoprivredom, ribarstvom, starim obrtima, starim običajima	Razvoj zadrugarstva kroz postojeće zadruge	Nedostatna edukacija i obrazovanje iz područja upravljanja civilnim organizacijama
Poznavanje stranih jezika i usvajanje kozmopolitskih pogleda na svijet i život	Nepoznavanje i nerazumijevanje važnosti kulturne baštine grada i otoka Hvara od strane mladih te poglavito od strane stanovnika grada Hvara	Razvijanje poduzetničkih programa usavršavanja vještina i poduzetnički inkubator	Neosjetljivost gradske uprave za razvoj i ulaganja u dodatne sportsko-rekreativne sadržaje
Bogata kulturno-povijesna baština		Stipendiranje mladih te osiguravanje radnih mjesta nakon školovanja	

Izvor: Izrada autora

2.7. Turizam grada Hvara

2.7.1. Obilježja turizma Hrvatske

Hrvatska ima dugu tradiciju razvoja turizma. Još u antičko doba, za vrijeme Rimskog Carstva, na prostoru Hrvatske djelovale su pojedine terme (današnje Krapinske toplice, Varaždinske toplice, Daruvarske toplice, Istarske toplice). U doba srednjeg vijeka na prostoru Hrvatske ne bilježe se turistička kretanja i tek u drugoj polovici 19. stoljeća, kada počinje razvoj turizma u Europi, ponovno počinje i razvoj turizma u Hrvatskoj. Razvijaju se prva turistička mjesta uz obalu (Opatija, Crikvenica, Dubrovnik) i na otocima (Lošinj, Hvar) te termalne kontinentalne destinacije (Krapinske, Varaždinske i Daruvarske toplice te lječilište „Lipik“). Službenom godinom početka razvoja turizma u Hrvatskoj smatra se 1868. godina kada je u gradu Hvaru osnovano već spomenuto „Higijeničko društvo“. To je bilo prvo turističko društvo u Hrvatskoj čiji je glavni zadatak bio uređivanje mjesta, a sve kako bi se gosti bolje osjećali. U tom razdoblju uglavnom se razvijao zdravstveni turizam (termalni i talasoterapija). Između dva svjetska rata turistički promet u Hrvatskoj raste. Takva situacija bila je posljedica sve bržeg razvoja turizma u Europi, ali i sve bolje organizacije turizma u Hrvatskoj. U tom razdoblju, turisti počinju sve više dolaziti i ljeti te se počinje razvijati i tzv. ljetni – kupališni turizam, koji i danas prevladava na prostoru Hrvatske. Ratna događanja 1940-ih zaustavljaju razvoj turizma u svijetu, Europi, pa tako i u Hrvatskoj. Ponovni razvoj turizma u Hrvatskoj počinje 1950-ih godina, prvo razvojem domaćeg turizma, a desetak godina kasnije i razvojem inozemnog turizma. Konstantan rast turističkog prometa bilježi se sve do 1986. godine, kada je zabilježen najveći broj noćenja u povijesti hrvatskog turizma (68 mil. noćenja). Turistički razvoj Hrvatske zaustavljen je u prvoj polovici 1990-ih godina uslijed Domovinskog rata, dok se od 1995. godine ponovno bilježi rast turističkog prometa u Hrvatskoj. Tako je u 2013. godini ostvareno 64,8 milijuna noćenja što predstavlja rast od 3,3 % u usporedbi s prethodnom 2012. godinom. Ukupan broj turističkih dolazaka u Hrvatsku 2013. godine iznosio je 12,4 milijuna što predstavlja rast od 5,1 % u usporedbi s prethodnom godinom (tablica 30).

Tablica 30. Broj turističkih dolazaka i noćenja u Hrvatskoj od 1946. do 2013. godine

Godina	Dolasci turista			Noćenja turista		
	Ukupno	Strani turisti	% stranih	Ukupno	Strani turisti	% stranih
1946.	236	7	3,0	1.238	56	4,5
1960.	1.772	486	27,4	11.164	2.491	2,0
1970.	4.805	2.774	57,7	28.552	17.069	22,2
1980.	7.926	4.007	50,5	53.600	30.125	56,3
1990.	8.497	5.020	59,1	52.523	30.049	64,8
1991.	2.146	1.346	62,7	10.158	6.764	66,7
1995.	3.406	2.293	67,3	19.977	15.556	77,8
2011.	11.456	9.927	86,7	60.354	54.751	90,7
2012.	11.832	10.369	87,6	62.742	57.522	91,7
2013.	12.441	10.955	88,0	64.827	59.688	92,0

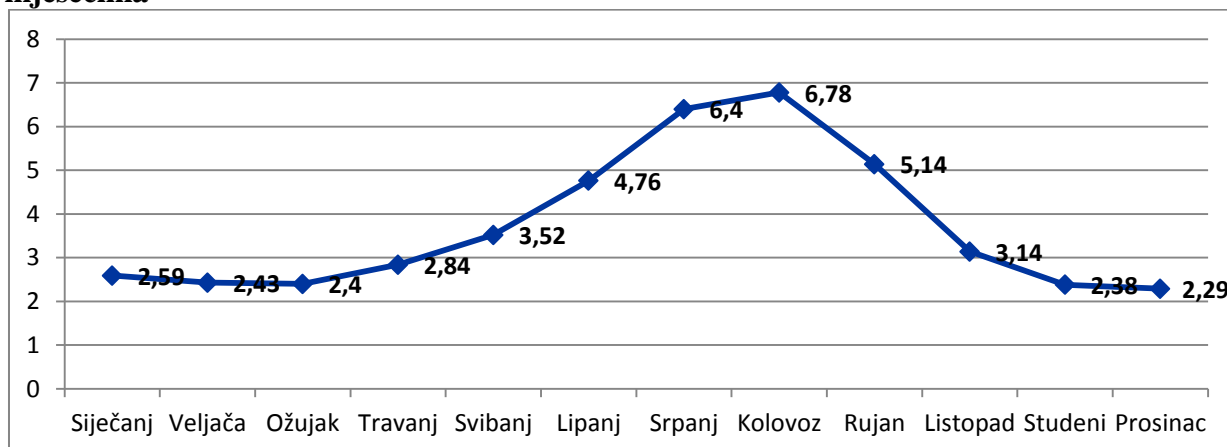
Izvor: Publikacije „Turizam”, www.dzs.hr. (pristupljeno 17. 8. 2014.)

Prosječna dužina boravka turista u Hrvatskoj 2013. godine iznosila je 5,2 dana; domaći turisti boravili su 3,4 dana dok su inozemni turisti boravili 5,4 dana, s time da turisti u Hrvatskoj najduže ostaju u ljetnim mjesecima, kolovozu i srpnju. U kolovozu 2013. godine prosječan broj noćenja po dolasku bio je 6,78 dana, a u srpnju je iznosio 6,4 dana¹³² (grafikon 21). Ovakav raspored turističkih kretanja u Hrvatskoj posljedica je obilježja mediteranske klime koja u kombinaciji s karakteristikama Jadranskog mora privlači najveći broj turista u ljetnim mjesecima, koji tada i najduže borave.

Sezonalnost je jedna od glavnih karakteristika turizma Hrvatske. Podaci za 2013. godinu pokazuju kako je u razdoblju od lipnja do kraja rujna ostvareno 75,43 % svih turističkih dolazaka te čak 85,7 % svih noćenja.¹³³ Ovako jasno izražena sezonalnost dovodi do neravnomjernog ostvarivanja ekonomskih učinaka, sezonske zaposlenosti radne snage, stvaranja velikih količina otpada, buke i gužve te pojačanog trošenja voda i prekomjernog trošenja turističkih resursa u kratkom periodu. Ujedno, u ostalom dijelu godine najveći dio turističke infrastrukture stoji neiskorišten što otežava pozitivno financijsko poslovanje.

¹³² Ministarstvo turizma RH (2014), Turizam u brojkama (2013), http://www.mint.hr/UserDocsImages/140624_HTZ-TURIZAM-2013_HR.pdf (pristupljeno 17. 8. 2014)

¹³³ DZS (2012)

Grafikon 22. Prosječan broj dana boravka turista u Hrvatskoj u 2013. godini, po mjesecima

Izvor: Ministarstvo turizma RH (2014.), Turizam u brojkama (2013), http://www.mint.hr/UserDocsImages/140624_HTZ-TURIZAM-2013_HR.pdf (pristupljeno 17. 8. 2014.)

Većinu turističkog prometa u Hrvatskoj ostvaruju inozemni turisti koji u ukupnim turističkim dolascima imaju udio od 88 % te ostvaruju čak 92 % turističkih noćenja. Struktura inozemnih turista prema zemlji podrijetla 2013. godine, pokazuje kako su najviše noćenja od ukupnog broja inozemnih turista u Hrvatskoj ostvarili oni iz Njemačke (22,8 %), zatim turisti iz Slovenije (9,9 %), Austrije (8,1 %), Češke (7,2 %) te Italije (7,2 %). Ovakvo stanje pokazuje kako je hrvatski turizam prvenstveno usmjeren na europsko emitivno turističko tržište što je posljedica povoljnog geoprometnog položaja Hrvatske i činjenica blizine tih emitivnih turističkih tržišta te dobra prometna povezanost s njima.

Cestovni promet dominantan je oblik prijevoza za većinu turista koji provode odmor u Hrvatskoj. Tim načinom prijevoza 2013. godine u Hrvatsku je stiglo 93 % turista. Ostali oblici prometa kojima se turisti služe manje su zastupljeni. Drugi po važnosti, koji se iz godine u godinu sve više razvija, jest zračni promet s udjelom od 3,9 % ukupnih turističkih dolazaka. U Primorskoj turističkoj makroregiji postoji sedam zračnih luka što omogućuje odličnu dostupnost turističkim destinacijama, a posljednjih godina zabilježen je i porast korištenja niskotarifnih zračnih prijevoznika.¹³⁴ Nažalost, karakterističan je manjak redovnih linija u zračnom prometu.¹³⁵ Pomorski promet ima udio od 2,34 %, a riječni još 0,04 %. Od

¹³⁴ Institut za turizam (2010), TOMAS ljeta 2010.: Stavovi i potrošnja turista u Hrvatskoj, <http://www.iztg.hr/UserFiles/File/novosti/Tomas-Ljeta-2010-Prezentacija-HR-CROTOUR-23-03-2011.pdf> (pristupljeno 19. 8. 2014.)

¹³⁵ HGK (2014) Modernizacija prometa u funkciji razvoja turizma, <https://www.hgk.hr/sektor-centar/sektor-promet-veze/modernizacija-prometa-u-funkciji-razvoja-turizma> (pristupljeno 21. 9. 2014.)

svih vrsta prijevoza najmanje je zastupljen željeznički prijevoz s udjelom od svega 0,63 % što je posljedica loše željezničke infrastrukture u Hrvatskoj.¹³⁶

Hrvatska je u posljednjem desetljeću povećala raspoložive smještajne kapacitete u registriranim komercijalnim smještajnim objektima za 25 %¹³⁷, a 2013. godine ukupno je bilo registrirano 908.812 ležajeva. Najveći broj njih bio je u privatnom smještaju s udjelom od 45,88 % od ukupnog broja smještajnih kapaciteta, zatim u kampovima 26,34 % te u hotelima 12,14 % (tablica 32). Ovakva struktura smještajnih kapaciteta u Hrvatskoj, u kojoj se samo manji dio smještajnih kapaciteta nalazi u osnovnim smještajnim kapacitetima, nepovoljna je s obzirom na to da istraživanja pokazuju kako je dužina boravka i potrošnja turista manja kod onih turista koji borave u kampovima i privatnom smještaju. U tablici 31 prikazani su turistički dolasci i noćenja prema županijama u Hrvatskoj.

Prostorni raspored turističkog prometa u Hrvatskoj još je jedno od važnih obilježja hrvatskog turizma. Čak 95,78 % turističkih dolazaka i 87,91 % turističkih noćenja ostvaruju primorske županije. Najveći turistički promet te prosječni najduži boravak turista od 6,5 dana ostvaruje Istarska županija zbog svog povoljnog geoprometnog položaja, dobre turističke infrastrukture i razvijene turističke ponude koja omogućava odvijanje turizma u predsezoni i posezoni te unutrašnjosti poluotoka. Ovakav prostorni raspored turizma u Hrvatskoj još dodatno povećava gužve i pritisak na okoliš u kratkom ljetnom periodu. Splitsko-dalmatinska županija, nakon Istarske i Primorsko-goranske županije, nalazi se na trećem mjestu po broju turističkih dolazaka i ostvarenih noćenja s prosječno kraćom dužinom boravka nego što je to prosjek za primorske županije Hrvatske. To pokazuje da turistička ponuda treba biti raznovrsnija i bogatija kako bi se turisti duže zadržavali u Hrvatskoj.

---

¹³⁶ Izvor: Ministarstvo turizma RH (2014), Turizam u brojkama (2013), http://www.mint.hr/UserDocsImages/140624_HTZ-TURIZAM-2013_HR.pdf (17. 8. 2014.)

¹³⁷ Vlada Republike Hrvatske (2013.), *Strategija razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine*. Zagreb: Vlada RH, <http://www.mint.hr/UserDocsImages/Strategija-turizam-2020-editfinal.pdf> (pristupljeno 17. 8. 2014.)

Tablica 31. Broj turističkih dolazaka i noćenja prema županijama u Hrvatskoj 2013. godine

	Broj turističkih noćenja	Udio noćenja u RH (%)	Broj turističkih dolazaka	Udio dolazaka u RH (%)	Dužina boravka (u danima)	Ležajevi
Republika Hrvatska	64.827.814	100,00	12.441.476	100,00	5,2	925.773
Primorske županije	62.090.899	95,78	10.936.724	87,91	5,7	890.151
Primorsko-goranska	12.348.195	19,05	2.380.034	19,13	5,2	173.701
Ličko-senjska	1.949.651	3,01	493.164	3,96	4,0	31.181
Zadarska	6.747.858	10,41	1.086.788	8,74	6,2	116.086
Šibensko-kninska	4.513.814	6,96	716.849	5,76	6,3	72.452
Splitsko-dalmatinska	11.467.965	17,69	2.037.977	16,38	5,6	179.650
Istarska	19.445.130	30,00	2.980.663	23,96	6,5	249.861
Dubrovačko-neretvanska	5.618.286	8,67	1.241.254	9,98	4,5	67.220
Grad Zagreb	1.451.891	2,24	876.604	7,05	1,7	14.124
Kontinentalne županije	783.127	1,21	388.705	3,12	2,0	13.191

Izvor: Državni zavod za statistiku (2012)

2.7.2. Povijesni razvoj turizma grada Hvara

Otok Hvar pripada skupini srednjodalmatinskih otoka i pruža se u smjeru istok-zapad u dužini od 68 kilometara te je najviše širok 10,5 kilometara, a ukupna površina mu je 295,71 km². Obala je dugačka 254,2 kilometra. U arhipelagu ovog otoka na sjevernoj strani otoka nalaze se i još dva manja otočića, Zečevo i Duga, a na južnoj strani nalaze se Pakleni otoci (skupina od 14 manjih otoka ispred samog grada Hvara) te Šćedro. Ovakve prirodne karakteristike otoka Hvara utjecale su na proces naseljavanja pa se na južnoj strani od većih naselja nalazi samo Hvar te manje naselje Sveta Nedjelja, dok se na sjevernoj strani otoka nalaze naselja Stari Grad, Vrboska i Jelsa. Sva veća naselja razvila su se u zapadnom dijelu otoka, dok se na njegovom istočnom dijelu od većih naselja nalazi samo Sućuraj, iako je upravo ovdje otok najbliže kopnu od kojeg je udaljen svega 4 kilometra.

Arheološki nalazi obojene keramike u Grapčevoj špilji i Pokriveniku pokazuju kako je u 4. tisućljeću pr. n. e. stanovništvo otoka Hvara održavalo pomorske veze s istočnim

Mediterranom. Grci su 384. g. pr. n. e. na ovom otoku osnovali su kolonije Faros¹³⁸ (koji odgovara lokaciji današnjeg Starog Grada, a po čemu je otok dobio ime) i Dimos (današnji grad Hvar).¹³⁹ Oko 230. g. pr. n. e. otok ulazi u sastav ilirske države kralja Argona, a 219. g. pr. n. e. nakon što su Rimljani pobijedili Ilire, Hvar dolazi pod rimsku vlast koja na otoku traje sve do dolaska Hrvata na ovo područje u 7. stoljeću. U antičko doba temelj gospodarstva otoka činilo je stočarstvo (prvenstveno uzgoj koza), zatim vinogradarstvo te pomorska trgovina.¹⁴⁰ Prvi oblici turizma na otoku Hvaru počeli su u antičko doba, kada su bogatiji slojevi društva za svoj odmor gradili brojna ladanjska imanja – „villae rusticae“.

Tijekom srednjeg vijeka, od 9. pa sve do 15. stoljeća, nad otokom su se smjenjivale vlasti i uprave hrvatskih kraljeva, Bizanta te hrvatsko-ugarskih kraljeva.¹⁴¹ Bilo je razvijeno ribarstvo i pomorstvo, a osnovicu gospodarstva otoka Hvara u tom razdoblju činio je uzgoj vinove loze od koje se proizvodilo vino za izvoz u zamjenu za što se kupovalo žito.¹⁴² Od 1420. do 1797. godine otok Hvar nalazio se pod vlašću Mletačke Republike. Krajem 15. stoljeća na otoku je bila razvijena brodogradnja i to ne samo za potrebe otoka, već cijele srednje Dalmacije¹⁴³, a od polovice 16. stoljeća pa do kraja mletačke vlasti, Hvar je bio organiziran kao komuna i to je vrijeme ekonomskog prosperiteta otoka. Tada je otok bio jedna od najbogatijih komuna na hrvatskom Jadranu, a vinogradarstvo je i dalje bilo temelj cjelokupnog gospodarstva. Veliku važnost imala je proizvodnja smokvi te maslina (od kojih se uglavnom proizvodilo ulje). Okosnicu gospodarstva otoka uz zemljoradnju činilo je ribarstvo (mala plava riba). Razvoj pomorstva bio je zaustavljen kako ne bi predstavljao konkurenciju mletačkim pomorskim trgovcima. U razdoblju vlasti Venecije, 1543. godine nastao je i prvi hospicij na otoku Hvaru, koji se spominje kao konačište gospođe Goje Kličinović (1561. godine). Ponovno počinje i gradnja ladanjskih kuća, a najpoznatiji je ljetnikovac „Tvrdalj“ u Starom Gradu.¹⁴⁴

Nakon razdoblja vladavine Venecije i doba prosperiteta, od 1815. godine pa do kraja Prvog svjetskog rata, otok se nalazio u sastavu Habsburške Monarhije. U tom periodu otok Hvar više nije bio samostalna komuna, što se odrazilo na njegov gospodarski razvoj pa je to period

---

¹³⁸ Novak, G. (1960), Hvar kroz stoljeća, Narodni odbor općine Hvar, Hvar, str. 28.

¹³⁹ Marković, M. (2004), Hrvatski otoci na Jadranu, Naklada Jesenski i Turk, Zagreb, str. 164.

¹⁴⁰ Novak, str. 34.

¹⁴¹ Ibid, str. 165.

¹⁴² Ibid, str. 69.

¹⁴³ Ibid, str. 70.

¹⁴⁴ Vukonić, B. (2005), Povijest hrvatskog turizma, Prometej, Zagreb, str. 27.

ekonomske stagnacije otoka. Stanovništvo je i dalje živjelo uglavnom od zemljoradnje (vinova loza, smokve, bajami, rogač), stočarstva i ribarstva, a pod utjecajem europskih trendova započinje razvoj turizma na otoku.

Na cijelom otoku 1858. godine postojala su samo 2 svratišta, 4 gostionice i 5 krčmi¹⁴⁵, a 1868. godine u gradu Hvaru otvoren je prvi hotel s 13 jednokrevetnih soba, u kući Duboković-Samohod. Organizirani početak turizma u gradu Hvaru započeo je 1868. godine, kada je F. Unger osnovao „Higijeničko društvo“, čija je uloga bila stvoriti uvjete za ugodan boravak stranaca (turista) u gradu. Društvo je u sklopu svojih aktivnosti 1899. godine uredilo šetalište i tiskalo u Trstu prvi hvarski vodič, dok je novi vodič s naslovnom stranicom u boji tiskan 1903. godine.¹⁴⁶ Jedan od glavnih zadataka Higijeničkog društva bio je i gradnja suvremenog lječilišnog hotela. Uz pomoć tadašnje austro-ugarske carice Elizabete, započeta je 1881. godine gradnja „Kur-hotel Kaiserin Elisabeth“. Hotel s 40 soba otvoren je 1903. godine pod imenom „Grand hotel Palace“ (kasnije samo hotel „Palace“).¹⁴⁷ Društvo je potaknulo i gradnju objekta „Oporavilište za članove visokog plemstva bez sredstva“, namijenjenog za odmor časnika kopnene vojske, ratne mornarice i dr.¹⁴⁸ Godine 1914. otvoren je i hotel „Kovačić“ s kapacitetom od 30 kreveta koji je dodatno proširen 1937. godine.¹⁴⁹ U gradu Hvaru od 1875. godine djeluje i „Društvo za kulturnu i društvenu razonodu Hvarana“ koje je organiziralo zabavne igre, koncerte, predavanja, plesove te izlete po otoku uz pratnju turističkog vodiča.¹⁵⁰ Za vrijeme Prvog svjetskog rata vinovu lozu gotovo je u cijelosti uništila filoksera pa je otok imao velikih gospodarskih problema. Tada i „Higijeničko društvo“ upada u financijske probleme i 1918. godine dolazi do njegova raspada čime završava prva faza razvoja turizma na otoku. Većinu turista činili su turisti višeg sloja, a glavni motiv dolaska bio je zdravlje pa se tada razvijao zdravstveni turizam (talasoterapija).

Otok Hvar od 1918. do kraja 1920. godine nalazio se pod vlašću i upravom Italije, a kasnije ulazi u sastav Jugoslavije, kao dio hrvatskog teritorija. Razdoblje između dva svjetska rata teško je za stanovništvo otoka jer su i stočarstvo i ribarstvo nazadovali i stagnirali, a jedina djelatnost koja se brže razvija je turizam. U gradu Hvaru 1923. godine izgrađena je

---

¹⁴⁵ Biseri Jadrana, (2003), edicija za kulturu putovanja: Otok Hvar, Fabra, Zagreb, str. 185.

¹⁴⁶ Vukonić, str. 86.

¹⁴⁷ Ibid, str. 88.

¹⁴⁸ Ibid, str. 71.

¹⁴⁹ Biseri Jadrana, str. 296.

¹⁵⁰ Vukonić, str 98.

vodovodna mreža, sljedeće godine posađen je drvored palmi na otoku, 1925. godine otvorena je mala električna centrala, a 1927. godine izgrađeno je javno hvarsko kupalište s kabinama, tuševima, vidikovcem i restoranom, a sve od hvarskog bijelog mramora.¹⁵¹ Izgrađeni su i novi hoteli, hotel „Park“ 1925. godine te hoteli „Oveland“ i „Silvija“ 1927. godine. Ujedno, turizam se počinje razvijati i u drugim naseljima na otoku Hvaru, Jelsi, Starom Gradu i Vrboskoj, zahvaljujući gradnji ceste od Hvara do Jelse 1939. godine. Tako je 1930. godine na otoku registrirano 3.065 turista s ostvarenih 26.911 noćenja što je značilo da su turisti prosječno boravili na otoku 8,8 dana¹⁵², a većinu gostiju činili su turisti s prostora tadašnje Jugoslavije, Češke i Njemačke i to iz različitih društvenih slojeva.¹⁵³ Uz zdravstveni turizam, sve više se razvijaju ljetni, rekreativni i kupališni turizam.

Za vrijeme Drugog svjetskog rata, otok se opet našao pod vlašću Italije, a 1945. godine ponovno je vraćen u sastav Hrvatske (a time i u tadašnju Jugoslaviju). U ratnim razaranjima neka naselja pretrpjela su veća oštećenja pa se nakon rata pristupilo njihovoj obnovi, a u sklopu nacionalizacije na razini cijele Jugoslavije 1948. godine dolazi i do nacionalizacije svih hotelskih i ugostiteljskih objekata na cijelom otoku, koji su bili ujedinjeni u zajedničko poduzeće „Turist“, no ovakva organizacija nije se pokazala efikasnom i razdoblje 1950-ih je razdoblje stagnacije turizma na otoku Hvaru.

Brži razvoj turizma započinje 1959. godine kada se osniva „Hotelsko poduzeće Hvar“ od strane hvarske općine i Turističkog društva Hvar.¹⁵⁴ Ovo poduzeće je kroz svoje aktivnosti poticalo razvoj ljetnog – kupališnog turizma, ali i naturizma te ponovno razvoj zdravstvenog turizma. Dovršena je gradnja trajektnog pristaništa u Starom Gradu, otvara se sve veći broj restorana i pansiona što dovodi do povećanja broja turističkih dolazaka pa se 1962. godine otvara i prva Ugostiteljska škola u gradu Hvaru.¹⁵⁵ Stanovništvo se još pretežno bavilo poljoprivredom i ribarstvom, što pokazuju i podaci iz 1961. godine, kada je u primarnim djelatnostima bilo zaposleno još uvijek 46,5 % stanovništva.¹⁵⁶ No, stanovništvo postepeno, ali relativno brzo, napušta svoje tradicionalne ekonomske aktivnosti i počinje sve više raditi u

---

¹⁵¹ Vukonić, str. 115.

¹⁵² Ibid, str. 115.

¹⁵³ Biseri Jadrana, str. 296.

¹⁵⁴ Petrić, M. (2001), Hvarski turistički spomenar, Turistička zajednica grada Hvara, Hvar, str. 86.

¹⁵⁵ Ibid., str. 75.

¹⁵⁶ Turčić, I. (2002), Makroekonomski razvoj Županija u Republici Hrvatskoj kroz tri desetljeća (1961/61 – 1991/92), Ekonomski institut, Zagreb, str. 146.

tercijarnim djelatnostima, prvenstveno trgovini i turizmu. Krajem 1960-ih na otoku se gradi veći broj autokampova, marina, izletišta, restorana i odmarališta, a najveći broj turista dolazio je s područja srednje i zapadne Europe. Ovakav ubrzani razvoj turizma nastavlja se i 1970-ih godina, što je posljedica gradnje trajektnog pristaništa u uvali „Vira“ 1971. godine i otvorenja hotela „Amfora“ u gradu Hvaru. Te godine grad Hvar dobio je i noćnu rasvjetu, a 1977. godine otvorena je i Turistička škola. U tom razdoblju dolazi do sve većeg uključivanja lokalnog stanovništva u turizam. Zbog toga se između 1980. i 1990. godine broj ležajeva u privatnom smještaju povećao za čak 168 %. Na otoku Hvaru 1990. godine bilo je registrirano ukupno 25.121 ležajeva od čega je čak njih 11.906 ili 47,4 % bilo u privatnom smještaju.

2.7.3. Obilježja turizma grada Hvara

Za vrijeme Domovinskog rata (1991. – 1995.) broj turista na cijelom otoku Hvaru značajno se smanjio. Pokušaj revitalizacije turizma išao je kroz osnivanje Sunčanog Hvara d.d. 1994. godine koji je objedinjavao 10 hotela u Hvaru, 6 u Starom Gradu, 3 u Jelsi i 2 hotela u Vrboskoj, a što je omogućilo veća ulaganja u rekonstrukciju turističkih objekata.¹⁵⁷ Na otoku Hvaru u razdoblju od 2000. do 2007. godine povećao se i broj ležajeva pa je 2006. godine bilo evidentirano 19.392 ležajeva, od toga najviše u privatnom smještaju, njih 12.165 (62,7 % od ukupnog broja), u kampovima 2.769 (14,3 %) te u osnovnim smještajnim kapacitetima 4.458 (23 % od ukupnog broja). Povećanje broja ležajeva na otoku Hvaru nastavilo se do 2013. godine pa je tako te godine bilo registrirano 25.621 ležajeva što čini udio od 14,26 % u ukupnim smještajnim kapacitetima Splitsko-dalmatinske županije. Najveći udio u smještajnim kapacitetima ima Jelsa s 8.920 ležajeva ili 34,8 % ukupnog broja ležajeva na otoku Hvaru. Grad Hvar je 2013. godine imao registriranih 8.397 ležajeva, što je udio od 32,7 % od ukupnog broja smještajnih kapaciteta na otoku Hvaru. Struktura smještajnih kapaciteta za grad Hvar koncentrirana je u samo 4 smještajne kategorije. Prevladavaju ležajevi u privatnom smještaju s udjelom od 62,45 % te u hotelima i aparthotelima s udjelom od 26,71 % ili ukupno 89,16 %, što znatno odstupa od smještajne strukture Hrvatske. Ujedno, čak 2,72 % ležajeva nalazi se u hostelima što pokazuje usmjerenost smještajne ponude na mlađu dobnu skupinu turista. Ovakva struktura smještajnih kapaciteta, u kojoj je većina ležajeva koncentrirana u privatnom smještaju, karakteristična je za destinacije čija turistička ponuda

---

¹⁵⁷ Vukonić, str. 192.

najvećim dijelom ovisi o povoljnim vremenskim prilikama i ne omogućava značajno produženje sezone izvan ljetnih mjeseci jer njihova opremljenost ne zadovoljava potrebe turista u mjesecima kada nije moguće bavljenje aktivnostima povezanim s morem – kupališni turizam. Također, takva struktura smještajnih kapaciteta karakterizira manju prosječnu turističku potrošnju i ostvarivanje kraćeg prosječnog boravka turista u destinaciji, a što pokazuju i podaci za grad Hvar gdje je prosječna dužina boravka turista 4,2 dana (prosjeck Hrvatske je 5,2 dana).

Tablica 32. Struktura smještajnih kapaciteta u Hrvatskoj, Splitsko-dalmatinskoj županiji i gradu Hvaru, 2013. godine

Rb.	VRSTE I KATEGORIJE	Broj ležajeva ukupno u RH	Udio u uk. broju postelja u RH	Broj ležajeva ukupno u Splitsko-dalmatinskoj županiji	Udio u uk. broju ležajeva u Splitsko-dalmatinskoj županiji	Broj ležajeva ukupno u gradu Hvaru	Udio u uk. broju ležajeva u gradu Hvaru
1.	Hoteli	110.357	12,14	22.506	12,53	2.173	25,88
2.	Aparthoteli	1.172	0,13	621	0,35	70	0,83
3.	Turistička naselja	22.100	2,43	6.251	3,48	...	...
4.	Turistički apartmani	12.007	1,32	1.652	0,92	...	...
5.	Kampovi i kampirališta	239.424	26,34	12.802	7,13	682	8,12
6.	Lječilišta	2.493	0,27	...	...	...	...
7.	Odmarališta	4.113	0,45	...	...	...	...
8.	Hosteli	8.907	0,98	1.422	0,79	228	2,72
9.	Nekategorizirani objekti	3.725	0,41	870	0,48	...	...
10.	Privatni smještajni kapaciteti – sobe, apartmani, studio apartmani, kuće za odmor u kućanstvu	416.991	45,88	130.412	72,59	5.244	62,45
11.	Ostalo	87.523	9,63	377	0,79	...	...
	Ukupno	908.812	100,00	176.913	99,05	8.397	100,00

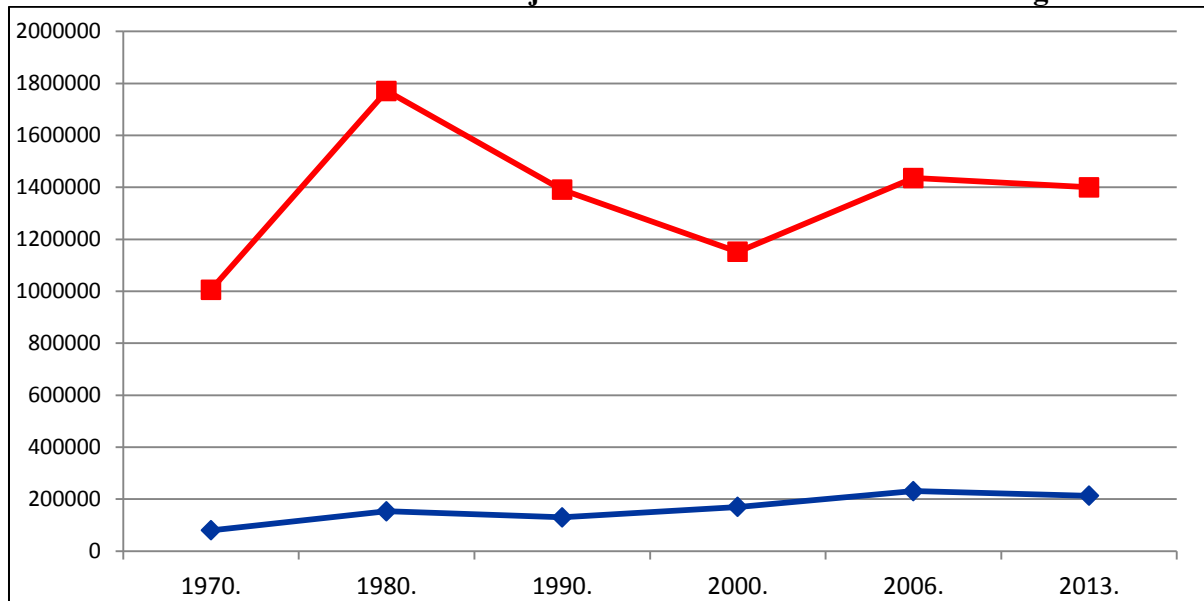
Izvor: DZS (2013), Ministarstvo turizma, TZ grada Hvara

Povećanje smještajnih kapaciteta na otoku Hvaru pratilo je i povećanje broja turističkih dolazaka pa se tako njihov broj od 1970. do 1980. godine povećao za čak 192 %. No, već u drugoj polovici 1980-ih osjeća se pad u kvaliteti turizma na otoku, što je bila posljedica visoke inflacije u cijeloj tadašnjoj Jugoslaviji, velike zaduženosti hotela te nejasne vizije

turističkog razvoja otoka. Kako bi se pokušala promijeniti situacija, 1986. godine hotelska poduzeća grada Hvara, Starog Grada i Jelse ujedinjena su u jednu organizaciju pod imenom „Sunčani Hvar”, što je još samo dodatno pogoršalo situaciju. Sve ovo dovelo je do pada imidža turizma otoka Hvara, a do promjene nije dovelo niti otvaranje novog velikog trajektnog pristaništa u Starom Gradu 1986. godine. Tako se već 1990. godine osjeća pad broja turističkih dolazaka u odnosu na 1980. godinu, iako je pad broja turističkih dolazaka te godine jednim dijelom bio posljedica nemira koji su prethodili Domovinskom ratu u Hrvatskoj od 1991. do 1995. godine. Ratna zbivanja u Hrvatskoj dodatno su utjecala na značajno smanjenje broja turističkih dolazaka na otok Hvar. Nakon smirivanja ratnih događanja u Hrvatskoj, turizam se na otoku od 1996. godine opet počinje ubrzano razvijati. Dodatnom oporavku pomaže i modernizacija trajektnog pristaništa u Starom Gradu 1998. godine. Tako je 2000. godine zabilježen broj turističkih dolazaka kao što je bio sredinom 1980-ih godina. Značajno povećanje broja turističkih dolazaka na otok Hvar zabilježeno je u razdoblju od 2000. do 2006. godine, povećanje za čak 145 % u samo 6 godina. Dok se u 2013. godini bilježi manji broj turističkih dolazaka, njih 213.397 što je smanjenje od 7,7 % u odnosu na 2006. godinu, a ista situacija je i s noćenjima kojih je 2006. godine ostvareno 1.204.385, a 2013. godine 1.186.818 ili smanjenje od 1,5 %. Ovakva situacija djelomično je posljedica globalne ekonomske krize, gdje je na svjetskoj razini vidljivo da turisti u takvim situacijama dodatno smanjuju svoja putovanja. No, to pokazuje i da otok Hvar kao destinacija gubi na svojoj atraktivnosti i da privlači manji broj turista koji se ipak nakon dolaska na otok odlučuju za nešto duži boravak, koji se s 5,2 dana 2006. godine produžio na 5,56 dana 2013. godine. Produženje turističkog boravka posljedica je i činjenice da je za dolazak na otok u ljetnim mjesecima dostupno svega 6 trajektnih linija dnevno, da samo putovanje traje oko 2 sata i da je cijena dolaska (karte za auto i putnike) relativno visoka. Grafikon 22 pokazuje kretanje turističkih dolazaka i noćenja na otoku Hvaru od 1970. do 2013. godine.

Grafikon 23. Turistički dolasci i noćenja na otoku Hvaru od 1970. do 2013. godine

Izvor: www.dzs.hr (pristupljeno 7. 10. 2014.)

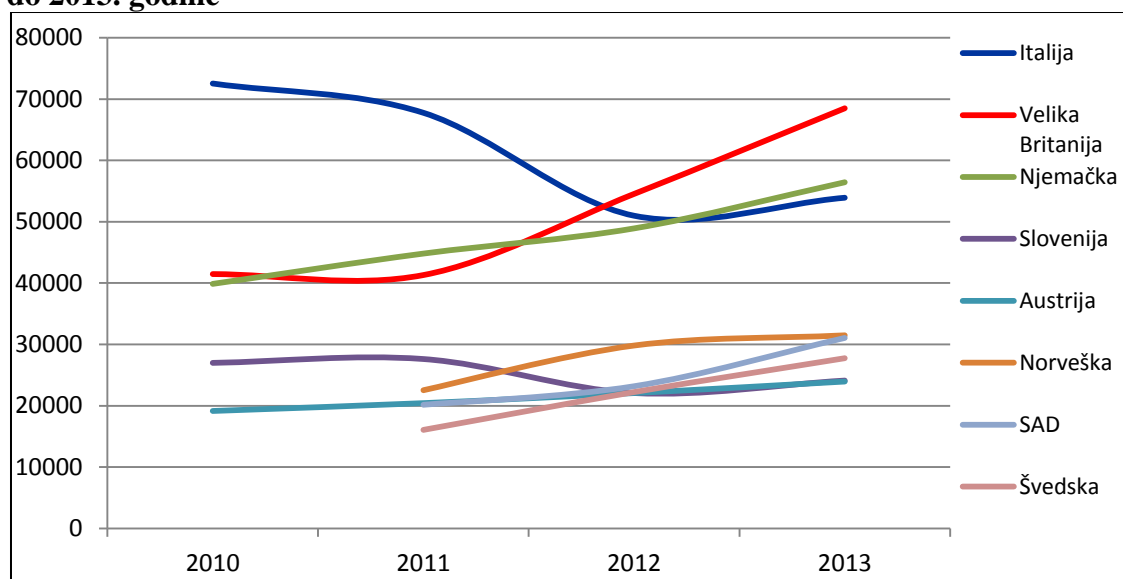
Grad Hvar najveće je naselje na otoku s najdužom tradicijom organiziranog razvoja turizma te ostvaruje i najveći turistički promet na otoku. Tako je 1970. godine grad Hvar ostvario udio od 41,1 % ukupnih turističkih dolazaka i 40,6 % svih ostvarenih turističkih noćenja na otoku Hvaru. S godinama se taj udio sve više povećavao i 2000. godine grad Hvar ostvario je udio od 53 % svih turističkih dolazaka i 44,5 % ostvarenih noćenja na otoku, a 2013. godine imao je udio od čak 60,8 % svih turističkih dolazaka i 46,3 % turističkih noćenja, prikazano u tablici 33. Ovakav odnos pokazuje kako se turisti u gradu Hvaru zadržavaju kraće nego što je to prosjek turističkog boravka na otoku. Tako je prosječan turistički boravak u gradu Hvaru 1970. godine iznosio 11,4 dana, 2000. godine 4,9 dana, 2006. godine svega 3,8 dana, a 2013. godine iznosio je 4,23 dana čime je dužina boravka u gradu Hvaru znatno ispod prosječne dužine boravka turista na otoku, a iznosi 5,56 dana. Ovakav trend nije samo posljedica neplanskog razvoja turizma u gradu Hvaru, već je ovakvo smanjenje prosječne dužine boravka turista posljedica trendova u svijetu, gdje se posljednjih tridesetak godina bilježi trend skraćivanja dana provedenih u turističkim kretanjima uz istovremeno povećanje broja putovanja na nekoliko puta godišnje.

Tablica 33. Ostvareni turistički dolasci i noćenja u gradu Hvaru od 1970. do 2013. godine

Turistički dolasci	1970.			1980.			1990.			2000.			2006.			2013.		
	ukupno	strani	% strani	ukupno	strani	% strani	ukupno	strani	% strani	ukupno	strani	% strani	ukupno	strani	% strani	ukupno	strani	% strani
Grad Hvar	32.932	19.987	60,69	70.897	38.384	54,14	63.235	42.999	68,00	90.265	74.642	82,69	124.640	111.322	89,31	129.736	121.660	93,78
Otok Hvar	79.958	43.077	53,87	153.547	74.497	48,52	129.835	86.757	66,82	170.173	142.441	83,70	231.206	204.036	88,25	213.397	197.092	92,36
Turistička noćenja	1970.			1980.			1990.			2000.			2006.			2013.		
	ukupno	strani	% strani	ukupno	strani	% strani	ukupno	strani	% strani	ukupno	strani	% strani	ukupno	strani	% strani	ukupno	strani	% strani
Grad Hvar	376.023	216.964	57,69	718.888	424.032	59,00	561.766	400.325	71,26	443.327	363.766	82,05	480.787	419.075	87,16	549.370	518.233	94,33
Otok Hvar	926.141	499.028	53,88	617.100	842.459	52,09	1.260.865	917.501	72,77	981.682	832.592	84,81	1.204.385	1.061.299	88,12	1.186.818	1.093.470	92,13

Izvor: TU TZ gradova, općina i mjesta Splitsko-dalmatinske županije

Najveći dio turističkog prometa u gradu Hvaru ostvaruju inozemni turisti. Njihov udio se u ukupnim turističkim dolascima sa 60,69 % i 57,69 % ostvarenih ukupnih noćenja 1970. godine povećao na 93,78 % ukupnih dolazaka i 94,33 % ukupno ostvarenih noćenja 2013. godine u gradu Hvaru (grafikon 23).

Grafikon 24. Noćenja inozemnih turista prema zemlji porijekla u gradu Hvaru od 2010. do 2013. godine

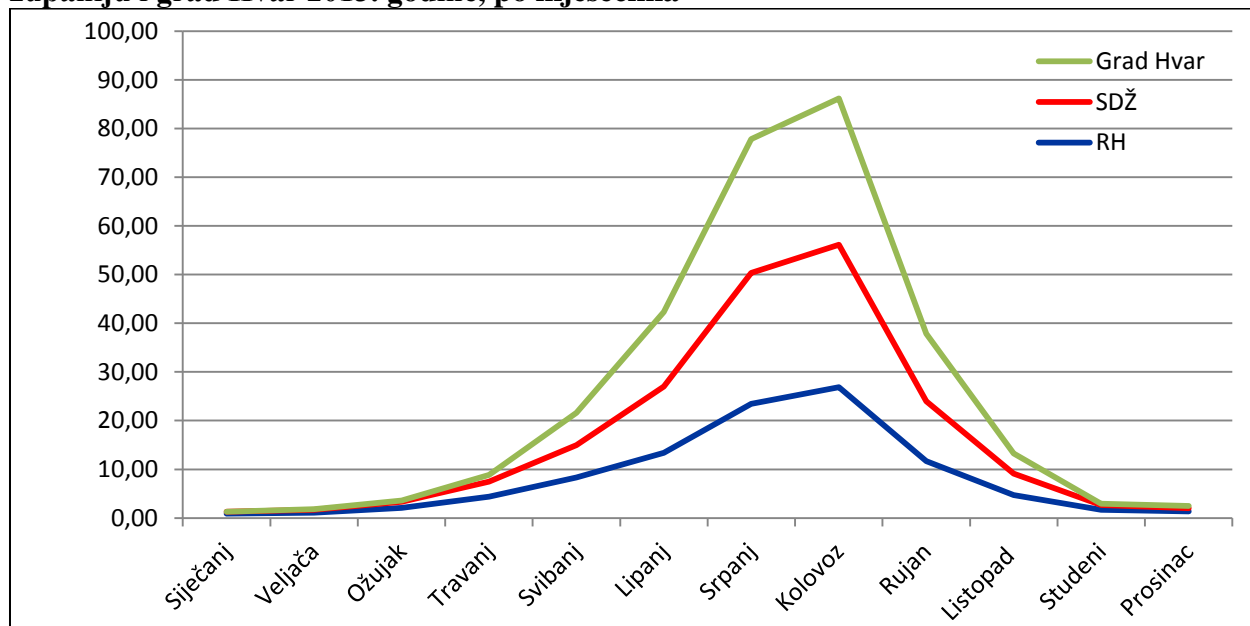
Izvor: TZ grada Hvara, 2013. godina.

Struktura inozemnih turista prema zemlji porijekla (grafikon 24) pokazuje kako je najvažnije emitivno turističko tržište grada Hvara Velika Britanija, zatim Njemačka, a onda Italija koja je sve do 2012. godine bila najvažnije emitivno turističko tržište grada Hvara. Smanjenje broja ostvarenih noćenja i udjela talijanskih turista u ukupnom turističkom prometu grada Hvara posljedica je ekonomske krize u Italiji od 2009. godine. U gradu Hvaru prosječno se najduže

zadržavaju turisti iz Njemačke koji ostaju 6,3 dana, zatim Norvežani čija je prosječna dužina boravka iznosila 5,8 dana, Talijani 5,5 dana te Šveđani koji su prosječno boravili u gradu Hvaru 5,1 dan 2013. godine, dok se turisti s područja Velike Britanije prosječno zadržavaju 4,8 dana. Svi ovi turisti borave duže nego što je to prosječna dužina boravka za grad Hvar. Najkraće se zadržavaju turisti iz SAD-a, svega 2,6 dana što pokazuje da je tim turistima grad Hvar samo usputna turistička destinacija u Hrvatskoj.

Veliki problem predstavlja izrazito sezonski karakter turizma u gradu Hvaru. Većina turističkih posjeta na otoku odvija se u ljetnim mjesecima, tako je tijekom srpnja i kolovoza 2013. godine ostvareno 57,53 % ukupnih turističkih dolazaka i 64,6 % ukupnih turističkih noćenja. Ako se tim mjesecima pridodaju lipanj i rujnan, tada je u samo 4 mjeseca 2013. godine ostvareno čak 86,7 % turističkih dolazaka ili 91,38 % ukupnog broja turističkih noćenja. Grafikon 24 pokazuje kako je u samom gradu Hvaru jače izražena sezonalnost nego što je to u Splitsko-dalmatinskoj županiji i u Hrvatskoj. Ovakva vremenska distribucija turističkog prometa u gradu Hvaru osim pozitivnih ekonomskih učinaka, ima i negativne posljedice jer se prihodi od turizma ostvaruju u samo izrazito kratkom vremenskom periodu. U tim ljetnim mjesecima stvaraju se velike gužve koje remete život lokalnog stanovništva.

Grafikon 25. Udio turističkih dolazaka u Republiku Hrvatsku, Splitsko-dalmatinsku županiju i grad Hvar 2013. godine, po mjesecima

Izvor: www.dzs.hr (pristupljeno 7. 10. 2014.)

2.7.4. Održivi razvoj turizma u gradu Hvaru

Turizam je skup odnosa i pojava koji nastaju kao posljedica privremenog kretanja turista kako bi zadovoljili svoje rekreativne ili kulturne motive, a turiste u neku destinaciju privlače turistički resursi. Pri tome se događa migracija turista iz mjesta njihovog stalnog boravka do turističke destinacije i tom prilikom u okolišu se mogu dogoditi značajne promjene. Turizam destinaciji uglavnom donosi pozitivne ekonomske utjecaje kroz povećanje prihoda lokalne uprave, zaposlenosti stanovništva te lakšeg i većeg plasmana njihovih proizvoda. Ujedno, povećava se kvaliteta života lokalnog stanovništva kroz dodatnu gradnju infrastrukture. Brojni su negativni utjecaji turizma na prostor: devastacija prirodnog prostora, stvaranje dodatnih količina otpada, gužva i buka, što dovodi do narušavanja načina života lokalnog stanovništva, ali i nepoštivanja njihovog načina života od strane turista. Potrebo je da se turizam grada Hvara odvija na načelima ekološke, sociokulturne i ekonomske održivosti. Održivi razvoj turizma podrazumijeva oblik turizma koji udovoljava potrebama prisutnih turista i domicilnog stanovništva, istodobno čuvajući resurse budućeg naraštaja te podrazumijeva upravljanje resursima na način da se udovolje osnovni ekonomski, socijalni i estetski zahtjevi vezani uz istodobno očuvanje kulturnog integriteta, osnovnih ekoloških procesa i biološke raznolikosti. Osnovna načela kojima se vodi ovakav razvoj turizma su:

- **ekološka održivost** – podrazumijeva razvoj koji je usklađen s održivošću ekoloških procesa, biološkim različitostima i resursima kako bi se očuvala kvaliteta okoliša te na taj način turizam mogao dugoročno razvijati,
- **sociokulturna održivost** – temelji se na socijalnim i kulturnim odnosima u turizmu te podrazumijeva razvoj turizma kojim se zadovoljavaju potrebe i želje turista, ali istovremeno se ne narušava, već povećava kvaliteta života lokalnog stanovništva,
- **ekonomska održivost** – treba omogućiti ekonomski uspješan razvoj, ali bez narušavanja kvalitete okoliša.

Dosadašnji razvoj turizma grada Hvara, osim na samom početku, u najvećoj mjeri odvijao se stihijski i neplanirano s nejasnim ciljem i vizijom razvoja pa se danas kao najveći problem u turizmu grada može izdvojiti visoko izražena sezonalnost uz sve kraće zadržavanje turista u gradu. Time se povećava fluktuacija turista što dovodi do većih troškova poslovanja, do još većih prometnih gužvi, a time i do većeg utjecaja na okoliš. Veliki problem predstavljaju i

prometnice usred samog naselja, koje nisu modernizirane niti prilagođene razvoju turizma što još dodatno povećava prometne gužve, a ljeti je jako izražen i problem parkiranja. Također, u kratkom vremenskom roku, a u velikoj mjeri pojavljuje se značajan utjecaj na prirodu (okoliš) kroz povećano stvaranje otpada, potrošnju vode i električne energije te otpadnih voda. S jedne strane ovakva kratka sezona omogućava prirodi da se sama obnovi u ostalom dijelu godine, no, postoji stalna opasnost da se prilikom vršnih opterećenja u ljetnim mjesecima ne prekorači ekološki kapacitet okoliša i time oni trajno devastiraju, a upravo su prirodni turistički resursi glavni razlog dolaska turista u grad Hvar.

Sezonski karakter poslovanja ima i negativne ekonomske posljedice kroz ostvarivanje prihoda od turizma u izrazito kratkom vremenskom roku, što negativno utječe na cijene jer su one više kako bi se u kratkom vremenskom roku ostvarili prihodi koji zadovoljavaju potrebe pozitivnog poslovanja tijekom cijele godine. Ujedno, sezonski karakter poslovanja često iziskuje produženje radnog dana (od 14 do 16 sati) tijekom ljetnih mjeseci što dovodi do umora i iscrpljenosti radne snage (koja to odaje svojim ponašanjem, a turisti to doživljavaju kao neljubaznost i nezainteresiranost djelatnika u turizmu). Stoga bi svi sudionici u turizmu trebali snositi svoj dio odgovornosti kako bi se turizam odvijao na temeljima održivog razvoja. Tablica 34 navodi sve zainteresirane skupine grada Hvara koje su odgovorne za razvoj održivog turizma u gradu Hvaru.

Tablica 34. Zainteresirane skupine za razvoj održivog turizma u gradu Hvaru

Zainteresirane skupine	Pozitivni utjecaji odvijanja turizma	Negativni aspekti odvijanja turizma
Autohtono (lokalno) stanovništvo	<ul style="list-style-type: none"> ➤ povećanje zaposlenosti ➤ ostvarivanje dodatnih prihoda ➤ plasiranje domaćih proizvoda ➤ izgradnja infrastrukture 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ narušavanje kvalitete života – gužve, buka, ponašanje dijela turista
Lokalne vlasti	<ul style="list-style-type: none"> ➤ ostvarivanje dodatnih prihoda od poreza, koncesija, pristojbi 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ povećanje troškova poslovanja javnih službi – policija, komunalne usluge, vatrogasci
Lokalna zajednica (djelatnici u turizmu)	<ul style="list-style-type: none"> ➤ ostvarivanje dodatnih prihoda 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ neravnomjerno raspoređena količina posla tijekom godine – produženo radno vrijeme u ljetnim mjesecima
Turističke organizacije	<ul style="list-style-type: none"> ➤ ostvarivanje dodatnih prihoda 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ nedostatak suradnje s TZ-ima ostalih JLS-a
Institucije za upravljanje kulturnim, povijesnim i tradicijskim nasljeđem	<ul style="list-style-type: none"> ➤ ostvarivanje dodatnih prihoda 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ gužve ➤ dodatne količine otpada
Institucije za upravljanje okolišem	<ul style="list-style-type: none"> ➤ ostvarivanje dodatnih prihoda 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ gužva, buka, otpad ➤ devastacija ➤ neprimjerno ponašanje dijela turista
Turisti (posjetitelji)	<ul style="list-style-type: none"> ➤ odmor, oporavak, doživljaj ➤ usvajanje novih znanja o destinaciji 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ nerazumijevanje od strane lokalnog stanovništva ➤ neostvarivanje očekivanog ➤ nemogućnost ostvarivanja „value for money“

Izvor: izrada autora

2.7.5. Prijedlog razvoja turizma u gradu Hvaru

Razvoj grada Hvara treba biti strateški promišljen i uzeti u obzir raznovrsnost i bogatstvo prirodnih turističkih resursa kao i brojne društvene turističke resurse koje ovaj grad ima.

Glavne karakteristike turizma grada Hvara su:

- jako i jasno izražena sezonalnost – 91,38 % ostvarenih turističkih noćenja u 4 ljetna mjeseca,
- skraćenje dužine boravka turista – prosječna dužina boravka 4,23 dana,
- struktura smještajnih kapaciteta – 62,7 % u privatnom smještaju,

- udio inozemnih turista u turističkom prometu – 93,7 % ostvarenih turističkih dolazaka i 94,3 % ostvarenih noćenja,
- glavni turistički resurs – more i mediteranska klima.

Tablica 35 prikazuje geomorfološke, klimatske, hidrogeografske, biogeografske i pejzažne resurse grada Hvara, a tablica 36 daje uvid u sve društvene turističke resurse grada Hvara.

Tablica 35. Prirodni (biotropni) turistički resursi grada Hvara

Geomorfološki	<ul style="list-style-type: none"> ➤ obala – kamena ➤ Pakleni otoci – skupina od 14 manjih otočića – zaštićeni krajolik od 1972. godine
Klimatski	<ul style="list-style-type: none"> ➤ mediteranska klima – vruća ljeta i blage zime, a najviše padalina za vrijeme jeseni i zime – prosječno 713,7 mm padalina godišnje ➤ insolacija – prosječno godišnje 2.726 sati, najviše zabilježeno 3.053 sata (2003) ➤ prosječna ljetna temperatura 20,3 °C <ul style="list-style-type: none"> ○ najviša zabilježena temperatura 37,7 °C (1956) ○ prosječno 28 vrućih dana u godini (≥ 30 °C) ➤ prosječna zimska temperatura 12,8 °C <ul style="list-style-type: none"> ○ najniža zabilježena temperatura bila je - 7,0 °C (1949) ○ prosječno 4 hladna dana u godini (≤ 0 °C)
Hidrogeografski	<ul style="list-style-type: none"> ➤ more – ljetne temperature kreću se od 21 °C do 24 °C – kupališna sezona traje 5 mjeseci (od sredine svibnja do sredine listopada) <ul style="list-style-type: none"> ○ prosječna ljetna temperatura – 22,3 °C ○ prosječna zimska temperatura – 10,1 °C
Biogeografski	<ul style="list-style-type: none"> ➤ tipična mediteranska vegetacija – maslina, smokva, bor, lavanda, ružmarin ➤ drvored palmi na rivi – zasađen 1924. godine ➤ čempres u Franjevačkom samostanu – raritetan botanički spomenik, smatra se da je star oko 400 godina, a zaštićen spomenik prirode je od 1961. godine ➤ kaktus agava (služi i za izradu čipke)
Pejzažni	<ul style="list-style-type: none"> ➤ primorski (mediteranski)

Izvor: izrada autora

Tablica 36. Društveni turistički resursi grada Hvara

<p>Kulturno-povijesni</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ katedrala sv. Stjepana – iz prve polovice 12. stoljeća ➤ Biskupska palača – izgrađena 1249. godine ➤ crkva sv. Marka – iz 14. stoljeća ➤ Arsenal – izgrađen u 13. stoljeću – pregrađen u 14. stoljeću, zapaljen 1571. godine te obnovljen početkom 1612. godine ➤ franjevački samostan Male braće – iz 1461. godine ➤ Sat kula („Leroj“) – izgrađen 1466. godine, današnji renesansni oblik iz 1726. godine ➤ crkva sv. Duha – iz 15. stoljeća ➤ Forte Španjolo – utvrda izgrađena 1551. godine, zidine ➤ Belvedere – izgrađen 1611. godine ➤ vila (Ljetnikovac) Hanibala Lucića u renesansnom stilu – uz nju u 17. stoljeću izgrađena crkva i samostan sestara benediktinki ➤ zvonici – zvonik uz katedralu sv. Stjepana, uz franjevački samostan te uz crkvu sv. Marka – s detaljima iz doba renesanse
<p>Etnosocijalni</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ hvarska čipka – pod zaštitom UNESCO-a ➤ mediteranski način prehrane – pod zaštitom UNESCO-a ➤ klape, kulturno-umjetnička društva
<p>Umjetnički</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ kazalište – iz 1612. godine, najstarije u Hrvatskoj ➤ muzej u sklopu franjevačkog samostana ➤ Muzej hvarske baštine u Ljetnikovcu Hanibala Lucića
<p>Manifestacijski</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Kulturno ljeto – kulturna manifestacija bogatog umjetničkog programa – traje čitavo ljeto
<p>Ambijentalni</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Pjaca – izgrađena sredinom 15 stoljeća, popločena 1780. godine ➤ Obala (Molo) – gradnja započeta 1455. godine ➤ Mandrač – malo ograđeno pristanište iz 16. stoljeća ➤ brojni zdeni po kućama - zdenac ispred crkve sv. Duha; 2 zdenca na Dolcu, 2 u franjevačkom samostanu, 1 u dominikanskom samostanu

Izvor: Izrada autora

Glavne karakteristike turizma Hrvatske su:

- izražena sezonalnost – 85,7 % ostvarenih turističkih noćenja u 4 ljetna mjeseca,
- glavni turistički resursi – more, mediteranska klima, razvedena obala,
- skraćenje dužine boravka turista – prosječna dužina boravka 5,2 dana,

- struktura smještajnih kapaciteta – 45,88 % u privatnom smještaju, 26,34 % u kampovima a svega 12,3 % u hotelima,
- geografska koncentriranost turističkog prometa u 7 primorskih županija – ostvaruju 95,7 % svih turističkih dolazaka i 87,9 % svih turističkih noćenja u Hrvatskoj,
- udio inozemnih turista u turističkom prometu – ostvaruju 92 % svih turističkih noćenja, a najvažnija emitivna turistička tržišta su Njemačka, Italija, Slovenija,
- dominantno korištenje cestovnog prijevoza u turističkim dolascima.

Upravo zbog ovakvih karakteristika turizma, Ministarstvo turizma 2013. godine donijelo je Strategiju razvoja turizma u Hrvatskoj za razdoblje do 2020. godine, u kojoj su kao strateški ciljevi i zadaci razvoja turizma u Hrvatskoj određeni: poboljšanje strukture i kvalitete smještaja, novo zapošljavanje, investicije te povećanje turističke potrošnje. Također 2020. godine hrvatski turizam trebao bi biti: prepoznatljiv, cjelogodišnji (produženje sezone), razvijen na cijelom prostoru, raznovrstan (diferenciranja ponuda) te inovativan i prilagodljiv preferencijama turista. Strategija predviđa i razvoj određenih specifičnih oblika turizma po pojedinim turističkim regijama Hrvatske pa se za područje Dalmacije i grada Splita do 2020. godine predviđa da „more i sunce“ ostanu primarni¹⁵⁸ turistički proizvodi te da im se u toj kategoriji priključe nautički turizam i kulturni turizam. Kako je grad Hvar mala turistička destinacija s dugom tradicijom razvoja turizma i s bogatim specifičnim oblicima turizma, njegove mogućnosti razvoja specifičnih oblika turizma u budućnosti nešto se razlikuju od mogućnosti koje je Strategija predvidjela za područje Dalmacije i grada Splita (tablica 37).

---

¹⁵⁸ Strategija razvoja turizma Hrvatske do 2020. godine diversificira turističke proizvode kao: primarne (najvažniji turistički proizvod), sekundarne, tercijarne i one koji nisu dostupni turistima.

Tablica 37. Predviđeni razvoj specifičnih oblika za područja: Dalmacija (Split) i grad Hvar

Specifični oblik turizma	Vrsta proizvoda – područje Dalmacija/Split	Grad Hvar
„More i sunce“	primarni proizvod	➤ primarni proizvod – mikroklima i obilježja mora
Zdravstveni turizam	tercijarni proizvod	➤ primarni proizvod – duga tradicija, specifična mikroklima
Nautički turizam	primarni proizvod	➤ sekundarni proizvod – u samom gradu nema mjesta za stvaranje novih vezova, kapacitet u marini „Palmižana“ u ljetnim mjesecima često nije dostatan
Kulturni turizam	primarni proizvod – u dijelu gradskog turizma i turizma baštine	➤ sekundarni proizvod – postoje svi uvjeti za snažniji razvoj ovog oblika turizma
Gastro i eno-turizam	tercijarni proizvod	➤ sekundarni proizvod – postoje svi uvjeti za snažniji razvoj ovog oblika turizma
Poslovni turizam	sekundarni i tercijarni proizvod	➤ proizvod nije dostupan – grad trenutno nema preduvjeta za razvoj ovog oblika turizma
Golf turizam	sekundarni proizvod	➤ proizvod nije dostupan – grad trenutno nema preduvjeta za razvoj ovog oblika turizma
Ruralni turizam	sekundarni proizvod	➤ sekundarni proizvod – u okolnim malim naseljima mogao bi se razvijati ovaj oblik turizma
Ronjenje, adrenalin	sekundarni proizvod	➤ sekundarni proizvod – postoje dobri preduvjeta za razvoj ovog oblika turizma
Eko-turizam	tercijarni proizvod	➤ sekundarni proizvod – u okolnim malim naseljima mogao bi se razvijati ovaj oblik turizma
Omladinski turizam	sekundarni proizvod	➤ sekundarni proizvod – glavni motiv dolaska ove kategorije turizma je zabava

Izvor: Strategija razvoja turizma do 2020. godine (str. 36.) i prijedlog autora

Sadašnja obilježja turizma grada Hvara (jako izražena sezonalnost, prosječni kraći boravci turista, većina smještajnih kapaciteta u privatnom smještaju) posljedica su stihijskog razvoja turizma na otoku, ali i nepostojanja jasne strategije i plana razvoja turizma za sam grad Hvar. Još uvijek se turizam na cijelom otoku odvija stihijski, neplanirano i bez koordinacije razvoja turizma između pojedinih naselja na otoku. Plan razvoja turizma bio bi nužan kako bi se jasno odredile smjernice budućeg razvoja za cijeli otok Hvar u kojem bi svako od naselja na otoku odredilo glavne smjernice gospodarskog razvoja, a unutar njega i turizma. Takav plan razvoja

osigurao bi ugodniji život za stanovnike otoka (time zaustavio depopulaciju) i svakog pojedinog naselja, ali i zaustavila bi se devastacija okoliša koja je značajno prisutna od 1950-ih godina. Devastacija prirode nastala je kao posljedica neplanske i dijelom nelegalne izgradnje turističke infrastrukture koja se odvijala kao posljedica stihijskog razvoja turizma na otoku, ali i u samom gradu Hvaru. Veliki problem za okoliš predstavljaju izgrađene kuće za odmor u obalnim dijelovima otoka koji su turistički najatraktivniji dijelovi otoka. Neplanskom gradnjom osim vizualne i terenske degradacije dovodi se u pitanje i dovoljna opskrba električnom energijom i pitkom vodom u ljetnim mjesecima jer postojeća vodovodna i električna mreža sa sadašnjim kapacitetom i sustavom, a povezano s brzim rastom broja turista, ne mogu u ljetnim mjesecima zadovoljiti sve potrebe. Ekološki problem predstavlja i kanalizacijski sustav koji je uređen u gradu Hvaru i Jelsi, no drugdje na otoku ne postoji adekvatan način zbrinjavanja kanalizacije. Posebno veliku opasnost po okoliš, a time i za daljnji razvoj turizma na otoku, predstavlja odlaganje otpada čija trenutna rješenja ne odgovaraju potrebnim ekološkim standardima. Sadašnje odlagalište otpada za grad Hvar nalazi se 2 kilometra sjeverno od grada i u pogonu je od 1959. godine te se na njega odlažu sve vrste otpada i trenutno je odlagalište pred saturacijom. Prema Planu gospodarenja otpadom za Splitsko-dalmatinsku županiju iz 2008. godine, bilo je predviđeno da se do 2010. godine izgradi Centar za gospodarenje otpadom u Lećevici za područje cijele županije, a grad Hvar trebao bi imati 8 reciklažnih dvorišta te još po jedno odlagalište za glomazni, zeleni, građevinski otpad i veliko reciklažno dvorište odakle bi se otpad odvezio u Centar za gospodarenje otpadom¹⁵⁹. Kako bi se ova prostorna pitanja riješila potrebno je donošenje Prostornih planova čime bi se zaustavila daljnja devastacija prostora, a time osigurala zaštita okoliša čime bi se dugoročno zadovoljile potrebe turista, ali i osigurala egzistencija i kvaliteta života za lokalno stanovništvo.

2.7.6. SWOT analiza turizma

Ključna obilježja turizma grada Hvara prvenstveno su duga tradicija razvoja turizma, dobro razvijena turistička infrastruktura te posebnost mikroklima – najduža insolacija u Hrvatskoj. Brojne su prilike, ali možda i značajnije prijetnje razvoju turizma: postojeća prometna i

---

¹⁵⁹ Plan gospodarenja otpadom za Splitsko-dalmatinsku županiju, (2008), http://www.dalmacija.hr/Portals/0/Glasnik/2008/1B/03S.%20Plan_gospodarenja_otpadom.htm (pristupljeno 1. 12. 2014.)

komunalna infrastruktura, problem zbrinjavanja otpada i konačno nejasna vizija razvoja turizma, što je sve prikazano u tablici 38.

Tablica 38. SWOT analiza turizma za grad Hvar

SNAGE	SLABOSTI	PRILIKE	PRIJETNJE
duga tradicija razvoja turizma	struktura smještajnih kapaciteta	unapređenje postojeće turističke ponude	nejasna vizija razvoja turizma
mikroklima – najduža insolacija u Hrvatskoj	izrazito izražena sezonalnost	razvoj novih turističkih proizvoda	pad imidža – identifikacija grada kao „party” destinacije
dobro razvijena turistička infrastruktura	nedovoljno ostalih specifičnih oblika turizma	produženje sezone	neselektiranje otpada
očuvanost etno-socijalnih resursa – tradicionalna prehrana, ples, pjesma (klape)	kratak prosječni boravak turista (4,2 dana)	produženje boravka turista	postojeće odlagalište otpada koje je pred saturacijom
proizvodnja autohtonih proizvoda – vino, maslinovo ulje, lavandino ulje	gužve, buka	povećanje potrošnje turista	komunalna infrastruktura – kanalizacija
očuvan okoliš	nekoordiniranost razvoja turizma na cijelom otoku Hvaru	razvoj zdravstvenog turizma	prometna infrastruktura – problem parkinga i prometnih gužvi
školstvo – srednja ugostiteljska i turistička škola	prometna povezanost	razvoj kulturnog turizma	nedovoljan broj vezova i nemogućnost gradnje dodatnih u samom gradu
brojni antropogeni turistički resursi	neriješen problem odlaganja otpada	razvoj eno-gastro turizma	nedostatak suradnje između TZ-a pojedinih JLS-a
		razvoj sportskog turizma – ronjenje, penjanje	

Izvor: izrada autora

2.8. Infrastruktura

Infrastruktura grada Hvara dobro je razvijena, međutim potrebna su poboljšanja što se tiče pomorske povezanosti s kopnom (u sezoni i van sezone), a isto tako potrebno je unaprijediti cestovnu povezanost grada Hvara s ostalim mjestima na otoku.

2.8.1. Cestovni promet

Područjem Grada Hvara prolazi jedna državna cesta, a to je državna cesta D116 Hvar – Milna – Stari Grad (trajektna luka) – Sućuraj s pripadajućom zaobilaznicom Grada Hvara. Ona je punom dužinom asfaltirana, no trenutno su na nekim dionicama potrebna poboljšanja. Nadalje, na području Grada Hvara nalaze se i četiri županijske ceste koje su većim dijelom asfaltirane i većinom udovoljavaju prometnim potrebama stanovništva, tablica 39.

Tablica 39. Županijske ceste na području Grada Hvara

	Naziv ceste	Pružanje ceste
1.	županijska cesta Ž6203	Uvala M. Garška – Ž6269
2.	županijska cesta Ž6252	Hvar (D116) – Brusje – Stari Grad (D116)
3.	županijska cesta Ž6269	Vira – Hvar (D116)
4.	županijska cesta Ž6280	Dubovica (D116) – Sv. Nedjelja (L67190)

Izvor: Izvješće o stanju u prostoru Grada Hvara 2007. – 2014., Grad Hvar, listopad 2014., str. 29.

Na području Grada Hvara nema lokalnih cesta. Međutim, u strukturi prometnica većinu čine nerazvrstane ceste (gotovo 65 %, vidjeti tablicu 40). Uočeno je nekoliko problema povezanih s prometnicama na području Grada Hvara. Prvo, županijska cesta Ž6252 od posebne važnosti za naselja Brusje i Velo Grablje nije dovoljno široka što ju čini nepogodnom za autobusni promet te bi trebalo napraviti rekonstrukciju, a što je i predviđeno Prostornim planom uređenja Grada (PPUG-om) Hvara¹⁶⁰. Drugo, prometna povezanost Grada Hvara s ostatkom otoka značajno će se poboljšati i izgradnjom nove županijske ceste Dubovica – Sv. Nedilja čija je gradnja planirana u PPUG-u Hvara i za koju su postupci ishodaženja dozvola i izrade izvedbenih projekata već u tijeku. U PPUG-u Hvara planirana je i izgradnja lokalne ceste

¹⁶⁰ Prostorni plan uređenja Grada Hvara (PPUG Hvara), <http://www.hvar.hr/portal/prostorni-plan/> (pristupljeno 5. 12. 2014.)

D116 (tunel Dubovica) – Sveta Nedjelja te su utvrđene dvije trase u istraživanju, a izgradnjom ove ceste dodatno će se unaprijediti prometna povezanost Grada Hvara. PPUG Hvara predviđa i da se, u skladu s posebnim propisima, predvide proširenja za autobusne postaje s nadstrešnicama na postojećim prometnicama.

Tablica 40. Udio pojedinih vrsta cesta i cestovna gustoća

Skupina razvrstanih cesta	Duljina na prostoru Grada (km)	Udio	Cestovna gustoća (duljina cesta/površina Grada - km/ha)
Državne	12,76	10,44 %	0,17
Županijske	30,31	24,80 %	0,40
Lokalne	0,0	0,00 %	0,00
Nerazvrstane ceste	79,2	64,76 %	1,04
Ukupno	122,2	100,00 %	1,61

Izvor: Izvješće o stanju u prostoru Grada Hvara 2007. – 2014., Grad Hvar, listopad 2014.

PPUG Hvara predviđa tri vrste ulica: 1) kolne s minimalnom širinom kolnika 5,5 m za dvosmjerni ili 3,5 m za jednosmjerni promet uz nogostup širine 1,6 m, uz izuzetak izgrađenog dijela grada gdje može biti i uži, 2) kolno-pješačke ulice sa istom minimalnom širinom kolnika, ali bez nogostupa, te 3) pješačke ulice s minimalnom širinom 3 m ili 1,5 m u izgrađenom dijelu grada. PPUG predviđa i da se u slijepim ulicama može izgrađivati samo jedna vozna traka do maksimalno 100 m dužine uz uvjet izgradnje ugibališta na 50 m. Uz to, prema PPUG-u Hvara priključak građevne čestice može biti na samo jednom mjestu u maksimalnoj širini od 4 m.

Poseban problem kojemu se treba sustavno pristupiti jest parkiranje. Problem parkiranja posebno je izražen za vrijeme glavne turističke sezone (ljeti). Najveći broj uređenih parkirališnih mjesta (oko 270) nalazi se na parkiralištu „Dolac“ koje je smješteno uz samu gradsku jezgru. Postoji još nekoliko manjih parkirališnih površina koje su namijenjene za potrebe hotela, kao što su: parkiralište iznad Marinac Dolca, te uz hotele „Sirena“ i „Bodul“. Uređena parkirališna mjesta jedva zadovoljavaju ukupne potrebe gravitacijskog prostora grada Hvara i izvan sezone, dok je u sezoni problem parkirališta iznimno izražen. Dodatni problem tijekom sezone jest i to što neki hoteli uopće ne raspolažu s parkirališnim prostorom uz sami hotel te to što vlasnici privatnog smještaja nemaju riješeno parkiranje gostiju na vlastitim česticama. Uz to, parkiranje uz plaže u ljetnim mjesecima također nije sustavno

riješeno te se rješenja svode na privatne inicijative na česticama u blizini plaža ili na improvizirano parkiranje vozila duž postojećih prometnica čime se ugrožava prometna sigurnost i stanovnika i gostiju. Stoga bi se ovome problemu trebalo pristupiti planiranjem i izgradnjom javnih parkirališta i javnih garaža po uzoru na neke druge mediteranske gradove.

Iz PPUG-a Hvara uočava se kako se problem parkirališta počeo rješavati jer su izričito propisani normativi parkirališnih mjesta koja je potrebno osigurati u sklopu parcele ili na zasebnoj parceli parkirališta pri izgradnji građevina javne, poslovne, ugostiteljsko-turističke, proizvodno-servisne i sportsko-rekreacijske namjene (vidjeti tablicu 41).

Tablica 41. Normativi parkirališnih mjesta u postupku izdavanja lokacijske dozvole prema vrsti namjene građevine

Namjena građevine	Broj mjesta	Potreban broj mjesta
Industrija i skladišta	1 zaposleni	0,45
Uredski prostori	100 m ² BRP	2
Trgovina	100 m ² BRP	2,5
Banka, pošta, usluge	100 m ² BRP	2
Ugostiteljstvo i turizam	100 m ² BRP	2 za hotele 1,5 za pansione i vile 3 za restorane i sl.
Višenamjenske dvorane	1 posjetitelj	0,15
Sportske građevine	1 posjetitelj	0,20

Izvor: Prostorni plan uređenja Grada Hvara, <http://www.hvar.hr/portal/prostorni-plan/> (pristupljeno 5. 12. 2014.)

U naselju Hvar propisuje se izrada većeg broja urbanističkih planova uređenja za područja: Mala Garška – Sportski centar, naselje Hvar, Pokonji Dol, Dolac, Opuzena glavica, Križna luka i Propod gdje se propisuje kako se uz obvezne površine parkirališta (određene spomenutim normativima), dodaje još i 20 % površine za javna parkirališta.

Dodatno, PPUG Hvara predviđa izgradnju jednog pratećeg uslužnog objekta na državnoj cesti D116 na dionici Vira – Hvar čime će se poboljšati i razina usluga za stanovnike i goste Grada Hvara. Razina usluga i prometna povezanost povećati će se i izgradnjom kružne biciklističke staze Pokonji Dol – Milna – Malo Grablje – Velo Grablje – Brusje – Hvar koja je predviđena PPUG-om.

2.8.2. Zračni promet

Na području Grada Hvara ne postoji zračna luka za zrakoplovni promet, ali postoje dva heliodroma koji se pretežito koriste u svrhu hitne medicinske pomoći, to su:

- heliodrom „Smokovik”,
- heliodrom „Palmižana”.

Prema Nacrtu programa održivog razvitka otočne skupine Hvar (PORO HVAR) iz 2005¹⁶¹ spominje se kako prostorni plan Splitsko-dalmatinske županije predviđa izgradnju zračne luke na lokaciji Plošnik koja bi trebala imati kategoriju 2C (prema preporukama ICAO) s dužinom slijetne staze 1400 m, širine 30 m, s ukupnom površinom zračne luke od 486.000 m². Osim toga, u istom dokumentu spominje se i izgradnja sportskog uzletišta u općini Sućuraj na lokaciji Grabak u ukupnoj površini 20 – 25 ha. Heliodrom „Jelsa” započeo je s radom početkom rujna 2014. nudeći po vrlo povoljnim cijenama prijevoz hidroavionima tako da se na taj način osigurala zračna povezanost Split – otok Hvar (Jelsa).

2.8.3. Pomorski promet

Na području Grada Hvara nalazi se jedna luka od značaja za javni promet županije te za potrebe državnih tijela. Prema podacima Lučke uprave Splitsko-dalmatinske županije¹⁶², površina pristaništa u ovoj luci iznosi 1410 m². Trenutna dužina pristaništa je 235 m, a planira se povećanje s dodatnih 528,2 m. Osim za potrebe javnog prometa, luka naselja Hvar u glavnoj turističkoj sezoni koristi se i kao privezište za jahte te kao pristan turističkih brodova, stoga bi se trebalo sustavno pristupiti rješavanju prometne prenapučenosti u luci za vrijeme turističke sezone. Osim toga, veliki problem je u tome što ova luka služi kao luka putničkog prometa bez mogućnosti ukrcaja/iskrcaja vozila zbog neodgovarajućeg uređenja operativne obale. Stoga su gosti pri dolasku vlastitim vozilima prisiljeni koristiti trajektno pristanište u Starom Gradu. Osim luke Hvar, na području Grada Hvara uređena je i jedna luka od lokalnog značaja u Uvali Vira u kojoj osim pristana manjih plovila, postoji i mogućnost priveza ribarskih brodova. Uz luke sa županijskim i lokalnim značajem, na području Grada Hvara

---

¹⁶¹ Nacrt programa održivog razvitka otočne skupine Hvar, (2005), Ekonomski fakultet Split, točka 1.9.3.1.3.

¹⁶² <http://www.lucka-uprava-sdz.hr/Luke/tabid/85/agentType/View/PropertyID/3/Default.aspx> (pristupljeno 30. 11. 2014.)

PPUG Hvara predviđa više luka s posebnom namjenom (vidjeti tablicu 42) od kojih je jedna izgrađena marina u Palmižani, te nekoliko sportsko-rekreacijskih luka.

Tablica 42. Luke na području Grada Hvara

Luke	Značaj/namjena	Naziv
Luke javnog prometa	➤ županijskog značaja	➤ naselje Hvar
	➤ lokalnog značaja	➤ uvala Vira
Luke s posebnom namjenom	➤ nautički turizam (marina)	➤ Palmižana
	➤ sportsko-rekreacijske luke	➤ Mala Garška, Križna luka, Vira
	➤ privežišta	➤ uvala Podstine, uvala Vela Milna, Stiniva
	➤ privezi u okviru turističkih zona	➤ Vela Garška, Plaža

Izvor: Prostorni plan uređenja Grada Hvara (dostupan je na: <http://www.hvar.hr/portal/prostorni-plan/>, (pristupljeno 3. 12. 2014.)

Prema službenim podacima Ministarstva pomorstva, prometa i infrastrukture u Lučkoj ispostavi Hvar u ljeto 2014. godine bilo je upisano ukupno 1.424 brodica od čega 72 % za osobne potrebe, a 28 % za gospodarske potrebe. Prema intervjuima s lokalnim stanovništvom provedenim za potrebe ove studije, možemo zaključiti kako se za turističke potrebe koristi akvatorij na obalnom području od uvale Pokonji Dol do uvale Mala Garška, dok se za potrebe veza lokalnih brodica pretežito koriste dijelovi prostora gradske luke, ukupno područje Križne Luke te manji prostori uvale Od Sabjuna i uvale između franjevačkog samostana i hotela „Dalmacija”.

2.8.4. Pošta, bankomatska mreža i infrastruktura za elektroničku komunikaciju

U gradu Hvaru djeluje jedan stalni poštanski ured Hrvatske pošte, d.d. Operativni podaci o djelovanju ovog poštanskog ureda prikazani su u tablici 43. Uz ovaj poštanski ured, na otoku Hvaru još je 9 poštanskih ureda: Bogomolje, Brusje, Gdinj, Jelsa, Stari Grad, Sućuraj, Vrbanj, Vrboska i Zastrazišće. Može se zaključiti kako je pokrivenost poštanskom mrežom zadovoljavajuća. Ovome treba nadodati i dostupnost usluge paketne dostave koja je putem četiri prodajna mjesta Tisak, d.d. odnedavno dostupna u samom gradu Hvaru čime su se bitno povećale poslovne mogućnosti za poduzetnike kojima je nužno učinkovito dostavljati poštanske pošiljke u obliku pisama i paketa. Druge kurirske službe nemaju urede u gradu Hvaru.

Tablica 43. Podaci o poštanskom uredu u gradu Hvaru

POŠTANSKI BROJ UREDA	21450 HVAR
Ulica:	OBALA RIVA 19
Mjesto:	HVAR
Telefon:	021 406 811
Fax:	021 406 810
Radno vrijeme van sezone:	pon – pet 7 – 19, sub 8 – 12,
Radno vrijeme u sezoni:	pon – pet 7 – 21, sub 7 – 21,
Trajanje sezone:	15. 6. – 15. 9.
Ostale usluge:	Western Union, Mjenjački poslovi, ECI, Croatia Osiguranje, Croatia Zdravstveno Osiguranje, HPB Stambena štedionica, Hrvatska Lutrija, Filatelija

Izvor: <http://www.posta.hr/default.aspx?pretpum&uredi=314>, (pristupljeno 27. 09. 2014.)

Prema podacima Turističke zajednice grada Hvara¹⁶³, u Hvaru je dostupno 13 bankomata na različitim lokacijama u gradu. Najveći broj bankomata u vlasništvu je Privredne banke Zagreb, njih 6., Splitska banka ima 2 bankomata, dok je po jedan bankomat u vlasništvu ostalih banaka. Bankomatska mreža zadovoljavajuće pokriva potrebe stanovnika i gostiju.

Što se tiče infrastrukture za elektroničku komunikaciju, u listopadu 2013. godine na prostoru Grada Hvara postojalo je 17 baznih postaja te 12 lokacija na kojima se nalaze bazne postaje jer su neke od baznih postaja bile na istom antenskom nosaču.¹⁶⁴ Od toga su 4 antenski nosači u vlasništvu javnih komunikacijskih mreža, sedam su antenski prihvatili na postojećim zgradama, a jedan nosač je u vlasništvu ostalih infrastrukturnih operatera.¹⁶⁵

Prema podacima HAKOM-a na kraju 2013. godine u Hrvatskoj je bilo ukupno 923.887 širokopojasnih priključaka od čega 104.238 u Splitsko-dalmatinskoj županiji. Gustoća širokopojasnih priključaka u Hrvatskoj bila je 21,92 %, a u Splitsko-dalmatinskoj županiji 22,92 %. Prema dostupnim podacima možemo zaključiti kako gustoća širokopojasnih priključaka u Splitsko-dalmatinskoj županiji u većini promatranih razdoblja premašuje državni prosjek za oko 1,5 %. Treba istaknuti i kako je u odnosu na kraj prethode godine broj širokopojasnih priključaka u Splitsko-dalmatinskoj županiji narastao za 5.780 ili 5,87 %. Potreba za daljnjim unapređenjem pokrivenosti mrežnim tehnologijama prepoznata je i u

¹⁶³ <http://www.tzhvar.hr/hr/usluge/djelatnosti/banke/>, (pristupljeno 30. 09. 2014.)

¹⁶⁴ Izvješće o stanju u prostoru Grada Hvara 2007. – 2014., Grad Hvar, listopad 2014.

¹⁶⁵ Ibid.

PPUG-u Hvara gdje se predviđa rekonstrukcija i dogradnja distributivne kanalizacije radi optimalne pokrivenosti prostora.

2.8.5. Opskrba električnom energijom

Otok Hvar s elektroenergetskim sustavom Republike Hrvatske povezan je vodovima otočne veze Kopno – Brač – Hvar – Korčula – Pelješac – Kopno, a osnovno napajanje otoka osigurano je iz trafostanice 110/35 kV „Stari Grad”.¹⁶⁶ Iz ove trafostanice napaja se trafostanica 35/10 kV „Hvar” koja je temeljna trafostanica za Grad Hvar. Na području Grada Hvara ima 40 trafostanica 10/0,4 kV koje se napajaju iz TS 35/10 kV „Hvar” preko dva zračna 10 kV izvoda i četiri kabela izvoda 10(20) kV.¹⁶⁷

Prema podacima HEP ODS, Elektrodalmacija, Pogon Hvar, na području grada Hvara postoji 3.367 mjernih mjesta, a ukupna godišnja potrošnja električne energije je 25.969.639 kWh. U tablici 44 prikazan je odnos potrošnje električne energije između kućanstava i gospodarstva. Iako postojeći sustav osigurava dovoljnu razinu električne energije za potrebe stanovništva, gospodarstva i gostiju, izražen je veliki problem nejednačnosti potrošnje u zimskom i ljetnom periodu, posebice u vrijeme glavne turističke sezone.

Tablica 44. Potrošnja električne energije u Gradu Hvaru

Vrsta potrošača	Broj priključaka	Godišnja potrošnja u kWh	Prosječna godišnja potrošnja kWh po priključku
Kućanstva	2.481	11.969.639	4.824,52
Gospodarstvo	886	14.000.000	15.801,35
Ukupno	3.367	25.969.639	-

Izvor: Vlastiti prikaz prema podacima HEP ODS, Elektrodalmacija, Pogon Hvar

U PPUG-u Hvara temeljem rješenja elektroopskrbe predviđa se polaganje vodova SN (10 – 30 kV) i NN (0,4 kV) u pravilu pod zemljom u profile prometnica. Također, predviđa se mogućnost izgradnje trafostanica 10 – 20/0,4 kV temeljem idejnih rješenja ili detaljnog plana

¹⁶⁶ Izvješće o stanju u prostoru Grada Hvara 2007. – 2014., Grad Hvar, listopad 2014.

¹⁶⁷ Podaci prikupljeni u HEP ODS, Elektrodalmacija – Split, Pogon Hvar.

uređenja prostora tamo gdje njihova izgradnja bude potrebna, uz mogućnost izgradnje i u zonama koje nisu planom predviđene za izgradnju kao što su zelene površine i parkovi.¹⁶⁸

U skladu sa Strategijom energetskeg razvitka Splitsko-dalmatinske županije, te Nacrtom strategije energetskeg razvitka RH, na teritoriju Splitsko-dalmatinske županije planira se korištenje obnovljivih izvora energije. Prema provedenim studijama na otoku Hvaru provedeno je nekoliko potencijalnih lokacija vjetroparkova: Bogosina glava, Ratac, Debeli Brig na južnim obalama otoka, općina Sućuraj¹⁶⁹ čime bi se dodatno unaprijedila opskrbljenost otoka i grada električnom energijom.

Podaci o sustavnom pristupu korištenju solarne energije nisu dostupni, a Hvar kao otok s najvećim brojem sunčanih dana u godini upravo bi na ovoj vrsti energije mogao temeljiti daljnji razvoj svojeg energetskeg sustava.

2.8.6. Opskrba pitkom vodom i odvodnja otpadnih voda

Na području Grada Hvara ne postoji niti jedno aktivno vodocrpilište te se glavčina opskrbe pitkom vodom rješava regionalnim vodovodom Omiš – Brač – Hvar – Vis – Šolta s rijeke Cetine (vodozahvat Zakučac) propusnog kapaciteta 270 l/sek. Postoji jedan kaptažni sustav na području Starog Grada te još 3 na području Jelse. S lokalnih izvora propusni kapacitet je 70 l/sek. Međutim, ističe se postojeći problem kapaciteta vodoopskrbne mreže u vrijeme glavne turističke sezone za koju bi trebalo osigurati barem 412 l/sek.¹⁷⁰

U 2012. godini prosječna potrošnja pitke vode po stanovniku bila je 136,54 m³. Treba naglasiti kako se prosječna potrošnja povećava iz godine u godinu te je 2012. godine u odnosu na 2010. godinu povećanje bilo čak 10,52 %. Prema podacima Hvarskog vodovoda d.o.o. koji je glavni distributer pitke vode, ukupno postoji 3.320 priključaka na pitku vodu, a njihova struktura prikazana je na grafikonu 25. Na istom je moguće vidjeti kako glavčinu priključaka na javnu vodovodnu mrežu čine domaćinstva.

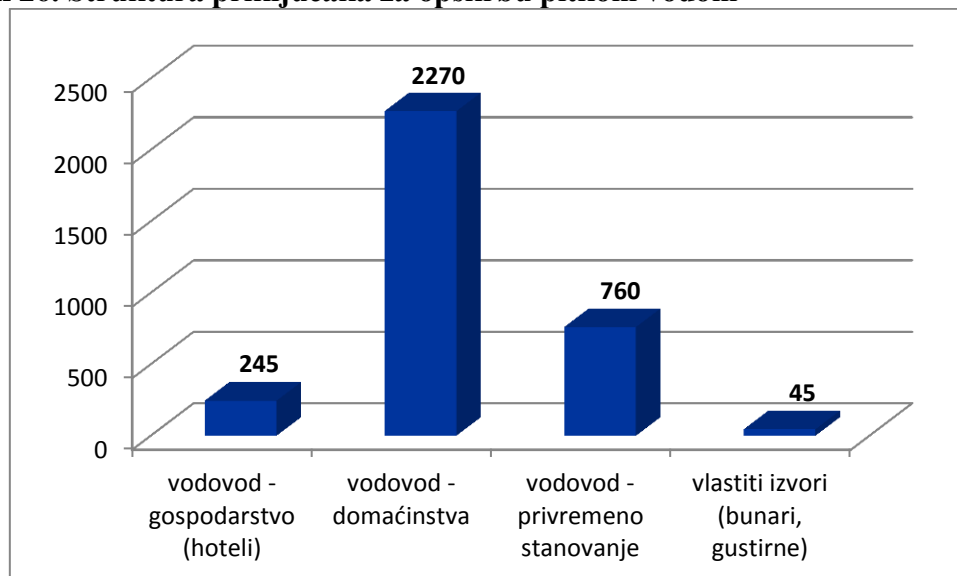
---

¹⁶⁸ Prostorni plan uređenja Grada Hvara (PPUG Hvara), <http://www.hvar.hr/portal/prostorni-plan/> (pristupljeno 5. 12. 2014.), čl. 77.

¹⁶⁹ Nacrt programa održivog razvitka otočne skupine Hvar, (2005), Ekonomski fakultet Split, točka 1.9.3.4.

¹⁷⁰ Izvješće o stanju u prostoru Grada Hvara 2007. – 2014., Grad Hvar, listopad 2014.

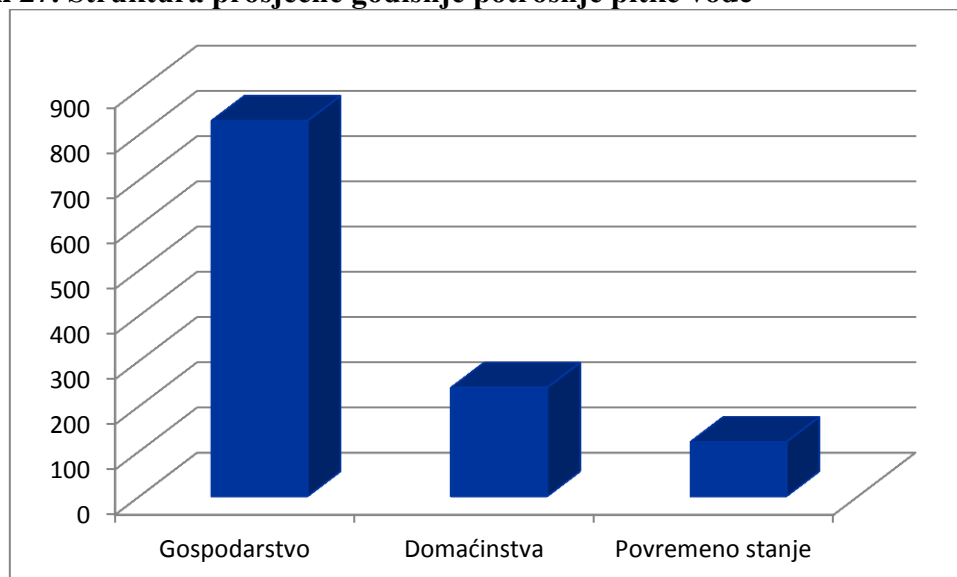
Grafikon 26. Struktura priključaka za opskrbu pitkom vodom

Izvor: Izrada autora prema podacima Hvarskog vodovoda

Iako u strukturi priključaka prevladavaju domaćinstva, glavninu potrošnje pitke vode čini gospodarstvo (uključivo hoteli) čija je prosječna godišnja potrošnja skoro četiri puta veća nego potrošnja domaćinstava, a što je vidljivo na grafikonu 26.

Grafikon 27. Struktura prosječne godišnje potrošnje pitke vode

Izvor: Izrada autora prema podacima Hvarskog vodovoda

2.8.7. Zaštita okoliša

Infrastruktura otoka Hvara dobro je razvijena što čini osnovu za razvoj turizma koji je više od pola stoljeća osnovna gospodarska grana otoka. Grad Hvar svoje stogodišnje bavljenje turizmom može zahvaliti primarno povoljnom geografskom položaju jer je oduvijek bio važna nautička luka te je pomorska povezanost grada Hvara na Mediteranu oduvijek određivala njegovu ekonomsku snagu. Za grad Hvara strateški značaj ima pomorska povezanost s kopnom, Splitom te ostalim otocima. U posljednje vrijeme otok je zračnim putem povezan preko Jelse, dok je cestovna mreža dobro razvijena po otoku. Gustoća pomorskog prometa u sezoni je izuzetno velika, a rješenje ovog problema je u nadležnosti Gradske uprave te je od velike važnosti uređenje ovog pitanja za određenje strateškog smjera razvoja grada Hvara.

Poštanska i mobilna telekomunikacijska mreža zadovoljavajuće su u gradu Hvaru te je razmjerno dobra i pripadajuća infrastruktura.

2.8.8. SWOT analiza infrastrukture

Grad Hvar ima vrlo dobro razvijenu infrastrukturu, prostora za unapređenje ima, no svakako snage i prilike daleko su brojnije od prijetnji i slabosti. U posljednje vrijeme pokrenuti su brojni projekti koji bi trebali doprinijeti poboljšanju gradske infrastrukture: rješavanje otpadnih voda, bolja prometna povezanost Hvara i okolnih mjesta, zatim izgradnja nove srednje škole i proširenje dječjeg vrtića.

Tablica 45. SWOT analiza infrastrukture grada Hvara

SNAGE	SLABOSTI	PRILIKE	PRIJETNJE
Osigurana je povezanost otoka državnim, županijskim i lokalnim cestama	Prometna povezanost s kopnom nije zadovoljavajuća, posebice izvan glavne turističke sezone	Privatni poduzetnici mogli bi unaprijediti pitanje prometne povezanosti s kopnom	Uvođenje novih oblika turizma i repozicioniranje turističke ponude moglo bi dovesti do smanjenja prihoda turista koji traže isključivo zabavne sadržaje
Povoljan geostrateški položaj grada Hvara kao nautičke luke	Prometna povezanost jedinica lokalne samouprave na otoku Hvaru	Postoji prostor za razvoj inicijativa u okviru EU projekata koje bi ublažile ovaj problem	Nepovoljan utjecaj nautičkog turizma na okoliš što treba predvidjeti i adekvatno riješiti u prostornim planiranjem
Nekoliko lokalnih cesta je u izgradnji	Nedostatak nautičke infrastrukture u naselju Hvar; nedostatak pratećih sadržaja u marini Palmižana	Laka dostupnost nautičarima koji preferiraju Jadransko i Sredozemno more	Povećanjem cestovne i trajektne povezanosti moguće je povećanje problema parkinga što je posebno izraženo u sezoni
Postoji adekvatna razina poštanskih usluga i usluga paketne dostave		Nautičari su poznati kao gosti s većom platežnom moći i istančanom eno-gastronomskom kulturom pa se mogu plasirati usluge veće vrijednosti	Opskrba električnom energijom ovisi o infrastrukturi s kopna
Bankomatska mreža je razvijena	Ograničena je mogućnost dolaska osobnim automobilom na otok jer postoji samo jedna trajektna luka za prihvat trajekata za prijevoz automobila ujedno postoji i ograničenje za razvoj gospodarstva na otoku zbog povećanih troškova dostave roba	Bolja cestovna povezanost na otoku, posebno na južnoj strani, stvara preduvjet za daljnji razvoj turizma mogućnost razvoja novih oblika turističke ponude i gospodarstva u cjelini (npr. eko-etno ponuda; avanturistički turizam; biciklizam; istraživački turizam i slično)	Opskrba pitkom vodom ovisi o infrastrukturi s kopna
Dva heliodroma omogućuju osiguravanje hitne medicinske pomoći	Poštanski ured radi skraćeno izvan sezone čime je razina usluga za stanovništvo ograničena	Unaprijeđenom razinom paketne dostave, gospodarstvenici mogu razvijati prodaju roba i usluga na daljinu	Postoji prijetnja za okoliš pri organizaciji prijevoza i pretovara otpada koji će se otpremati u Županijski centar za gospodarenje otpadom
Infrastruktura za elektroničku komunikaciju u naselju	Neka naselja na području Grada Hvara još uvijek nisu dovoljno	Postoji mogućnost razvoja e-trgovine i ostalih oblika prodaje na daljinu te	

Hvar je razvijena. Ulaže se u izgradnju širokopojasne internetske mreže	pokrivena mobilnim niti širokopojasnim mrežama	novih oblika promocije turističke destinacije putem električne mreža	
Hvar ima veliki potencijal za korištenje obnovljivih izvora energije	U području obnovljivih izvora energije zahtijevaju se značajna financijska ulaganja te je potrebno pronaći sredstva i partnere za izradu i provođenje ovih projekata	Zbog velikog broja sunčanih dana u godini, postoji velika mogućnost za ulaganja u projekte povezane sa solarnom energijom. Na otoku već postoje istraživanja koja se provode u području vjetroelektrana	
Započeti su projekti za poboljšanje postojeće mreže odvodnje te izgradnju novih sustava za odvodnju i pročišćavanje otpadnih voda	Postoji velika neujednačenost potrošnje vode i električne energije za vrijeme glavne sezone	Unaprjeđenje kanalizacije i pročišćavanja voda pozitivno će utjecati na okoliš	
Od ljeta 2014. godine postoji zračna povezanost otoka Hvara preko Jelse	Za vrijeme sezone teško je utvrditi broj korisnika komunalne infrastrukture te je otežan obračun troškova i naplata usluga	Stvaranjem jedinstvenog Županijskog centra za gospodarenje otpadom doći će do učinkovitijeg iskorištavanja sekundarnih sirovina te će se znatno unaprijediti očuvanje okoliša otoka	
	Odlagalište komunalnog otpada (Stanišće) blizu je zasićenja, ali je dovoljno daleko da ne ugrožava zdravlje stanovništva. Ne postoji sustavno praćenje vrsta otpada koji se tamo odlaže	Grad Hvar mogao bi manjim ulaganjima unaprijediti postojeći sustav gospodarenja otpadom na Stanišću tako da se implementira određeni model razvrstavanja otpada čime bi se dio otpada mogao ponovno iskoristiti, a time se otvara i mogućnost novih poslovnih pothvata	
		Bolja zračna povezanost otoka otvara mogućnost dolaska gostiju s udaljenijih destinacija	

Izvor: izrada autora

2.9. Upravljanje gradom Hvarom

Pod lokalnom samoupravom podrazumijeva se pravo i mogućnost lokalnih jedinica da, u okvirima određenim zakonom, uređuju i upravljaju, uz vlastitu odgovornost i u interesu lokalnog pučanstva, bitnim dijelom javnih poslova.¹⁷¹ Jedinice lokalne samouprave u svom samoupravnom djelokrugu obavljaju poslove lokalnog značaja kojima se neposredno ostvaruju potrebe građana, a koji nisu Ustavom ili zakonom dodijeljeni državnim tijelima i to osobito poslove koji se odnose na:¹⁷² 1) uređenje naselja i stanovanje, 2) prostorno i urbanističko planiranje, 3) komunalne djelatnosti, 4) brigu o djeci, 5) socijalnu skrb, 6) primarnu zdravstvenu zaštitu, 7) odgoj i osnovno obrazovanje, 8) kulturu, tjelesnu kulturu i sport, 9) zaštitu potrošača, 10) zaštitu i unapređenje prirodnog okoliša, 11) protupožarnu i civilnu zaštitu, 12) promet na svom području, 13) te ostale poslove sukladno posebnim zakonima.

Uspješnost lokalne samouprave u upravljanju vlastitim razvojem odnosi se na uspješnost artikulacije općih interesa zajednice kroz kratkoročne i dugoročne razvojne politike, gdje opći interes zajednice predstavlja ukupnost najvećeg broja pojedinačnih interesa ili „opću svrhu” na koju su građani usmjereni.¹⁷³ Lokalni ekonomski razvoj predstavlja proces kojim lokalna vlast i/ili lokalni akteri upravljaju postojećim resursima te ih kroz partnerski odnos s privatnim sektorom angažiraju u cilju otvaranja novih radnih mjesta i poticanja novih ekonomskih aktivnosti u dobro organiziranim gospodarskim zonama.¹⁷⁴ Lokalni ekonomski razvoj primjer je kompleksnog, otvorenog i interaktivnog okruženja u kojem konkurentna dobra države, privatnog sektora, građana i drugih lokalnih samouprava nastoje stvoriti okruženje za jačanje konkurencije.¹⁷⁵

Povezanost upravljanja lokalnim razvojem s pitanjima upravljanja razvojem na višim razinama dotiče pitanja: samostalnosti, odgovornosti, učinkovitosti i vodstva. Uspjeh lokalnog razvoja tiče se lokalne uprave i njene uspješnosti u upravljanja lokalnom zajednicom, ali isto

---

¹⁷¹ Čl. 3. Zakona o potvrđivanju europske povelje o lokalnoj samoupravi (NN MU 14/97 i 4/08).

¹⁷² Čl. 19. Zakona o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi (NN 33/01, 60/01, 129/05, 109/07, 125/08, 36/09, 150/11, 144/12 i 19/13 – pročišćeni tekst).

¹⁷³ Hayek, F. (2001), Put u ropstvo, Kruzak, Zagreb

¹⁷⁴ Blakely, E., Bradshaw, T. (2002), Planning Local Economic Development: Theory and Practice, 3rd ed. SAGE, Incorporated

¹⁷⁵ Stevens, M., McGowan R. (1987), Patterns and Predictors of Economic Development Power in Local Government: A Policy Perspective on Issues in one State, Policy Studies Review, 6 (3), str. 554 – 568.

tako i utjecaja drugih čimbenika. Bogović¹⁷⁶ ističe: „svjesni činjenice da lokalni razvoj nije moguće promatrati izvan šireg društveno-političkog konteksta u kojem dominantnu ulogu ima država, nameće se osnovno pitanje u kojoj mjeri lokalna zajednica može upravljati svojim razvojem.” Iz navedenoga može se zaključiti kako je upravljanje gradom Hvarom složeno i traži od odgovornih osoba velika znanja, angažman i odgovornost.

Konačno, može se zaključiti da su problemi upravljanja lokalnim razvojem zajednički gradovima u Hrvatskoj, a tiču se pitanja predviđanja dinamičnosti i složenosti okoline, političke nestabilnosti i neizvjesnosti, potrebe primjene menadžerskih znanja i vještina te uključivanje osobne i društvene odgovornosti. Potrebno je preispitati utjecaj lokalne vlasti i njihovih razvojnih politika na lokalni ekonomski razvoj te povećati njihovu učinkovitost, a svakako razmotriti ulogu građana, njihovu uključenost, spremnost na suradnju i sposobnost artikulacije i zastupanja vlastitih interesa.

Istražujući problem učinkovitosti lokalne samouprave¹⁷⁷ može se zaključiti ono što je zajedničko većini JLS-a, a odnosi se na detektiranje problema i davanja prijedloga za unapređenje lokalnog razvoja, a to je sljedeće: „Nestabilnost i česte promjene vlasti tijekom mandata na lokalnim razinama, uključujući i koaliranje „svih sa svima”, utjecali su na gubitak povjerenja kod građana, ali što je još važnije za ovaj rad, uzrokovali su štete od političkoga pragmatizma i nesnalaženja u obnašanju vlasti. Diskontinuitet vlasti i kratkoročnost razvojnih politika, izostanak strategija i dugoročno održivih planova razvoja lokalnim su zajednicama u Republici Hrvatskoj znatno ograničenje u racionalnome i društveno odgovornom upravljanju javnim resursima. Sve to utječe na smanjenje razvojnih potencijala i nužne prilagodbe vlasti u lokalnoj samoupravi za primjenu suvremenih menadžerskih alata i spoznaja koje mogu doprinijeti povećanju učinkovitosti upravljanja javnim resursima.”

Strateško upravljanje gradom stavlja pred Gradsku upravu složene zadatke te su njegovu menadžmentu potrebna vrhunska znanja, vještine i kompetencije koje donose takve rezultate i doprinose učinkovitom upravljanju svim raspoloživim resursima (materijalnim, financijskim, informacijskim i ljudskim). Gradska uprava treba voditi računa o usklađenosti ciljeva na

---

¹⁷⁶ Bogović, T. (2014), Ocjena učinkovitosti upravljanja hrvatskim gradovima metodom omeđivanja podataka (AOMP), Doktorski rad, Fakultet organizacije i informatike, Varaždin, str 11.

¹⁷⁷ Ibid, str.

lokalnoj, regionalnoj i nacionalnoj razini kao i onedavno europskom kontekstu, pronalaziti načine suradnje i usklađivanja te društveno odgovorno, etično i integrirano upravljati vodeći računa o općem dobru svih građana. Svaki grad ima svoju (osobitu) misiju koja proizlazi iz povijesnog nasljeđa, geostrateškog položaja, raspoloživih resursa, složenosti okoline, društveno-ekonomskom potencijalu, ljudima i njihovim potencijalima te potencijalu za učenje i razvoj.

Grad Hvar u samoupravnom djelokrugu obavlja poslove lokalnog značaja kojima se neposredno ostvaruju potrebe građana, a koji nisu Ustavom ili zakonom dodijeljeni državnim tijelima i to osobito poslove koji se odnose na pitanja: uređenja naselja i stanovanje, prostornog i urbanističkog planiranja, komunalnog gospodarstva, brige o djeci, socijalne skrbi, primarne zdravstvene zaštite, odgoja i obrazovanja, prometa na svom području, itd.

2.10. Operativni ciljevi¹⁷⁸

Razrada operativnih ciljeva grada Hvara detaljno je razrađena u dokumentu Priručnik sustava upravljanja kvalitetom grada Hvara prema zahtjevima norme ISO 9001:2008 što se vidi u tablici 46.

Tablica 46. Operativni ciljevi

Opći ciljevi	Operativni ciljevi
Održivi razvoj	Razvoj grada na temelju prostornog plana uređenja na način da se najbolje iskoriste dostupni resursi.
Zaštita kulturno-povijesne baštine	Zaštita spomenika kulture i bitnih građevina, obnova svih važnih zgrada te provođenje aktivnosti u svrhu rješavanja problema bespravne gradnje. Dovršenje aktualnih projekata unapređenja turističke signalizacije, muzeja na tvrđavi, etno-eko sela i ostalih projekata.
Zaštita okoliša	Realizacija planova i projekata grada radi osiguranja zaštite okoliša i sprječavanja narušavanja prirodnih ljepota. Izgradnja uređaja za pročišćavanje i podmorski ispust na sjevernoj strani grada Hvara.
Stvaranje suvremene infrastrukture	Realizacija projekta rješenja prometa na području grada Hvara i ostalih infrastrukturnih projekata.

¹⁷⁸ Priručnik sustava upravljanja kvalitetom grada Hvara prema zahtjevima norme ISO 9001:2008, str. 8.

Poboljšanje socijalne sigurnosti građana	Osiguranje višeg standarda socijalne sigurnosti za socijalno ugrožene građane, provođenje projekata usmjerenih na rješavanje stambenog pitanja socijalno ugroženih građana. Izgradnja doma za starije i nemoćne građane. Izgradnja zdravstvenog centra.
Zadržavanje mladih građana otvaranjem novih radnih mjesta i poticanjem samozapošljavanja	Provođenje programa poticanja poduzetništva i samozapošljavanja kroz različite sustave edukacija i usmjeravanja mladih osoba. Poticanje ulaganja i poduzetništva kroz programe privlačenja investitora u grad Hvar.
Poboljšanje uvjeta rada predškolskog i školskog sustava grada Hvara	Provođenje programa ulaganja u izgradnju i unapređenje uvjeta rada u vrtićima i školama na području grada Hvara.
Preventivno antikoruptivno djelovanje	Provođenje programa javne nabave i ugovaranja. Transparentno objavljivanje svih informacija o projektima grada Hvara putem web stranice grada Hvara.
Poticanje razvoja turizma	Realizacija projekata usmjerenih na poboljšanje turističke ponude grada. Izgradnja šetnice uz more. Ulaganje u izgradnju muzeja na tvrđavi. Postavljanje turističke signalizacije.
Unapređenje efikasnosti Jedinственог управног одјела grada Hvara	Skraćenje vremena pružanja usluga. Uštede u pogledu troškova pružanja usluga.

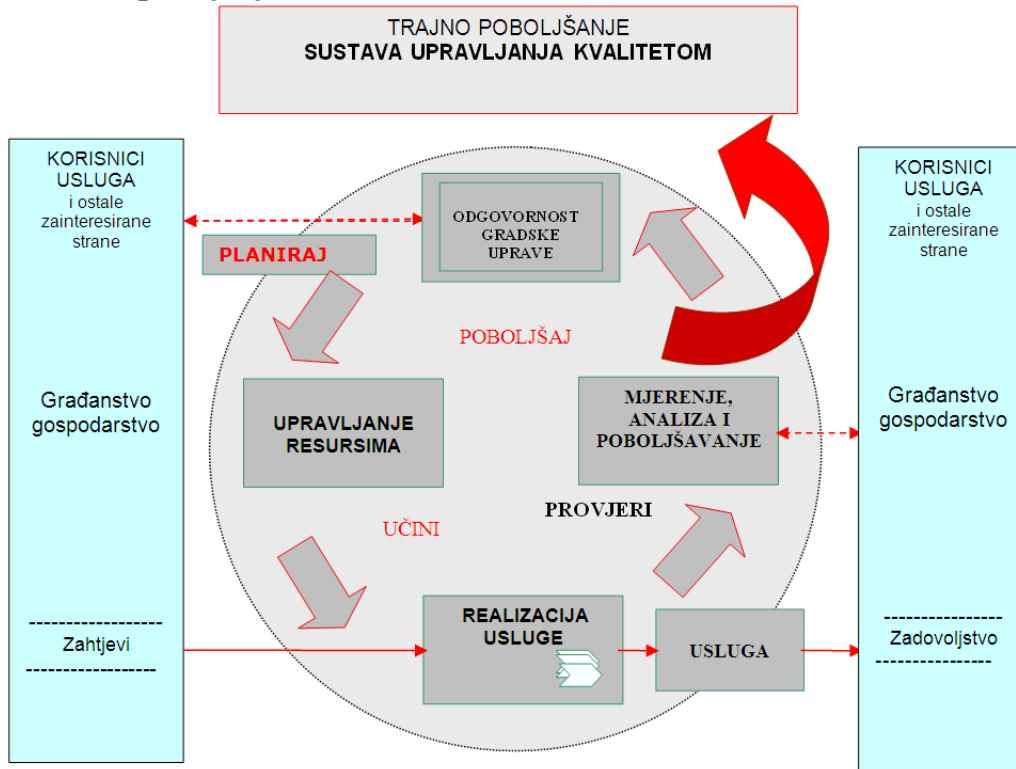
Izvor: Priručnik sustava upravljanja kvalitetom grada Hvara prema zahtjevima norme ISO 9001:2008

Realizacija operativnih ciljeva u nadležnosti je službi unutar Jedinственог управног одјела grada Hvara. Operativni ciljevi detaljnije se razrađuju i provode kroz planove rada i izvješća o radu službi. Djelotvornost ciljeva prati se putem internih audita, redovitih sastanaka upravnih tijela grada Hvara te prilikom upravne ocjene.

SUK – Sustav upravljanja kvalitetom (slika 2) prikazuje usklađenost i organizaciju sustava upravljanja kvalitetom u kojemu građanstvo i gospodarstvo imaju određene zahtjeve koje Gradska uprava treba ispuniti te pružiti konkretne usluge, a to su: uređenje naselja i stanovanja, prostorno i urbanističko planiranje, komunalno gospodarstvo, briga o djeci, socijalna skrb, primarna zdravstvena zaštita, odgoj i obrazovanje, kultura, tjelesna kultura i sport, zaštita potrošača, zaštita i unapređenje prirodnog okoliša, protupožarna zaštita i civilna zaštita, promet na svom području te ostale poslove sukladno posebnim zakonima. Navedeno se treba provesti tako da se resursima upravlja na najbolji mogući način te da se mjerenjem,

analizom i poboljšanjem korisnicima usluga ponudi veća kvaliteta usluge kao i određeno zadovoljstvo istim, a što bi pokazalo da se radi o značajnom poboljšanju.

Slika 2. Sustav upravljanja kvalitetom

Legenda:

→ Aktivnosti koje dodaju vrijednost

- - - - -> Tijek informacija

Izvor: Priručnik sustava upravljanja kvalitetom grada Hvara prema zahtjevima norme ISO 9001:2008, str. 9.

2.10.1. Indeks razvijenosti JLS-a grada Hvara

U poglavlju 2.5. Gospodarstvo već je bilo govora o razvijenosti jedinica lokalne samouprave (JLS) prema Zakonu o regionalnom razvoju iz 2009. godine (NN 63/10) i o Odluci o razvrstavanju jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave iz 2013. godine (NN 158/2013). S obzirom na značaj turizma u Republici Hrvatskoj potrebno je analizirati lokalne jedinice turističkih općina/gradova. U tom kontekstu Ministarstvo regionalnog razvoja, šumarstva i vodnoga gospodarstva 2010. godine donijelo je Strategiju regionalnog razvoja

Republike Hrvatske, 2011. – 2013.¹⁷⁹ U strategiji je, između ostalog, izračunat indeks razvijenosti na lokalnoj, regionalnoj i središnjoj državnoj razini. Navedeni indeks pokazatelj je stupnja razvijenosti lokalnih i županijskih jedinica. Računa se kao ponderirani prosjek pet osnovnih društveno-gospodarskih pokazatelja: dohotka po stanovniku, stope nezaposlenosti, izvornih prihoda po stanovniku lokalnih odnosno županijskih jedinica, kretanja broja stanovnika i stupnja obrazovanosti. Na temelju odstupanja od nacionalnog prosjeka, jedinica se razvrstava u pripadajuću skupinu. Podaci pokazuju kako je prema tom indeksu grad Hvar bio u najvišoj, IV. kategoriji, s indeksom razvijenosti od 122,39 %. Grad Hvar je za 22,39 % razvijeniji od hrvatskog prosjeka. Visokoj rangiranosti Hvara najviše doprinosi prosječna visina izvornih prihoda po stanovniku koji su čak 94,7 % veći od nacionalnog prosjeka. Otprilike 15 % iznad nacionalnog prosjeka su i dosezi u stopi nezaposlenosti, broju stanovnika i stupnju obrazovanosti stanovništva. Ispod nacionalnog prosjeka Hvar se nalazi u vezi s prosječnim dohodkom po stanovniku, i to za 4,8 %.

Kada se kompariraju hvarski podaci o indeksu razvijenosti s ostalim gradovima/općinama na otoku Hvaru, poput Sućurja (93,31 %), Jelse (98,98 %) i Starog Grada (102,45 %), jasno je da Hvar ima značajnu prednost. Isto je i u slučaju Splita kao najvećeg grada u toj županiji koji se prema indeksu razvijenosti nalazi 5,44 % iznad nacionalnog prosjeka. Cijela Splitsko-dalmatinska županija se pak nalazi u II. kategoriji s indeksom razvijenosti od 93,75 %, odnosno ispod nacionalnog prosjeka za 6,25 %.¹⁸⁰ U analizi o fiskalnim kapacitetima iz 2000. godine istaknuto je da više od 30 % jedinica lokalne samouprave nije moglo pokriti tekuće rashode prihodima. Stoga se fiskalno slabije jedinice lokalne samouprave ili oslanjaju na potpore središnje države ili ne obavljaju obvezatne poslove. Zanimljivo je da 275 lokalnih jedinica ima poseban status (180 ima status PPDS, 45 ima status BPP, a 50 ih je na otocima). Osim toga, 53 jedinice financiraju decentralizirane funkcije. To znači da među 556 jedinica lokalne samouprave više od pola, odnosno 328 jedinica ima poseban status financiranja. No, važno je istaknuti da nisu sve jedinice s tim posebnim statusom ujedno i jedinice s ispodprosječnim fiskalnim i gospodarskim kapacitetom, koje država podupire različitim oblicima fiskalnih mjera. Glavni nedostatak, koji je zajednički gotovo svim lokalnim i područnim (regionalnim) jedinicama samouprave, jest nedostatak ljudskih i organizacijskih

---

¹⁷⁹ http://www.mrrfeu.hr/UserDocsImages/STRATEGIJA_REGIONALNOG_RAZVOJA.pdf
(pristupljeno 15. 1. 2015.)

¹⁸⁰ http://www.mrrfeu.hr/UserDocsImages/STRATEGIJA_REGIONALNOG_RAZVOJA.pdf
(pristupljeno 15. 1. 2015.)

kapaciteta potrebnih za suočavanje s izazovima koji se pojavljuju s rastućim pritiscima globalnog gospodarstva. Potkraj 2006. godine Vlada je predložila promjene u strukturi financiranja lokalnih i područnih (regionalnih) jedinica, a Sabor ih je prihvatio izmjenama i dopunama Zakona o financiranju lokalne i područne (regionalne) samouprave. Od siječnja 2007. godine udio u porezu na dohodak uvećan je u korist lokalnih jedinica, a porez na dobit u cijelosti je postao prihodom državnog proračuna. Gubitkom udjela u porezu na dobit najviše gube lokalne jedinice koje su imale snažnu gospodarsku osnovu, kao na primjer Grad Zagreb i druga gospodarski snažnija središta, dok ostale lokalne jedinice očekuje porast prihoda.

2.10.2. Organizacijska struktura JLS-a grada Hvara

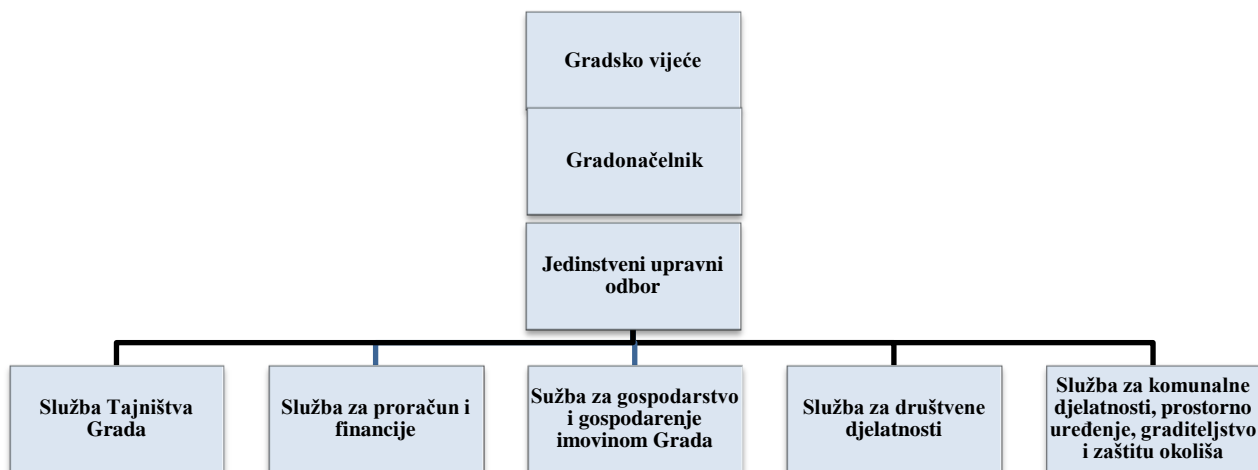
Organizacijska struktura ili organigram prikazuje organizacijski ustroj odnosno osnovni kostur organizacije te hijerarhiju u organizaciji gdje se vide temeljni odnosi nadređenosti te pojašnjava način povezanosti i funkcioniranje Gradske uprave kroz pojedine službe. Prema Statutu tijela Grada Hvara su:

1. Gradsko vijeće – predstavničko tijelo građana i tijelo lokalne samouprave, koje donosi odluke i akte u okviru prava i dužnosti Grada Hvara, te obavlja i druge poslove u skladu s Ustavom, zakonom ili Statutom Grada Hvara.
2. Gradonačelnik – zastupa Grad i nositelj je izvršne vlasti Grada Hvara.
3. Jedinstveni upravni odjel – ustrojava se za obavljanje poslova iz samoupravnog djelokruga Grada Hvara, utvrđenih zakonom i Statutom Grada Hvara, te za obavljanje poslova državne uprave koji su zakonom prenijeti na Grad Hvar. Unutar Jedinstvenog upravnog odjela ustrojena su sljedeća upravna tijela:

- Služba Tajništva,
- Služba za proračun i financije,
- Služba za gospodarstvo i gospodarenje imovinom,
- Služba za društvene djelatnosti,
- Služba za komunalne djelatnosti, prostorno uređenje, graditeljstvo i zaštitu okoliša.

Ustroj Jedinstvenog upravnog odjela definiran je *Pravilnikom o unutarnjem redu Jedinstvenog upravnog odjela Grada Hvara*, a sama organizacijska struktura grada Hvara prikazana je na slici 3.

Slika 3. Organizacijska struktura Gradske uprave Grada Hvara

Izvor: Priručnik sustava upravljanja kvalitetom grada Hvara prema zahtjevima norme ISO 9001:2008, str. 15.

2.10.3. Tekući projekti grada Hvara

Tablice 46 i 47 prikazuju prioritena područja za razvoj grada Hvara (tablica 46) i tekuće projekte grada s procjenom završetka započetih projekata i izvore financiranja (tablica 47).

Tablica 47. Prioritetni projekti za razvoj JLS-a

	Prioritetno područje ulaganja (naziv projekta)	Procjena ukupnog troška (kn)
1.	Rekonstrukcija i unutrašnje uređenje Arsenala i povijesnog kazališta u Hvaru	11.750.000,00 kn
2.	Bujični kanal, rekonstrukcija kanalizacije otpadnih voda i sanacija pločnika glavnog gradskog Trga sv. Stjepana – Pjace u gradu Hvaru	13.000.000,00 kn
3.	Projekt obnove i uređenja ophoda srednjovjekovnih gradskih zidina	6.700.000,00 kn
4.	Projekt obnove i uređenja gradske tvrđave Fortica	5.000.000,00 kn
5.	Izgradnja doma i stacionara za starije osobe	6.000.000,00 kn
6.	Izgradnja „Multimedijalnog kulturnog centra” s gradskom knjižnicom	15.000.000,00 kn
7.	Gospodarska zona „Martinovik”	11.955.000,00 kn
8.	Izgradnja sekundarnog gradskog centra u Križnoj luci	10.000.000,00 kn
9.	Izgradnja fekalne odvodnje od „Ograda” do mora u uvali „Križa”	8.000.000,00 kn
10.	Sanacija i izgradnja šetnice uz more i uređenje obale od uvale Podstine do uvale Pokonji Dol u gradu Hvaru	3.500.000,00 kn
11.	Izgradnja srednje škole	12.000.000,00 kn
12.	Dogradnja dječjeg vrtić (4 jedinice)	2.500.000,00 kn
13.	Izgradnja sportske dvorane	5.000.000,00 kn

Izvor: Grad Hvar, 2014.

Tablica 48. Tekući projekti grada Hvara

Naziv	Sektor ulaganja	Organizacija koja je vodila projekt	Iznos sredstava (kn)		Vrsta financiranja	Gospodarski i društveni učinak	Godina završetka projekta
			Ukupni projekt	Dio projekta koje je financirao JLS			
Pročišćivač otpadnih voda za grad Hvar i ispušt u more	Infrastruktura	Komunalno Hvar			Vlastita sredstva iz kredita Svjetske banke	Riješen problem odvodnje otpadnih voda i problem zagađenja okoliša	2014.
Konstruktivna sanacija zgrade Arsenala s kazalištem	Kultura	Grad Hvar	10.000.000	5.000.000	Vlastita sredstva i proračun RH	Prva faza sanacije kapitalnog spomenika kulture	2016.
Izgradnja kolektora otpadnih voda u gradu Hvaru	Infrastruktura	Komunalno Hvar				Bolja odvodnja otpadnih voda u mjestu Hvar	2005. –
Revitalizacija etno-eko sela	Turizam	Grad Hvar	1.500.000	400.000	Vlastita sredstva proračun SDŽ-a	Revitalizacija sela	2014. –

Izvor: Grad Hvar, 2014.

Navedeni projekti grada Hvara pokazuju da grad Hvar čini značajne napore kako bi se pokrenuli različiti projekti s područja infrastrukture, kulture i turizma te na taj način doprinijeli većoj kvaliteti života građana i boljem funkcioniranju grada.

2.10.4. Financiranje mogućih projekata grada Hvara

Postoji širok spektar mogućeg financiranja izvan okvira nacionalnog i županijskog fonda koje pokrivaju fondovi Europske unije. Ulaskom u Europsku uniju, Hrvatskoj su se otvorile značajne financijske mogućnosti na području europskih fondova i financiranja projekata kroz instrumente kohezijske politike. S financijskom alokacijom od 351,8 milijardi eura u periodu 2014. – 2020. godine ona predstavlja jednu od najvažnijih politika Unije. Kohezijska politika,

kroz svoje mjere financiranja, služi za prevladavanje socijalnih i gospodarskih razlika na području Unije, integraciju nerazvijenih tržišta i gospodarstava u redovite tokove razvijenih europskih država te podizanje kapaciteta manje razvijenih članica za ravnopravno sudjelovanje na europskom tržištu. Osim ujednačavanja regionalne razvijenosti unutar Unije, rezultat ove politike jest stvaranje globalno konkurentnog europskog gospodarstva. Ovi fondovi služe za pružanje financijske podrške projektima financiranim u periodu 2014. – 2020. godine, a predstavljaju produženu ruku nacionalnih javnih politika zapošljavanja, podizanja konkurentnosti i povećanja BDP-a.¹⁸¹ Sporazum o partnerstvu (SoP) pokriva pet fondova:

1. Europski fond za regionalni razvoj (EFRR),
2. Kohezijski fond (KF),
3. Europski socijalni fond (ESF),
4. Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EPFRR) i
5. Europski fond za pomorstvo i ribarstvo (EFPR).

Za Hrvatsku su izdvojene i dvije milijarde eura za ruralni razvoj te 252,6 milijuna eura za ribarstvo i pomorski sektor. Ulaganjima EU-a želi se ojačati konkurentnost, razvijati gospodarstvo koje će biti ekološki prihvatljivo i u kojemu će se učinkovito raspolagati resursima, poduprijeti aktivne mjere zapošljavanja i suzbijati socijalna isključenost. Fondovi Europske unije temelj su hrvatske razvojne strategije. Mobilizirat će dodatna javna nacionalna i privatna sredstva za rast i otvaranje radnih mjesta te će umanjiti regionalne nejednakosti unutar zemlje.

Europski fond za regionalni razvoj – EFRR

Jedan od strukturnih fondova, Europski fond za regionalni razvoj – EFRR, podržat će nacionalne napore za ojačavanjem konkurentnosti zemlje i razvojem na inovacijama temeljenog gospodarstva, prvenstveno razvijanjem znanstvene izvrsnosti, poticanjem ulaganja u istraživanje, razvoj i inovacije te prijenosa tehnologija u poslovnom sektoru.¹⁸²

Aktivnosti:

- Produktivna ulaganja koja pridonose stvaranju i očuvanju održivih radnih mjesta, kroz izravne potpore za ulaganja u mala i srednja poduzeća,

---

¹⁸¹ <http://www.eu-projekti.info/sto-su-strukturni-fondovi>, (pristupljeno 20. 12. 2014.)

¹⁸² Sporazuma o partnerstvu za Hrvatsku za razdoblje 2014. – 2020.

- Ulaganja u infrastrukturu pružanja osnovnih usluga građanima u području energetike, okoliša, prometa te informacijskih i komunikacijskih tehnologija (ICT),
- Ulaganja u socijalnu, zdravstvenu i obrazovnu infrastrukturu,
- Razvoj unutarnjeg potencijala podržavanjem lokalnih i regionalnih razvoja i istraživanja te inovacija,
- Tehnička pomoć ¹⁸³.

Kohezijski fond – KF

Kohezijski fond instrument je namijenjen najmanje razvijenim državama članicama Europske unije za provedbu projekata kojima se poboljšavaju okoliš i prometna infrastruktura koja je dio transeuropske prometne mreže. S gotovo 80 % sredstava namijenjenih za pomoć državama članicama, to je jedan od najizdašnijih i najvažnijih instrumenata. Iz tog se fonda mogu financirati:

- Transeuropske transportne mreže (Trans-European Transport Networks) i paneuropski koridori,
- Transportna infrastruktura (izvan TEN-T mreža) koja pridonosi okolišno održivom urbanom i javnom prometu, interoperabilnosti transportnih mreža diljem EU i potiče intermodalne prometne sustave,
- Okolišna infrastruktura radi preuzimanja EU standarda zaštite okoliša,
- Učinkovito korištenje energije i obnovljivih izvora energije.

To je ujedno najizdašniji instrument koji financira velike infrastrukturne projekte u kojima se najmanje 25 milijuna eura izdvaja za okolišne, a 50 milijuna eura za prometne projekte. Iako je riječ o velikim nacionalnim projektima čiji su korisnici uglavnom tijela javne vlasti, prilike za poslovni sektor otvaraju se kroz sudjelovanje u postupcima javne nabave za isporuku dobara usluga i obavljanje radova kao što su različite studije, građevinski radovi i slično.¹⁸⁴

Unutar prometnog sektora fondovi će ojačati povezanost zemlje i regija s transeuropskim mrežama (željeznicom, unutarnjim plovnim putovima i cestama), povezati Dubrovnik i Južnu

---

¹⁸³ <http://www.europski-fondovi.eu/program/europski-fond-za-regionalni-razvoj>, (pristupljeno 21. 12. 2014.)

¹⁸⁴ <http://www.eu-projekti.info/kohezijski-fond>, (pristupljeno 21. 12. 2014.)

Dalmaciju s ostatkom zemlje, podržati modernizaciju dubrovačkog aerodroma i integriranog gradskog prijevoza, a povećat će se i sigurnost na cestama.¹⁸⁵

Europski socijalni fond – ESF

Europski socijalni fond predstavlja glavni financijski instrument EU za ostvarivanje strateških ciljeva politike zapošljavanja. Jedna od važnih mjera je financiranje jačanja administrativne sposobnosti u državnoj upravi i javnom sektoru u područjima gospodarstva, zapošljavanja, socijalne politike, okoliša i pravosuđa. Fond osigurava podršku europskim regijama koje su pogođene visokom stopom nezaposlenosti. Predviđena sredstva ESF-a za Hrvatsku u razdoblju 2014. – 2020. trebala bi iznositi 1,44 milijardi eura ili 206,4 milijuna eura godišnje, što je čak 25 % od ukupno raspoloživih sredstava.¹⁸⁶ Aktivnosti ESF-a su:

- Promicanje zapošljavanja i podrška mobilnosti radne snage,
- Ulaganje u obrazovanje, vještine i cjeloživotno učenje,
- Promicanje socijalne uključenosti i borba protiv siromaštva,
- Jačanje institucionalnih kapaciteta i učinkovitost javne uprave.

Osnovni prioritet ulaganja iz ESF-a jest ulaganje u ljudski kapital i pružanje pomoći ljudima pri ulasku i zadržavanju na tržištu rada osiguravanjem kompatibilnosti znanja i vještina s potrebama tržišta rada. Tercijarno obrazovanje, strukovno obrazovanje i cjeloživotno učenje reformirat će se i poticati kako bi se ljudima osiguralo stjecanje potrebnih vještina. Snažan je naglasak stavljen i na reformu usluga javnih službi za zapošljavanje, podržavanje poduzetništva i samozapošljavanja (posebice mladih i žena), kao i na borbu protiv dugotrajne nezaposlenosti. ESF će podržati i nacionalnu reformu javne uprave putem boljeg i pouzdanog upravljanja javnim financijama, ukidanjem nepotrebnih procedura, uključujući poslovni sektor, razvijanje e-uprave i borbe protiv korupcije. Dodatno će se razvijati dijalog sa socijalnim partnerima i civilnim društvom. Učinkovitost pravosudnog sektora ojačat će u pogledu ubrzavanja sudskih procesa, kao i osiguravanjem učinkovitosti i nepristranosti.¹⁸⁷

---

¹⁸⁵ Sporazuma o partnerstvu za Hrvatsku za razdoblje 2014. – 2020.

¹⁸⁶ <http://www.europski-fondovi.eu/program/europski-socijalni-fond>, (pristupljeno 21. 12. 2014.)

¹⁸⁷ Sporazuma o partnerstvu za Hrvatsku za razdoblje 2014. – 2020.

Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EPFRR)

Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EPFRR) je fond s jedinstvenim skupom pravila za ruralni razvoj. EPFRR ima tri prioriteta cilja kojima se mogu financirati aktivnosti:

- Jačanje konkurentnosti sektora poljoprivrede i šumarstva,
- Poboljšanje okoliša i krajolika,
- Poboljšanje kvalitete života u ruralnim područjima i postizanje raznolikosti ruralnoga gospodarstva.¹⁸⁸

Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EPFRR) doprinjet će povećanju konkurentnosti i poboljšanju učinka na okoliš poljoprivredno-prehrambenog sektora pružanjem potpore restrukturiranju, tehnološkoj modernizaciji i generacijskoj obnovi. Osobita će se pozornost pridavati održivu korištenju prirodnih resursa i aktivnostima za smanjivanje negativnih utjecaja klimatskih promjena. Dodatni je cilj i ujednačen teritorijalni razvoj te smanjenje ekonomskog pada u ruralnim područjima, uključujući razvoj alternativnih gospodarskih aktivnosti.¹⁸⁹

Europski fond za pomorstvo i ribarstvo (EFPR)

Europski fond za pomorstvo i ribarstvo doprinosi promicanju konkurentnog, okolišno i gospodarski održivog i društveno odgovornog ribarstva i akvakulture, potiče provedbu Zajedničke ribarstvene politike, promiče uravnotežen i uključiv teritorijalni razvoj ribarstvenih područja i područja u akvakulturi te potiče razvoj i provedbu Integrirane pomorske politike na način koji nadopunjuje kohezijsku politiku i Zajedničku ribarstvenu politiku.¹⁹⁰

EFPR će se usredotočiti na povećavanje konkurentnosti hrvatskog ribarskog sektora i sektora akvakulture te na održivo korištenje prirodnih resursa, uključujući promicanje ekološki prihvatljivih praksi u akvakulturi i ribarstvu. Nadalje, doprinosit će razvoju lokalnog gospodarstva priobalnih područja putem lokalnog razvoja pod vodstvom zajednice i povećati će potencijal za „plavi rast” koristeći prednosti duge hrvatske tradicije i iskustva u morskom i

---

¹⁸⁸ <http://www.mrrfeu.hr/default.aspx?id=464>, (pristupljeno 21. 12. 2014.)

¹⁸⁹ Sporazum o partnerstvu za Hrvatsku za razdoblje 2014. – 2020.

¹⁹⁰ <http://mps.hr/ribarstvo/default.aspx?id=551>, (pristupljeno 21. 12. 2014.)

pomorskom sektoru.¹⁹¹ Da bi se dobila sredstva iz ovih fondova potrebno je izraditi projekte koji će svojim aktivnostima doprinijeti ostvarivanju nacionalnih i europskih (glavnih) ciljeva iz strategije „Europa 2020” (tablica 48).

Tablica 49. Glavni ciljevi strategije „Europa 2020”

GLAVNI CILJEVI STRATEGIJE “EUROPA 2020”				
	EU-27 2011	Europa 2020	RH 2011	Hrvatska 2020
Zapošljavanje				
stopa zaposlenosti populacije u dobi 20-64 godine	68.6%	75%	57%	59%
Istraživanje i razvoj				
% BDP-a uložen u istraživanje i razvoj	2.03%	3%	0.73%	1.4%
Klimatske promjene / energija				
smanjenje emisije stakleničkih plinova u odnosu na razine iz 1990.	- (85%)	20%	- (95.2%)	20%
udio obnovljivih izvora energije	12.5%	20%	13.8%	20%
povećanje energetske učinkovitost	-	20%	-	20%
Obrazovanje				
postotak osoba koje rano napuste školovanje	12.9%	10%	4.1%	4%
postotak populacije u dobi 30-34 sa završenim tercijarnim obrazovanjem	35.5%	40%	24.5%	35%
Siromaštvo / socijalna isključenost				
broj ljudi u opasnosti od siromaštva ili socijalnog isključivanja (AROPE)	119.6 milijuna (24.2%)	- 20 milijuna	1.382.000 (32.7%)	1.282.000

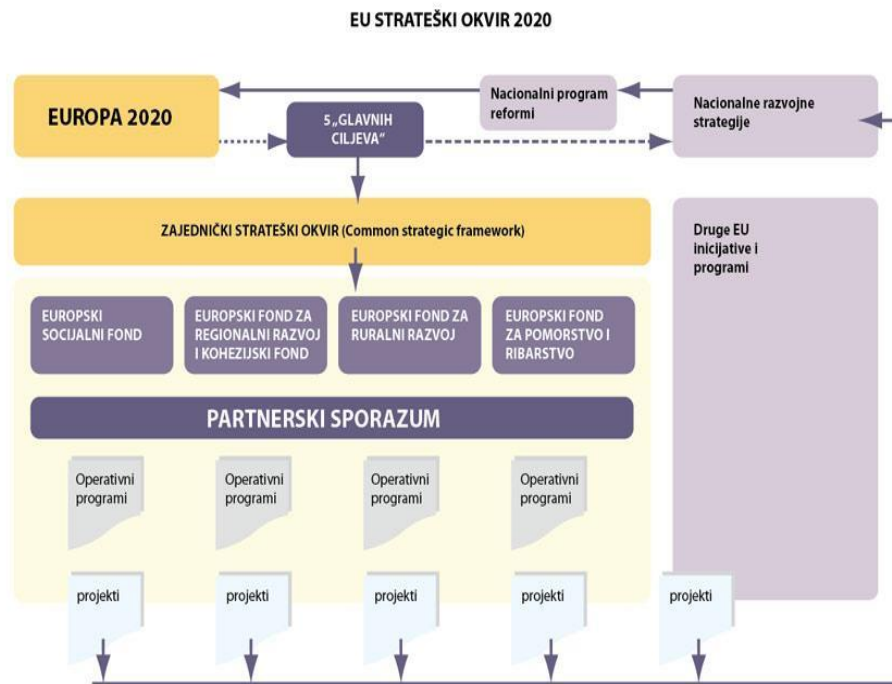
Izvor: <http://www.strukturnifondovi.hr/strukturni-fondovi-2014-2020>, (pristupljeno 20. 12. 2014.)

Europski i strukturni investicijski fondovi pomoći će Hrvatskoj u ostvarivanju nacionalnih ciljeva iz strategije „Europa 2020” i njezinih glavnih inicijativa pa je tako i jedan od ciljeva Hrvatske u 2020. godini povećanje stope zaposlenosti populacije u dobi od 20 – 64 godine s 57 % u 2011. godini na 59 % u 2020. godini. Nadalje, povećanje ulaganja u istraživanje i razvoj treba povećati s 0,73 % na 1,4 %. Zatim treba smanjiti emisiju stakleničkih plinova što utječe na globalnu promjenu klime. Problemi siromaštva i socijalne isključenosti nisu prisutni u gradu Hvaru, no treba preispitati mogućnosti razvoja onih područja koja su definirana ciljevima strategije „Europa 2020“. Slika 4 daje detaljni prikaz strateškog okvira „Europa 2020” s naglaskom na prioritetna područja za ulaganja i definira koherentni investicijski okvir za ulaganja.

¹⁹¹ Sporazum o partnerstvu za Hrvatsku za razdoblje 2014. – 2020.

Slika 4. Strateški okvir 2020. godine

Izvor: <http://www.strukturnifondovi.hr/strukturni-fondovi-2014-2020>, (pristupljeno 20. 12. 2014.)

Zajednički strateški okvir:

- definira koherentni investicijski okvir za ulaganja iz svih ESI fondova,
- sadrži prijedloge o tome kako se sredstva EU mogu učinkovitije koristiti za postizanje ciljeva strategije „Europa 2020“,
- definira prioriteta područja za ulaganja.

Od svih država članica očekuje se da glavne ciljeve strategije „Europa 2020“ prilagode svom nacionalnom kontekstu. U zajedničkoj regulativi koja određuje korištenje Europskih strukturnih i investicijskih fondova (ESI fondova), EK je identificirala 11 tematskih ciljeva u okviru kojih svaka država članica odabire investicijske prioritete i definira svoje specifične ciljeve.

Kohezijska politika provodit će se putem 4 operativna programa (OP-a), što je za 3 manje u usporedbi s razdobljem 2007. – 2013. Operativni programi, fondovi i dodijeljena sredstva prikazani su u tablici 50.

Tablica 50. Detalji o sredstvima dodijeljenima operativnim programima

Operativni program	ESI fond	Dodjeljena sredstva (EUR)
OP Konkurentnost i kohezija	EFRR, KF	6.881.045.559
OP Učinkoviti ljudski resursi	ESF, Inicijativa za zapošljavanje mladih	1.582.210.217
Program ruralnog razvoja	EPFRR	2.026.222.500
OP Ribarstvo	EFPR	252.643.138

Izvor: Sporazum o partnerstvu za Hrvatsku za razdoblje 2014. – 2020.

Glavni cilj politike u vezi s korištenjem sredstava iz ESI fondova je dovesti Hrvatsku do održivog razvoja i uravnoteženog gospodarskog rasta uz pomoć pet navedenih fondova. U zajedničkoj regulativi koja određuje korištenje ESI fondova, Europska komisija identificirala je 11 tematskih ciljeva u okviru kojih svaka država članica odabire investicijske prioritete i definira svoje specifične ciljeve. Strateški dokument grada Hvara treba biti usklađen s ciljevima strategije „Europa 2020” koji se rangiraju na sljedeći način, što čini osnovu za postavljanje tematskih ciljeva grada Hvara:

11 TEMATSKIH CILJEVA STRATEGIJE „EUROPA 2020”

1. *Zaštita okoliša i promicanje učinkovitosti resursa,*
2. *Podrška prijelazu prema ekonomiji temeljenoj na niskoj razini emisije CO₂ u svim sektorima,*
3. *Promicanje prilagodbe na klimatske promjene, prevencija i upravljanje rizicima,*
4. *Jačanje konkurentnosti malih i srednjih poduzeća, poljoprivrednog sektora te sektora ribarstva i akvakulture,*
5. *Promicanje zapošljavanja i podrška mobilosti radne snage,*
6. *Promicanje održivog prometa te uklanjanje uskih grla u ključnoj infrastrukturi,*
7. *Poboljšani pristup, korištenje te kvaliteta informacijskih i komunikacijskih tehnologija,*
8. *Jačanje institucionalnih kapaciteta te učinkovita javna uprava,*
9. *Promicanje socijalnog uključivanja te borba protiv siromaštva,*
10. *Jačanje istraživanja, tehnološkog razvoja i inovacija,*
11. *Ulaganje u obrazovanje, vještine i cjeloživotno učenje.*

Povezujući razvoj grada Hvara sa smjericama razvoja odnosno preporukama strategije „Europa 2020” izrađeni su sljedeći razvojni ciljevi.

11 TEMATSKIH CILJEVA STRATEGIJE „GRAD HVAR 2020“

- 1. Ulaganje u obrazovanje, vještine i cjeloživotno učenje,*
- 2. Zaštita okoliša i promicanje učinkovitosti resursa,*
- 3. Podrška prijelazu prema ekonomiji temeljenoj na niskoj razini emisije CO2 u svim sektorima,*
- 4. Promicanje prilagodbe na klimatske promjene, prevencija i upravljanje rizicima,*
- 5. Jačanje konkurentnosti malih i srednjih poduzeća, poljoprivrednog sektora te sektora ribarstva i akvakulture,*
- 6. Promicanje zapošljavanja i podrška mobilosti radne snage,*
- 7. Promicanje održivog prometa te uklanjanje uskih grla u ključnoj infrastrukturi,*
- 8. Poboljšani pristup, korištenje te kvaliteta informacijskih i komunikacijskih tehnologija,*
- 9. Jačanje institucionalnih kapaciteta te učinkovita javna uprava,*
- 10. Promicanje socijalnog uključivanja te borba protiv siromaštva,*
- 11. Jačanje istraživanja, tehnološkog razvoja i inovacija.*

3. STRATEŠKO ODREĐENJE RAZVOJA GRADA HVARA

Strategija predstavlja način na koji će se vizija i misija neke organizacije realizirati, dok misija i vizija daju odgovore na pitanje što treba postići, strategija određuje način, odnosno određuje kako treba ispuniti misiju tj. ciljeve organizacije. „Definiranje misije poduzeća dinamična je poslovna aktivnost kojom menadžment poduzeća potiče poslovnu napetost u poduzeću radi stalnog unapređenja poslovanja, neprekidnim provjeravanjem snaga i slabosti uz istodobno kritično sagledavanje učinaka.“¹⁹² Definiranjem strategije određuje se smjer razvoja grada Hvara u budućnosti te se predviđa željena slika grada Hvara, vodeći računa o sadašnjoj situaciji (analizirajući snage, slabosti te procjenjujući buduće prilike i prijetnje). Analiza sadašnje situacije bila je početna točka za procjenu budućeg razvoja i određenja budućih strateških prioriteta.

3.1. Misija i vizija grada Hvara

Vizija određuje željeno buduće stanje organizacije, a to je slika daleke budućnosti neke organizacije gdje izričemo naše aspiracije i pokazuje kako vidimo budućnost neke organizacije kroz duže vremensko razdoblje. *Vizija grada Hvara turistička je prepoznatljivost i atraktivnost po prirodnim ljepotama, povijesnim vrijednostima i suvremenim trendovima.*

Vizija grada Hvara trebala bi sadržavati sljedeće dimenzije prema kojima grad Hvar jest europski i mediteranski grad bogate povijesti i tradicije. To je grad visoke kvalitete života koji pruža jedinstven i bogat turistički doživljaj. Grad Hvar vodeće je turističko odredište na Jadranu, elitno mjesto odmora, koje je više od sunca i mora, s naglaskom na mogućnostima razvoja u smjeru avanturističkog, zdravstvenog i kulturnog turizma.

Misija neke organizacije daje odgovor na pitanje što je svrha organizacije?, odnosno zašto konkretna organizacija postoji? Misija odgovara na pitanja: Tko su njeni korisnici?, Što je čini različitom od konkurencije?, misija treba biti originalna, jasna i precizna.

---

¹⁹² Mencer, I. (1997), u knjizi „Strategijski management“, ur. Marin Buble, EF Split, str. 26.

U dokumentu „Priručnik sustava upravljanja kvalitetom grada Hvara” određena je **misija grada Hvara koja podrazumijeva zakonito i kvalitetno, racionalno i učinkovito djelovanje kako bi se stalno unapređivali uvjeti života i rada svih građana**. Kako bi se ostvarila ova misija potrebno je sagledati sljedeće elemente misije, koji bi se mogli uklopiti u izjavu o misiji, odnosno koji je nadopunjavaju.

Elementi misije grada Hvara: *grad prepoznatljivog kulturnog identiteta, urbano-kozmopolitskog određenja, bogate kulturno-povijesne baštine, vodeće turističko odredište na Mediteranu, grad konkurentskog gospodarstva temeljenog na znanju, vještinama starih zanata i obrta, grad zdravlja, vitalnosti, zabave i kulture, mjesto suradnje, zajedništva i učenja s visoko razvijenim partnerstvom među dionicama razvoja.*

Tablica 51 daje usporedbu slike grada Hvara danas i mogućnosti kakav grad Hvar može postati.

Tablica 51. Usporedba grada Hvara danas i Hvara 2020. godine

Hvar danas	Hvar kakav želimo (Hvar 2020)
<ul style="list-style-type: none"> ➤ poznato turističko odredište na Jadranu ➤ grad Hvar kao „brand”, sinonim za odmor i zabavu 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ razviti novi „brand” grada Hvara, turistička destinacija koja je više od mora i sunca i koja pruža kvalitetnu i cjelovitu turističku ponudu ➤ marketinško upravljanje gradom Hvarom
<ul style="list-style-type: none"> ➤ važna nautička luka 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ unaprijediti kvalitetu nautičkog turizma, infrastruktura
<ul style="list-style-type: none"> ➤ party destinacija 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ razviti avanturistički turizam (aktivni odmor, sport i zabava)
<ul style="list-style-type: none"> ➤ mjesto odmora i zabave, ugodnog života, ali postoji i prostor za unapređenje (obrazovanje, zdravstvo, infrastruktura, kultura, promet, poduzetništvo) 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ razviti „brand” grada kao mjesto ugodnog i sretnog života koje nudi visoku kvalitetu življenja za stanovnike te pruža aktivni odmor, zabavu, ali grad Hvar jest i grad kulture, povijesti i zdravlja (vitalnosti)
<ul style="list-style-type: none"> ➤ prirodne ljepote i mediteranska klima, ➤ pogodna mikroklima –za liječenje dišnih, alergijskih i kožnih bolesti 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ razvijanje zdravstvenog turizma ➤ korištenje obnovljivih izvora energije
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Pakleni otoci 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ unaprijediti turističku ponudu dodatnih

<ul style="list-style-type: none"> ➤ robizonski turizam / naturizam 	<p>sadržaja, marketinški promovirati botanički vrt</p>
<ul style="list-style-type: none"> ➤ urbani centar zapadnog dijela najsunčanijeg otoka Hvara ➤ neujednačeni razvoj grada Hvara i okolnih naselja ➤ nedovoljna suradnja naselja i JLS-a po pitanju razvoja otoka Hvara 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ povezanost i suradnja s ostalim naseljima otoka Hvara, ali i administrativnim centrima Splitsko-dalmatinske županije i Republike Hrvatske: Split i Zagreb ➤ poticanje ujednačenog razvoja ostalih mjesta i JLS-a
<ul style="list-style-type: none"> ➤ kulturna i povijesna baština ➤ priklanjanje vrednotama kulture Zapada (potrošnja, rad i novac, napuštanje tradicije i nekih tradicionalnih vrednota) 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ razvijanje kulturnog i zdravstvenog turizma, osvješćivanje kulturnog identiteta, puna iskoristivost kulturno-povijesnih resursa (Zidine, Gradska tvrđava, Arsenal, Venjeranda) ➤ marketinško određenje i upravljanje ključnim gradskim resursima
<ul style="list-style-type: none"> ➤ najstarije komunalno kazalište u Europi 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ multimedijalni kulturni centar
<ul style="list-style-type: none"> ➤ prva skica broda nađena u Europi (špilja) – na otoku Hvaru 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ promoviranje pomorstva kroz projekte ili izgradnju Pomorskog muzeja grada Hvara
<ul style="list-style-type: none"> ➤ začetak organiziranog turizma – „Higijeničko društvo” grada Hvara 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ podignuti kvalitetu turističke usluge
<ul style="list-style-type: none"> ➤ monokultura turizma ➤ sezonalnost ➤ van sezone nema osiguranih turističkih i društvenih kapaciteta 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ razviti i ostale gospodarske grane osim turizma, ekološka poljoprivreda, uzgoj ljekovitog bilja, poticanje starih obrta, stočarstvo (mazge, mule – turistička atrakcija), poduzeća novih tehnologija, e-biznis ➤ cjelogodišnje poslovanje/razlikovanje od strane grada onih koji žive i rade cijelu godinu od poduzetnika koji rade samo u sezoni ➤ organizirana dežurstva ugostiteljskih objekata van sezone

<ul style="list-style-type: none"> ➤ depopulacija okolnih naselja: Velo Grablje, Malo Grablje, Brusje, Sveta Nedjelja, ➤ jaka kohezija lokalne zajednice ➤ odumiranje pozitivnih tradicionalnih vrijednosti (rad, vjera, obitelj) ➤ sačuvati kulturnu baštinu ➤ vrijedni i ljubazni stanovnici ➤ odlazak mladih obrazovanih ljudi iz grada (i s otoka) Hvara 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ revitalizacija naselja, različitim programima i poticajima (eko-etno sela) ➤ poticati poistovjećivanje/identificiranje s otokom Hvarom, ne samo s gradom Hvarom ➤ zadržati i promicati dobre tradicionalne vrednote ➤ zadržati mlade na otoku, pružiti im mogućnost visokog obrazovanja (utemeljiti Visoku školu za turistički menadžment)
<ul style="list-style-type: none"> ➤ razvijeno poduzetništvo, razvijena poduzetnička kultura ➤ veliki broj obrta ➤ razvijeno civilno društvo – „LAG Škoji“ ➤ kulturna manifestacija – „Festival lavande“ (udruga „Pjover“) 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ unaprijediti poduzetništvo, mogućnosti socijalnog poduzetništva, zadruge, udruge, unaprijediti njihov rad i međusobnu suradnju ➤ promoviranje starih i novih otočkih proizvoda ➤ proizvodi na bazi meda, ljekovitog bilja

Izvor: Izrada autora

3.2. Strateški prioriteti razvoja grada Hvara

S obzirom na provedne analize postojećeg stanja iz SWOT analiza pojedinih područja identificirani su ključni problemi razvoja grada Hvara i određeni su strateški prioriteti. Iz strateških prioriteta izvedeni su ciljevi i potrebne mjere za realizaciju ciljeva, kako je prikazano na tablici 52. Tablica 52. je dodatno modificirana s obzirom na prijedloge Službe za komunalne djelatnosti, prostorno uređenje, graditeljstvo i zaštitu okoliša.

Tablica 52. Strateški prioriteti prema razvojnim područjima

STRATEŠKI PRIORITETI	CILJEVI	MJERE
1. Jačanje prepoznatljivosti grada Hvara	1.1. Unapređenje identiteta grada Hvara	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Izrada novog slogana, marketinška promocija (WEB stranica, brošure) ➤ Manifestacije koje promiču jedinstven identitet grada Hvara
	1.2. Promocija gospodarskih otočnih potencijala i proizvoda	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Proširenje originalne tržnice grada Hvara s otočkim proizvodima (eko hrana, eterična ulja, med, rukotvorine...) ➤ <i>Online</i> prodaja otočkih proizvoda grada Hvara ➤ Osnivanje klastera „Hvarska košarica”
2. Razvoj ljudskih resursa i povećanje kvalitete života	2.1. Razvoj ljudskih resursa i povećanje zapošljivosti	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Veća zapošljivost žena kroz samozapošljavanje ➤ Izgradnja doma i stacionara za starije osobe otoka Hvara
	2.2. Razvoj sustava odgoja i obrazovanja	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Uvođenje novih strukovnih programa (zdravstveni i poljoprivredni, kozmetika, fizioterapeuti...) ➤ Uvođenje <i>online</i> stručnih studija povezanih s turizmom i s poljoprivredom
	2.3. Poboljšanje kvalitete zdravstvenog sustava	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Osnivanje otočkog zdravstvenog centra s e-zdravstvom ➤ Privlačenje specijalista liječnika ➤ Stipendiranje mladih liječnika s otoka
	2.4. Unapređenje i modernizacija sveukupne društvene infrastrukture	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Izgradnja, dogradnja i renovacija objekata za obrazovanje, kulturu, sport i rekreaciju ➤ Unapređenje uvjeta rada u zdravstvenim djelatnostima ➤ Poticanje razvoja sportskih, rekreacijskih i zabavnih programa

		<ul style="list-style-type: none"> ➤ Integracija osoba u nepovoljnom položaju na tržište rada ➤ Donošenje programa koji će omogućiti korištenje kulturne baštine u funkciji razvoja lokalne zajednice
	2.5. Unapređenje poslovanja organizacija civilnog društva	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Razvoj partnerstva između javnog, civilnog i gospodarskog sektora ➤ Donošenje i provedba programa zaštite i društvene uključenosti marginaliziranih društvenih skupina ➤ Potpore djelovanju i osposobljavanju rada lokalnih udruga
	2.6. Poboljšanje učinkovitosti upravljanja lokalne samouprave	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Izgradnja jedinstveno-upravne zgrade grada Hvara ➤ Razvoj kompetencija za učinkovito upravljanje gradom
	2.7. Razvoj partnerstva među dionicima razvoja i unapređenje suradnje lokalne i regionalne uprave	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Poticati suradnju među <i>stakeholderima</i> grada Hvara (javne tribine, radionice, zajedničke akcije, edukacije, manifestacije...) ➤ Poticanje većeg uključivanja u regionalna tijela i aktivnosti kako bi se ostvario pristup <i>top-down</i> i <i>bottom-up</i>
	2.8. Jačanje otočne suradnje	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Osnivanje razvojne agencije otoka Hvara
3. Konkurentno gospodarstvo	3.1. Jačanje poduzetničke infrastrukture i poticanje ulaganja	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Osnivanje poduzetničkog centra ➤ Osnivanje poduzetničkog inkubatora ➤ Tematski razvoj poslovnih zona i njenih dijelova ➤ Otvaranje co-space centra za informatičke tvrtke ➤
	3.2. Revitalizacija i razvoj poljoprivrednih djelatnosti i marikulture	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Promocija samozapošljavanja poduzetnika u poljoprivredi ➤ Revitalizacija zadruge (Velo Grablje, Brusje...) ➤ Klaster za marikulturu ➤ Unapređenje uvijeta za poljoprivrednu proizvodnju ➤ Poticanje i uvođenje profitabilnijih načina proizvodnje i podizanje produktivnosti u poljoprivredi i marikulturi ➤ Poticanje razvoja ekološke poljoprivrede ➤ Edukacija skupina ruralnog područja o poljoprivredi te mogućnostima financiranja iz EU i nacionalnih fondova ➤ Potpora certificiranju, zaštiti i

		<p>standardizaciji autohtonih poljoprivrednih proizvoda</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Poticanje proizvodnje, prerade, trženja i promocije poljoprivrednih i ribljih proizvoda ➤ Omogućavanje i poticanje zajedničkog nastupa poljoprivrednika na tržištu te njihovo zajedničko povezivanje s akterima u turizmu radi stvaranja jedinstvene turističke ponude
	3.3. Razvoj ruralnog područja	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Revitalizacija i osnivanje eko-sela ➤ Poboľjšati kvalitetu života kroz čitavu godinu
	3.4. Sustavno i održivo unapređenje kvalitete i konkurentnosti turističke ponude postojećih te razvoj selektivnih oblika turizma	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Promocija samozapošljavanja poduzetnika u turizmu ➤ Razvijanje infrastrukture za cjelogodišnji turizam (zdravstveni, nautički, kulturni...) ➤ Razvoj kompetencija za turističke stručnjake ➤ Tematska obnova plaža (za mlade, obitelji, starije stanovnike grada Hvara) ➤ Unaprjeđenje osnovne turističke infrastrukture ➤ Unapređenje i diversifikacija turističke ponude popratnim turističkim i ugostiteljskim sadržajima i događajima ➤ Poticanje aktivnosti sa ciljem jačanja turističke ponude izvan sezone ➤ Razvijanje strategija razvoja turizma temeljenog na konceptu održivog razvoja ➤ Stvaranje i promoviranje „poboľššanog“ turističkog identiteta ➤ Ulaganje u razvoj i unapređenje agro, nautičkog, vjerskog, sportskog, zdravstvenog, avanturističkog, kulturnog i drugih selektivnih oblika turizma ➤ Poticanje stvaranja i plasmana izvornih suvenira i ostalih tradicionalnih proizvoda ➤ Postavljanje dodatne turističke signalizacije
	3.5. Unapređenje korištenja digitalnih resursa i	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Pokretanja web shopa grada Hvara ➤ Pokretanje projekta pametan grad

	elektroničkog poslovanja	(digitalni, e-grad)
	3.6. Stvaranje poticajnog i konkurentnog gospodarstva temeljenog na znanju	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Poticanje cjeloživotnog učenja za nove tehnologije ➤ Sustavna edukacija i trening poduzetnika ➤ Provođenje edukacija o mogućnostima financiranja iz eksternih izvora (nacionalni i EU fondovi) ➤ Poticanje primjene znanja, inovacija i novih tehnologija u gospodarstvu
4. Razvoj infrastrukture, zaštita prirode i okoliša	4.1. Poboljšavanje energetske sustava, korištenje obnovljivih izvora energije i promicanje energetske učinkovitosti	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Otvaranje savjetodavnog centra za obnovljive izvore energije ➤ Modernizacija osnovne infrastrukture elektroopskrbe ➤ Poticati korištenje energetski učinkovitih oblika prijevoza ➤ Promoviranje i poticanje korištenja obnovljivih izvora energije
	4.2. Razvoj i obnova cestovne i pomorske infrastrukture	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Izgradnja, rekonstrukcija i održavanje prometne cestovne infrastrukture (lokalne ceste, poljski putovi) ➤ Izgradnja, rekonstrukcija i održavanje prometne pomorske infrastrukture (luke, iskrcajna mjesta itd.) ➤ Razvoj biciklističkih i pješačkih staza ➤ Osmišljavanje i označavanje tematskih putova i staza ➤ Integracija i poboljšanje kvalitete kolnog, pješačkog i prometa u mirovanju te cestovne mreže kao i unaprjeđenje sustava za upravljanje i nadzor prometom ➤ Uređivanje šumskih i protupožarnih puteva
	4.3. Izgradnja i unaprjeđenje sustava vodoopskrbe, odvodnje te pročišćavanja otpadnih voda.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Izgradnja i unaprjeđenje vodoopskrbne infrastrukture ➤ Sanacija, rekonstrukcija te izgradnja infrastrukture za odvodnju i pročišćavanje otpadnih voda
	4.4. Razvoj i izgradnja održivih sustava upravljanja otpadom	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Organizirano prikupljanje te porast iskorištavanja i prerade otpada (kompostane, kogeneracija) ➤ Poticanje aktivnosti čišćenja plaža i ostalih javnih površina ➤ Provođenje edukativne kampanje u vrtićima, školama i prema građanima o primarnoj selekciji otpada i važnosti održivog upravljanja otpadom.
	4.5. Modernizacija telekomunikacijske	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Izgradnja i rekonstrukcija elektroničke komunikacijske

	infrastrukture	infrastrukture u skladu s potrebama i tehnološkim dostignućima
5. Očuvanje, revitalizacija i valorizacija prirodne i kulturne	5.1. Očuvanje, unapređivanje te valorizacija prirodnih vrednota	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Obnova, uređenje i zaštita prirodne baštine te bolje upravljanje zaštićenim područjima ➤ Provedba mjera za zaštitu, povećanje kvalitete i unapređenje sustava praćenja kakvoće okoliša (mora, vode, tlo, zrak) ➤ Očuvanje i održivo korištenje prirodne baštine i biološke raznolikosti ➤ Podizanje svijesti stanovništva o potrebi održivog korištenja prirodne baštine putem organiziranih edukacija
	5.2. Obnova i sustavno očuvanje te valorizacija materijalnih i nematerijalnih kulturnih dobara	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Zaštita i revitalizacija materijalne i nematerijalne kulturne baštine ➤ Unapređenje kvalitete infrastrukture u kulturi, kulturnih programa i poboljšanje koordinacije između kulturnih institucija ➤ Očuvanje i vrednovanje tradicijskih zanata i običaja ➤ Podizanje svijesti stanovništva o potrebi održivog korištenja kulturne baštine putem organiziranih edukacija
	5.3. Ulaganja u promociju prirodnih i kulturnih dobara	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Jačanje promocije kulturno povijesne baštine Grada ➤ Jačanje promocije prirodne baštine ➤ Objedinjavanje kulturne i prirodne ponude Grada kako bi se promovirao identitet i autohtonost područja ➤ Poticanje certificiranja autohtonih proizvoda na području Grada

Izvor: Izrada autora (modificirano prema zahtjevima Službe za komunalne djelatnosti, prostorno uređenje, graditeljstvo i zaštitu okoliša)

3.3. Razrada mjera po strateškim prioritetima

3.3.1. Jačanje prepoznatljivosti grada Hvara

Grad Hvar kao „party destinacija” zasigurno ne prikazuje pravo lice ovoga grada. Potrebno je nanovo otkriti stare, postojeće potencijale (dobro očuvane prirodne i kulturne resurse), nanovo definirati identitet grada kao kulturno-povijesnog bisera Jadrana, što objedinjuje prirodne ljepote Paklenih otoka i urbani karakter grada kroz jedinstvenu vizuru arhitektonske ljepote koju ima srednjovjekovna baština grada Hvara te lječilišnu tradiciju, ali i povijest Higijeničkog društva (prvog promotora turizma u Europi) te tradiciju kazališta (najstarije javno kazalište u Europi). Sve navedeno ovaj grad čini jedinstvenom i važnom nautičkom lukom te mikrolokacijom pogodnom za zdravstveni turizam.

Stanovnici grada Hvara trebaju ozbiljnije pristupiti promociji otočnih proizvoda, zaštititi ih te zahtijevati eko-certifikate posebice za med, vino, masline, smokve, te razvijati nove, ekološke proizvode, utemeljene na starim obrtima (uzgoj ljekovitog bilja), tradiciji (priprema starih jela – izvorno hvarska) ali upotrebljavajući nove načine promocije, prodaje i poslovanja (e-trgovina). Korištenje novih tehnologija bežičnog poslovanja može ukloniti nedostatke otoka i prometnu izoliranost.

3.3.1.1. Metodologija istraživanja u svrhu utvrđivanja identiteta grada Hvara

Za potrebe ove studije, a s ciljem preispitivanja identiteta grada Hvara provedena su tri istraživanja i to metodom anketnog upitnika na prigodnom uzorku (stanovnika grada Hvara, srednjoškolskih učenika (3. i 4. razred, turističkog usmjerenja) i mladih (izvan grada Hvara). Prvo istraživanje provedeno je na slučajnom uzorku među građanima grada Hvara (listopad, 2013. godine) jer je primarna namjera bila ispitati stavove stanovnika prema svom gradu (mogućnosti i ograničenja razvoja) te se željelo utvrditi kako oni percipiraju grad Hvar, kako vide njegov identitet (njegovo kulturno, povijesno, gospodarsko određenje) te što predlažu kao smjernice budućeg razvoja. Ova anketa provedena je na uzorku od 160 stanovnika, što zajedno sa srednjoškolskim učenicima (njih 68) čini 5,4 % ukupne populacije grada Hvara. Druga anketa provedena je na uzorku mladih građana Republike Hrvatske koji ne žive na otoku Hvaru. Anketa je obuhvatila oko 400 mladih te s obzirom na činjenicu da su svi skloni korištenju suvremene tehnologije ova anketa provedena je elektroničkim putem, tj. *online*

upitnikom. Cilj ove ankete bio je utvrditi koje asocijacije, kod mladih izvan grada Hvara, grad Hvar budi kao turistička destinacija, odnosno koji su motivi dolaska na otok i u grad Hvar te koliko se zadržavaju na otoku i u gradu. Anketa je provedena u listopadu 2014. godine.

Treće istraživanje provedeno je na uzorku učenika srednje škole Hvar, njih 68. S ciljem utvrđivanja percepcije srednjoškolskih učenika o gradu Hvaru i s ciljem definiranja identiteta samoga grada (kako oni sami vide sebe) nastojalo se ispitati odgovara li postojeći „brand“ grada Hvara kao „party“ destinacije željama, mogućnostima i viđenju njegovih stanovnika budućem strateškom opredjeljenju. Utvrđivanje identiteta grada Hvara trebalo bi odgovoriti na pitanja: „Tko smo mi?“, „Po čemu smo jedinstveni?“ (središnje određenje, „Što je naša esencija, tj. koja je bit postojanja grada Hvara?“), „Što nas razlikuje od drugih?“ i konačno „Koje su trajne, neprolazne vrijednosti grada Hvara?“ Ova skupina ispitanika (i njihove percepcije) zanimljiva je jer je bilo za očekivati da će njihovi odgovori biti iskreni, neopterećeni stranačkim određenjem te da će dati dobar uvid i realnu sliku stanja grada i njegove slike u budućnosti. Naime, učenici su nosioci budućeg razvoja i kao takvi trebaju biti uključeni u kreiranje smjernica razvoja svoga grada. Tablica 52 pokazuje stavove stanovnika, srednjoškolskih učenika i mladih o gradu Hvaru kao turističkoj destinaciji.

Tablica 52. Percepcije stanovnika, srednjoškolskih učenika i mladih izvan grada Hvara o gradu Hvaru kao turističkoj destinaciji

Rangiranje percepcija grada Hvara kao turističke destinacije		
stanovnici grada Hvara	srednjoškolski učenici grada Hvara	mladi izvan grada Hvara
<ul style="list-style-type: none"> ➤ grad odmora, sunca i mora ➤ grad kulture ➤ grad zabave ➤ grad zdravlja ➤ grad avanture ➤ grad gastronomije 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ grad odmora, sunca i mora ➤ grad kulture ➤ grad zabave ➤ grad zdravlja ➤ grad avanture ➤ grad gastronomije 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ grad odmora, sunca i mora ➤ grad zabave ➤ grad kulture ➤ grad gastronomije ➤ grad avanture ➤ ostalo

Izvor: Izrada autora prema vlastitom istraživanju

Promatrajući odgovore na pitanje „Kako stanovnici/mladi (izvan grada Hvara)/učenici vide grad Hvara kao turističku destinaciju?“ – (odnosno koja je njihova prva asocijacija) može se

zaključiti sljedeće. Sve tri promatrane skupine ispitanika grad Hvar percipiraju *kao mjesto ljetnog odmora (sunca i mora) te grad kulture i grad zabave*. S tom razlikom da su stanovnici i učenici grada Hvara svjesni bogatstva kulturno-povijesne baštine svoga grada (stavljaju na drugo mjesto po važnosti kulturni identitet), dok mladi izvan grada Hvara identificiraju grad Hvar prije svega kao mjesto odmora, dobre zabave, avanture i gastronomije. Isto tako, stanovnici i učenici grada Hvara ističu aspekt zdravlja jer su upoznati s mogućnostima i poviješću zdravstvenog turizma u gradu Hvaru, dok mladi (izvan grada Hvara) nažalost ne poznaju te činjenice. Tablica 53 daje prikaz različitih percepcija stanovnika i učenika o trajanju turističke sezone.

Tablica 53. Percepcije stanovnika i učenika o optimalnom trajanju turističke sezone

Optimalno trajanje turističke sezone u gradu Hvaru prema mišljenju ispitanika	
stanovnici grada Hvara	srednjoškolski učenici grada Hvara
➤ tijekom cijele godine	➤ od 5. do 9. mjeseca
➤ od Uskrsa do Svih svetih	➤ tijekom cijele godine
➤ od 5. do 9. mjeseca	➤ od 6. do 8. mjeseca
➤ od 6. do 8. mjeseca	➤ od Uskrsa do Svih svetih

Izvor: Izrada autora prema vlastitom istraživanju

Pitanje definiranja optimalnog trajanja sezone u gradu Hvaru provedeno je na dvije skupine ispitanika (stanovnici grada Hvara i srednjoškolski učenici). Obje skupine vide produženje sezone kao realnu mogućnost, s tom razlikom da su stariji ispitanici spremni na rad tijekom cijele godine, dok su mlađi možda realniji i ne vide produljenja sezone na cijelu godinu kao stvarno rješenje. Pregled različitih motiva dolaska turista u grad Hvar prema mišljenju svih ispitanih skupina daje tablica 54.

Tablica 54. Percepcije stanovnika, učenika i mladih o glavnim motivima dolaska turista u grad Hvar

Rangiranje glavnih motiva turista za dolazak u grad Hvar		
stanovnici grada Hvara	srednjoškolski učenici grada Hvara	mladi izvan grada Hvara
<ul style="list-style-type: none"> ➤ prirodne ljepote, klima ➤ dobra zabava ➤ kulturne znamenitosti ➤ gostoljubivost lokalnog stanovništva ➤ gastronomski i eno-turizam ➤ slavne osobe ➤ marina ➤ kulturna događanja ➤ vrhunske turističke usluge 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ prirodne ljepote, klima ➤ dobra zabava ➤ kulturne znamenitosti ➤ vrhunske turističke usluge ➤ marina ➤ gastronomski i eno-turizam ➤ slavne osobe ➤ kulturna događanja ➤ gostoljubivost lokalnog stanovništva 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ prirodne ljepote. klima ➤ dobra zabava ➤ kulturne znamenitosti ➤ gastronomski i eno-turizam ➤ slavne osobe ➤ vrhunske turističke usluge ➤ kulturna događanja ➤ marina ➤ gostoljubivost lokalnog stanovništva

Izvor: Izrada autora prema vlastitom istraživanju

Uspoređujući odgovore na postavljeno pitanje u anketnom upitniku: „*Odredite glavne motive turista za dolazak u grad Hvar*”, za sve tri skupine ispitanika (stanovnici, mladi izvan grada, i srednjoškolski učenici) može se zaključiti sljedeće. Sve tri grupe ispitanika slažu se u tome da su tri glavna razloga dolaska turista u grad Hvar: **1) prirodne ljepote, 2) dobra zabava i 3) kulturne znamenitosti**. Vidljiva su odstupanja u percepcijama stanovnika grada Hvara koji visoko rangiraju gostoljubivost lokalnog stanovništva (što može biti pokazatelj nedovoljne samokritičnosti), dok i učenici i mladi ne ističu to kao važan razlog dolaska (stavljaju ga na posljednje mjesto). Postojanje marine, gastro i eno-turizma te dolazak slavni osoba u grad Hvar, za sve tri skupine ispitanika, predstavlja isto tako važan razlog dolaska turista u grad pored ranije navedenih razloga. Tablica 55 pokazuje smjer razvoja grada Hvara kako ga vide svi stanovnici grada Hvara (uključujući i učenike).

Tablica 55. Percepcije stanovnika i učenika o potencijalnom smjeru razvoja grada Hvara

Rangiranje smjerova razvoja grada Hvara	
stanovnici grada Hvara	srednjoškolski učenici grada Hvara
➤ sportski i avanturistički turizam	➤ „party” destinacija
➤ nautički turizam	➤ sportski i avanturistički turizam
➤ kulturni turizam	➤ nautički turizam
➤ zdravstveni turizam	➤ kulturni turizam
➤ gastronomski i eno-turizam	➤ gastronomski i eno-turizam

Izvor: izrada autora prema vlastitom istraživanju

Ispitujući smjer razvoja grada Hvara stanovnici i učenici istaknuli su tri glavna smjera: *1) sportski i avanturistički turizam, 2) nautički turizam i 3) kulturni turizam*. Odgovor učenika koji smatraju kao vodećim smjerom razvoja razvoj grada Hvara – grad Hvar kao „party” destinacija može se kritički promatrati jer su isti naveli da su najčešći razlozi dolaska turista u grad: odmor, dakle kupališni turizam, sunce i more te vide grad Hvar kao mjesto kulture i zabave. Nažalost, mladi (učenici) nisu dovoljno upoznati s poviješću turizma grada Hvara pa aspekt zdravstvenog turizma ne vide kao potencijalni smjer razvoja.

3.3.2. Ljudski potencijali i upravljanje kvalitetom

U suvremenom društvu znanja, ljudi i njihova znanja, sposobnosti i kompetencije postaju ključne konkurentske prednosti u izgradnji učećih organizacija. Samo kroz ulaganja u formalno i neformalno obrazovanje te sustav cjeloživotnog učenja može se postići tržišna prednost u društvu koje vrednuje inovacije, znanje i tehnologiju kao pokretače razvoja. Društvo znanja stvara nove potrebe i nova zanimanja tako da samo praćenjem tih novih trendova organizacija može opstati i stvarati nove vrijednosti. Otvaranje novih radnih mjesta, stvaranje preduvjeta za razvoj od gospodarskih do preduvjeta ulaganja u obrazovanje i zdravstvo te stvaranje novih radnih mjesta poticanjem malog i srednjeg poduzetništva može se spriječiti mlade obrazovane ljude da odlaze s otoka. Prednost grada Hvara demografski je rast koji je potaknut migracijama stanovništva okolnih naselja, a što omogućava gospodarski rast.

Kvalitetu turističkih usluga, a time i konkurentnost hrvatskog turizma direktno ugrožava hrvatski sustav formalnog obrazovanja za turističke djelatnike jer ne osigurava dovoljno kvalitetne kadrove koji bi nakon završetka obrazovnog procesa bili spremni aktivno se (na učinkovit način) uključiti u radne i upravljačke procese. Osnovna ograničenja sustava formalnog obrazovanja za potrebe turizma u Hrvatskoj su sljedeća:

- Sustav srednjoškolskog obrazovanja za potrebe turizma općenito ima previše različitih programa i premalo praktične nastave što rezultira neujednačenošću i suboptimalnom razinom kvalitete kadrova koji iz srednjih strukovnih škola dolaze na tržište rada za potrebe turizma;
- Sustav visokog obrazovanja za potrebe turizma temelji se isključivo na stjecanju teorijskih znanja bez povezanosti s praksom, odnosno gospodarstvom. Stoga visokoobrazovani kadrovi koji izlaze na hrvatsko tržište rada nakon završenog obrazovnog procesa nisu odgovarajuće pripremljeni za izazove i odgovornosti upravljačkih pozicija u gospodarstvu i turističkom sustavu općenito;
- Nepostojanje tzv. trening centara, tj. hotelskih objekata u kojima bi polaznici srednjih strukovnih škola i visokih učilišta stjecali praktična znanja i vještine nužne za aktivno uključivanje na tržište rada, podjednako što se tiče izvršnih i upravljačkih pozicija (srednji i viši menadžment);
- Nedovoljan broj privatnih veleučilišta i visokih učilišta za hotelijerstvo, ugostiteljstvo i turistički sustav, čiji bi programi bili visoko specijalizirani i sa značajnim udjelom praktičnog rada namijenjenog obrazovanju srednjeg menadžmenta u turizmu;
- Nedovoljna suradnja s međunarodnim centrima izvrsnosti u obrazovanju za turističko gospodarstvo i sustav turističkih organizacija, koja bi uključivala razmjenu znanja, nastavnih metoda i gostovanja profesora, a po mogućnosti i organiziranje podružnica međunarodnih obrazovnih centara izvrsnosti u Hrvatskoj;
- Postojeći sustav cjeloživotnog učenja namijenjen turizmu u Hrvatskoj ne zadovoljava potrebe turističkog gospodarstva i sustava turističkih organizacija, budući da nije cjelovit (sveobuhvatan) i u dovoljnoj mjeri konzistentan.

Osnovna ograničenja su sljedeća:

- Postojeći programi stručnog usavršavanja koje organiziraju strukovne udruge (napose Udruga poslodavaca u hotelijerstvu Hrvatske) u suradnji s Ministarstvom turizma

usmjereni su na usavršavanje proizvodno-uslužnog osoblja u hotelijerstvu pružanjem osnovnih stručnih znanja, a samo sporadično i iznimno namijenjeni su srednjem i višem menadžmentu koji je ključan za unapređenje konkurentnosti turističkog gospodarstva Hrvatske. Postojeći programi cjeloživotnog učenja nedovoljno uključuju usavršavanje u cijelom spektru osobnih, komunikacijskih, prodajnih i općih vodstvenih te upravljačkih vještina koje su nužne za djelotvorno poslovanje turističkog gospodarstva i turističkih organizacija;

- Ne postoji sustav licenciranih nositelja programa cjeloživotnog učenja u turizmu, koji bi se temeljio na usklađenim programima prilagođenim ciljanim skupinama polaznika (izvršno osoblje, srednji menadžment, viši menadžment) te na suvremenim dostignućima internacionalne prakse turističkog gospodarstva.

Opće podizanje svijesti i stvaranje pozitivnih stavova stanovništva o turizmu nužno je za zadovoljavajuće funkcioniranje ukupnih sustava turizma u zemlji. Stoga bi u svim obrazovanim programima, u cijeloj obrazovnoj vertikali, dakle još od predškolske dobi, trebali postojati obrazovni sadržaji usmjereni na poduzetničke kompetencije i upoznavanje različitih zanimanja u turizmu jer se već u toj dobi počinju formirati životni stavovi i počinje se razmišljati o budućem zanimaju.

3.3.3. Mjere i aktivnosti za podizanje konkurentnosti kroz razvoj poduzetništva

Dok se razvojni operativni planovi (ROP) više temelje na brojčanim podacima koji prate realiziranje donesenih (političkih) odluka, strategija bi morala imati širi smisao. Uz obavezne ekonomske parametre i analizu, strategija uključuje osmišljavanje trendova razvoja cijelog društva. Stoga strategija razvoja jednog grada mora obuhvaćati sve mnogobrojne segmente razvoja jednog složenog i dinamičnog sustava. Jedan od najvažnijih segmenata je gospodarstvo, a najdinamičniji segment gospodarstava je poduzetništvo, odnosno kako se to nekad zvalo „malo gospodarstvo”, a danas sektor malih i srednjih poduzeća (MSP, engl. *SME – Small and Medium Enterprises*) koji obuhvaća obrtnike, slobodna zanimanja, obiteljska poljoprivredna gospodarstva i poduzeća koja zapošljavaju do 250 zaposlenika. Razvoj poduzetništva općenito ovisi o:

- gospodarskom stanju i trendovima razvoja gospodarstva u zemlji i u svijetu, tj. o gospodarskoj okolini u kojoj poduzetnici djeluju,

- pravnom sustavu koji treba štititi poslovanje,
- strategiji razvoja društva i grada,
- institucionalnoj podršci i programima za poticanje poduzetništva,
- političkim stavovima i odlukama,
- obrazovnom sustavu i kvaliteti obrazovanja,
- formalnom, neformalnom i informalnom obrazovanju za poduzetništvo,
- vrijednosnom sustavu u društvu i odgoju djece.

Društvena zajednica, bez obzira radi li se o državi, regiji ili gradu, koja ima pozitivan stav prema poduzetništvu i poduzetnicima, stvara pozitivno poduzetničko okruženje (tzv. poduzetničku klimu). Ovi čimbenici predstavljaju motore rasta, a u suprotnom oni su prepreka i kočnica rasta. Stoga vrijedi pravilo – Ako u društvu zaista želimo razvoj poduzetništva i radimo na tome, onda ćemo ga i imati. Samo treba računati na to da ulaganja u stvaranje poduzetničke kulture i infrastrukture trebaju oko 15 – 20 godina da bi pokazala svoj multiplikativni učinak i ostvarila mjerljive rezultate u vidu rasta BDP-a i otvaranja novih radnih mjesta.

Izgradnja poduzetničke infrastrukture obuhvaća društvenu, fizičku i institucijsku infrastrukturu. Društvena infrastruktura odnosi se na institucije koje omogućuju funkcioniranje pravnog poretka i primjenu propisa i uredaba na državnoj, regionalnoj i lokalnoj razini. Fizička infrastruktura osigurava telekomunikacije, prometne, energetske, komunalne i druge slične sustave. Institucijska infrastruktura predstavlja različite uslužne djelatnosti s područja informacija, zaštite intelektualnog vlasništva, ispitivanja kvalitete, financijskog poslovanja, obrazovanja itd. Takve usluge poduzetnici mogu dobiti u obrazovnim i znanstvenim ustanovama te raznim stručnim i strukovnim društvima. Međutim, najvažnije institucije za poticanje poduzetništva u kojima poduzetnici dobivaju konkretne potpore su:

- regionalne razvojne agencije,
- poduzetnički centri,
- poduzetnički inkubatori,
- poduzetničke ili poslovne zone,
- tehnološki parkovi i sl.

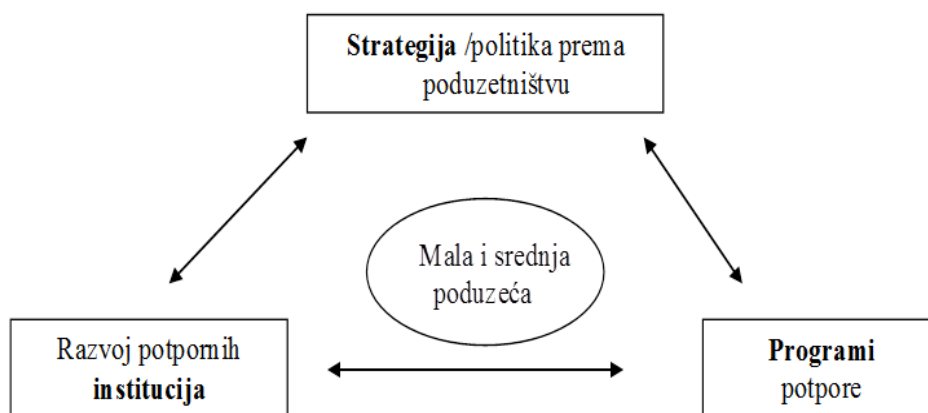
U njima poduzetnici dobivaju tzv. čvrste i meke potpore. U čvrste potpore spadaju novac (bespovratna sredstva, poticaji, subvencionirane kamate i sl.) i prostor (besplatan, odnosno subvencionirani najam uređenog poslovnog prostora u inkubatoru, ili pak uređeno građevinsko zemljište sa svom potrebnom fizičkom infrastrukturom za gradnju poslovnih ili stambeno-poslovnih objekata po subvencioniranoj cijeni u poslovnoj zoni). Meke potpore obuhvaćaju obrazovanje, informiranje i savjetovanje.

Poticanje poduzetništva i jačanje konkurentnosti malog gospodarstva provodi se raznim programima potpore, a najčešći su oni koji potiču:

- razvoj poduzetničke infrastrukture i potpornih institucija,
- obrazovanje za poduzetništvo,
- poduzetništvo početnika, mladih, žena, marginaliziranih skupina i osoba s invaliditetom,
- obrazovanje, dokvalifikacije i prekvalifikacije u strukovnim zanimanjima i obrtništvu,
- komercijalizacija inovacija,
- internacionalizacija poslovanja i izvoz,
- upravljanje poduzećem u fazi rasta i razvoja (profesionalizacija menadžmenta),
- podizanje konkurentnosti udruživanjem u klastere i zadruge.

Sljedeća slika 5 prikazuje povezanost strategije poduzetništva s razvojem potpornih institucija i programima potpore malih i srednjih poduzeća, što može biti prijedlog sustavnog razvoja poduzetništva grada Hvara.

Slika 5. Model sustavnog pristupa razvoju poduzetništva

Izvor: Izrada autora

Izvršna i zakonodavna vlast => donose strategiju/politiku prema poduzetništvu (donose zakone i odobravaju programe za nove i rastuće tvrtke).

Potporne institucije => pripremaju i provode politiku i programe (razdvajanje upravnih od stručnih poslova, decentralizacija uprave).

Zadaci države => reforma socijalne pomoći (naučiti loviti ribu), osposobljavanje siromašnih, poticanje ravnomjernog geografskog razvoja, oblikovanje općih razvojnih uvjeta, stimulacija udruživanja resursa (lokalne vlasti, znanost, obrazovanje, privatni sektor), prenošenje odgovornosti na regionalne i lokalne vlasti u iskorištavanju danih mogućnosti.

Lokalna uprava => kao poduzetnik, pokretač izrade razvojne strategije i „nadzorni organ” provedbe.

3.3.4. Razvoj infrastrukture, zaštita prirode i okoliša

S obzirom na to da je grad Hvar dio otoka Hvara dijeli problematiku zajedničku svim jadranskim otocima, a koja se tiče poteškoća prometne i komunalne infrastrukture. Značajno ograničenje samom gradu u tom smislu jest prometna povezanost s kopnom, županijskim i državnim središtima te isto tako prometna povezanost s ostalim JLS-ima na samom otoku. Zbog slabog korištenja obnovljivih izvora energije, a značajnih predispozicija (veliki broj sunčanih dana), potrebno je značajnije korištenje obnovljivih izvora energije i promicanje energetske učinkovitosti. Problemi ovisnosti o infrastrukturi s kopna, opskrbe električnom energijom i vodom možda se mogu riješiti nekim inovativnim načinima i novim tehnologijama. Svakako je potrebno unaprijediti prometnu i komunalnu infrastrukturu i napraviti značajne pomake u očuvanju okoliša jer su upravo ti prirodni resursi ključne konkurentske prednosti grada Hvara, a koji ga razlikuju od ostalih turističkih destinacija na Mediteranu.

3.3.5. Učinkovito upravljanje lokalnom samoupravom

Učinkovito upravljanje lokalnom samoupravom veliki je izazov jer zahtijeva potrebna znanja, kompetencije i vještine odgovornih tijela, ali i uključenost svih dionika JLS-a grada Hvara. Izrada ove Strategije kao i dokumenta „PUK” značajni su koraci prema učinkovitosti i odgovornosti JLS-a grada Hvara, a za koje je odgovorno Gradsko poglavarstvo što treba osigurati dugoročno održiv i pametan razvoj grada Hvara. Definiranje ključnih pravaca i

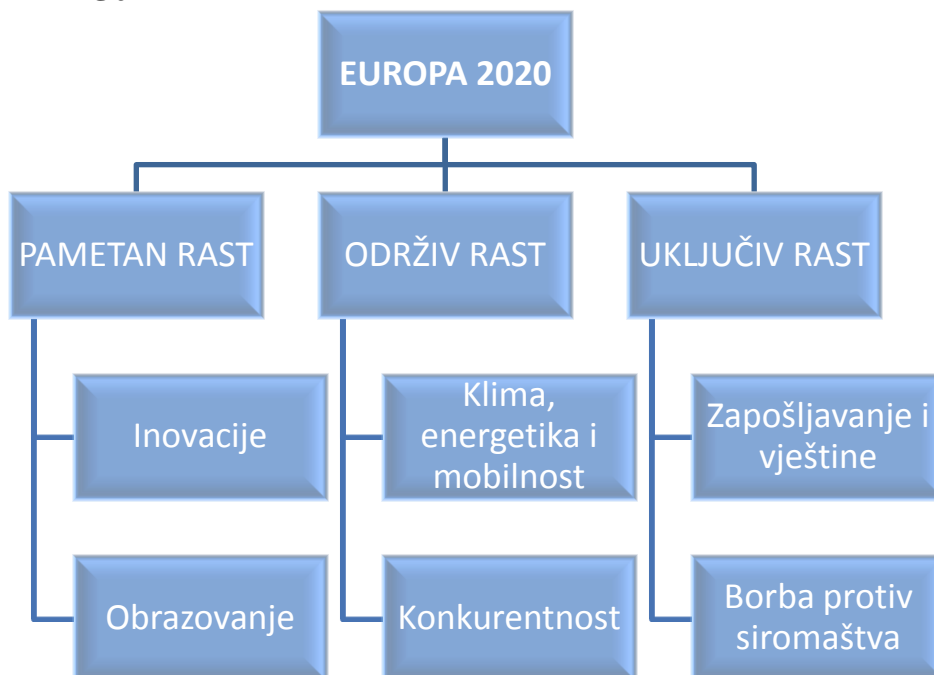
započetih projekata u gradu preduvjeti su za apliciranje na EU fondove koji bi gradu Hvaru osigurali sredstva i ostale potrebne resurse (znanja, ljude i opremu) za siguran i održiv rast prema ostvarivanju novog identiteta grada Hvara kao novog središta te vodećeg gospodarskog nositelja eko proizvodnje vinogradarstva, maslinarstva i ribarstva na Jadranu.

Kako je turizam grada Hvara temelj razvoja grada može se reći da je upravljanje turizmom kao temeljnom gospodarskom djelatnošću središnje pitanje upravljanja gradom Hvarom. Svakako da su problemi upravljanja gradom i svim poslovnim procesima znatno složeniji od same problematike upravljanja gradom Hvarom kao turističkom destinacijom, međutim, postavljanje strategije razvoja grada koja se oslanja na načela: zaštite okoliša, postavljanje turizma kao središta, određenje kanala distribucije te izgradnje dinamičnog privatnog sektora čini okosnicu razvoja.

3.4. Povezanost i usklađenost ciljeva, prioriteta i mjera Strategije razvoja grada Hvara

Za uspješno provođenje ovog strateškog dokumenta važna je usklađenost s nadređenim dokumentima koji su navedeni u prvom dijelu studije. Dva temeljna dokumenta koja bitno određuju prioritete su strateški ciljevi određeni Strategijom Europe 2020. i određenje prioriteta definiranih u strateškom dokumentu SDŽ-a za naredno razdoblje 2020. Ovaj strateški dokument koji definira prioritete razvoja za grad Hvar temeljen je na smjernicama i preporukama strateških dokumenta navedenih u prvom dijelu ove Studije kao i provedenoj anketi građana grada Hvara. Navest ćemo samo najvažnije, a to su: strategija „Europa 2020” i strategija SDŽ-a (ŽRS – Županijska razvojna strategija) koje čine osnovu i temeljne pretpostavke za razvijanje smjernica razvoja grada Hvara (slika 6, slika 7 i slika 8).

Slika 6. Strategija „EUROPA 2020“

Izvor: Izrada autora prema strategiji „Europa 2020“

Slika 7. Strategija Splitsko-dalmatinske županije

Izvor: Izrada autora prema ROP SDŽ (2011. – 2013.)

Slika 8. Strategija grada Hvara

Izvor: Izrada autora

3.5. Provedba strateškog dokumenta razvoja grada Hvara

Izrada strateškog dokumenta (razvoja grada Hvara za razdoblje 2020. godine) prvi je korak u složenom procesu strateškog menadžmenta (upravljanja), tj. dijela koji se odnosi na planiranje razvoja JLS-a Hvara. Dakle, nakon izrade strateškog dokumenta slijedi implementacija odnosno provedba same Strategije odnosno primjena konkretnih mjera koje su definirane postavljenim strateškim ciljevima. Provedba strateškog dokumenta ključna je faza jer zahtijeva da Strategija zaživi te da se kroz konkretne aktivnosti dogode željene promjene te da kroz uključenost svih interesno-utjecajnih skupina koje su od početka sudjelovale u kreiranju vizije i misije te određenju strateških prioriteta postave nove razvojne smjernice koje će doprinijeti većoj kvaliteti života stanovnika, a ujedno i grada Hvara i unapređenju učinkovitosti gradske uprave.

U cilju postizanja općeg održivog razvoja, poticanja poduzetništva, ostvarivanja cjelogodišnjeg turizma, povezivanja svih otočkih JLS-a potrebno je kontinuirano preispitivanje misije i vizije grada Hvara te postavljanje takvih strateških prioriteta koji će gradu Hvaru donijeti budućnost koju zaslužuje. U tom smislu potrebno je marketinški upravljati destinacijom – Hvarom razvijajući „brand” grada Hvara kao kulturno-zdravstvenog i gastronomskog odredišta i odmorišta koje je gospodarski samoodrživo te nudi cjelogodišnji

turizam visoke kvalitete, ali je i dio cjelovite ponude otoka Hvara u kojoj se povezuje sva otočka središta kroz stvaranje jedinstvene turističke ponude otoka Hvara. Međutim, potrebno je da stanovnici grada Hvara, koji su uvelike bili uključeni u proces izrade Strategije, prepoznaju ovaj dokument i njegove ciljeve kao svoje kako bi mogli sudjelovati u realizaciji pojedinih projekata i provedbi mjera.

3.6. Ograničenja

Ovaj strateški dokument treba dati opće razvojne smjernice kako bi grad Hvar osigurao održivi razvoj te učinkovito upravljao svojim resursima. S obzirom na SWOT analize okruženja, gospodarstva, tržišta rada i demografskih značajki te infrastrukture, društvenog razvoja i turizma definirani su strateški prioriteti i konkretne mjere. Postoje određena ograničenja ovog dokumenta koja proizlaze iz činjenice da je složenost okoline grada Hvara i dinamičnost interesno-utjecajnih skupina (pritiska i izvora moći) značajna. Veliki broj poduzetnika i s njima povezani interesi često su suprotstavljani općim interesima građana (buka, smeće, ograničenje radnog vremena, gužva u gradu tijekom sezone). S druge strane visoka kvaliteta života građana van sezone donosi miran život neopterećen egzistencijalnim brigama koje muče većinu stanovnika Hrvatske. Jedan dio stanovnika (predstavnicima relevantnih institucija) aktivno se uključio u izradu Strategije te su svojim prijedlozima, praktičnim rješenjima i zainteresiranošću doprinijeli kvalitetnijim podacima i stvarnoj procjeni situacije u gradu. Zaključno, stanovnici grada Hvara velikim dijelom zadovoljni su svojim životom i mogućnošću ostvarivanja značajne financijske zarade tijekom sezone koja je dostatna za kvalitetan život tijekom cijele godine. Kako ovaj strateški dokument predstavlja smjernice za budući razvoj i živi je dokument koji tek treba ostvariti kroz rad i angažiranost gradskih tijela i uključenost stanovnika očekuje se da ova pisana riječ postane stvarnost, a zacrtani strateški ciljevi ostvareni projekti. Potrebna je dobra volja, participacija svih sudionika, isključenost političkih interesa i prevladavanje svijesti o općem i dugoročnom dobru čitave lokalne zajednice grada Hvara.

4. ZAKLJUČAK

Grad Hvar sinonim je za ljetno turističko odredište za mlade i zabavu, no njegovi su prirodni, gospodarski i društveni razvojni potencijali mnogo veći i nažalost nedovoljno iskorišteni. Naime, geomorfološki, klimatski, hidrogeografski, biogeografski i pejzažni resursi kao i originalnost kulturno-povijesnih i etnosocijalnih turističkih potencijala grada Hvara čine ga jedinstvenim na Mediteranu pa i u Europi. Iako je grad Hvar prepoznat kao poželjna i prestižna turistička destinacija Europe, može se uvelike unaprijediti kompletna turistička ponuda kroz cjelogodišnji turizam te osigurati cjelovit i održiv razvoj grada Hvara te razviti nove/stare oblike turizma: avanturistički, kulturni, zdravstveni, turizam koji zagovaraju stanovnici grada Hvara. Potrebno je unaprijediti učinkovitost gradske uprave, potaknuti suradnju i uključenost svih interesno-utjecajnih skupina u postizanje održivosti lokalne zajednice te osigurati kvalitetniju suradnju između lokalne i regionalne razine upravljanja. Vrijedni stanovnici koji posjeduju raznolika znanja i vještine najveći su razvojni potencijal grada Hvara, no ujedno i najveća zapreka jer im pored visokog životnog standarda grad ne osigurava visoku razinu življenja u smislu pružanja svih javnih usluga. Naime, stanovnici navode da im je potrebno osigurati bolju zdravstvenu skrb, dodatne obrazovne, sportske i kulturne sadržaje te omogućiti bolju infrastrukturu što se poglavito odnosi na pitanje unapređenja prometne povezanosti, dodatne edukacije i mogućnosti daljnjeg obrazovanja na otoku i zapošljavanja, te zadržavanja mladih visokoobrazovanih stručnjaka i njihovo zapošljavanje. Zaključno, mogu se definirati sljedeći strateški prioriteti na kojima treba graditi budućnost grada Hvara u narednom razdoblju do 2020. godine:

- (1) Jačanje prepoznatljivosti grada Hvara,**
- (2) Razvoj ljudskih resursa i povećanje kvalitete života,**
- (3) Konkurentno gospodarstvo,**
- (4) Razvoj infrastrukture, zaštita prirode i okoliša,**
- (5) Unapređenje upravljanja razvojem.**

Konačno, može se zaključiti da su problemi upravljanja lokalnim razvojem zajednički gradovima u Hrvatskoj, a tiču se pitanja predviđanja dinamičnosti i složenosti okoline, političke nestabilnosti i neizvjesnosti te potrebe primjene menadžerskih znanja i vještina te uključivanje osobne i društvene odgovornosti. Potrebno je preispitati utjecaj lokalne vlasti i

njihovih razvojnih politika na lokalni ekonomski razvoj te povećati njihovu učinkovitost, a svakako razmotriti ulogu građana, njihovu uključenost, spremnost na suradnju i sposobnost artikulacije i zastupanja vlastitih interesa.

POPIS TABLICA, GRAFIKONA I SLIKA

POPIS TABLICA

TABLICA 1. TIPOLOGIJA NASELJA GRADA HVARA.....	29
TABLICA 2. POVRŠINE POLJOPRIVREDNOG I ŠUMSKOG ZEMLJIŠTA PO KATEGORIJAMA	32
TABLICA 3. ZAŠTIĆENA PODRUČJA	33
TABLICA 4. PODRUČJA EKOLOŠKE MREŽE REPUBLIKE HRVATSKE	33
TABLICA 5. KRETANJE PROSJEČNIH TEMPERATURA ZRAKA I MORA PREMA MJESECIMA	34
TABLICA 6. SWOT ANALIZA OKRUŽENJA OTOKA I GRADA HVARA	39
TABLICA 7. BROJ STANOVNIKA PREMA POPISU STANOVNIŠTVA IZ 2001. I 2011. GODINE	53
TABLICA 8. STANOVNIŠTVO OTOKA HVARA PO NASELJIMA, PREMA POPISIMA OD 1857. DO 2001. GODINE	56
TABLICA 9. STANOVNIŠTVO PREMA DOBI I SPOLU PO NASELJIMA, 2001. I 2011. GODINA	60
TABLICA 10. STANOVNIŠTVO STARO 15 I VIŠE GODINA PREMA SPOLU I ZAVRŠENOJ ŠKOLI, 2001. I 2011. GODINA	62
TABLICA 11. BROJ STANOVNIKA I ZAPOSLENIH U DOBI 20 - 64 GODINE TE STOPA ZAPOSLENOSTI PO ŽUPANIJAMA.....	65
TABLICA 12. BROJ ZAPOSLENIH I NEZAPOSLENIH TE STOPA NEZAPOSLENOSTI PO ŽUPANIJAMA.....	66
TABLICA 13. STRUKTURA AKTIVNOG STANOVNIŠTVA U SPLITSKO-DALMATINSKOJ ŽUPANIJU, 31. 12. 2013. I 31. 12. 2012.....	67
TABLICA 14. SWOT ANALIZA DEMOGRAFSKE STRUKTURE I STANJA TRŽIŠTA RADA.....	77
TABLICA 15. OSNOVNI POKAZATELJI RAZVIJENOSTI ZA GRAD HVAR I USPOREDBA S NACIONALNIM PROSJEKOM.....	80
TABLICA 16. PRIKAZ BROJA I STRUKTURE GOSPODARSKIH SUBJEKATA SPLITSKO-DALMATINSKE ŽUPANIJE: PROSINAC 2008. – OŽUJAK 2013.....	81
TABLICA 17. NEZAPOSLENE OSOBE U GRADU HVARU PREMA DOBI I SPOLU.....	84
TABLICA 18. UKUPNI PRIHODI, DOBIT, GUBITAK I INVESTICIJE PODUZEĆA GRADA HVARA U RAZDOBLJU OD 2005. DO 2013. GODINE (U 000 KUNA).....	86
TABLICA 19. USPOREDBA BROJA I STRUKTURE OBRTA GRADA HVARA U ODNOSU NA CIJELI OTOK HVAR U 2013. GODINI	88
TABLICA 20. PREGLED POLJOPRIVREDNIH POVRŠINA OTOKA HVARA; STANJE NA DAN 31. 05. 2003. GODINE (U HA).....	90
TABLICA 21. PREGLED ODNOSA UKUPNIH I RODNIH POVRŠINA MASLINE.....	91
TABLICA 22. PREGLED ODNOSA UKUPNIH I RODNIH POVRŠINA SMOKVE; STANJE NA DAN 31. 05. 2003. GODINE.....	92
TABLICA 23. PREGLED ZASADA I KOLIČINE PROIZVEDENE LAVANDE PO GODINAMA NA OTOKU HVARU U RAZDOBLJU 1939. – 1978. GODINE	93
TABLICA 24. SWOT ANALIZA GOSPODARSTVA GRADA HVARA	106
TABLICA 25. BROJ DJECE U DJEČJEM VRTIĆU „VANĀELA BOŽITKOVIĆ“ U RAZDOBLJU 2009. – 2014. GODINE.....	109
TABLICA 26. BROJ UČENIKA U OSNOVNOJ ŠKOLI ZA RAZDOBLJE 2009. – 2014. GODINE	110

TABLICA 27. BROJ UČENIKA U SREDNJOJ ŠKOLI ZA RAZDOBLJE 2009. – 2014. GODINE	111
TABLICA 28. POPIS SPORTSKIH UDRUGA U GRADU HVARU	119
TABLICA 29. SWOT ANALIZA DRUŠTVENIH DJELATNOSTI	123
TABLICA 30. BROJ TURISTIČKIH DOLAZAKA I NOĆENJA U HRVATSKOJ OD 1946. DO 2013. GODINE.....	125
TABLICA 31. BROJ TURISTIČKIH DOLAZAKA I NOĆENJA PREMA ŽUPANIJAMA U HRVATSKOJ 2013. GODINE	128
TABLICA 32. STRUKTURA SMJEŠTAJNIH KAPACITETA U HRVATSKOJ, SPLITSKO-DALMATINSKOJ ŽUPANIJ I GRADU HVARU, 2013. GODINE.....	133
TABLICA 33. OSTVARENI TURISTIČKI DOLASCI I NOĆENJA U GRADU HVARU OD 1970. DO 2013. GODINE	136
TABLICA 34. ZAINTERESIRANE SKUPINE ZA RAZVOJ ODRŽIVOG TURIZMA U GRADU HVARU	140
TABLICA 35. PRIRODNI (BIOTROPNI) TURISTIČKI RESURSI GRADA HVARA	141
TABLICA 36. DRUŠTVENI TURISTIČKI RESURSI GRADA HVARA	142
TABLICA 37. PREDVIĐENI RAZVOJ SPECIFIČNIH OBLIKA ZA PODRUČJA: DALMACIJA (SPLIT) I GRAD HVAR	144
TABLICA 38. SWOT ANALIZA TURIZMA ZA GRAD HVAR	146
TABLICA 39. ŽUPANIJSKE CESTE NA PODRUČJU GRADA HVARA.....	147
TABLICA 40. UDIO POJEDINIH VRSTA CESTA I CESTOVNA GUSTOĆA	148
TABLICA 41. NORMATIVI PARKIRALIŠNIH MJESTA U POSTUPKU IZDAVANJA LOKACIJSKE DOZVOLE PREMA VRSTI NAMJENE GRAĐEVINE	149
TABLICA 42. LUKE NA PODRUČJU GRADA HVARA	151
TABLICA 43. PODACI O POŠTANSKOM UREDU U GRADU HVARU.....	152
TABLICA 44. POTROŠNJA ELEKTRIČNE ENERGIJE U GRADU HVARU	153
TABLICA 45. SWOT ANALIZA INFRASTRUKTURE GRADA HVARA.....	157
TABLICA 46. OPERATIVNI CILJEVI	161
TABLICA 47. PRIORITETNI PROJEKTI ZA RAZVOJ JLS-A	166
TABLICA 48. TEKUĆI PROJEKTI GRADA HVARA.....	167
TABLICA 49. GLAVNI CILJEVI STRATEGIJE „EUROPA 2020“	172
TABLICA 50. DETALJI O SREDSTVIMA DODIJELJENIMA OPERATIVNIM PROGRAMIMA.....	174
TABLICA 51. USPOREDBA GRADA HVARA DANAS I HVARA 2020. GODINE	177
TABLICA 52. STRATEŠKI PRIORITETI PREMA RAZVOJNIM PODRUČJIMA	180
TABLICA 53. PERCEPCIJE STANOVNIKA I UČENIKA O OPTIMALNOM TRAJANJU TURISTIČKE SEZONE.....	187
TABLICA 54. PERCEPCIJE STANOVNIKA, UČENIKA I MLADIH O GLAVNIM MOTIVIMA DOLASKA TURISTA U GRAD HVAR	188
TABLICA 55. PERCEPCIJE STANOVNIKA I UČENIKA O POTENCIJALNOM SMJERU RAZVOJA GRADA HVARA	189

POPIS GRAFIKONA

GRAFIKON 1. KRETANJE STANOVNIŠTVA OD 1857. GODINE, 1857. = 100 I 1991. = 100.....	49
GRAFIKON 2. STANOVNIŠTVO GRADOVA SPLITSKO-DALMATINSKE ŽUPANIJE S PROMJENAMA UKUPNOG BROJA U MEĐUPOPISNOM RAZDOBLJU 2001. – 2011. GODINE	51
GRAFIKON 3. UKUPNO STANOVNIŠTVO I MEĐUPOPISNE PROMJENE STANOVNIŠTVA GRADOVA I OPĆINA OTOKA HVARA, NA TEMELJU POPISA STANOVNIŠTVA 2001. I 2011. GODINE.....	52
GRAFIKON 4. KRETANJE BROJA STANOVNIKA I GRADA HVARA PREMA POPISIMA STANOVNIŠTVA	54

GRAFIKON 5. SPOLNA STRUKTURA STANOVNIŠTVA GRADA HVARA, 2011. GODINE.....	58
GRAFIKON 6. DOBNA STRUKTURA GRADA HVARA	59
GRAFIKON 7. OBRAZOVNA STRUKTURA STANOVNIKA OTOKA HVARA PREMA POPISU STANOVNIŠTVA IZ 2011. GODINE.....	61
GRAFIKON 8. STOPE NEZAPOSLENOSTI PO ŽUPANIJAMA, 31. 12. 2013. GODINE.....	68
GRAFIKON 9. KRETANJE BROJA ZAPOSLENIH I STOPE NEZAPOSLENOSTI U SPLITSKO-DALMATINSKOJ ŽUPANIJI.....	69
GRAFIKON 10. PROSJEČAN UDIO NEZAPOSLENIH PO ISPOSTAVAMA (U %).....	71
GRAFIKON 11. NEZAPOSLENE OSOBE U GRADU HVARU PREMA DOBI I SPOLU, STANJE 30. TRAVNJA 2014. GODINE.....	72
GRAFIKON 12. PROSJEČAN UDIO ZAPOSLENIH OSOBA PO ISPOSTAVAMA (U %).....	73
GRAFIKON 13. PROSJEČAN UDIO SEZONSKIH ZAPOSŁJAVANJA PO ISPOSTAVAMA (U %)	74
GRAFIKON 14. ZAPOSLENI PREMA DJELATNOSTI U GRADU HVARU U 2013. I U 2014. GODINI, STANJE 30. TRAVNJA 2014.	75
GRAFIKON 15. BROJ PODUZEĆA PO DJELATNOSTIMA U GRADU HVARU U 2013. GODINI	82
GRAFIKON 16. ZAPOSLENI PREMA DJELATNOSTI U GRADU HVARU U 2013. I U 2014. GODINI	83
GRAFIKON 17. PROSJEČNA MJESEČNA NETO PLAĆA PODUZETNIKA GRADA HVARA U RAZDOBLJU OD 1996. DO 2013. GODINE	84
GRAFIKON 18. NEZAPOSLENE OSOBE U GRADU HVARU PREMA DOBI I SPOLU	85
GRAFIKON 19. UKUPNI PRIHODI, DOBIT I INVESTICIJE PODUZETNIKA GRADA HVARA U RAZDOBLJU OD 2005. DO 2013. GODINE (U 000 KUNA).....	86
GRAFIKON 20. STRUKTURA OBRTA U GRADU HVARU U 2013. GODINI	87
GRAFIKON 21. USPOREDBA OBRTA GRADA I OTOKA HVARA ZA 2013. GODINU	89
GRAFIKON 22. PROSJEČAN BROJ DANA BORAVKA TURISTA U HRVATSKOJ U 2013. GODINI, PO MJESECIMA	126
GRAFIKON 23. TURISTIČKI DOLASCI I NOĆENJA NA OTOKU HVARU OD 1970. DO 2013. GODINE	135
GRAFIKON 24. NOĆENJA INOZEMNIH TURISTA PREMA ZEMLJI PORIJEKLA U GRADU HVARU OD 2010. DO 2013. GODINE.....	136
GRAFIKON 25. UDIO TURISTIČKIH DOLAZAKA U REPUBLIKU HRVATSKU, SPLITSKO-DALMATINSKU ŽUPANIJU I GRAD HVAR 2013. GODINE, PO MJESECIMA.....	137
GRAFIKON 26. STRUKTURA PRIKLJUČAKA ZA OPSKRBU PITKOM VODOM	155
GRAFIKON 27. STRUKTURA PROSJEČNE GODIŠNJE POTROŠNJE PITKE VODE.....	155

POPIS SLIKA

SLIKA 1. POLOŽAJ OTOKA I GRADA HVARA U OKVIRU SPLITSKO-DALMATINSKE ŽUPANIJE	28
SLIKA 2. SUSTAV UPRAVLJANJA KVALITETOM.....	163
SLIKA 3. ORGANIZACIJSKA STRUKTURA GRADSKJE UPRAVE GRADA HVARA.....	166
SLIKA 4. STRATEŠKI OKVIR 2020. GODINE	173
SLIKA 5. MODEL SUSTAVNOG PRISTUPA RAZVOJU PODUZETNIŠTVA.....	193
SLIKA 6. STRATEGIJA „EUROPA 2020“	196
SLIKA 7. STRATEGIJA SPLITSKO-DALMATINSKE ŽUPANIJE.....	196
SLIKA 8. STRATEGIJA GRADA HVARA	197

LITERATURA

- Benefo, K., D. (1995), *Postpartum Sexual Abstinence*, Demography, 2, str. 139 – 149.
- Blakely, E., Bradshaw, T. (2002), *Planning Local Economic Development: Theory and Practice*, 3rd ed. SAGE, Incorporated
- Bogović, T. (2014), *Ocjena učinkovitosti upravljanja hrvatskim gradovima metodom omeđivanja podataka (AOMP)*, Doktorski rad, Fakultet organizacije i informatike, Varaždin
- Bognar, A. (1990), Geomorfološke i inženjersko-geomorfološke osobine otoka Hvara i ekološko vrednovanje reljefa, Geografski glasnik, Vol 52, str. 50.
- Bognar, A. (1990), Geomorfološke i inženjersko-geomorfološke osobine otoka Hvara i ekološko vrednovanje reljefa, Geografski glasnik, Vol 52, str. 49 – 65.
- Bognar, A. (1990), Geomorfološke i inženjersko-geomorfološke osobine otoka Hvara i ekološko vrednovanje reljefa, Geografski glasnik, Vol 52, str. 58 – 59.
- Družić, I. (2004), *Resursi i tržišta hrvatskog gospodarstva*, Politička kultura, Zagreb
- DZS (2011), *Statistički ljetopis 2011.*; Državni zavod za statistiku, Zagreb
- DZS (2013), *Statistički ljetopis 2013.*; Državni zavod za statistiku, Zagreb
- DZS – Naselja i stanovništvo RH – PC-Axis baze podataka Gelo, J., Akrap, A. (2003), *Stanovništvo i gospodarski razvoj*; u Hrvatski gospodarski razvoj (urednik I. Družić); str. 24 –55; Politička kultura, Ekonomski fakultet – Zagreb
- Grad Hvar (2014), *Izješće o stanju u prostoru Grada Hvara 2007. – 2014.*, Republika Hrvatska, Splitsko-dalmatinska županija, Grad Hvar, str. 5.
- Grad Hvar (2014), *Izješće o stanju u prostoru Grada Hvara 2007. – 2014.*, Republika Hrvatska, Splitsko-dalmatinska županija, Grad Hvar, str. 13.
- Grad Hvar (2014), *Izješće o stanju u prostoru Grada Hvara 2007. – 2014.*, Republika Hrvatska, Splitsko-dalmatinska županija, Grad Hvar, str. 21., prema: Državni zavod za statistiku (2011), *Popis stanovništva 2011.*, tipologija prema: Model diferencijacije urbanih, ruralnih i prijelaznih naselja u Republici Hrvatskoj, Metodološke upute 67, DZS, Zagreb.
- Hayek, F. (2001), *Put u ropstvo*, Kruzak, Zagreb
- HZZ (2013), *Analitički bilten*, Godina XV., broj 4., Hrvatski zavod za zapošljavanje, Zagreb.
- HZZ (2014), *Izješće o nezaposlenosti i zapošljavanju u 2013. godini u Splitsko-dalmatinskoj županiji*; Hrvatski zavod za zapošljavanje; Područni ured Split, veljača, 2014.
- LAG (2013), *Lokalna razvojna strategija lokalne akcijske grupe „Škoji” 2012. – 2014.*; Lokalna akcijska grupa/LAG Škoji, Nova Riva 4, Stari Grad, veljača 2013.
- Marković, M. (2004), *Hrvatski otoci na Jadranu*, Naklada Jesenski i Turk, Zagreb, str. 164.

- MRRFEU (2014), *Upitnik o održivom razvoju otoka Republike Hrvatske*; Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije, srpanj 2014.
- MRRFEU – Ocjenjivanje i razvrstavanje jedinica lokalne samouprave prema razvijenosti – Izračun JLS-a 27. 12. 2013. – Mihovilović, M. A. i sur. (1995), *Otok Hvar*, Matica hrvatska, Zagreb
- Ministarstvo razvitka i obnove (1997), *Nacionalni program razvitka otoka*, Republika Hrvatska, Ministarstvo razvitka i obnove, str. 5.
- Ministarstvo poduzetništva i obrta (2013), *Strategija razvoja poduzetništva Republike Hrvatske 2013. – 2014.*, str. 22.
- Mrnjavac, Ž. (2004), *Otočka zajednica i društvene djelatnosti – ocjena stanja u: „Projekt: Program održivog razvitka otoka Hvara”*, Ekonomski fakultet Split, veljača 2004.
- Narodne novine, broj 53-1304/2010
- Narodne novine, broj 153/2009
- Narodne novine, broj 53-1304/2010
- Novak, G. (1960), *Hvar kroz stoljeća*, Narodni odbor općine Hvar, Hvar, str. 28.
- Petrić, K. (2012), *Hrvatska kolijevka lavande*, Zagreb
- Petrić, M. (2001), *Hvarski turistički spomenar*, Turistička zajednica grada Hvara, Hvar, str. 86.
- Priručnik sustava upravljanja kvalitetom grada Hvara prema zahtjevima norme ISO 9001:2008, str. 7. – 9.
- Rajčić, A. (2006), *Urbanistički razvoj grada Hvara Pregled osnovnih faza, prostor: Znanstveni časopis za arhitekturu i urbanizam*, Vol. 14, No. 1, str. 101.
- Razović, P. (2012), *Strategija razvoja otoka Hvara*; diplomski rad (mentor: prof. dr. sc. Želimir Dulčić); Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet, Split, siječanj 2012.: str. 1 – 64.
- Smoljanović, A., Smoljanović, M. prema Popis 2011., Splitsko-dalmatinska županija, <http://www.nzjz-split.hr/userfiles/popis2011.pdf> (pristupljeno 5. 12. 2014.)
- Splitsko-dalmatinska županija, Upravni odjel za gospodarstvo, razvitak i europske integracije (2014), *Izješće o stanju u gospodarstvu Splitsko-dalmatinske županije s prikazom financijskih kretanja u 2013. godini*, Split
- Stevens, M., McGowan R. (1987), *Patterns and Predictors of Economic Development Power in Local Government: A Policy Perspective on Issues in one State*, Policy Studies Review, 6 (3), str. 554 – 568.
- Tipurić, D. (ur.) (1998), *Povratak na hrvatske otoke*, Ministarstvo povratnika i useljenika, Zagreb, str. 457 – 463.
- Turčić, I. (2002), *Makroekonomski razvoj Županija u Republici Hrvatskoj kroz tri desetljeća (1961/61 – 1991/92.)*, Ekonomski institut, Zagreb, str. 146.

- *Uredba o sadržaju i metodologiji izrade programa održivog razvitka otoka, sa sadržajem i metodologijom izrade programa održivog razvitka otoka (NN 94/02)*
- Vidović, H. (2006), *The Labour Market in Croatia*; Report for the President of the Republic of Croatia; Vienna, September
- Vučetić, M., Karlič, B. (2005), *Otok Hvar biseri Jadrana*, Fabra, Zagreb, str. 68.
- Vukonić, B. (2005), *Povijest hrvatskog turizma*, Prometej, Zagreb, str. 27.
- Wertheimer-Baletić, A. (1999), *Stanovništvo i razvoj*, Mate, Zagreb

INTERNET STRANICE

- <http://www.dalmacija.hr/sluzbeni-glasnik/sluzbeni-8glasnik-izdanje/xmlsourcetype/internal?xmlsource=glasnik/2013/11/clanci.xml>, (pristupljeno 1. 12. 2014.)
- http://www.dzs.hr/App/PXWeb/PXWebHrv/Menu.aspx?px_type=PX&px_db=Naselja+i+stanovni%u0161tvo+Republike+Hrvatske&px_language=hr&rxid=fc9d580f-2229-4982-a72c-cdd3e96307d3, (pristupljeno 16. 12. 2014.)
- http://ec.europa.eu/contracts_grants/agreements/index_hr.htm, (pristupljeno 14. 12. 2014.)
- <http://www.europski-fondovi.eu/program/europski-fond-za-regionalni-razvoj>, (pristupljeno 21. 12. 2014.)
- <http://www.hvarinfo.com/hr/klima-otoka-hvara.htm>, (pristupljeno 10.12.2014.)
- <http://www.lag-skoji.hr/lokalna-razvojna-strategija/>, (pristupljeno 10. 12. 2014.)
- <http://mps.hr/ribarstvo/default.aspx?id=551>, (pristupljeno 21. 12. 2014.)
- <http://www.mint.hr/default.aspx?id=7973>, (pristupljeno 15. 12. 2014.)
- <http://www.minpo.hr/default.aspx?id=79>, (pristupljeno 16. 12. 2014.)
- <http://www.mrrfeu.hr/default.aspx?id=642>, (16. 12. 2014.)
- <http://www.mrrfeu.hr/default.aspx?id=655>, (pristupljeno 14. 12. 2014.)
- <http://www.mrrfeu.hr/default.aspx?id=464>, (pristupljeno 21. 12. 2014.)
- <http://www.mrrfeu.hr/default.aspx?id=404>, (pristupljeno 1. 10. 2014.)
- http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2010_04_53_1304.html, (pristupljeno 1. 12. 2014.)
- <http://www.rera.hr/IZBORNIKLIJEVO/REGIONALNIRAZVOJ/C5%BDupanijskarazvojnastrategija/%C5%BDupanijskarazvojnastrategija/tabid/135/Default.aspx>, (pristupljeno 10. 6. 2014.)
- <http://www.strukturnifondovi.hr/strukturni-fondovi-2014-2020>, (pristupljeno 20. 12. 2014.)
- <http://www.zakon.hr/z/239/Zakon-o-regionalnom-razvoju-Republike-Hrvatske>, (pristupljeno 1. 12. 2014.)
- <http://www.rera.hr/IZBORNIKLIJEVO/REGIONALNIRAZVOJ/%C5%BDupanijskarazvojnastrategija/Procesizrade%C5%BDRS/DjelovanjeisastavRSe/tabid/138/Default.aspx>, (pristupljeno 10. 6. 2014.)

- <http://www.rera.hr/IZBORNIKLIJEVO/REGIONALNIRAZVOJ/%C5%BDupanijskarazvojnastrategija/Procesizrade%C5%BDRS/DjelovanjeisastavRSe/tabid/138/Default.aspx>, (pristupljeno 10. 6. 2014.)
- <http://www.lag-skoji.hr/leader/>, (pristupljeno 10. 6. 2014.)
- <http://www.poslovniturizam.com/destinacije/hvar/37/klima/> + LAG, (pristupljeno 10. 6. 2014.)
- <http://www.tzhvar.hr/hr/hvar/klima/>, (pristupljeno 10. 6. 2014.)
- <http://poduzetnistvo.org/news/sest-tisuca-tona-meda-hrvatskih-pcelara-tisucu-na-trzista-zemalja-eu>, (pristupljeno 18. 02. 2015.)
- <http://www.hvarinfo.com>, (pristupljeno 18. 02. 2015.)